DÎVÂN-I VÂLİ-İ AMEDÎ

Hayatı – Eserleri – Edebî Kişiliği

Mustafa OKUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Hikmet Feridun GÜVEN

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

DÎVÂN-I VÂLİ-İ AMEDÎ
Hayatı – Eserleri – Edebî Kişiliği

Mustafa OKUR

Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Hikmet Feridun GÜVEN

Çalışmada, XVIII. yüzyıl Eski Türk Edebiyatı şâirlerinden Vâli Hasan Ağa'nın Dîvân'ı incelenmiştir. İncelemede Vâli Hasan Ağa'nın hayatı, edebî kişiliği ve Dîvân'ı hakkında bilgiler verilmiştir. Dîvân'daki şiirler şekil ve içerik bakımından ele alınmıştır. Çalışmadaki bilgilere, kaynak eserler ve Dîvân'daki şiirlerin incelenmesiyle ulaşılmıştır. Dîvân'ın üç ayrı nüshası karşılaştırılarak tenkitli bir metin ortaya konmuştur. Çalışmada, Eski Türk Edebiyatı şâirlerinden Vâli Hasan Ağa'nın ve Dîvân'ının tanıtılması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

DÎVÂN OF VÂLİ-İ AMEDÎ

His Life – His Work of Arts And His Personality of Literary

Mustafa OKUR

Department of Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

September 2006

Advisor : Yrd. Doç. Dr. Feridun GÜVEN

In the study The Dîvân of Vâli Hasan Ağa a poet of 18th century Ancient Turkish Literature was examined. In the examination informatien about Vâli Hasan Ağa's life literary characteristic and Dîvân was given. The poems in the Dîvân was discussed form and in the direction content.It was reached to the informatien in the study by the examinatien of the poems in the Dîvân and source (written) Works. A critical text was displayed comparing 3 different copies of the Dîvân.In the study it was aimed to introduce Vâli Hasan Ağa poet of Ancient Turkish Literature and his Dîvân.

Tez Jürisi ve Enstitü Müdürlüğü Onayı

İmza

Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Dr. Hikmet Feridun GÜVEN ………………

Jüri Üyeleri : ………………

……………

Mustafa OKUR' un, " Dîvân-ı Vâli-i Amedî, Hayatı – Eserleri – Edebî Kişiliği " başlıklı tezi …/ … / 2006 tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek Lisans Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Ali ÖZDEMİR

MÜDÜR

ÖNSÖZ

Prof. Dr. İskender PALA, Dîvân Edebiyatı hakkında şöyle diyor: “ Edebiyatsız millet, dilsiz insan gibidir. Altı asırlık Osmanlı çınarının âsûde bir gölgesi olan Dîvân Edebiyatı da atalarımızı bize gösteren bir ayna, onları bizimle konuşturan bir ilham ve aradaki tanışıklık bağlarını sağlamlaştıran bir vâsıtadır. Gelecek nesillerin bu edebiyattan mahrum yetişmeleri düşünülemez. Hepimiz, üzerimize düşen kültür taşıyıcılık görevini yapmakla yükümlüyüz...” Bize bu sahada çalışma arzusu veren işte bu düşüncedir.

Çalışmamıza konu olan şahsiyet, XVIII. yüzyılın Diyarbakırlı şâirlerinden Vâli Hasan Ağa’dır. XVIII. yüzyılda askerî, siyâsî, ekonomi gibi pek çok sahada güçlükler yaşayan Devlet-i Aliyye, bir taraftan bu sorunlarla baş etmeye çalışırken öte yandan, kültür, sanat ve îmâr faâliyetlerine de hız vermiş ve hepimizin mâlûmu olan ‘Lâle Devri‘ ile tarihimize yeni bir sayfa açılmıştır. İstanbul lâle bahçeleri, saraylar, köşkler, gezinti yerleri ile yeni bir çehreye kavuşmuş; eğlence ve ilim meclisleri, toplumun sosyal hayatına renk katmaya başlamıştır. İşte pây-ı taht olan İstanbul’da bunlar olurken taşrada da, kültür ve sanat her devirde olduğu gibi varlığını devam ettirmektedir.

XVIII. yüzyılda Diyarbakır (Âmid) şehri de mühim şâirlerin yetiştiği bir kültür merkeziydi. Vâli Hasan Ağa da bu kültür şehrinin tanınmış sîmâlarından biridir. Amacımız, herkesçe bilinmeyen, deyim yerindeyse İstanbul ve çevresinde yetişen diğer şâir ve sanatkârlar kadar meşhur olamamış ancak, edebî şahsiyeti ve şiirleri ile yaşadığı çevrede mühim bir yeri olan Vâli Hasan Ağa’nın Dîvân’ı, hayatı ve edebî kişiliği üzerine bir çalışma ortaya koymaktır.

Çalışmamızın konusunu tespit ettikten sonra Vâli Hasan Ağa’nın Dîvân’ının Konya Yusuf Ağa Yazmalar Kütüphanesinde bir nüshasına ulaştık. Daha sonra Milli Kütüphane’den iki nüshasını daha tespit ettik. Bu üç nüshayı karşılaştırarak metin kısmını tamamladık. Şâirin hayatı ile ilgili araştırmamız esnasında Vâli hakkında Hanife KONCU’ nun bir makalesine ulaştık. Makaleyi incelememiz sonucunda Hanife KONCU tarafından 1998 yılında Vâli Hasan Ağa ve Dîvân’ı üzerine bir doktora tezi yapıldığını tespit ettik. Yüksek Öğretim Kurumuna müracaat ederek doktora tezinin inceleme kısmını istedik. İncelememizde Hanife KONCU’ nun doktora tezinde, bizim ulaştığımız Yusuf Ağa nüshasının olmadığını gördük. Dîvân’ın metin ve inceleme kısmını bitirmiş olmamız, süremizin az kalması ve en önemlisi de, bizim doktora

tezinden farklı bir nüshaya da ulaşmış olmamızdan dolayı tezimizi tamamlamaya karar verdik. Hanife KONCU' nun hazırladığı doktora tezini aşmak iddiasında değil; yeni bir nüsha ile, bu çalışmaya bir katkıda bulunmak düşüncesindeyiz. Çalışmamızın metin kısmını, elde ettiğimiz bu üç nüshayı karşılaştırarak hazırladık ve şâirin hayatı ile ilgili olarak Hanife KONCU' nun çalışmasından da faydalandık.

Vâli Hasan Ağa Dîvân'ının tespit edip ulaşabildiğimiz üç nüshasını inceledik. Bu üç nüshadaki şiirleri tek tek karşılaştırarak tenkitli bir metin ortaya koyduk. Ulaşabildiğimiz kaynaklardan ve şâirin kendi şiirlerinden yola çıkarak hayatı, eseri, edebî şahsiyeti, şiirlerinin nazım şekilleri ve muhtevâ özellikleri hakkında elimizden geldiği kadarıyla bilgi vermeye çalıştık. Hayatı, edebî kişiliği ve diğer hususlar hakkında, şiirlerindeki kendi ifâdelerinden birçok bilgiye ulaştık. Elde edebildiğimiz üç nüshanın tavsifini de çalışmamıza ekledik.

Bu çalışmamda benden desteğini esirgemeyen, şevk ve gayret veren, kendisinden çok şey öğrendiğim, engin hoşgörüsüyle hatalarımı düzeltmemde yardımcı olan kıymetli danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Hikmet Feridun GÜVEN' e, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren kıymetli edebiyat bölümü hocalarıma, çalışmamın en başından sonuna kadar emeği geçen tüm büyüklerime ve arkadaşlarıma, bu zaman diliminde bana her an destek olan sevgili eşime teşekkür ediyorum.

Mustafa OKUR

Afyonkarahisar, 2006

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa OKUR

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans : 1998 Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lise : 1994 Mersin Gazi Lisesi

İş/İstihdam : 1998 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Sultandağı İmam Hatip Lisesi, Afyonkarahisar

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : BİTLİS – Hizan, 10.05.1978

Cinsiyet : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER **Sayfa**

KISALTMALAR TABLOSU :

AKDTYK : Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

B. : Bayezid Devlet Kütüphanesi, Umûmî, 5760.

C. : Cilt.

g. : gazel.

H. : Hicrî.

Ktp. : Kütüphanesi.

M. : Mîlâdî.

M. : Milli Kütüphane, A 5266.

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı.

mm. : milimetre.

öl. : ölüm.

s. : sayfa.

Ty. : Türkçe yazma.

vb. : ve benzeri.

yk. : yaprak.

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

DÎVÂN-I VÂLİ-İ AMEDÎ

Hayatı – Eserleri – Edebî Kişiliği

Mustafa OKUR

Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Hikmet Feridun GÜVEN

Çalışmada, XVIII. yüzyıl Eski Türk Edebiyatı şâirlerinden Vâli Hasan Ağa'nın Dîvân'ı incelenmiştir. İncelemede Vâli Hasan Ağa'nın hayatı, edebî kişiliği ve Dîvân'ı hakkında bilgiler verilmiştir. Dîvân'daki şiirler şekil ve içerik bakımından ele alınmıştır. Çalışmadaki bilgilere, kaynak eserler ve Dîvân'daki şiirlerin incelenmesiyle ulaşılmıştır. Dîvân'ın üç ayrı nüshası karşılaştırılarak tenkitli bir metin ortaya konmuştur. Çalışmada, Eski Türk Edebiyatı şâirlerinden Vâli Hasan Ağa'nın ve Dîvân'ının tanıtılması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

DÎVÂN OF VÂLİ-İ AMEDÎ

His Life – His Work of Arts And His Personality of Literary

Mustafa OKUR

Department of Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

September 2006

Advisor : Yrd. Doç. Dr. Feridun GÜVEN

In the study The Dîvân of Vâli Hasan Ağa a poet of 18th century Ancient Turkish Literature was examined. In the examination informatien about Vâli Hasan Ağa's life literary characteristic and Dîvân was given. The poems in the Dîvân was discussed form and in the direction content.It was reached to the informatien in the study by the examinatien of the poems in the Dîvân and source (written) Works. A critical text was displayed comparing 3 different copies of the Dîvân.In the study it was aimed to introduce Vâli Hasan Ağa poet of Ancient Turkish Literature and his Dîvân.

GİRİŞ

XVIII. yüzyılda Devlet-i Aliyye siyâsî, askerî ve ekonomik bakımdan içte ve dışta büyük sıkıntılar çekmektedir. Bir taraftan aynı anda birkaç devletle birden savaşırken, öte taraftan ülke içindeki isyan ve karışıklıklar, mâlî sıkıntılar Devlet-i Aliyye'yi oldukça yıpratmaktadır. 1699 Karlofça Antlaşması tarihimizdeki dönüm noktalarından biri olup, bu antlaşma sonrasında toprak kaybı başlamış ve ülke, içinden çıkılamaz siyâsî, askerî, ekonomik ve sosyal sorunların girdabına sürüklenmiştir. Bu asırda Şeyh Himmet-zâde Abdullah Efendi, devletin sahipsiz kaldığını, şehir ve kalelerin düşman eline geçtiğini, câmilerin kilise olduğunu ifâde ederek Müslümanlar'dan fiillerini değiştirmelerini ister.

Bu yüzyılın en çok öne çıkan taraflarından biri de, saray ve çevresini renk renk tezyîn eden lâle çiçeğinden adını alan 'Lâle Devri' dir. Bu devirde kültürel ve sosyal hayât canlanırken îmâr faâliyetleri de hızla artmıştır. Köşkler, sarâylar, çeşme ve köprüler inşâ edilmiş, düzenlenen eğlenceler haddi aşan derecelere ulaşmıştır.

Kültürel alandaki en önemli gelişmelerden biri de matbaanın kullanılmaya başlanmasıdır. Bu gelişmeler beraberinde önemli bir maddî külfet getirdiğinden seçkin bir kısım insanlar zevk ve safâ içerisinde bir hayât sürerken, bunun tüm sıkıntısı da halka yansımıştır.[1]

Lâle Devri Türk Edebiyâtına da damgasını vurmuş, edebiyâtımızda ayrı bir sayfa açılmıştır. Bu devrin şâirleri -ki en önemlisi Nedîm'dir.– bu devrin şatafatlı yaşantısını eserlerine yansıtmışlar, eğlence, mey, sevgili, zevk, köşkler, gezinti yerleri vb. unsurları, eserlerinde bolca işlemişlerdir. Şarkı, bu devrin en mühim nazım türlerinden olmuştur.

XVIII. yüzyılda, önceki yüzyılın devamı olarak Sebk-i Hindî, hikemî tarz tesirini devam ettirirken öte yandan mahallîleşme akımı da edebiyatta tesirini devam ettirmektedir. Bir tarafta dilimizi iyice ağırlaştıran, ağdalaştıran Arapça ve Farsça kelimeler çokça kullanılırken diğer tarafta; şiirde sade bir dil, atasözleri ve deyimler ile halk söyleyişlerini kullanma gayreti de devam etmektedir.

---

[1] Haluk İPEKTEN, Mustafa İSEN, Turgut KARABEY, Metin AKKUŞ, *Büyük Türk Klasikleri*, " On Sekizinci Yüzyılda Türk Dünyası " C. 6, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul, 1987, s. 121 – 127.

XVIII. yüzyılın ve genel olarak edebiyatımızın da en önemli şâirlerinden olan Nedîm ve Şeyh Gâlib; mahallîleşme akımına uygun, sade dille, halk söyleyişlerini kullandıkları şiirler kaleme almışlardır. Nedîm'in :

"Topukların göricek mest olup safâsından
Papuç gibi açılıp kaldı ağzı haffâfın"[2]

"Yiğit mi oldun a cânım nedir bu kırmızı şal
Başında dün dahı bağlıydı kırmızı çenber"[3]

"Başında kar saçağı sarık arkada sâde
Nice gezer bu soğuklarda bilmezem ar'ar"[4] beyitleri ile,

Şeyh Gâlib'in :

"Kan bulaşmış hançerinin zağına
Neş'e gelmiş gözlerinin ağına
Yanaşılmaz goncasına bağına
Gül fidanım şimdi bulmuş çağını
Şîrîn esmer şimdi bulmuş çağını"[5] manzûmesi buna birkaç örnektir.

Yüzyılın diğer önemli şahsiyetleri arasında İzzet Ali Paşa, Kâmî, Dürrî, Sâbit, Seyyit Vehbî, Sürûrî, Osman-zâde Tâib, Esrâr Dede'yi görmekteyiz.

Mesnevî alanında , başta Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ı olmak üzere, Enderunlu Fâzıl'ın Huban-nâme, Zenân-nâme, Defter-i Aşk'ı ile İsmail Belîğ'in Bursa Şehrengizi'ni örnek olarak verebiliriz.

Mensur eserler arasında tezkire, tarih, sefâret-nâme, sûr-nâme ve münşeâtlar yer almakta olup, Osman-zâde Tâib'in Hadîkatü'l-Vüzerâ'sı, Müstakim-zâde Süleyman Efendi'nin Devhatü'l-Meşâ-yıh'ı, Tuhfe-i Hattâtîn'i, Belîğ'in Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'ı, Sâlim Tezkiresi, Safâyî Tezkiresi ve Safvet Tezkiresi, Belîğ'in Nuhbetü'l-Âsâr'ı, Râmiz'in Âdâb-ı Zurefâ'sı, Esrâr Dede'ninTezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye'si ile;

---

[2] Mehmet KAPLAN,*Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1992, s. 243.
[3] KAPLAN, s. 247.
[4] KAPLAN, s. 250.
[5] Cemâl KURNAZ, *Türküden Gazele – Halk ve Dîvân Şiirinin Müşterekleri Üzerine Bir Deneme –* Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, s. 199.

Nâimâ, Âsım, Râşid, Silahdâr Tarihi; Dürrî-i Yekçeşm'in İran Sefâret-nâmesi, 28 Mehmet Çelebi'nin Fransa Sefâret-nâmesi Ahmet Resmî'nin Viyana Sefâret-nâmesi ve Berlin Sefâret-nâmesi (Prusya Sefâret-nâmesi), Vâsıf Ahmet Efendi'nin İspanya Sefâret-nâmesi; Seyyîd Vehbî , Hazîn ve Haşmet'in Sûr-nâme'leri; Osman-zâde Tâib, Râşid, Küçük-Çelebi-zâde Âsım, Râzî, Nahîfî, Koca Râgıb Paşa, Nevres-i Kadîm, Âtıf, Kânî'nin münşeâtları sayılabilir. Bu yüzyıldaki en önemli eserlerden biri de Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'nin Mârifet-nâme adlı eseridir.[6]

Kuruluşundan son demine kadar şâir ve sanatkârlara büyük önem veren, onları himaye eden; birçok şehrini mühim birer kültür ve sanat merkezi hâline getiren Devlet-i Aliyye'nin bu mühim kültür ve sanat şehirlerinden biri de, yetiştirdiği şâirlere, edebî ve ilmî hayâtına bakılarak Diyarbakır – O zamanki adı Amed'dir. - olduğunu söylemek mümkündür. Vâli Hasan Ağa da, bu şehrin yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden biridir.

[6] İPEKTEN ve diğerleri, s. 193 – 204.

I. BÖLÜM

HAYÂTI – ESERLERİ – EDEBÎ ŞAHSİYETİ

İncelemenin bu bölümünde; Vâli hakkında kaynak eserlerde geçen bilgiler, Vâli'nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyeti ile ilgili bilgiler verilecektir.

A. VÂLİ HAKKINDA KAYNAKLARDA GEÇEN BİLGİLER[7]

I- " İsm-i ‘âlîleri Hasan'dır. Hânedân ve vücûh-ı memleketden olduğundan Hasan Ağa şöhretiyle mu‘anvendir. Meşâhir-i şu‘ara vü efâzıl-ı üdebâ-yı memleketdendir. Divan-ı eş‘ârı el-hâlet u hâzihî meşhûr ve üdebâ-yı memleket arasında mütedâvil u mergûbdur. 1151 senesinde vefât ederek yar-ı müşfiki Hâmî-i Amedî bu târîh ile mâtem-ser olmuştur:

" Aldı mansıb gülşen-i firdevsden Vâli Hasan "

Şu iki beyt bir gazel-i ‘ârifânelerinden mukrezdir:

"Yine [c]aks-i ruh-i dilber dil-i pür-tâba düşmişdür
Sanursın pertev-i mehdür ki rûy-ı âba düşmişdür

Dökülmiş ‘ârızun üstünde gîsûlar mıdur bilmem
Ya sünbül sâyesidür pertev-i mehtâba düşmişdür"[8]

II - Fevt 1151,

Tarih-i vefatı Hâmî-i Amedî'nin,

"Aldı mansıb gülşen-i firdevsden Vâli Hasan"

Yine ‘aks-i ruh-ı dilber dil-i pür-tâba düşmişdür
Sanursın pertev-i mihrdir ki rûy-ı âba düşmişdür

Dökülmiş ,ârızun üstünde gîsûlar mıdur bilmem
Ya sünbül sâyesidür pertev-i mehtâba düşmişdür"[9]

---

[7] Vâli Hasan Ağa'nın hayatıyla ilgili verdiğimiz bilgilerde Hanife KONCU'nun doktora tezinden yararlandık.Ulaşamadığımız kaynakları dipnotta gösterirken, KONCU'dan naklettiğimizi belirttik.
[8] Galip GÜNER, Nurhan GÜNER, *Ali Emirî- Esâmî-i Şu'arâ-yı Amid,* Ankara, 2003, s.60.

III- “ ...Şehrimizde şâir-i nâzik-edâdan çok demesinde hakkı var imiş... Muasır olarak Emnî, Edîb, Âgâh, Çâker, Hâsım, Hâmî, Hamdî, Şûrî, Şehdî, İzzetî, Fâmî, Kâmî, Lebîb, Mûcib, Nisbetî, Nusretî, Vâli, Veysî gibi birçok şu‘arâ mevcut olup... „ [10]

IV- “ ... Cenâb-ı Âgâh’ın zamanında şehrimizde öyle zengin bir encümen-i edebiyyât teşekkül etmişdir ki bunun derece-i hârikası gerek müşârü’n-ileyhin zîrdeki nezâirinden ve gerek o zaman şu‘arasından Emnî, Emîrî, Hâsım, Hâmî, Hamdî, Şûrî, Fâmî, Mûcib, Kemâlî, Lebîb,Vâli gibi belâgat-mendân-ı memleketden tercüme-i ahvâllerindeki nezâir kısmı mütâlaasından anlaşılır.Bir çok şu‘arâ-yı memâlik ü bilâd ve cümleden melikü’ş-şu‘arâ Nâbî merhûm gibi bir üstad defeâtla o encümen-i dânişte musahabet-pîrâ olmış idi. “ [11]

V- “ ...Devrinde epeyce şöhret kazandığını da bu sayede öğrenmekteyiz. Nâbî, Âgâh,Vâli, Dürrî, Mahtûmî... gibi şâirler, bazı gazellerine nazire veya tahmisler vücûda getirmişlerdir.” [12]

VI- “ XVIII. asrın meşhûr olmuş şâirlerindendir. Asıl ismi Hasan’dır. Tahminen H. 1100 (M. 1688) tarihinde şehrimizde doğdu. Devrinin tanınmış ilim adamlarından okudu. Mürettep Dîvân’ı vardır.Yazma olan dîvânının bir nüshası husûsî kütüphanemdedir. Muâsırları olan Hâmî Lebîb, Âgâh gibi şâirlerle münâzara ve müşâarelerde bulunmuştur.Gazelleri birçok Diyarbakırlı şâirler tarafından tahmis edilmiştir.H.1151 (M.1738) senesinde vefat etti. Diyarbakırlı şâirlerden Hâmî, vefâtına şu târîhi söylemiştir:

“Vâli-i ehl-i ma‘ârif ârif-i sâhib-temiz
Cây-ı âsâyiş değildür gördü bu dâr-ı mihen

Dâr-ı gurbet olduğum fehm eyleyüp dünyâ-yı dûn
Bî-karâr olmuşdu ârâmın alup hubbü’l-vatan

---

[9] Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâili*, *Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri* (Haz.) Cemal Kurnaz, M. Tatçı, Bizim Büro Yay. Ankara, 2001, C II, s.1147.

[10] Hanife KONCU, (naklen s.26), Ali Emirî, *Mir’ati’l-Fevâ’id Mukaddimesi*, Millet Ktp. Ali Emirî, Edebiyat 562, yk.2b-3a.

[11] Hanife KONCU, Vâli Dîvânı (Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü), 1998, s.24.

[12] Saadeddin Nüzhet ERGUN, *Türk Şâirleri,* C.II, Sühulet Kitabevi, İstanbul, s. 1261.

Yûsuf-i kurb-i civar-i rahmete müştak idi
Oldu bâd-ı mevt ana gûyâ ki bûy-ı pîrehen

Kırdı kaçdı âkıbet gülşen-serây-ı cennete
Bir kafes olmuşdu murg-ı rûhuna gûyâ beden

Abd-ı âbık itdi Mevlâ-yı Kerîm'e ilticâ
Afv ümîdiyle gelür Dergâh'a boynunda kefen

Mahv idüp cürm u günâhın ya İlâhe'l-Âlemîn
Fazl u ihsânınla memnûn it anı yâ Zü'l-Minen

Hâmîyâ hâtif verüp müjde dedi târîhini
Aldı mansıb gülşen-i Firdevs'de Vâli Hasan"

Vâli'nin şiirleri hakîmânedir. Birçok gazelleri bestelenmiştir.

"Târîh-i Vefât-ı Âgâh Efendi-i Semerkandî-i Amedî Rahmetullâh"

"Göricek hâlî mekânın bu fenâ bezminde
Hüzn ü endûh ile dil eyler iken girye vü âh
Verdi bu mısra'-ı târîh ile hâtif haberin
Girdi râh-ı İrem'e ârif-i billâh Âgâh" Sene: 1141

Rubâ 'î

Halvetgeh-i ünse mahrem olmak kanda
Ol gonce-i nâza hem-dem kanda
Mâdâm o hercâyîye mâ'ildir
Sen kanda Vâli bî-gâm olmak kanda

Rubâ 'î

Kendin gibi bir şûh ki zâr itdi seni
Gül-gonce iken hayf hezâr itdi seni
Kuşu kuşla sayda tarassudlar iden
Âhir bu bahâneyle şikâr itdi seni

Müfred

Gülşen o dem ki tu'ma-i bâd-ı hazân olur
Bülbül o bezm-i dil-keşe mersiyye-h^{v}ân olur

Müfred

Zuhur-ı hatt-ı lebinle goründü encâmın
Senin de hayr ola ey mâh-pâre ahşamın [13]

VII- " XVIII. asırda ise, mahlaslarına Amedî kelimesini izâfe eden birçok şâirler arasında Lebîb, Hâmî, Vâli, Ahmed Mürşidî ve tabiplerden Mehmed Rıza ile riyâziyûndan İsmail ve ulemâdan Küçük Ahmed-zâde Ebu Bekr zikre şâyândır."[14]

VIII- " Asıl adı Hasan ve Diyarbakırlı olup, memleketinin eşrâfından bulunması dolayısıyla "Ağa" unvânını hâiz olduğu ve H.1151 (M.1738) tarihinde öldüğü, vefâtına tarih olarak Hâmî-i Amîdî tarafından,

" Aldı mansıb gülşen-i Firdevs'den Vâli Hasan"

mısraı söylendiği Ali Emirî Efendi'nin Esâmî-i Şu'arâ-yı Amed eserinde kayıtlıdır. Hâmî-i Amedî'nin şu mısraına rağmen Vâli dîvânında mukayyed,

"Çekildi anberîn perde harîm-i hüsn-i cânâne"

tarihinin altına (1136) rakamının konulduğu görülmüş ve her iki mısradan birinin yanlış olduğu anlaşılıp hesap edilmiş, tetkikât netîcesinde dîvândaki mısraın yazılışının doğru, 1136 rakamının yanlış, Hâmî'nin mısraının da rakam itibariyle doğru, yazılışının yanlış olduğu ve 'Firdevs'den' kelimesinin 'Firdevs'de' olacağı anlaşılmıştır. Vâli Hasan Ağa epeyce İstanbul edebiyât muhitinde tanınmadığından ismi tezkirelere geçmemiştir."[15]

IX - " Vâli (Hasan): Osmanlı ozanı (Diyarbakır ?- 1738). İyi bir öğrenim gördüğü, Diyarbakır'ın ileri gelenlerinden olduğu için Ağa sanı taşıdığı bilinmektedir.

---

[13] Şevket BEYSANOĞLU, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları,* C.l, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Yayınları, İstanbul, 1957, s.190-196.

[14] Mükrimin Halil İNANÇ, *"Diyarbekir* "*İslam Ansiklopedisi*, C.3, MEB Yayınları, İstanbul, 1963, s.624.

[15] İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, C.III, İsranbul, 1997, Fasikül II, s.715-716.

Vâli Hasan Ağa, Divan şiirinin ustalarındandır. İstanbul çevresinde tanınmadığı için ünlenememiştir. Şiirleri genellikle hakîmânedir. Divan'ı vardır." [16]

X - " Vâli (Hasan), şâir, (Diyarbakır ?-1738). İyi bir öğrenim gördüğü, Diyarbakır'ın ileri gelenlerinden olduğu için Ağa unvanı taşıdığı bilinmektedir. Vâli Hasan Ağa, dîvân şiirinin ustalarından sayılabilir. İstanbul çevresinde tanınmadığı için ünlenememiştir. Şiirleri genellikle hakîmânedir.Dîvân'ı (Millet Ktp.) basılmamıştır. " [17]

XI - "... Âgâh hiç evlenmemiş, 1728'de ölmüştür.Mezar taşında Diyarbakırlı şâir Vâli'nin şu târîhi yazılı idi :

Göricek hâli mekânın şu fenâ dünyâda
Hüzn ü endûh ile dil eyler iken girye vü âh
Verdi bu mısra'-ı târîh ile hâtıf haberi
Girdi dâr-ı İrem'e ârif-i billâh Âgâh"[18]

XII- " Şiirlerinde "Vâli" takma adını kullanan şâirimizin asıl adı Hasan'dır. 1688'de doğmuş, 1738'de ölmüştür.Mürettep Dîvân'ı çeşitli kütüphanelerde ve yazarlarımızdan Esma Ocak'tadır." [19] .

B. HAYÂTI

Vâli Hasan Ağa, XVII. yüzyıl sonları ile XVIII. yüzyıl başlarında yaşamıştır. Şehir eşrâfından olması, asıl adı, ünvânı ve ölüm tarihi hakkında kesin bilgilere ulaşılırken; hayâtı, mesleği, ve ailesiyle ilgili, kaynaklarda hemen hemen hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Dîvân'ının incelenmesiyle hayâtı hakkında edinilen bilgiler çalışmada verilecektir.Vâli; Kâmî, Hâsım, Âgâh, Hâmî, Fâmî, Lebîb, Emnî, Şûrî ve bazen Nâbî'nin de katıldığı edebî bir çevre içinde yaşamış olup Diyarbakırlı'dır.

---

[16], Tanju GÖKÇÜL, Atilla ÖZKIRIMLI,Teoman TUNÇDOĞAN, *Gelişim Ünlü Kişiler Sözlüğü*, C.III, İstanbul, s. 762.

[17] Atilla ÖZKIRIMLI, *Türk Edebiyâtı Ansiklopedisi*, İsranbul, 1982, s.1197.

[18] Şevket BEYSANOĞLU, *Diyarbakır'da Gömülü Meşhur Adamlar*, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Yayınları, İstanbul, 1985, s.17-18.

[19] Şevket BEYSANOĞLU, *Kültürümüzde Diyarbakır*, Ziya Gökalp Derneği Yayınları, Ankara, 1992, s.142.

Vâli'nin, Dîvân'ının muhtelif yerlerinde Amed (Diyarbakır) adını anması da buna delil teşkil eder :

" İtdi pür Amed'i âvâze-i hüsnün şimdi
Vâli eş'ârı gibi geşt-i bilâd itmededir" (g. 40/7)

" Bilmem ki n'oldı Amed'e kaht-ı cemâl ile
Bir matmah-ı nigâh olacak meh-likâsı yok" (g. 194/4)

" Vâliyâ gerçi ki Amed 'de sitem-ger çokdur
Azlemi nükhetidir zulm ile meşhûrların" (g. 209/7)

" Gözi kızmışdır Amed kasdına destin sunar nâdân
Diler bâd-ı semûm olsun hemân bâd-ı hevâ olsun" (g. 277/4)

Vâli'nin asıl adının Hasan olduğu, yine kendisinin şu beytinden anlaşılmaktadır:

" Sultân-ı vakt olur ne kadar olsa da hazîn
Sardıkça gâhi sîneye Vâli Hasan seni" (g. 377/9)

Şâir, "Ağa" ünvânını kullanır. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'nde bu ünvânın, eskiden yüksek mevki sahipleri için kullanıldığı belirtilmektedir. Diğer kaynaklarda da bu ünvânın toplumda önemli kişilerce kullanılan bir tâbir olduğu bilgisi yer almaktadır.[20]

Vâli Hasan Ağa'nın doğum târihi kesin olarak belli olmamakla birlikte Şevket Beysanoğlu doğum tarihi olarak H.1100 (M.1688) tarihini vermektedir. Şevket Beysanoğlu bu tarihi muhtemelen, hususi kütüphanesinde bulunan yazma divandaki bir kayıttan hareketle vermektedir. İyi bir eğitim gördüğü ve Farsça'ya hâkim olduğu yine Dîvân'ındaki ifâdelerden çıkarılabilir :

" Çespân gelir hele kad-i ma'nâya Vâliyâ
Lafz-ı girân-ı Türkî'den elfâz-ı Pehlevî" (g. 402/7)

---

[20] İslam Ansiklopedisi'nde : " Osmanlı Türkçesi'nde ağa " reis, eşraf ", bazen " büyük arazi sahibi mânâsınadır.Osmanlı devlet ricâlinin orta tabakasından mühim bir kısmına verilen bir ünvân idi.İçlerinde mükemmel tahsîl görmüş olanlar bulunduğu gibi, görmemiş olanlar da vardır. " Cl. Huart, " Ağa ", *İslam Ansiklopedisi,* C.I, s. 146.) Ali Emirî bu ünvânın kullanılmasını şöyle açıklar : " Ağa ünvânıyla müştehir olması ol vakitlerin ıstılâhınca ashâb-ı merâtib ü mesânîde mahsûs bir ta'bîr-i muvakkar olmasından ileri gelmiştir. " (Ali Emirî, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Amed*, s. 38.)

Şiirlerinden hareketle Vâli'nin hayâtını; sevgili, aşk, mey, zevk ve eğlenceden hoşlandığı gençlik devresi ve hastalıklarla uğraştığı, çevresinden yakınlık beklediği, meyhaneden vazgeçip uzlete çekildiği devre olarak ikiye ayırabiliriz. Geceleri sevgili ile birlikte olduğunu ve tattığı zevki şu beyitte dile getirir:

" Yâr ile itdiğim bu gice zevk-i 'işreti
Gayra dimezsen eyle kasem söylerim sana" (g. 4/7)

Diğer bir beytinde sevgilinin elinden çektiği sıkıntının girdabında kaybolduğunu ifâde eder:

" Bir kimseden beni aramaz sormaz ol perî
Gird-i melâletinde nihân olduğum bilir" (g. 58/3)

Şâir kendisini gören, tanıyan güzelleri, dilberleri kendine bağladığını söyler :

" Görünce meşrebim haz itdi hubân ihtilâtımdan
Zamâne dilberânın şem'ime pervâne itdim hep" (g. 4/3)

Vâli gül renkli bâde ile cihânı meyhâneye çevirdiğini, mutluluğun meyhâne ve kadehlerde olduğunu,

" Cihânı bâde-i gülfâm ile meyhâne itdim hep
Mey-âşâmân-ı dehri düşmen-i peymâne itdim hep" (g. 24/1)

" Ezhâr-ı şevk sahâ-i meyhânelerdedir
Emvâc-ı neş'e cebhe-i peymânelerdedir" (g. 41/1)

beyitleriyle anlatır. Meyhânenin taşının, toprağının bile insana mutluluk verdiğini,

" 'Îrâs-ı sürûr itmededir hâk u binâsı
Meyhâne 'aceb câygeh-i hurreme düşmüş" (g. 181/3) beyiti ile;

ne kadar güzel, yüce köşkler, saraylar gördüyse de meyhâne kadar ferah ve mutluluk veren bir yer görmediğini şu beyit ile ifâde ediyor :

" Niçe kâşâne-i 'âlî binâ seyr eyledim Vâli
Müferreh bir neşîmen görmedim meyhâne şeklinde" (g. 333/6)

Vâli gam askerlerinin elinden kurtulmak için de meyhâneye gizlenir :

" İşitdim leşker-i gam her tarafdan cesed-cû eyler
Bir iki gün varup meyhânede ey Vâli pinhân ol" (g. 238/5)

Vâli'nin mesleğine dair bir bilgi bulunamasa da Dîvân'ındaki 'resmî bir vazifeden azl, hizmetinde doğruluğuna rağmen haksızlığa uğraması, yine bu yolda beklediği bir şeyi alamaması, kıymetinin bilinmemesi'ne dair şu beyitler, Vâli'nin resmî bir vazifede olabileceğine dair işaretlerdir :

" Encâmı Vâli 'azl u ferâgât değil midir
İtsen cihânı hükm ile zîr-i nigîn sana (g. 9/7)

Sıdk u sedâd iken reh-i hıdmetde şânımız
Bî-câ bu hışm u mûcib-i âzârımız nedir (g. 42/2)

Yolında behre cihân hâss-ı mâlikâne ile
Virildi Vâli'ye de 'mansıb-ı hevâ mahsûs (g. 184/9)

Olduk eğerçi tâcir-i bendergeh-i vücûd
Anlanmadı ki emti'a-i bârımız nedir" (g. 42/4)

Bu örneklere karşılık şu iki beyitte Vâli; işinin şiir söylemek olduğunu, bundan ne fayda göreceğini bilmediğini ve 'nakde kudretinin yetmediğini' ifade eder :

" Ne fâ'ide bakalım Vâli şi'r-gûlukdan
Sınâyi' ehli ki var renc-i kesb ü kâre bakar (g. 73/5)

Yok sarf-ı nakde kudretim ey şûh n'eyleyim
Ben şâirim kasîde gazel söylerim sana" (g. 6/6)

Şâirin ömrünün ne kadarını Diyarbakır'da geçirdiğini başka memleketlere gidip gitmediği bilinmemektedir fakat, şu beyitlerinde Şâh'ın emriyle memleketinden ayrılmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır:

" Vâli'ye celâ-yı vatan emr eylemiş ol Şâh
Şiddetli gelen nefsine fermânını gördük" (g. 204/7)

" Mâ-dûna ser-fürûdan ise Vâliyâ yine
Ehven göründi renc-i celâ-yı vatan bize" (g. 339/7)

Bazı beyitlerinde de şâir; yaşadığı yerde artık hüzünlendiğini, âlemden usandığını ve 'vatan-ı aslîye' 'kasd-ı sıla' arzu ettiğini ifâde eder. Ancak bu ifâdeleriyle başka bir memlekete gitme isteği anlaşılabilirse de, öbür dünyayı da kastetmiş olabilir :

" Vâli bu nev-gazel u tınından olup hazîn
Bildim ki 'azmi şimdilik âhir diyâredir" (g. 52/8)

" 'Âlemin seyr-i sülûkundan usandık Vâli
Ârzûmuz vatan-ı aslîye kasd-ı sıladır" (g. 86/7)

" 'Azîmet eyleyelim semt-i âhire Vâli
Dil oldu râhat-ı dâr u diyârdan me'yûs" (g.171/5)

" 'Ömr âhir oldı Vâli biraz kesb-i tâ'at it
İrdi şitâ mübâşeret ile zehâ'ire" (g. 312/10)

Vâli Hasan Ağa taşrada yaşayan biridir. İstanbul'dan, 'Pâ-yı taht' tan uzak yaşamaktadır. Dîvân'ının sadece bir yerinde İstanbul'dan bahseder ve gönlüne seslenerek İstanbul'a gitmek arzusunu dile getirir :

" Bütân-ı Rûm ile kalma gönül cân at Sıtanbul'a
Giçüp Mersinlük'i var def'-i gam it Nârvenlük'de" (g. 303/5)

Bu gençlik döneminden sonra şâirin yaşlılık dönemlerini ve bu dönemdeki çeşitli sıkıntılarını dile getirdiği görülmektedir. Yukarda da ifâde edildiği üzere, vatandan ayrılmasına sebep olan aziller, maddî sıkıntılar, hastalık ve yakınlarından şikayet vb. durumları yine şiirlerinden hareketle ortaya konulmuştur. Vâli hastalıkların onu perişan ettiğini, her tarafını kapladığını, üzüntünün bedenini bitirdiğini şu beyitleriyle ifâde eder:

" Ten-i pür 'illeti bir hâle komuş kim derdin
Üstühânî sayılır sînede mânend-i fener" (g.111/4)

“ Şeş cihâtın kuşadup hâle gibi oldu muhît
Ten-i bîmârımızı derd der-âgûş itmiş” (g. 176/2)

“ Böyle hücûm iderse eğer ceyş-i gam dile
Ancak eser hisâr-ı bedenden hevâ kalır” (g. 68/6)

Şâirin yaşlılığında şikayet ettiği konulardan biri de başkalarının gösterdiği yakınlığı, şefkati akrabalarından bile görmemesidir:

“ Etvârımı beğenmez imiş şimdi Vâliyâ
Perverde-i kenârım olan şîr-h^{v}âreler” (g. 93/11)

“ Ecânib eylediği mihr u şefkati Vâli
Nesîb ‘ad olunur akrabâda görmemişiz” (g. 126/8)

“ Aldanma Vâli ‘arz-ı hulûs-ı akâribe
Cüz‘i vefâ olur ise bîgânelerdedir” (g. 41/6)

Yaşlılıkla beraber şâir eski zevk ve eğlencelerden uzaklaşmış; Allah’a yönelme, tevekkül, gençlerin cevrine dayanamama, rind-meşrebler ile sohbeti bırakıp zâhidlere ülfet etme, aşkın gamına ve ayrılığın acısına artık güç yetirememe gibi hâl ve düşünceleri şu örnek beyitlerde görülmektedir:

“ Misâl-i şîr-i kühen-sâl sayda kudreti yok
Şikâr-ı ‘ayş idemez Vâli ihtiyâr olalı” (g. 385/9)

“ Henüz kâm-ı ümîdinde câygîr ise de
Lezâ’iz-i heves-i ‘âlem-i şebâbı unut” (g. 27/2)

“ Hakîki neş’e-i sahbâyı iktisâba çalış
Neşât-ı yek-deme-i mûcib-i ‘azâbı unut” (g. 27/4)

“ Tahammül idemem etfâl-i şehrin cevrine Vâli
Benim râhatgehim Mecnûn-sıfat dâmân-ı sahrâdır” (g. 45/5)

“ Bir zamân zümre’-i rindân ile hem-sohbet idin
Ülfetin şimdi neden zâhid-i bî-hûş iledir” (g. 49/4)

“ Ne gam-ı ‘aşka tâkatim vardır
Ne firâğa liyâkatim vardır” (g. 62/1)

Vâli Hasan Ağa'nın bir tarikata bağlı olduğu kesin ifadelerle söylenemese de Dîvân'ındaki bazı beyitlerde Gülşenîlik, Ruşenîlik, Mevlevîlik tarikatlarından bahsetmesi, onun bir tarikata yakınlık duyduğu fikrini verir:

" Mürîd-i sâf-nihâd-ı tarîk-ı Rûşenî'dir
Münevver olsa n'ola böyle peyker-i mînâ" (g. 7/2)

" Terk-i meslek eyleyüp itmez tarîk-ı gayza meyl
Bülbül-i şeydâ ezelden " Gülşenî " abdâlıdır" (g.108/3)

" Bülbül muhibb-i Gülşenî gül rind-i hırka-pûş
Gülşen semâ'- hânesidir gonca Mevlevî " (g. 402/6)

Vâli Hasan Ağa'nın doğum tarihi kesin olarak bilinemediği için kaç yıl ömür sürdüğü tespit edilememiştir. Şâirin ölüm tarihi kaynaklarda H.1151 (M.1738) olarak verilmektedir. Şevket Beysanoğlu 'Kültürümüzde Diyarbakır' adlı eserinde şâirin doğum tarihi olarak 1688 tarihini vermektedir. Başka kaynaklarda Vâli'nin doğum tarihi ile ilgili bir bilgi yoktur. Beysanoğlu'nun verdiği tarihi destekleyen bir bilgiye de ulaşılamamıştır. Şu beytinde şâirin iki dünyadan da ümidini kesip ölümü beklediği görülmektedir:

" İdüp dü-kevnden ümîdi kat' merdüm-i çeşm
'Atiyye-i kerem-i bâb-ı Kird-gâre bakar" (g. 73/8)

Vâli Hasan Ağa'nın ölüm tarihi kesin olarak H. 1151 (M. 1738) olup ölümü üzerine şâirin arkadaşlarından olan ve aynı çevrede yaşayan Hâmî-i Amedî şu tarihi düşürmüştür:

"Vâli-i ehl-i ma 'ârif ârif-i sâhib-temiz
Cây-ı âsâyiş degüldür gördi bu dâr-ı mihen

Dâr-ı gurbet oldugın fehm eyleyüp dünyâ-yı dûn
Bî-karâr olmuşdur ârâmın alup hubb-ı vatan

Yûsuf-ı kurb-ı civâr-ı rahmete müştâk idi
Oldı bâd-ı mevt ana gûyâ ki bûy-i pîrehen

Kırdı kaçdı 'âkıbet gülşen-serây-i cennete
Bir kafes olmışdı murg-ı rûhına gûyâ beden

‘Abd-i âbık etdi Mevlâ-yı Kerîm’e ilticâ
‘Afv ümîdiyle gelür dergâha boynında kefen

Mahv edüp cürm ü günâhın yâ İlâhe’l-âlemîn
Fazl u ihsânınla memnûn et anı yâ Zü’l-minen

Hâmîyâ hâtif verüp müjde dedi târihini
Aldı mansıb gülşen-i Firdevs’de Vâli Hasan” (1151) [21]

Ç. ESERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Bu dîvân, Vâli’nin tespit edilen tek eseridir. İncelenen kaynaklarda şâirin başka eserine rastlanmamıştır. Eserin şekil ve muhteva özellikleri ayrı başlıklar atında incelenecek olup, bu hususlarla ilgili bilgiler verilecektir. Eserin tespit edilen üç nüshasının tavsifi de ileride verilecektir.

Eserinin dili bazen ağırlaşırken, devri için sade ve anlaşılır bir dil olduğu söylenebilir. Bazen daha önce kullanılmamış ‘mihr-giyâ‘ dilimizde pek yaygın olmayan Farsça vasf-ı terkipler ile Arapça ve Farsça kelimeler kullansa da, “on-, koçma, kangı, ur-,” gibi Eski Anadolu Türkçesi’nde kullanılan kelimeleri; “ayak çekmek, yakasını yırtmak, el birlik etmek, elde avuçta durmamak” vb. deyimler ile; “Ayıpsız yâr arayan yârsız kalır, Altın toprağa düşmekle değerini kaybetmez, El atına binen tez iner, Büyük başın ağrısı da büyük olur.” gibi atasözlerini de kullanır.

Vâli Hasan Ağa’nın yaşadığı devir ile ilgili bilgiler verirken bu devir edebiyatında, Sebk-i Hindî ve hikemî tarzın etkili olduğu söylenmişti. Sebk-i Hindî, Hindistan, İran, Türk Edebiyatı vb. etkisini göstermiş ve edebiyatta mühim değişikliklere sebep olmuştur. Bu edebî tarzın bazı özellikleri şunlardır: “ incelik ve nezâket, mânâ derinliği, hayâllerin genişliği, abartma, yabancı kelime ve uzun terkipler, iç âleme yöneliş, yeni mazmunlar, süslü ve ağır dil vb.”

Hikemî tarzda ifâdeler edebiyatımızda, insanları doğruluk, güzellik ve iyiliğe yöneltmek maksadıyla söylenmiştir. Ahmet Yesevî, Yûnus Emre, Nâbî, Âgâh, Sünbülzâde Vehbî gibi şahsiyetler, hikemî ifâdeleriyle bilinen şâirlerimizdendir.

---

[21] Hâmî, *Dîvân-ı Hâmî*-i *Amidî* , Cerîde-i Havadis Matbaası, İstanbul, 1272, s.135

Şâirin eserinde de bu iki tarzın etkisi görülür. Vâli'deki Sebk-i Hindî tesiri, Sâib-i Tebrizî'den bahsettiği şu beytinden anlaşılmaktadır:

" Hâmeyi herkes bu vâdide teg u tâze idemez
Rûh-ı Sâ'ibdir bu yolda Vâliyâ üstâdımız" (g. 134/5)

Bazı beyitlerde Sebk-i Hindî tesiriyle anlaşılması zor ve alışılmamış ifâdeler göze çarpar:

" Nice sâbûn-ı mihri ezmede ger câme-şûy-ı çarh
İzâle idemez dâmân-ı dilden çirk-i âlâmı" (g. 404/5)

" Azalmaz kâlıb-ı sabûn-ı rahmet zerrece Vâli
Hezârân câme-i pür çirk-i cürmi şüst ü şûlarla" (g. 304/8)

" Haylice efsürdelenmiş tâ ki bulmuş haddini
Dürdi mihrin ayrılıp sâfi cemâl olmuş sana" (g. 12/3)

" Bu şeb ziyâfet-i dâmâd-ı fikr idüp Vâli
'Arûs-ı tâze-ma'ânîyi da'vet eylemişiz" (g. 148/7)

Sebk-i Hindî tarzının etkisiyle şiir söyleyen diğer şâirler gibi Vâli Hasan Ağa da, tâze şiirler meydana getirme isteğini ; semt-i hayâl-i tâze (g. 9/6), tâze suhan (g. 41/5), şi'r-i tâze (g. 75/5, 327/8, 330/5), tâze ma'ânî (g. 148/7), tâze eş'âr (g. 317/8), nev-kumâş-ı suhan-ı tâze (g. 375/5), nazm-ı tâze (g. 363/5), ma'ânî-i bîgâne (g. 54/2), bikr-i ma'ânî (g. 346/5) gibi ifâdeleriyle dile getirmiştir.

Vâli'nin şiirlerine etki eden diğer edebî tarz, hikemî tarzdır. Şâir Dîvân'ının birkaç yerinde hikmet kelimesini kullanır : " esrâr-ı hikmet (g. 94/4), şâh-ı hikmet (g.131/3), gışâveş-i hikmet (g. 223/3), fenn-i usûl-i hikmet (g. 347/1), üstâd-ı hikmet (g. 404/2). "

Vâli'nin şu beyiti de hikemî tarzda söylenmiş güzel bir örnektir:

" Haleldir râst-gûyânâ mümâşât u riyâ Vâli
Hakkı ketm itme isterse muhâtab pâdişâ olsun " (g. 277/8)

Şâir, gizli saklı ne varsa her şeyin mahşerde ortaya çıkacağını, kulağın ve gönlün tamamıyla Allah'ın rızasında olması gerektiğini, şekvâsının mahşere dek süreceğini şu beyitlerde ifâde eder:

" Kalsın sabâh-ı mahşere ey şûh şekvemiz
Hâtırda her ne var o dem söylerim sana" (g. 4/4)

" Sabâh-ı mahşere dek vakf-ı derd u dâg olsun
Anın ki gûş u dili halka-i rızâda değil" (g. 229/4)

" Figân ki gerdişi maksûdum üzre olmadı hiç
Sabâh-ı mahşere dek şekve-rîz-i devrânım" (g. 260/2)

Vâli, bazı beyitlerinde de her şeyin Allah'tan geldiğini, bu hükme tahammül etmek gerektiğini, her olayda hemen şekvâ etmemek gerektiğini söyler. Burada şâirin yukarıda verilen beyitlerdeki ifâdeleriyle çelişki içinde olduğu görülür:

" Her ne gelirse eyleme red dil-küşâde ol
Hükm-i kazâya olma muhâlif rızâda ol" (g. 226/1)

" Müsâvîdir tahammül-kâre cümle cânib-i Hak'dan
Gelen hükm-i kazâ ile 'inâ olsun gınâ olsun" (g. 277/3)

" Te'sîrini bil nîk u bedin semt-i kazâdan
Her hâdisede şekve-i baht-ı siyeh itme" (g. 349/5)

Birkaç yerde ölüm bahsine de değinen Vâli, bu yola her insanın yalnız başına gideceğini söyler:

" 'Adem şehrine tenhâca gider 'azm eyleyen Vâli
Bu rehde intizâr-ı kâr-bân-ı kayd-ı refîk olmaz" (g. 141/8)

Vâli Hasan Ağa, "iyi ahlak, kötülerden uzak durma, doğrudan ayrılmama, dedikodunun zararı, kanâatkar olmak" gibi hususlara değinerek topluma ve insanlara sosyal mesajlar verir. Mala, mülke değer verilmemesi, nimete şükür gerektiğini ifâde eder:

" Görüp taht-ı zer üzre hasmı zî-nâm oldığın fehm it
Ki ekser âdemi 'uzlet-nişînlik nâmdâr eyler" (g. 44/49)

“ Şükrân-ı ni‘met eyle ki kadrin füzûn ola
Hamd ile buldı rütbe-i ‘âlî hatîbler” (g. 92/7)

İnsan ne kadar dertli olsa da dostlarına karşı güler yüzlü olmalı ve ayıpsız dost arayanın dostsuz kalacağını belirtir:

“Âsâr-ı elem her ne kadar olsa da dilde
Ahbâbına pür hande görün subh-demâsâ” (g. 5/6)

“ Nâ-yâb iken zamânede insân bî-kusûr
Bî-‘ayb yâr ararsa kişi yârsız kalır” (g. 85/2)

İhtiyaç zamanında insanların gönlünü okşamayı, bunun insanların gönlünde para kadar kıymet kazanacağı şu beyitte dile getirilir:

“ İt vakt-ı zarûretde muvâsât-ı nevâziş
Yer eyle dil-i nâsda nakş-ı diremâsâ” (g. 5/7)

Ârif olanın yaratılanlardan şikayet etmemesi gerektiği, kötü insanların zararının yine kendilerine olduğu, hakîr görme ile incinin değer kaybetmeyip iyi insanların her yerde değerinin yüce olduğu,

“ Düşmez teşekkî ‘ârife hiç âferîdeden
Gösterme ‘acz u nâle tahammüldedir safâ” (g. 11/4)

“ İtdiği kesb-i habîsin zararı kendüyedir
Ne kadar merd-i muhayyel eylese şeytânlıklar “ (g. 91/5)

“ Tezlîl ile dür ü güher olmaz sebk-i bahâ
Her yerde ‘âlîdir yine kadr-ı hasîbler” (g. 92/4) beyitleriyle,

Kibirlenmemek gerektiği, herkesin bir eksik yanının olduğu,

“ Süflîlere ‘ulviyyet ile itme tefâhür
Çok bedr-i tamâmın dem-i noksânını gördük” (g. 204/3) beytinde,

Ârif olanın câhilin sohbetinden, meclisinden uzak durması, kişiye bu yerlerin sıkıntı, darlık vereceği,

“ Muhâlif sohbetinden munbasıt olmaz dil-i ‘ârif
Kişiye meclis-i nâdân kadar sahn-ı mazîk olmaz” (g. 141/5) beytiyle ifâde edilir.

Bu ifâdelerle şâir, içinde yaşadığı topluma, çevresindeki insanlara bir sanatçı, bir edebiyatçı olarak öğütler vererek ve ikazlarda bulunarak, toplumun önderlerinden olmasından dolayı üstlendiği sorumluluğunun gereğini yerine getirmiştir.

Vâli Hasan Ağa’nın şiirleri incelendiğinde, rind-meşreb, aşk ve gönül ehli bir şâir olduğu görülmektedir. Sevgili, aşk, gönül, mey, meyhâne,eğlence meclislerine vb. şiirlerinde sıkça rastlamak mümkündür.

Şâirimizdeki aşk daha çok maddî aşktır.Nedîm’e nazire olarak yazdığı 12. gazel, ‘mahbûb’ redifli 16. , ‘şûh’ redifli 34. ve ‘yâr’ redifli 48. gazellerinde sevgiliden bahseder.

Sevgilinin ‘zerre‘ gibi dudağını tavsif etmeye kudretinin olmadığı (g. 4/6); dudaklarını öpmedikçe gönlün zevk duyamayacağı (g.11/6); şâir hasretinden parçalanırken tarağın, sevgilinin yanak ve dudağına nâil olmasının revâ olmadığı (g. 18/2); Vâli’nin meylettiği mey nûş eden sevgilinin dudağının yâdıyla, âlemin ‘sahbâ sahbâ‘ diye inlediği ifade edilir:

“ Mâ’ilim bir büt-i mey-nûşa ki Vâli her gâh
Yâd-ı la‘liyle ider ‘âlem sahbâ sahbâ” (g.10/7)

Vâli aşk hastalığına Lokman’ın bile çâre bulamadığını ifâde eder:

“ Vâli marîz-i ‘aşka devâ olmadı nasîb
Eczâyı itdi tecrübe Lokmân birer birer” (g. 106/6)

Şâir kendisine seslenerek, kendi sevgilisini başkalarının sevgilileriyle kıyas etmemesini ister:

“ Vâli bütân-ı gayra kıyâs itme yârini
Her şûh böyle mâ’il-i şerm u hayâ değil” (g. 233/7)

Vâli'ye, rakibin sevgilisini elinden almasını söylerler. Vâli de, elinden gelse rakibin bırakın sevgilisini, canını bile alacağını belirtir:

" Dirler bana cânânesin al Vâli rakîbin
Cânın bile alırdım eğer gelse elimden" (g. 291/9)

Şâir öyle bir söz üstadıdır ki, her güzeli bir sözüyle kendine bağlar:

" Her bulduğı perîveşi bir sözle râm ider
Bilsek ki Vâli'nin ne mücerreb du'âsı var" (g. 80/11)

Sevgili gibi şûh-meşreb, edâlı ve nükteli bir gönlü cezbeden güzelin daha dünyaya gelmediğini (g. 23/2); o şûhı rakib ile bir arada bırakmamalarını ister:

" Sezâ-yı ta'na vehm bâ'is-i nedâmetdir
Rakîb ile koman ol şûhı el-amân tenhâ" (g. 14/3)

Şâir sevgili ve aşk mefhumlarının yanında gönül, dil ve hâtır kelimelerini de sıkça kullanmış ; 'gönül' redifli üç (225., 232. ve 235. gazeller) gazel ve 'dil' redifli de üç (231.,236., 242. gazeller) gazel söylemiştir.

Vâli Dîvân'ında içki ve eğlence meclislerinden bahseder ve meyhâne (mey-kede), bezm kelimelerini sıklıkla kullanır. Yukarıda da verilen iki beytinde şâir; gam askerlerinden kaçarken saklanmak için meyhâneye sığınır (g. 238/5) ve gördüğü onca köşk ve saraylar içinde meyhâne gibi mutluluk verenine rastlamadığını söyler.

Yine şâirin 3. ve 7. gazeli 'mînâ', 10. ve 13. gazelleri 'sahbâ', 15. gazeli 'şarâb' ve 21. gazeli de 'tarab' rediflidir.

Vâli, 'bu şeb' redifli gazelinde; cânânelerin eğlence meclisinde (bezm) toplandıklarını, meyhânelerin gelip eşiğine, tekkesine (âsitâne) yüz sürdüklerini; söz ve saz ile eğlence meclisinin ısındığını, zevkin arttığını ve bunun sonucunda oradakilerin çığlıklarının gökyüzüne ulaştığını ifâde ediyor:

" Cem oldı yine bezmime cânâneler bu şeb
Yüz sürdi âsitâneme meyhâneler bu şeb" (g. 22/1)

" Germ oldu söz ü saz ile meclis o gûne kim
Eflâkı tutdı na're-i mestâneler bu şeb" (g. 22/ 4)

Bir beytinde şâir, şehirlerinin içki ve meyhânesinin çok olduğunu söyler:

“ Ger şehrimizin bâde vü meyhânesi çokdur
Nâzendesi azdır velî mestânesi çokdur” (g. 112/1)

Meyhâne köşesindeki zevk ve letâfet, gül bağında bulunmaz :

“ Sahn-ı gülşende bulunmaz bu letâfet Vâli
Başka bir hâleti var gûşe-i meyhânelerin” (g. 213/5

Vâli rind-meşreptir. Eğlenceye düşkündür, ukalâlık yapmaz, kimseye zarar vermez. Bilmediği konularda atıp tutmaz. Vâli şiirlerinde durmadan zâhide çatar. Zâhide, sarhoşluk suçlamasında bulunmamasını, gönülde artık safâ kadehine isteğin kalmadığını ifâde eder. (g. 88/6) Edepsizlikte âlemin tamamını kendi nefsiyle kıyas ederse, içinde bir tek kimseye bile hüsn-i zan bulunmayacağını söyler:

“ Fazîhetde kıyâs-ı nefs idersen ‘âlemi yek-ser
Derûnunda senin bir ferde zâhid hüsn-i zan yokdur” (g. 94/3)

Zühd iddiâsında bulunan kişilerin bahis açıldığında sübhâ (tesbih tanesi), ve zünnârı (Papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.) bile anlamadıkları (g. 124/5); riyâ gösterdiği (g. 132/5); zâhidin haklarındaki maksat ve düşünceyi bilmeseler de, yaptığı gizli eğlenceleri bildiği (g. 16273); Zâhidlere uyup rindlere taş attıklarını ve kadeh yapıcı iken, kadeh kırıcı olduklarını:

“ Zühhâda uyup zümre-i rindâna taş atdık
Mînâ-ger iken hayf ki mînâ-şiken olduk” (g. 196/7) beytiyle,

Zâhidin İslam davasını beğenmediğini ise:

“ Gördüğüm her kâfire kâfir dimem şimden gerü
Zâhidâ gerçekse ger da‘vâ-yı İslâm’ın senin” (g. 208/7) beytiyle ifâde eder.Cennet ve hûrileri metheden zâhide, rindlerin meclisini gösterelim der.(g. 209/6)

Zâhidin ârifi ve hakkı bir kenara koyup Deccâl’a rağbet ettiğini (g. 212/3); zâhidin ayıplamasıyla içkiden biraz uzak durduğunu (g. 253/5); zâhidin alnındaki buruşukluktan sirke kokusu aldığı için sâkiden gül kokulu bâde ister:

“ Kerem it sâkiyâ bana yetişdir bâde-i gül-gûn

Ki bû-yı sirke aldım zâhidin çîn-i cebîninden” (g. 269/2)

Zâhidin, yârin gözleriyle ilgilenemeyeceğini, Allah’tan korkan kişinin de bâde içene ülfet edemeyeceğini şu beytiyle anlatır:

“ Zâhid ‘alâka eyleyemez çeşm-i yâr ile

Ülfet ider mi muttakî hiç bâde-h^{v}âr ile” (g. 341/1)

Vâli’nin şiirleri incelendiğinde bir çok yerde şiirini ve şahsını övdüğü görülür. Vâli kendine seslenerek, nazım incisini âlemlere saçıp yaymasını ve böylece ufukların aydınlanacağını söyler:

“ Neşr it gevher-i nazmını ‘âlemlere Vâli

Âfâka ziyâ-pâş ola nûr-ı kıdemâsâ” (g. 5/10)

Lehçesinin pâk, temiz olduğunu (g. 43/10); söylediği mısrayı beğendiğini (g. 49/5); Şiirde kimseden minnet çekmediğini, sözlerinin kimseye benzemediğini (g. 53/5); şiirini sefil kuşların değil, ancak anka olanların bilebileceğini (g. 67/5); şiirlerinde acâyip bir nezâketi olduğu ve bunu sevgilinin gözlerinden aldığını (g. 59/9); şiirlerinin canı yakan ateş olduğunu (g. 103/9), şiirin ezgisinde nağmesinde yeni mucizeler icâd eden şâirin o olduğunu belirtir:

“ Vâliyâ zemzeme-i şi‘r ile pîrûlukda

Şâ‘ir-i mu‘cize-îcâd ki dirler o biziz” (g. 117/5)

Söz sultanı olmasının bir sebebi olduğunu, nazm ve nesrin şânını taşıdığını söyler:

“ Vâli-i kişver-i suhan olduksa vechi var

Dârât-ı nazm u nesr ile zîrâ mu‘anveniz” (g. 131/7)

‘ itdim hep ‘ redifli 24. gazelinde tamamen kendini över. Cihânı gül kokulu meyhâneye çevirdiğini, güzelleri kendine bağladığını vs. anlatır. Bir diğer şiirinde, nezâketinin çokluğundan, şivesine yârin gözlerinin gıpta ettiğini ve aslının pâk bir inci olduğunu, soyluluğunu ifâde eder. (g. 62 /2-4-9) Ma‘nâ cevherine mahzen olduğu (g. 131/1 , 137/8), o mehin Vâli’nin irfan rütbesini bildiği,

“ Bize ta‘rîfe ne hâcet dimiş agyâra o meh

Vâli’nin rütbe-i ‘irfânını bilmez değiliz” (g. 162/8) beytiyle ifâde olunmaktadır.

Eğer yola bakılsaydı, aşk ülkesinin hükümrân sultanının şimdi kendisi olması gerektiğini şu beytinde söyler:

“ Eğer tarîka bakılsaydı Vâliyâ şimdi

Serîr-i ‘aşkda sultân-ı hükümrân biz idik” (g. 215/7)

Makam ve mansıba rağbeti yoktur:

“ ‘Azl-ı ebedle bulmadayız ‘âli mertebe

Yokdur nigâh-ı ragbetimiz câh u mansıba” (g. 345/1)

Doğru olana, dost olana pan-zehir; düşmana ise yılan zehri olur:

“ Dü hâsiyetli devâ-yı mücerrebiz Vâli

Sadîka pâ-zehir a‘dâya zehr-i mâr oluruz” (g. 135/79

Başkasının adını anmayı, dedikoduyu sevmez. Edep meclisinde bilgiçlik davasında bulunmaz:

“ Gayrın bile tezekkürini Vâli sevmeyiz

Bezm-i edebde da‘vâ-yı dâniş bizim değil” (g. 230/8)

Kerîm olan Allah karşısında fakirliğini bilir, bu âlem tekyesinde garipliğini kabul eder:

“ Garîbiz tekye-i ‘âlemde ihsân hep Kerîm’indir

Budur ‘âdet ri‘âyet mîhmâna mîzbânındır” (g. 43/5)

Şu beyitlerinde hatâlarını bildiğini, pişmanlıklarını ifâde eder:

“ Meğer âsâyiş-i hâtır mı virir insâna

Der-pey-i vuslat olan Vâli peşîmânlıklar” (g. 91/7)

Vâli Hasan Ağa, daha önce de belirtildiği üzere; eğlenceyi ve güzelleri seven, asil soylu, nezâket sâhibi, zâhid-meşreblerle cedelleşen, rind-meşreb bir kişidir. Bunun yanında hatâ sâhibi olduğunun da farkında olan ve bundan pişmanlık duyan bir insandır.

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

a. Nazım Şekilleri

Vâli Hasan Ağa Dîvân'ında; gazel, tahmis, müseddes, muamma, rubai, kıt'a, tarih, müfred gibi nazım şekillerini kullanmıştır. Kendisini kaside ve gazel şâiri olarak nitelendirir:

" Yok sarf-ı nakde kudretim ey şûh n'eyleyim
Ben şâirim kasîde gazel söylerim sana" (g. 6/6)

Ancak eserinin nüshalarında kaside nazım şekline rastlanmamıştır. Bu nedenle Vâli Hasan Ağa 'gazel şâiri' olarak tanımlanabilir:

Vâli'nin eserinde 405 gazel, 1 tahmis, 12 müseddes, 14 muammâ, 19 rubâi, 2 kıt'a, 10 tarih ve 3 tane de müfred yer almaktadır.

Gazellerinin bütününde şâirin mahlâsı son beyitte olup, 48., 146. ve 184. gazellerde çift matla' kullanılmış; 178. ve 248. gazellerde redd-i matla' yapılmıştır. Ayrıca 76. gazelde iki makta'beyiti vardır. 123. gazel "nâ-tamam gazel"dir. Şâirin,

" Eyle yâ Rab dilimi bülbül-i bostân-ı senâ
Ola tâ bâg-ı hakîkatda nevâ-h^{v}ân-ı senâ" (g. 1/1)

matlaıyla başlayan gazeli münâcât nazım türündedir.

" Ey gubâr-ı hâk-ı pâyin kühl-i çeşm-i kâ'inât
Zât-ı pâkindir olan sûret-nümâ-yı mu'cizât" (g. 25/1)

" Ey kand-ı lebi hayâta bâ'is
V'ey nükteleri memâta bâ'is" (g. 29/1)

beyitleriyle başlayan gazelleri na't nazım türündedir.

" Zuhûr itdi mukaffâ bu gazel mersiyye şeklinde
Nikât-ı ba'z ile müş'ir bulunmuşdur yine hâle" (g. 325/12)

beyitinin yer aldığı gazeli de mersiye türünde kullanmıştır.

Vâli, Dîvân'ındaki 14 muammâyı yazma nedenini şöyle açıklamaktadır:

" Yâdigâr olmak içün ekser-i ahbâbımızın
Yazmışız defter-i hâtırda mu'ammâlarını" (g. 397/6)

b. Vezin

Vezin, kafiye ile birlikte Dîvân şiirinin temel âhenk unsurlarındandır. İlk defa Arap Edebiyatında ortaya çıkan aruz veznini Türkler, Fars Edebiyatı ile tanımışlardır. İlk zamanlar aruz veznini Türkçe'ye uydurmada zorluk çeken Türk edebiyatı şâirleri, geçen zaman içerisinde bu vezni başarıyla kullanmışlardır.

Vâli Hasan Ağa, Dîvân'ında aruz vezninin şu kalıplarını kullanmıştır:

Sıra	Vezin	Sayı
1-	mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün	137
2-	mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün	69
3-	fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün	66
4-	mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	59
5-	mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün	36
6-	fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	24
7-	fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün	9
8-	mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilâtün	2
9-	mef'ûlü / mefâ'îlün / mef'ûlü / mefâ'îlün	2
10-	mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ilün	1
11-	mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün	1
12-	fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	1
13-	mütefâ'ilün / fe'ûlün / mütefâ'ilün / fe'ûlün	1

Şâir, bazı hatâları olsa da vezni genel olarak başarılı bir şekilde kullanmıştır.

c. Kafiye ve Redif

Kafiye ve redif, Dîvân şiirine mûsikî, âhenk, ritim sağlayan unsurlardandır. Kafiye, gazel ve kasîde nazım şekillerinde şiirin bütünlüğünü sağlayan önemli bir unsurdur. Vâli'nin şiirlerine bakıldığında kafiyeyi başarılı bir şekilde kullandığı ve şiirlerinin âhenk ve ses yönüyle bütünlüğünün sağlandığı görülür. Dîvân'daki 22. gazel bu hususa örnek olarak verilebilir:

1 Cem oldı yine bezmime cânâneler bu şeb
Yüz sürdi âsitâneme meyhâneler bu şeb

2 Nûr-ı ruh-ı bütân ile toldı o denlü kim
Hasret-keş oldı hâneme büt-hâneler bu şeb

3 Rakkâs-ı şûh u şeng sıfat-ı raksa girdiler
Devr-i safâda sâgar u peymâneler bu şeb

4 Germ oldu söz ü saz ile meclis o gûne kim
Eflâkı tutdı na're-i mestâneler bu şeb

5 Kurb-ı çerâga Vâli dühân-ı sürûrdan
Rehyâb-ı vuslat olmadı pervâneler bu şeb

Vâli'nin Dîvân'ında ek rediflerden çok, kelime ve kelime grubu hâlinde redifler kullanılmıştır. Vâli genelde redif olarak Türkçe kelime ve ekleri seçmiş, "mînâ, sahbâ, söylerim sana, bana, şeb, hep, hiç, gör, olur, bilir, var, eyler, gider, değildir, kalmış, yok, bak, senin, gönül, değil, dil, ol, bizim, gam, gonca, ile, yine, gibi…." bazı redifler birden fazla sayıda kullanılmıştır. Rediflerin isim / fiil ayırımına baktığımızda, fiillerin isimlere göre daha çok kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca, "olmuş sana, söylerim sana, itdim hep, tebessüm it, olur mı hiç, gelir giçer, olduğum bilir, değiliz biz…" gibi cümle redifleri de kullanmıştır.

Vâli şiirlerinde, "bülbül-i bostân-ı senâ, nükhet-i pîrâhen-i mînâ, rengîn-ter-i mahbûb, gül-i ra'nâ-yı tarab, ser-levha-i ruhsâresidir, dem-i seher…" gibi terkipli rediflere yer vermiştir.

Arapça ve Farsça kelimelere, Türkçe ekler getirilerek redif yapar: "vîrânelerdedir, meşrebânındır, gamze-i mekkâresidir, pesendîdesiyiz, nev-gazelin, âyîne-i endâmından…" gibi.

2. MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ

Dîvân şiirini lâyıkıyla ve tam ma'nâsıyla anlayıp kavrayabilmek için evvelce, içinden çıktığı kültür ve medeniyeti bilmek gerekir. İskender PALA'nın deyimiyle, "Bütün dinî ve felsefî müdevvenât, Kur'ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîfler, kıssalar, mucizeler, tarih, esâtir, tabiat, kozmografya, zihniyet, olaylar, dil vb. pek çok alanda bir şâirin sahip olduğu her türlü kültür ve birikim, bu edebiyatta vezne dökülür, kafiyeye dönüşür."[22]

Dîvân şâirleri bu bilgi ve birikimlerini, sahip oldukları maddî ve mânevî değerlerle yoğurarak, akıl ve gönül süzgecinden geçirip nâdîde eserler ortaya koyarlar.

a. Dinî Unsurlar

Eski Türk Edebiyatının beslendiği en önemli kaynaklardan biri de İslâm dinidir. Dîvân şâirleri Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerine ya aynen, ya da telmih yoluyla şiirlerinde yer vermişlerdir.

aa. Âyetlerden İktibâslar

Vâli, Dîvân'ındaki üç beyitte âyetlerden iktibâs yapmıştır. "Hel min mezîd"[23] i iki beyitte,

" Zamâne zâlimi **' Hel min mezîd'** i vird ider Vâli
Eğer hûn-ı dil-i mazlûma bir kez iştihâlansa" (g. 340/8)

" Dünyayı yirse de yine **' Hel min mezîd'** dir
Mümkün mi mi'de-sîr ola merdân-ı müştehî" (g. 372/2)

---

[22] İskender PALA, *Dîvân Edebiyatı*, Ötüken, İstanbul, 1997, s.45.
[23] "Hel min mezîd " (Daha var mı?) Kaf suresi: 50 / 30.

bir beyitte "Usr u yüsr" i[24]

" **'Usr u yusr**" ün yine fehvâsını te'yîd eyler
Biri birine refîk oldıgı nef' u zararın" (g. 273/3)

kullanmış; başka bir beyitte de tam bir âyet ya da hadis olarak bulunmayan bir ifâdeyi iktibâs yapmıştır.[25]

" Hub-rûlar ki pâdişâdır hep
'Yef'alü keyfe mâ yeşâ' dür hep" (g. 17/1)

Vâli Dîvân'ının sadece bir yerinde hadis iktibâsı yapmıştır :

" Her ne denlü olsa gark-ı bahr-ı 'isyân ümmetin
'İhdi kavmî innehüm lâ-ya'lemûn' besdir necât" [26] (g. 25/3)

ab. Âyetlere Telmihler

Yukarıda ifâde edildiği gibi âyet iktibaslarının yanında, bir çok yerde, âyetlerde geçen olaylar, peygamberler ve diğer kişilerle ilgili telmihler de bulunmaktadır. Bu telmihler sınıflandırılarak verilecektir.

Hz. Muhammed'le İlgili Telmihler

Vâli Hasan Ağa, Dîvân'ında iki tane na't-gazel yazmıştır. Birinci na't-gazelinde[27] Peygambere seslenerek, " Ayak toprağının tozunun, kâinâtın gözünün sürmesi ve temiz zâtının, mucizenin suret göstermesi olduğu (g. 25/1); Tâhâ, Yâsîn ve Sâffât sûrelerinin, dinin güneşi olan Peygamber'e mahzar olduğunu (g. 25/2); ümmeti isyan denizinde boğulsa da,' İhdi kavmi innehüm lâ-ya'lemun ' (Kavmimi doğru yola getir. Çünkü (hakîkati) onlar bilmiyorlar.) hadisince kurtulacaklarını (g. 25/3); Hz. Muhammed'in yüzünün güneşinin zerresinin, mahşer gününün güneşi ve saçının zincirinin düğümünün Berât ve Kadir geceleri olduğu (g. 25/4); âlemlere rahmet olan

---

[24] " Usr u yüsr " (güçlük ve kolaylık), Bakara suresi:2/185, Talak: 65/7, İnşirâh : 94/5-6.
[25] " Yef'alü keyfe mâ yeşâ " (Dilediğince davranır.). Bu ibâre âyet ve hadislerde benzer ifâdeler şeklinde bulunmasına karşılık, bu şekilde bir âyet ya da hadis yoktur.
[26] " İhdi kavmî innehüm lâ-ya'lemûn " (Kavmimi doğru yola getir.Çünkü (hakîkati) onlar bilmiyorlar. " (Hadis-i Şerîf)
[27] 25. gazel.

Peygamber'den, lütuf denizinin kötülükleri yok ettiği zamanda kendisine de merhamet etmesini ister. (g. 25/5)"

İkinci na't-gazelinde[28] Vâli yine Peygamber'e seslenerek, " Dudağının tadının, şekerinin hayata sebep olduğu (g. 29/1); güzelliğinin, zekatını verme miktarına ulaştığı (g. 29/2); anber kokulu zülüflerinin mümkinât âlemini rüsvâ edeceği (g. 29/3); gönül yakan güzelliğinin renkliliğinin kâinâtı süslediği ifâde edilir. (g. 29/4)" Yine bir başka beytinde şâir, Peygamber ailesini şöyle över:

" Ezhâra gül tefâkumün itmezdi âşikâr
Kadri füzûn-ter olmasa âl-i Peyem-ber'in" (g. 221/7)

Hz. Yûsuf (A.S) ve Ya'kûb (A.S) İle İlgili Telmihler

Vâli Hasan Ağa, Dîvân'ının dokuz yerinde Yûsuf (A.S)'a telmihte bulunmuştur. Bilindiği üzere Kur 'ân-ı Kerîm'in 12. sûresi ' Sûre-i Yûsuf ' adını taşır ve 'Ahsenü'l-kasas ' diye adlandırılan Yûsuf (A.S)'ın kıssası anlatılır. Vâli, Yûsuf (A.S)'ın cihânı kendisi için baştan ayağa hüzün evine çevirdiğini söyler.(g. 2/2) Yûsuf (A.S) ile kardeşleri arasındaki vak'aya telmihte bulunarak, kardeşlerinin hased ve kıskançlığını hatırlatır. (g. 32/4, 127/5, 353/5).

Başka bir beyitte Yûsuf (A.S)'ın gömleğinin kokusuna (g. 100/3); ismetini, namusunu koruması ve haramdan uzak duruşuna (g. 128/2); iki beyitte de Yûsuf (A.S)'ın, güzelliğine telmihte bulunur. (g. 271/2, 394/4)

Ya'kûb (A.S) ile ilgili olarak, oğlu Yûsuf (A.S)'ın kaybolmasından sonra döktüğü gözyaşlarıyla gözlerinin kapanmasını ifâde ederken, o gözyaşlarını Nil nehrine benzetir:

" Nîl-i revân ki hâs Mısr söylenir müdâm
Ya'kûb-ı hastenin nem-i çeşm-i 'alîlidir" (g. 77/4)

Başka bir beyitte Yûsuf (A.S)'ın gömleğini koklamasından (g. 134/2); iki beyitte ise oğlunu kaybetmesiyle evinin hüzünle dolmasından bahseder. (g. 196/1, 239/2)

---

[28] 29. gazel.

Hz. Îsâ (A.S) İle İlgili Telmihler

Mâlûmdur ki Îsâ (A.S) Allah tarafından mucize olarak annesi Hz. Meryem'den baba sız olarak doğmuştur.[29] Kur 'ân'da anlatılan bu olayda Hz. Meryem'in, Cebrâil'in üflemesiyle hamile kaldığı ifâde edilir.Vâli bir beyitte bu olaya telmihte bulunur:

" Nefh-i rûh itdi sürûş-ı feyz gülzâre yine
Döndi her bir nahl-ı tâze bir zen-i âbestene" (g. 352/1)

Nefesiyle ölüleri diriltme mucizesine dört beyitte (g. 3/1, 67/2, 305/4, 402/5); Hızr (A.S) ile yol arkadaşlığı (g. 247/5); kendi âhının gökyüzüne ulaştığını ifâdede Îsâ (A.S)'ın göğe yükseltilme mucizesine işâret eder.(g. 306/2) Ârif olanlara seslendiği bir beyitte ise, tecerrüd (soyunma, arınma) sembolü olarak Îsâ (A.S)'ı ve irfansızlık sembolü olarak da eşeği beraber kullanır:

" Ey 'ârif olan her har-ı lâ-yefhem olur mı
Da'vâ-yı tecerrüdle Mesîhâya nazîre" (g.320/5)

Hz. Mûsâ (A.S) İle İlgili Telmihler

Vâli, Mûsâ (A.S) ile ilgili olarak üç beyitte ' yed-i beyzâ ' ya telmihte bulunur. Sâkinin elinin ihsânın sırrını, kadeh gibi temiz olanların ve bu sırrı, beyaz ele nâ'il olanların bileceği (g. 67/1); sevgilinin beyaz el ile daha şûh olacağı (g. 341/6); sim tenli sevgilinin beyaz elini seyredenlerin civa gibi muztarib olsalar bile bunun mühim olmadığı (g. 397/4) ifâde edilir.

Tâhâ sûresinde Mûsâ (A.S)'a tecellî mucizesi anlatılır. Eymen de bu mucizenin vuku' bulduğu vâdîdir.Vâli iki beyitte de bu hâdiseye telmihte bulunur.Gönlün, Allah'ın tecelligâhı olduğunu (g. 232/4); sevgilinin güzellik parıltısının, tenini yaktığında, Eymen vâdîsindeki ağaç (gibi) baştan ayağa ateş yeri gibi olduğunu söyler:

" Çü nahl-ı vâdi-i Eymen ser-â-pâ şu'le-zâr oldum
O dem ki tâbiş-i mihri ten-i sûzânımı yakdı" (g. 401/3)

[29] Nisâ : 4/171, Meryem : 19/16 ve devâmındaki âyetler.

Diğer Peygamberler ve Dinî Unsurlarla İlgili Telmihler

Allah Nuh (A.S)'ın kavmini güçlü bir sel ile felâkete sürüklemiş ve bu felâketten yalnızca, Nuh (A.S) ve beraberindeki birkaç insan ile hayvanlardan birer çift bir gemi ile kurtulmuşlardır. Vâli bir beyitte, gözyaşlarının çokluğunu ifâdede Nuh tufânına telmihte bulunur:

" Ey meh bugün visâlde az görme yaşımı
Tûfân-ı Nûh dünki gibi hâtırımdadır" (g. 56/3)

Hızır (A.S), ölümsüzlüğün ve zor durumda kalanların yardımcısı olarak bilinir. Vâli 'âb-ı hayât'ı (g. 114/3) ve 'âb-ı bekâ'yı (g. 126/7), sevgilinin dudaklarından bahsederken kullanır.Bir beyitte Mesîh ile Hızır ismini beraber kullanırken (g. 247/5), başka bir beyitte uzun ömre ve eski şöhrete itibar edilmemesi gerektiğini, çünkü ne Hızır'ın ne de ölümsüzlük suyunun kalacağını söyler:

"' Ömr-i dırâz u şân-ı kadîme ne i'tibâr
Ne Hızr-ı pey-huceste ne âb-ı bekâ kalır" (g. 68/2)

Vâli, söz söylemede ne kadar büyük üstâd olduğunu anlatırken Âdem (A.S) ve Hz. Havvâ'ya telmihte bulunur. (g. 245/9) İki beyitte de Âdem (A.S)'ın Allah'a verdiği söz ve hîleli tâneden bahseder. (g. 286/4, 305/2)

Hz. Ali'nin mertliğine (g. 84/11) ve onun meşhûr atı Düldül'e telmihte bulunur. (g. 328/1)

Vâli aşk hastalığına bir türlü devâ bulamadığını, Lokmân'ın bütün ilaçlarını tecrübe ettiğini ifâde eder. (g. 106/6)

Kur 'ân'da bir sûrenin adı ve cennette akan bir ırmak olan Kevser'e, sarhoşluğun verdiği baş ağrısı zevkini değişmeyeceğini ifâdeyle telmihte bulunur. (g. 376/3)

Vâli yine kendini methettiği bir beyitte kaleminin, sır ehlinin Ka'be'si olduğunu söyler. (g. 246/4)

b. Mitolojik Şahsiyetler

Cem, İran'ın Pîşdâdiyân sülâlesinin dördüncü hükümdârıdır. Nûh (A.S) zamanında, bin yıl kadar yaşadığı rivâyet edilir. Mücevherlerle süslü taht ve tâcı ile bilinir. Şarabın mûcidi olduğu söylenen Cem, edebiyatta en çok bu yönüyle yer almaktadır. Gül tahtında işret, kadeh ve mey içme ifâdeleriyle beyitlerde yer alır.(g. 43/1, 236/5, 237/4, 215/6, 301/8, 318/6, 332/4, 400/5) Bunun yanında makam ve mevkiden bahsederken Cem'e telmihte bulunur. (g. 237/2, 340/2) Bir beyitte de Cemşîd adını anar. İnsanın kendi kusuru ile uğraşması ve başkasını ayıplamaması gerektiğinden bahsederken, rindlerin en kötüsünün Cemşîd huylu olduğunu söyler.(g. 237/7)

Bir diğer şahsiyet olarak Vâli, İskender'den bahseder. İskender ayna ile birlikte anılır. Vâli de dört beyitte İskender'den ve aynadan bahseder. (g. 254/6, 335/1, 340/2, 343/7)

Vâli bir yerde de şiir mülkünün emîri olduğunu söylerken Rüstem'e telmihte bulunur.(g. 305/5)

Peygamber zamanında yaşamış, cömertliğiyle bilinen İbn Abdullah b. Sa'd da, Hâtem lakâbıyla ve cömertliğiyle anılır. (g. 77/2, 286/8)

İran'ın Pîşdâdiyân sülâlesi hükümdarlarından olup Cemşîd'in yerini alan ve zâlimliğiyle bilinen Dahhâk'a, iki omuzu üzerinde kendisine acı veren iki yılan oturduğundan Dahhâk-ı Mârî adı verilmiştir. Hastalandığı zaman iki çocuk beyni ilaç olarak kullanılırmış. Gâve'nin çocuklarına sıra gelince, Gâve isyan etmiş ve Dahhâk'ın tahttan indirilmesine sebep olmuştur.Vâli, sevgiliyi Dahhâk'a benzetir:

" Oldı zülfeyni iki mâr-ı mehîb-i pür belâ
Şâh-ı mülk-i hüsni gûyâ şimdilik Dahhâk'dır" (g. 103/6)

Rüstem'in dedesi ve Sâm'ın babası olan İran kahramanlarından Nerîmân ile Sâm'a telmih yapılmıştır. (g. 127/4)

M.Ö 429-347 yıllarında yaşayan, Aristo'nun hocası ve Sokrat'ın talebesi olan meşhûr Yunan filozofu Eflâtun, Dîvân'da iki beyitte ' Felâtun ' adıyla zikredilir:

" Dil ki hecr-i yâr ile âzurdedir rencûrdur
Çâreyâb olmaz Felâtun olsa sıhhat dûrdur" (g. 57/1)

" Meâl-i sohbet-i eşrâkıyâne vâkıf olur
Derûnı kim ki Felâtûn hikmet-i hum ider" (g. 59/6)

Bağdat'ta vücûdu parçalanıp dar ağacında halka teşhir olunan, kafası kesilip yakılan meşhur mutasavvıf Hallac Hüseyn bin Mansûr (M.857-922), dar ağacıyla birlikte anılır:

" Mansûr gibi zirve-i dâr oldı menzili
Mâfi'z-zamîrin itmek ile âşikâre gül" (g. 228/ 4)

İbrahim Edhem Hazretleri, Mu'zem ile birlikte bir beyitte anılır:

" Müsned-i fakra giçüp şâh-ı Mu'zem'cesine
Terk-i iklîm-i fenâ eyledim Edhem'cesine" (g. 305/1)

c. Aşk Hikâyelerinin Kahramanları

Edebiyatın en önemli konularının başında aşk gelir. Günümüze kadar yazılan bütün şiirlerde aşk, hep ulaşılmak istenen, uğrunda acı ve sıkıntılara katlanılan, duyguları coşturan ve bazen de insanı deli divâne eden bir histir. Kâinâtın ve tüm yaratılanların aslı aşktır. Türk Edebiyatında aşk, ilâhî ve maddî aşk olarak iki kategoride ele alınır. İlâhî aşk Allah'a duyulan aşk, maddî aşk ise insanlara duyulan aşktır. Bazen maddî aşktan ilâhî aşka geçilir. Edebiyatta bir çok aşk hikâyesi ve bu hikâyelerin dillere destân olmuş kahramanları vardır. Bunların en çok bilinenleri Leylâ vü Mecnûn, Hüsn ü Aşk, Ferhad u Şîrîn, Kerem ile Aslı, Vâmık u Azra vb.'dir.

Eski Türk Edebiyatı aşkı en yüce seviyede işlemiş, akıl, mantık ve duygu sınırlarını zorlayan aşklar üretmiştir. Her şâir aşkı en derinden duyar ve bunu şiirlerinde işler. Vâli de aşkı, aşkın getirdiği keder, sıkıntı ve ıztırapları Dîvân'ında, meşhur aşk kahramanlarına telmihlerde bulunarak ifâde etmiştir.

Vâli, şiirlerinde aşk kahramanlarından en çok Leylâ ile Mecnûn'dan ve daha sonra da Ferhad ile Şirin aşkının erkek kahramanı Ferhad'dan bahseder. Leylâ ile Mecnûn aşkına on altı yerde telmih yapılmış, sadece iki yerde Leylâ ile Mecnûn isimleri beraber zikredilmiştir.

Bu telmihlerde, Mecnûn'un asıl adı olan Kays on defa, Mecnûn lakâbı da altı defa kullanılır. Dört yerde de Ferhad ile birlikte anılır.

Leylâ ile birlikte (g. 10/6, 317/5); Mecnûn'un aşkından çöllere düşmesi münâsebetiyle, çöl ile birlikte ve deli denilmesi (g. 45/5, 87/2, 168/5, 306/3, 312/8, 317/2); Kays'ın kendi kendine konuşması şu beyitte anlatılır:

" Ne dilde h^{v}âhiş-i hem-dem ne kayd-ı fikr-i enîs
Hemîşe Kays gibi hod-be-hod tekellüm ider" (g. 59/3)

Leylâ'ya olan aşkından dolayı herkese rüsvâ olması (g. 67/4, 248/4); aşkından dolayı ayıplanması (g. 114/5, 252/1, rubâi 7); gönlü efkârlı olma (g. 380/4); her gam çölünde ve belâ dağında bazen Kays gibi gönlü âvâre, bazen de Ferhâd gibi dağı kazan olduğu söylenir:

" Her gördüğümüz deşt-i gam u kûh-ı belâda
Geh Kays-ı dil-âvâre vü geh kûh-ken olduk" (g. 196/4)

Vâli Hasan Ağa, Ferhad u Şîrîn hikâyesinin erkek kahramanı Ferhad'ı zikreder. Ferhad'ın Şîrîn'e kavuşmak için dağları delmesi vak'asına telmihte bulunur. Taş ile birlikte (g. 78/3, rubâi 7); dağ kelimesi ile (g. 303/2, 317/2); suya dalma (g. 134/3); Ferhad'ın dağı kazmada kullandığı külüng (g. 146/6); belâ dağını kazmada kendisini Ferhad'a benzetme (g. 196/4); Ferhad ile Kays'ı ayıplayanın kendisi olduğunu ifâde eder:

" Âyîne-dâr-ı hayret-i şâh u gedâ benem
Ferhâd u Kays'a ta'ne ider mübtelâ benem" (g. 252/1)

ç. Astronomik Unsurlar

Geçmişten günümüze bütün çağlarda gökyüzü ve onunla ilgili varlıklar insanların ilgisini çekmiştir. İlm-i nücûm (astronomi)'ye eskiden beri alâka duyulmuş; özellikle yıldızların insan hayâtı üzerindeki etkisine olan inanç, insanların merâkını celbetmiştir.

Çoğu medrese tahsili görmüş, birçok ilim dalında bilgisi bulunan Dîvân şâirlerimiz de şiirlerinde bu unsurlara geniş yer vermişlerdir.

Vâli Hasan Ağa da Dîvân'ında, "çarh, felek, mihr, sipihr, sitâre, Zühre, Nâhîd, mâh, kevkeb, hûrşîd, encüm, necm, bedr, Süreyyâ, Zuhâl vb." kelimelere yer verir. Felek mânâsında çarhın hile ile döndüğü (g. 8/1); bazen mutsuzluk getirdiği (g. 82/5); çarha seslenip gönül ehlinin ihsâna kaldığı (g. 179/6) ifâde edilir. Şâirin 219. gazeli de 'felek' rediflidir.Tâlih mânâsındaki sipihrin kin tutucu olduğu ve ona ilticânın abes olduğu (g. 30/4); talih ile olan alış verişten memnûniyetsizlik dile getirilir. (g. 42/3)

Necm-i dırahşân (g. 32/2), encüm (g. 50/8); yıldızlar kararında yalan söylemeselerdi, nücûm ehlinin bu yalanlarla şöhret bulamayacakları,

" Ehl-i nücûm kizb ile bulmazdı şöhreti
Hükmünde itmeseydi tahallüf sitâreler" (g. 93/6) beytiyle,

Sevgilinin yanağının güneşinin, delikanlının yüzünde çıkan tüyleri örteceği,

" Mihr-i ruhsârı hat-ı sebze n'ola mâ'il ise
Çünki hûrşîd zevâle iricek şâme döner" (g. 82/3) beytiyle anlatılır.

Ay ve güneşin ışığının sönmesiyle meclislerinin ışıksız kalacağını söyler. (g. 68/3)

Kevkeb, mihr, meh, hûrşîd, felek kelimeleri bir arada kullanılır. Vâli bu unsurları tâlihi anlatmada kullanır. (g. 48/4, 56/2, 229/7)

Başka bir beyitte Zühre ile Behrâm birlikte anılır:

" Dili itmiş 'abes-gerd-i fezâ-yı 'âlem-i tecrîd
'Arûs-ı Zühre'ye Behrâm'ı Vâli eyleyen dâmâd" (g. 36/7)

Vâli her gece aşkının tesiriyle, âhının kıvılcımlarının Süreyyâ kandilini yaktığını söyler:

“ Her şeb şerer-i âhım te’sîr-i muhabbetle
İş‘âle olur bâdı kandîl-i Süreyyâ’da”   (g. 300/2)

Bir başka beyitte de Süreyyâ’yı Pervîn adıyla anar. Vâli bir yerde de Zuhâl yıldızını uğursuzluk münâsebetiyle zikreder:

“ Vâliyâ kevkeb-i ikbâl-i sipihrin görünür
Çeşm-i dânâda Zuhal tal‘at u menhûs gibi” (g. 381/5)

Bir yerde de, aşağı tabakadaki insanlara ulviyet ile kibirlenmemek gerektiğini; bedr-i tamâm (dolunay)’ın da eksik zamanının olduğunu gördüğünü söylerken, makam, mevki ve şöhretin geçiciliğini vurgular:

“ Süflîlere ‘ulviyyet ile itme tefâhür
Çok bedr-i tamâmın dem-i noksânını gördük” (g. 204/3)

d. Şâirler

Vâli Dîvân’ında bir Arap, iki İranlı, sekiz Türk olmak üzere, toplam on şâirin adı geçer. Araplar’ın en büyük şâirlerinden ve Peygamber’imizin de şâiri olarak bilinen Hassân b. Sâbit’in adı şu beyitte geçer:

“ Fesâhatde nice Hassân’a teşbîh ideyim ânı
Bulunsa mahfil-i hükmünde bir ednâ debîr olmaz” (g. 146/8)

Şâir, Türk asıllı olan ve Farsça eserler veren, Sebk-i Hindî tarzının önemli temsilcilerinden Sâ’ib-i Tebrizî’yi bu vâdîde üstâd kabul eder:

“ Hâmeyi herkes bu vâdîde teg u tâze idemez
Rûh-ı Sâ’ib’dir bu yolda Vâliyâ üstâdımız” (g. 134/5)

Bir diğer beyitte Sâ’ib ile kendi çağdaşı olan Lebîb’i beraber zikreder.(g.136/10)

Başka bir beyitte XII.yüzyıl İran şâirlerinden olan Zahîr'den bahseder. (g. 75/5) XVII. yüzyılın mühim şâirlerinden Mustafa Nâilî (öl. M.1666) Sebk-i Hindî üslûbunun önde gelenlerinden olup Vâli tarafından, yolunu takip ettiği bir şahsiyet olarak zikredilir:

" 'Aceb mi itsek eğer Nâ'ili'ye pey-revlük
Ki Vâli mülk-i suhan şehr-yârıyız biz de" (g. 350/5)

XVII. yüzyıl şâirlerinden ve Dîvân şiirinde hikemî tarzın en başarılı örneklerini verdiği kabul edilen Nâbî bir beyitte anılır:

" Nazîre söylemek âsân idi Âgâh u Nâbî'ye
Bir iki câme nâ'il olsa Vâli dest-i yârından" (g. 275/5)

Dîvân'da adı geçen bir diğer şâir, mezarında Vâli-i Amedî'nin düşürdüğü tarih bulunan[30] Âgâh-ı Semerkandî diye meşhur olan Mehmed Âgâh'tır. Vâli Hasan Ağa Dîvân'ının beş yerinde Âgâh'a telmihte bulunur. Nazîre söylemek münâsebetiyle (g. 76/8, 275/5, 346/1); yeni şiir tarzını ondan duyduğu (g. 337/6); ve bir yerde de dünyâ sevgisinin, Âgâh'ın gönlünü aldatamayacağını ifâde eder.(g. 23/6)

Vâli'nin zikrettiği bir diğer şâir Lebîb'dir. Vâli, Lebîb'in nâzik edâlı olduğunu (g. 136/10); arzularının onunla husule geleceğini (g. 290/6); Lebîb yolunda elinde ne varsa sarf edeceğini (g. 314/9); gece görüşüp, sünbül üstüne şiir söyleyelim dediğini (g. 328/11) ifâde eder.

Hâmî-i Amedî'yi Lebîb ile beraber bir beyitte zikreder:

" Vâli himâye eylese Hâmi bir iş değil
Me'mûlümüz husûle gelirdi Lebîb'den" (g. 290/6)

Yine Diyarbakırlı şâirlerden Emnî'den, nazire münâsebetiyle bahseder:

" Bu şi'r-i tâze-zemîn güftesine Emnî'nin
Nazîre itmek olur mı meğer ki Vâli ola" (g. 330/5)

---

[30] BEYSANOĞLU,1985, s.17.

Vâli Dîvân'ında, gazellerden hemen sonra Dürrî'nin 'kalmamış' redifli gazeline nazire olarak bir tahmis yazmıştır.

e. Atasözü ve Deyimler[31]

Her devirde Eski Türk Edebiyatı şâirleri atasözü ve deyimleri şiirlerinde kullanmışlar ve böylece mânâyı kuvvetlendirme yoluna gitmişlerdir.Unutulmamalıdır ki bu şâirler, bu kültürün değerleriyle yoğrulmuş ve içinde yaşadıkları topluma âyinedârlık etmişler, yol göstermişlerdir.Dîvân şiirinde atasözü ve deyimler aynen kullanılır.Fakat bazen vezne uydurmak için değiştirildikleri de olur.

Vâli Hasan Ağa da şiirlerinde atasözü ve deyimlere yer vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Atasözleri :

- Şîkest olsa da şemşîr yine hançer olur.(g. 61/4), " Kılıç kırılsa yine hançer olur."

- Bî-'ayb yâr ararsa kişi yârsız kalır. (g. 85/2), " Ayıpsız yâr arayan, yârsız kalır."

- Düşmen-i dîrîn sadîk olmaz. (g. 141/1), " Eski düşman dost olmaz (olsa da dürüst olmaz)."

- Fütâde itseler de hâke zer düşmez bahâsından. (g. 146/4), " Altın çamura düşmekle kıymetten düşmez."

- El atına binen elbette iner çok sürmez. (g. 158/4)

- Büzürg serin belâsı da büzürg olur. (g. 221/5), " Büyük başın ağrısı büyük olur."

- Olmaz müsâvi enmele-i penç. (g. 234/5), " Beş parmak bir olmaz"

- Umûr-ı mümteni'âta duâ' 'abes. (g. 30/3), " Olmayacak işe âmin denmez."

- Sille urulur herkese sîmâsına lâyık. (g. 199/4)

---

[31] Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü, *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1992.

- Kişi söylenmeyecek sözün ucun kaybetmez. (g. 159/4)
- Hâm mîve bişe ağzına düşe. (g. 358/5), " Armut piş, ağzıma düş."
- Bir elin sadâsı çıkmaz. (g. 210/7), " Bir elin sesi çıkmaz."
- Leyle-i şeb hâmiledir. (g. 50/6), " Geceler gebedir."
- Bakır eyler nice altun adı. (g. 16/5), " Altın adı bakır oldu."
- Hakk-ı nân u nemek u dâneyi herkes bilmez. (g. 144/3), " Tuz ekmek hakkı bilmeyen, itten beter."

Deyimler :

- iyi gün dostu olmak (g. 36/4)
- baht-ı siyâh (g. 72/6), " kara baht"
- ayak çekmek (g. 92/8)
- toprak olmak (g. 93/5)
- türkü çağırmak (g. 159/6)
- el birlik etmek (g. 210/7)
- belâsını bulmak (g. 251/6)
- dolaşır pâları birbirine, (g. 273/2), " ayakları birbirine dolaşmak"
- elde avuçta durmamak, (321. şiirin redifi)
- kasem eylemek (g. 4/7), " yemin vermek"
- iyi gün dostu (g. 36/4)
- deheninden çıkanı gûş itmez (g. 69/6), " ağzından çıkanı kulağı işitmemek"
- te'sîr-i nazar (g. 158/6), "nazar değmek"

D. VÂLİ VE DİĞER ŞÂİRLER ARASINDAKİ ETKİLEŞİMLER

Bir şâirin kimlerden tesir aldığını ve kime tesir ettiğini tespit etmek çok zor bir çalışmadır.Çalışmada bunu tam manasıyla yapma iddiası yoktur. Ancak Vâli'nin şiirlerinden hareketle konu biraz îzah edilmeye çalışılacaktır.

Malumdur ki XVII. yüzyıldan itibaren Türk Edebiyatı, İran Edebiyatının tesirinden kurtulmuş; Dîvân şâirleri, kendilerini İran şâirlerinden üstün görmeye başlamışlardır.Bunun en belirgin ve güzel örneğini Nef'î ve Nedîm'de görmek mümkündür.

XVIII. yüzyıl şâiri olan Vâli Hasan Ağa, İran'a karşı bir tavır almaz.Şiirini övdüğü bazı beyitlerde İran Edebiyatı'ndan bahseder:

" Sarîr-i hâme ile Vâli hıtte-i 'Acem'in
Nihâde sürme âvâz-ı bülbülânı biziz" (g.138/5)

" Vâli bu tab'-ı selîs ile değül Rûm içre
Mülk-i Îrân'da da emsâr pesen-dîdesiyiz" (g. 169/7)

" Benden meta'-ı ma'nî olur Rûm'a rây-gân
Gevher-fürûş-ı bender-i mülk-i 'Acem miyim" (g. 261/3)

" Kavsî-i 'Acem lehcesidir Vâli bu mısra'
Sabr eyle gözüm nevbet-i dîdâr gelince" (g. 356/8)

Ayrıca Vâli şiirlerinde üstad kabul ettiği, Acem şâirlerinden Sâ'ib ve Zahîr'den bahseder.Dürrî'ye tahmis söyler; Âgâh, Lebîb, Nâbî, Nâilî, ve Emnî'yi anar.Vâli'nin beyitlerindeki bu ifâdelerinden yola çıkarak, bu şâirlerin etkisinde kaldığını söylemek mümkündür.Vâli hem nazire söylemiş ve hem de kendisine nazire söylenmiş bir şâirdir:

" Nazîre kasdın itsen Vâliyâ Âgâh'a im'ân it
Münâsib güfte-i rengînine rengîn cevâb ister" (g. 76/8)

" Nazîre kasdını itsen de Vâli yârâne
Tefekkür-i gazel-i âb-dâre h^{v}âhiş yok" (g. 193/8)

" Nazîre söylemek âsân idi Âgâh u Nâbî'ye
Bir iki câme nâ'il olsa Vâli dest-i yârından" (g. 275/5)

" Bu şi're de nazîre idüp sen de Vâliyâ
Yârâna tâze gûy çıkar inkılâbdan" (g. 280/5)

" Bu şi'r-i sâde vü şûh-ı hoş-âyîndir yine Vâli
Nazîre-cûluk itse vechi vardır tâze gûlardan" (g. 284/7)

" Bu şi'r-i tâze Vâli nazîre kasdı ile
Edeble sun yine Şeyhî Efendi Hazreti'ne" (g. 327/8)

" Bu şi'r-i tâze-zemîn güftesine Emnî'nin
Nazîre itmek olur mı meğer ki Vâli ola" (g. 330/5)

Bunun dışında Dîvân'ında adlarını zikretmemekle berâber bazı şâirlere de nazireler yazdığı tespit edilmiştir. Vâli 6. ve 12. 'sana' redifli gazellerini Nedîm'e; 73. 'bakar' redifli gazelini de XVII. yüzyılın en büyük şâirlerinden Şeyhülislam Yahya'ya nazire olarak söylemiştir.

Ayrıca Vâli'nin gazellerinde kullandığı "rûz u şeb, bana, gönül, bâis, dost, âşık, tenha, sana, dil" vb. redifler de daha önce bir çok şâir tarafından kullanılmış rediflerdir.

E. NÜSHA TAVSİFLERİ :

1. Y :

Müellif : Vâli Hasan Ağa Diyarbekrî (öl.1151/1738).

Eser adı : Dîvân.

Kütiiphane adı : Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi.

Bölümü ve numarası : Yusuf Ağa 5475.

1. **Cild :** yeşil bez ciltli.
2. **Varak :** 67.
3. **Eb'ad :** 260x 195-220x 165 mm.
4. **Kâğıt :** cedid.
5. **Cedvel :** kırmızı cedvelli.
6. **Sütun :** çift.
7. **Satır :** her sayfada 24 satır.
8. **Yazı :** nesih.

9. Haşiyede ve satır arasında notlar, izahlar : Eserin bütününde şiirler ve bazı hususlarla ilgili birçok not ve açıklamalar var.Müstensih bazı kelimelerle ilgili kendi düşüncesini yazmıştır.Şiir üzerine koyduğu işaretlerle düzeltme ve açıklamaları der-kenar olarak vermiştir.

10. Minyatür : Şiirlerin arasına çeşitli şekiller çizilmiştir.

11. Vakıf, temellük kaydı : Maarif Vekâleti Konya Asar-ı Antika Müzesi Müdürlüğü mührü vardır.” Yusuf Ağa Kütüphanesine Yalvaç muallimlerinden Gâlib Bey tarafından ihdâ olunmuştur. “ şeklinde bir kayıt mevcuttur.

12. İstinsah kaydı ve müstensih : “ Diyarbekir’de bulunduğum sırada 1916 senesinde hırdavat satan bir çerçinin önündeki satılık eşyâ meyânında görüp aldığım el yazısıyla ve fakat ihtimal ki Türkçe’ye âşinâlığı pek cüz’î olan bir kimse tarafından yazılmış eski bir nüshadan tashîhen istinsah eyledim.Merhûm Vâli’nin daha başka eş‘ârı bulunması ihtimâline mebnî birkaç boş sâhife bırakıldı.Tesâdüf iden zevâtın nezrinde bulunanlar yazacak olurlarsa merhûmun yâd-ı nâmına vesîle olurlar.

12 Kânûn-i Evvel 1926 -Yalvaçlı Ahmed Gâlib”

Baş : Eyle yâ Rab dilimi bülbül-i bostân-ı senâ
Ola tâ bâg-ı hakîkatde neva-h^{v}ân-ı senâ

Son : Peyk-i âhım ne cüst ü çâbukdur
Ân-ı vâhidde âsmânı çalar

Bu nüshada 399 gazel, 1 tahmis, 1 müseddes, 14 muamma, 19 rubai, 1 kıt‘a, 7 tarih ve 2 müfred vardır.Bazı kelimeler eksik olup bazı beyitler de atlanmıştır.

2. M :

Müellif : Vali, Diyarbakırlı Hasan.
Eser adı : Divan.
Kütüphane adı : Ankara Milli Kütüphane
Bölümü ve numarası : A 5266.

1. **Cild :** şemseli, köşebentli siyah eski meşin cild.
2. **Varak :** 88.
3. **Eb'ad :** 195x120-115x65 mm.
4. **Kâğıt :** su yolu, filigranli.
5. **Cedvel :** tek çizgi.
6. **Sütun :** tek.
7. **Satır :** 13.
8. **Yazı :** ta’lik.

Baş : Eyle yâ Rab dilimi bülbül-i bostân-ı senâ
Ola tâ bâg-ı hakîkatde neva-h^{v}ân-ı senâ

Son : Gelip bir ehl-i dil hattı değildir söyledi târîh
Çekildi anberîn perde harîm-i hüsn-i cânâna

Hâşiyedeki gazeller bakımından bir hayli zengin olan bu nüshada, 403 gazel, 1 tahmis, 1 müseddes, 8 tarih, 14 muamma, 20 rubai, 4 müfred vardır.Bu nüshanın mikrofilmi, Ankara Milli Kütüphane, Mikrofilm Arşivi, A 4190'da kayıtlıdır.

3. B :

Müellif: Vâli Hasan Ağa.

Eser adı : Dîvân-ı Vâli Hasan Ağa.

Kütiiphane adı : Bayezid Devlet Kütüphanesi.

Bölümü ve numarası : Umûmî, 5760.

1. **Cild :** koyu kahve rengi şemseli meşin cild.
2. **Varak :** 123.
3. **Eb'ad :** 208x 139-140x 100 mm.
4. **Kâğıt :**Aharlı Avrupa.
5. **Sütun :** tek.
6. **Satır :** 13.
7. **Yazı :** rik'a benzeri.
8. **Haşiyede ve satır arasında notlar, izahlar :** Gazellerin bir kısmı hâşiyeye yazılmıştır.Kâtip Molla imzâsıyla bazı kuş isimleri ve Nâbî'nin bir müşâaresi yazılıdır.124-127. yapraklarda Ömer Hayyam'ın birkaç rubaisi ile Sâib'in Farsça bir manzumesi yazılıdır.Birçok sayfada mühürler ve Ebubekir Sıdkî Paşa mühürdârı Halil Hamid'in (1233) tarihli imzâsı vardır.
9. **Vakıf,temellük kaydı :** Mehmed Es'ad'ül-Mevlevî'nin vakıf mührüyle kütüphanenin resmî mührü vardır.

Baş : Eyle yâ Rab dilimi bülbül-i bostân-ı senâ
Ola tâ bâg-ı hakîkatde neva-h^{v}ân-ı senâ

Son : Gelip bir ehl-i dil hattı değildir dedi tarihin
Çekildi anberîn perde harîm-i hüsn-i cânâna

Bu nüshada 397 gazel, 1 tahmis, 1 müseddes, 14 muamma, 17 rubai ve 8 tarih vardır. İki gazel iki kez yazılmıştır.Bu nüshada yer yer beyitler atlanmıştır.

II. BÖLÜM

A. METİN TESPİTİNDE GÖZETİLEN ESASLAR VE TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

1. Metindeki Arapça ve Farsça ibâreler transkripsiyon harfleriyle verilmiştir.

2. Arapça ve Farsça kelimelerdeki hurûf-ı med olan “ elif, vav, ye “ harfleri, “ â, î , û “ şeklinde gösterilmiştir.

3. Arapça ve Farsça mürekkep kelimeler arasına kısa çizgi “ – “ konulmuştur.

4. Farsça isim ve sıfat tamlamalarında izâfet ve sıfat kesresi, muzâf ve mevsûfa kısa çizgi “ – “ ile bağlanmış ve “ -ı, -i, -yı, -yi “ şeklinde yazılmıştır.

5. Arapça terkipler ise şu örnekte olduğu gibi yazılmıştır: Rahmete’l-li’l-‘âlemîn gibi.

6. Atıf ‘vav’ları, “ u, ü, vu, vü “ şeklinde yazılmıştır.

7. Vav-ı mâduleler şu şekilde gösterilmiştir: h^{v}ar gibi.

8. Türkiye Türkçesi’nde uzun vokal bulunmadığı için Türkçe kelimelerde imâle sebebiyle uzun okunması gereken vokaller transkripsiyonda gösterilmemiştir.Ayrıca zihaf yapılması gereken yerlerde uzatma işâreti konulmamıştır.

9. Türkçe kelime ve eklerdeki “b” sesi “p” olarak yazılmıştır.Arapça ve Farsça kelimelerin ve özel isimlerin metindeki aslına sâdık kalınmıştır.

10. Kelimelerin okunuşunda, Türkiye Türkçesi esas alınarak düzlük-yuvarlık uyumuna göre yazılmıştır.

11. Çalışmada, Prof. Dr. İsmail ÜNVER’in “ Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler “ adlı makalesi esas alınmıştır.

TRANSKRİPSİYON ALFÂBESİ

ا	a, e	ı,i,u,ü,
ب	b	
پ	p	
ت	t	
□	s	
ج	c	
چ	ç	
ح	h	
خ	h	
د	d	
ذ	z	
ر	r	
ز	z	
ژ	j	
س	s	
ش	ş	
ص	s	
ض	d, z	
ط	t	
ظ	z	
ع	c	
غ	g	
ف	f	
ق	k	
ك	k	
ل	l	
م	m	
ن	n	
و	v	ö,o,u,ü,û
ه	h	a,e,
ى	y	ı,i,î,

B. TENKİDLİ METİN

DİYARBEKİRLİ VÂLİ'NİN DÎVÂNI

İBTİDÂ-YI GAZELİYYÂT

ا Kafiyesi

1.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Eyle yâ Rab dilimi bülbül-i bostân-ı senâ
Ola tâ bâg-ı hakîkatda nevâ-h^{v}ân-ı senâ

2 Ben kimim vasfına izhâr-ı kemâlât ideyim
Mu'terif acz ile çün mu'cize-gûyân-ı senâ

3 Çok zamân itdi nihân-hâne-i âyîne-nişîn
Tûti-i tab'ımı zevk-i şekeristân-ı senâ

4 Himmet-i lutf-ı ezel eyleye bir çâre meğer
Yoksa müşkül ki düşe dostuma dâmân-ı senâ

5 Zülf-i endîşe-i Vâli-i perîşan hâle
Eyle dest-i keremin silsile-cünbân-ı senâ

2

mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilâtün

1 Âsâr-ı sun'-ı hikmet ol sîmten ser-â-pâ
Âyine-i letâfet vech-i hüsün ser-â-pâ

2 Bir Yûsuf-ı zamâne vâlih bulundum ammâ
İtdi bana cihânı beytü'l-hazen ser-â-pâ

3 Bir pîç pîç-i mihnet-i derd ile rişte-i cân
Mânend-i zülf ü kâkül olmuş şiken ser-â-pâ

4 Uğrarsa bû-yı hattı tagyîr ider hevâsın
Hep nâfezâr olsa deşt-i Hoten ser-â-pâ

5 Binde birin gâhi itmekde yine kâsır
Vessâf-ı hüsn-i hulkî olsa dehen ser-â-pâ

---

1 Y1b, M1b, B1b.
2 Y1b, M2a, B1b.

6 Fetretle toldı ‘alem emniyet oldı ma‘dûm
İtmiş ihâta dehri ‘ayş-ı fiten ser-â-pâ

7 Çıkdı zuhûra cümle dâg-ı nihânım âhir
Nahl-ı gül oldı gûyâ Vâli-beden ser-â-pâ

3.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Gıdâ-yı cân-fezâdır nükhet-i pirâhen-i mînâ
Meğer olmuş dem-i Îsâ ile tahmîr-i ten mînâ

2 Neye mâlik ise eyler nisâr hep zümre-i irfân
Dür ü gevherle pür olsa sezâdır mahzen-i mînâ

3 İden her gice rûşen meclis-i şâm-ı garîbânı
Safâ-yı rû-yı sâgardır şuâ-ı gerden-i mînâ

4 N’ola ger müjde-i bû-yı dimâg-ı cânı pür itse
Bahâr-ı gonce-i dildir nesîm-i dâmen-i mînâ

5 N’ola mînâ gibi yârâna kılsam ser-fürû Vâli
Bu haşmetle uyarak bezmi olmuş mesken-i mînâ

4.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Gördüm dehân-ı yâri ‘adem söylerim sana
Ey nûr-ı dîde sanma ki kem söylerim sana

2 Oldı harab-kerde-i efgân u nâle-i dil
Virânezâr-ı şehr-i ‘Acem söylerim sana

3 Seyr itdim ittifâkı o mir’at-ı sîneyi
Hakka ki ‘aks-ı nûr-ı kadem söylerim sana

4 Kalsın sabâh-ı mahşere ey şûh şekvemiz
Hâtırda her ne varsa o dem söylerim sana

---

3 Y1b, M2a, B2a.
1. pîrâhen : pîrehen M.
4 Y1b, M3a, B2b.

5 Derd-i derûna fikr-i lebi berresâadır(?)
İstersen eyle tecrübemi söylerim sana

6 Yokdur dehânı vasfına çok da liyâkatim
Bir zerredir ne bîş u ne kem söylerim sana

7 Yâr ile itdiğim bu gice zevk-i ‘işreti
Gayra dimezsen eyle kasem söylerim sana

8 Eyler gedâ-yı hâk-ı rehn Vâli yâ refî‘
Bir böyle zât-ı ‘âli-himem söylerim sana

5.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Yek-reng idegör kalbi hevesden haremâsâ
Pür nakş u suver eyleme beytü’l-sanemâsâ

2 Rengün çıkarup âhiri yabana atarlar
Mâhiyetini halka duyurma bakamâsâ

3 Bu zıll-ı hayâlin nesine ragbet idersin
Mevcûd ise de lîk vücûdı ‘ademâsâ

4 Kânunda hem rütbe değil kûçek u büzürg
Mikdâr tefâvütli gerek zîr ü bemâsâ

5 Makbûl-ı suhan kâl u dil olduğun anla
Müksîrliğe meyl eyleme çok da kalemâsâ

6 Âsâr-ı elem her ne kadar olsa da dilde
Ahbâbına pür hande görün subh-demâsâ

7 İt vakt-ı zarûretde muvâsât-ı nevâziş
Yer eyle dil-i nâsda nakş-ı diremâsâ

8 Bu rûz-ı şeb itlâf-ı sirişke dayanır mı
Pür dürr ise de dîde-i ter gerçi yemâsâ

9 Hengâm-ı heremde beni nev-bülbüli itdi
Yine o ‘izâr-ı gül-i bâg-ı İremâsâ

---

5. –Y.
6. –B.

5 Y2a, M2a der-kenar, B4b.

7., 8., 9. – Y, –M

10 Neşr it gevher-i nazmını ‘âlemlere Vâli
Âfâka ziyâ-pâş ola nûr-ı kademâsâ

6.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1. Bak çeşm ü dest-i yâre güzel söylerim sana
Matbu‘ her gürûh-ı nahal söylerim sana

2. Ser-levha-i ruhunda değil ebrûvân-ı zerd
Dest-i kader keşîdesi hal söylerim sana

3. İncinme zâhidâ bana yokdur halâvetin
Bu turş-ı rûy ile hum-ı hal söylerim sana

4. Tâ ki hevâ-yı kâkül ü zülf-i dırâz-ı yâr
Sevdâ-yı hâm u tûl-i emel söylerim sana

5. Agyârın iltifâtına olma firifte
Aldanma çok da mekr ü hıyel söylerim sana

6 Yok sarf-ı nakde kudretim ey şûh n’eyleyim
Ben şâirim kasîde gazel söylerim sana

7 Vâli dehânın öpmedin öpdürmedin bana
Şimdi ne dirse yâr mahal söylerim sana

7.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Dem-â-dem olmada pür hûn hâtır-ı mînâ
Müdâm kan akıdır dîde-i ter-i mînâ

2 Mürîd-i sâf-nihâd-ı tarîk-ı Rûşenî’dir
Münevver olsa n’ola böyle peyker-i mînâ

3 Ne denlü gitmene cidd itse de değil kâbil
Çıkar zuhûra yine ser-i muzmer-i mînâ

4 Refîk-i sâf-meniş hem-dem-i müferrehdir
‘Aceb mi olsa gönüller musahhar-ı mînâ

---

6 Y2a, M2a, B2a.
7. // mahal : muhâl M.
7 Y2a, M2b (Aynı şiir 3a’da der-kenâr olarak verilmiş.), B5a.
2. Rûşenî’dir : dostıdır Y.
4. –Y, M (2b’deki şiirde 4. beyit eksik fakat, 3a der-kenarki aynı şiirde 4. beyit var.)

5 Teyemmünen ser-i dagına kor kadeh-keşler
Düşerse gâh yere penbe-i ser-i mînâ

6 Enîs u yârı olanlar kemâhi bilmezler
Ne kande olduğunı zât-ı cevher-i mînâ

7 Kalır mı zulmet-i gamdan eser mecâlisde
Düşünce pertev-i ruhsâr-ı ezher-i mînâ

8 Zamân merdümüni şîşe-bâz ider yek-ser
Kalırsa böyle eğer tarz-ı hoşter-i mînâ

9 Yenice ma'âni pîçîdeyi ider izâh
Küşâde olsa n'edem Vâli defter-i mînâ

8.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Aks olmasaydı gerdiş-i çarh-ı dagal bana
Dâ'im olurdı mihr ile meh der-bagal bana

2 Âzâde-gerd rahat idem âh n'eyleyem
Çeşm-i siyâhı eyledi mekr ü hıyel bana

3 Ben rind-i bâde-nûş-ı câm-ı muhabbetem
Dehrin virir şarâb-ı safâ-yı kesel bana

4 Mahrûm-ı bezm-i vuslat idüp 'aşk-ı kînecû
Hem sohbet eyledi gamı rûz-ı ezel bana

5 Vâli bu tab' ile nice âşufte olmayam
Ahbâbı düşmen eyledi şi'r u gazel bana

9.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Hayfım gelir bu hüsnle ey nâzenîn sana
Agyâr-ı tîre-dil ola her şeb yakîn sana

2 Eclâf-ı nâ-pesend ile itme mecâlist
Lâyık değil 'alâka-i su'i karîn sana

---

6. –Y, M (2b'deki şiirde 6. beyit eksik fakat, 3a der-kenarki aynı şiirde 6. beyit var.), B.
7. Kalır mı : Koyar mı M, B.
8 Y2b, M2b, B2b.
9 Y2b, M3a, B3a.

3 Dil-hastagâne rıfk ile gâhi nevâziş it
Farza cibilli ise değer hışm u kîn sana

4 Lutfa zafer bulurdı gürûh-ı fütâdegân
Bu Çîn-i cebhe olmasa hısn-ı hasîn sana

5 Gördük tahammülün gam u âzâr-ı yârda
Ey hâtır-ı belâ-zede sad âferin sana

6 Medh-i Botan'da ey dil-i ferzâne hâs imiş
Semt-i hayâl-i tâze ü fikr-i rezîn sana

7 Encâmı Vâli ʻazl u ferâgât değil midir
İtsen cihânı hükm ile zîr-i nigîn sana

10.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 İdicek câm-ı zeri çün gül-i ra'na sahbâ
Dil-i rindânı ider bülbül-i şeydâ sahbâ

2 Nice ʻâlem gamı bir lahzada zâ'il eyler
İttifâk itse eğer sâgar u mînâ sahbâ

3 Yaşadıkça hoş olur sohbeti sıklet virmez
Ne kadar olsa köhnesâl olur a'lâ sahbâ

4 Cebel-i tövbe erir âb-sıfat dehşetden
Ser-i humdan idicek ʻarz-ı tecellâ sahbâ

5 Kâmurân eyler idi bir gice âsân olsa
Yâr u mehtâb u bahâr u şeb-i tenhâ sahbâ

6 Kays'a döndürmez idi mest idip üftâdelerin
Şûh u şeng olmasa mânende-i Leylâ sahbâ

7 Mâ'ilim bir büt-i mey-nûşa ki Vâli her gâh
Yâd-ı la'liyle ider ʻâlem-i sahbâ sahbâ

---

10 Y2b, M3b, B3b.

11.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Hubâna semt-i nâz ü tegâfüldedir safâ
Erbâb-ı zulme nâsa ta‘allüldedir safâ

2 Her bir safâyı sanma safâdır bu ‘arsada
Sanman mücerred âyîne-i güldedir safâ

3 Şûr-ı terennümât-ı hezâre te’emmül it
Var ise safvet-i kadeh ü müldedir safâ

4 Düşmez teşekkî ‘ârife hiç âferîdeden
Gösterme ‘acz u nâle tahammüldedir safâ

5 Nâ-cinse ülfet eylemeden şimdi anladık
‘Ayş-ı güzeştegânı tahayyüldedir safâ

6 Bûs itmedikçe la‘lini hâtır ne zevk ider
Her ni‘met-i nefîsi tenâvüldedir safâ

7 Yokdur şevâgilinde safâ Vâli ‘âlemin
Rengîn-me’âni ile tevagguldedir safâ

12.[32]
fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Meh sıkılmış nûr-ı hüsn-i bî-misâl olmuş sana
Ânı akmış la‘l-i nâbın rû-yı âl olmuş sana

2 Ârız-ı gülgûnuna bir şakka zînet-bahş olur
Katre-i nûr-ı siyeh nâdide hâl olmuş sana

3 Haylice efsürdelenmiş tâ ki bulmuş haddini
Dürdi mihrin ayrılıp sâfi cemâl olmuş sana

4 Pertevime işlenip târ-ı şu‘â-ı mihr ile
Sırmalı bir hoş müferreh dest-mâl olmuş sana

5 Hüsn-behcet kaddine uygun biçilmiş cAmedir
Nâz u şîve leb olunmuş yâl u bâl olmuş sana

---

11 Y3a, M4a, B3b.
5. // Der-kenar yazılmıştır. , Y.
12 Y3a, M4a (der-kenar), B5b.
[32] XVIII. Yüzyıl şâirlerinden Nedîm’in “ sana “ redifli gazeline nazîre yapılmıştır.

6 Bir alay magbûnı tagrîr eyleyip dil almada
Va‘de-i merdüm-firîbin re’s-i mâl olmuş sana

7 Sarf-ı zihn itmezsin ammâ gayra ey cellâd-ı hışm
Fenn-i hûn-rîzî hemân fikr u hayâl olmuş sana

8 Râh-yâb olmaz harîm-i vaslına her bü’l-heves
Tünd-hulk-ı hod-nümâlık hoş-hısâl olmuş sana

9 Kilkin âsârı ya kâkül ya hat-ı müşkîn ya zülf
Mahbere Vâli meğer nâfe gazâl olmuş sana

13.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Rû-yı dildârda oldukça hüveydâ sahbâ
Dil-i mahzûna virir keyf-i dü bâlâ sahbâ

2 Artırır fikr-i ruh-ı âl leb-i mey-gûnı
İtdürür ma‘ni-i rengîn dile ifşâ sahbâ

3 Şerbet-i la‘li ile gâh ider perverde
Eylese ol büt-i tersâ bana i‘tâ sahbâ

4 Katı yüz virecek âlüfte değildir hazer it
Muştunu başa urur vehle-i evvel sahbâ

5 Tutuşurdu hele ma‘mure-i ‘âlem yek-ser
Nâr-ı âlâmı eğer itmese itfâ sahbâ

6 Terkine kâ’il olurdum katı çokdan Vâli
N’eyleyim vâsıtadur vuslata amma sahbâ

14.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Serây-ı bâgı idüp sarsar-ı hazân tenhâ
Hezâr u gül tağılup kaldı bâgbân tenhâ

2 Çemende her gül-i ter misl-i taşt âteş olur
Kaçan ki sensiz idem seyr-i gülistân tenhâ

6., 7. –Y
13 Y3a, M4a, B4a.
6. N’eyleyim : N’işleyim M, B.
14 Y3a, M4b, B4a.

3 Sezâ-yı ta‘na vehm bâ‘is-i nedâmetdir
Rakîb ile koman ol şûhı el-amân tenhâ

4 Kabûl-ı reng-i gudûret ider mi âyinesi
Misâl-i mihr olanın dehrde her an tenhâ

5. O mâh-pâre vü agyâr gûşe-i ‘işret
Esîr-i bend-mihen Vâli her zamân tenhâ

ب Kafiyesi

15.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Gınâ-yı dil bulamaz yine mübtelâ-yı şarâb
Hum-ı şarâb gibi olsa imtilâ-yı şarâb

2 Neden tehâtür ider rinde kayd-ı alâyiş
Bulunsa cîb-i murâdında ger bahâ-yı şarâb

3 Helâk-ı tîg-ı elem olmamız mukarrer idi
‘İlâc-ı zahm-ı derûn olmasaydı lây-ı şarâb

4 Fedâ-yı nakd-ı dü-kevn itmeden huzûr eyler
Serîr-i mey-kedede kesb iden hevâ-yı şarâb

5 Hücûm-ı leşker-i gamdan gönül ne bâk eyler
Nedîm-i pîr-i mugân olan âşinâ-yı şarâb

6 Hased o rind-i mey-âşâma kim ider bâr
Nükûd-ı ‘ömr ger anmayasın fedâ-yı şarâb

7 İrâdi gelmeği terk itdi şimdi kasrîdir
Çekildi meclisimizden netîce pâ-yı şarâb

7 Karîn-i meclis-i cânân olurduk elbette
Olaydı bizde de Vâli ger iştihâ-yı şarâb

---

15 Y3b, M4b, 5b.
7. –Y

16.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Olunca cilve'-i nevle nümâyân çün zer-i mahbûb
Yiğidin nâmı itdi ser-be-ser hep çâker-i mahbûb

2 Hezârî olsa 'âlem vechi vardır bu letâfetle
Gül-i sad-berg-i zere bâg-ı devletdir zer-i mahbûb

3 Zer-i meskûk-ı sâbık gibi itdi mihri nâ-râyic
Tecellî eyleyince çehre-i rengîn-ter-i mahbûb

4 İki yüzlü bir âfetdir sakın mekrine aldanma
Netîce eksik olmaz fitne-i şûr u şer-i mahbûb

5 Bakır eyler nice altun adı sevdâ-yı tahsîli
Meğer âsân girer mi deste zeyl-i zer-ger-i mahbûb

6 Cevân eyler girerse koynuna bir pîr-i fertûtun
Bu hüsn ü ân ile ger âfet-i hoş-manzar-ı mahbûb

7 Cedîd itmiş kabasın sanki bir İrânî âfetdir
Giyince câme-i zerbeft-i zerdîn dilber-i mahbûb

8 Yüze çıkmış açıkdan geşt ider her yirde bî- pervâ
İdüb müzdin mu'ayyen ol büt-i sîmîn-ber-i mahbûb

9 Eser koymaz 'ilelden ihtilâtı kimsede hergiz
'Aceb iksîr-i a'zamdır hele hâk-ı der-i mahbûb

10 Kulakdan mâ'il oldum vasfını gûş idecek Vâli
N'olurdı hâl-i zârım ger görünse peyker-i mahbûb

---

16 Y3b, M5a (der-kenar), B8b.
1. // Yiğidin itdi dünyâyı ser-â-ser çâker-i mahbûb, B.
3. B'de 6. beyit.
4. B'de 8. beyit.
5. B'de 7. beyit.
6. B'de 5. beyit.
7. B'de 4. beyit.
8. B'de 3. beyit.
6. girerse : girince, Y. , Girerse koynuna bir pîr-i fertûtun gelir bir şeb // Civân u tâze eyler âfet-i hoş-manzar-ı mahbûb, B.
8. – Y. çıkmış: çıkdı, B.
9. – Y.
10. N'olurdı : Nice olur, Y, M.

17.

fâilâtün / mefâilün / feilün

1 Hub-rûlar ki pâdişâdır hep
‘Yef’alü keyfe mâ yeşâ’ [34]dür hep

2 Biribirinden âteşîn cilve
Şecer-i nûr pür ziyâdır hep

3 Dilleri zor ile ider teshîr
Hatt-ı hubân-ı mihr-i giyâdur hep

4 ‘Ahd-ı hattında da o fettânın
Çekilen renc-i ibtilâdur hep

5 Görünen tûde tûde hâl-i siyâh
Zülf-i ebrû-yı dil-rubâdur hep

6 Nice ta‘yîn-i iltifât itsin
‘Âlem o şûha mübtelâdur hep

7 Sahn-ı meyhânede ne hâlet var
Sebze vü hâkı gam-fezâdur hep

8 Olma sermest-i neş’e-i câmi
Hestî-i dehr-i bî-bekâdur hep

9 Şimdi da‘vâ-yı sadr iden a‘yân
Hâcib-i bâb-ı irtişâdur hep

10 Ni‘me-i dehr ser-te-ser Vâli
Tu‘me-i erkan-ı fenâdur hep

18.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tahtında pîr-i mey-kede şahâne rûz u şeb
İhsân-ı hâtır itmede rindâne rûz u şeb

2 Ben çâk çâk-ı hasret olam yâ revâ mıdır
Bûs u ‘izâre nâ’il ola şâne rûz u şeb

---

17 Y3b, M5a, B6a.

[34] “ Yef‘alü keyfe mâ yeşâ “ (Dilediğince davranır.). Bu ibâre âyet ve hadislerde benzer ifâdeler şeklinde bulunmasına karşılık, bu şekilde bir kullanıma rastlamadık.

18 Y4a, M5b, B6b.

3 Yanmakda dil hayâl-i ruh-ı âteşîn ile
Mânende-i kanâdil-i büt-hâne rûz u şeb

4 Fehm idemem mezâkını sermest-i hayretem
Zîb-i kenârım olsa da cânâna rûz u şeb

5 İmdâd-ı feyz-i Hak ile itmektedir nüzûl
Vâli dile ma'âni-i bigâne rûz u şeb

19.

mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün

1 Teferrüd kasdın itme olma çok da hod-nümâ meşreb
Çekilmez vaz'-ı nâ- hemvâre tab'-ı kibriyâ meşreb

2 Hemân sen fikr-i fehm-i hüsn ü kubhun it değil mâ'ni
Mümâşât itse de kavlinde yârân riyâ meşreb

3 Fedâ eyler mi zevk-i buriyâ-yı fakrı diye
Ölünce menzilet düşmez gedâ-yı pâdişâ meşreb

4 Safâ eyler kaçan bir berkgâha celb-i vakt olsa
Görünür şimdi ebnâ-yı zamâne kehrubâ meşreb

5 Sadâsı kûçe-i gülzârı tutmuş mest-i kanzildür
İder feryâd-ı bîhûde hezâr eşkiyâ meşreb

6 Teklifsiz bulur 'uşşâkını her kande gûş itse
Der ü revzen irer mi şimdi hubân-ı sabâ meşreb

7 Garaz ger intisâb ise sa'âdet-hâne-i pîre
Girilmez bahs-ı mezheple gerekdir Vâliyâ meşreb

---

19 Y4a, M5b (der-kenar), B8a.

1. Teferrüd kasdın itme : Teferrüd kasd kılma Y, Teferrüd kasd itme M.
5. kanzildir : kulzümdür B.

20.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Müşerref itdi o meh-rû bizi bu şeb ne ‘aceb
‘Aceb ki hâtıra düşdük ‘aceb ‘aceb ne ‘aceb

2 O şûh-ı tâze vü hod-rûy u mest u nevresden
Zuhûr-ı şerm ü hicâb u hayâ edeb ne ‘aceb

3 Görülmemişdi bu da çeşm-i bî-imânından
Nigâh-ı lutfuna yârin nedir sebep ne ‘aceb

4 Cünûnum itdi füzûn âşinâ nigehlerle
Bu gûne bahş-ı kerem çeşm-i pür gazab ne ‘aceb

5 Ta‘accübün yeri yok çok da sun‘-ı bârîde
İderse bir kula i‘tâ cihânı hep ne ‘aceb

6 Tarassud üzere iken harf-i şetm ü düşnâme
Bedîhi lutf ile ihsân-ı nûş-ı leb ne ‘aceb

7 Olunca lutf-ı Hudâ dâd-ı bir kese Vâli
Teveccüh eylese ikbâl-i bî-tâb ne ‘aceb

21.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 İrdi eyyâm-ı bahâr oldı cihân câ-yı tarab
Bize şimden gerü câm-ı mey ü sahrâ-yı tarab

2 Pür humârun bana göster mey ü câm-ı zer ile
Sâkiyâ sun elime bir gül-i ra‘nâ-yı tarab

3 Himmet-i pîr-i mugân ile dem-â-dem yâ Rab
Mey-i gülfâm ile ser-şâr ola mînâ-yı tarab

4 Dil ü cân yanmağa pervânesi nevbet mi virir
Olalı şem‘i ruhun encümen-ârâ-yı tarab

5 Mest-i peymâne-keş zehr-i gam olsun Vâli
Sâki-i dehrden eylerse temennâ-yı tarab

---

20 Y4a, M5b, B6b.
2. hod-rûy : hod-re’y Y.
21 Y4b, M6a, B7a.

22.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Cem oldı yine bezmime cânâneler bu şeb
Yüz sürdi âsitâneme meyhâneler bu şeb

2 Nûr-ı ruh-ı bütân ile toldı o denlü kim
Hasret-keş oldı hâneme büt-hâneler bu şeb

3 Rakkâs-ı şûh u şeng sıfat-ı raksa girdiler
Devr-i safâda sâgar u peymâneler bu şeb

4 Germ oldu söz ü saz ile meclis o gûne kim
Eflâkı tutdı na‘re-i mestâneler bu şeb

5 Kurb-ı çerâga Vâli dühân-ı sürûrdan
Rehyâb-ı vuslat olmadı pervâneler bu şeb

23.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Çeşm u ebrû dil-rubâ pâ-yı muhannâ dil-firîb
Ol semender bir içim sudur ser-â-pâ dil-firîb

2 Şûh-meşreb-i bî-bedel rengîn-edâ vü nüktedân
Gelmemişdir ‘âleme bir böyle yektâ dil-firîb

3 Hâme yâdıyla hırâm itdikçe rû-yı safhâda
Hod-be-hod zâhir olur elfâz u ma'nî dil-firîb

4 Meşrebce halkolunmuş bir ser-mû yok kusûr
Kaddi bâlâ hoş-nümâ u rû-yı zîbâ dil-firîb

5 Tesliyetle zâ’il olmaz şûriş-i kalb-i hazîn
Mübtelâ-yı derde olsun mı tesellâ dil-firîb

6 Günde bin genc hafî-i feth olsa Vâli rûyına
‘Ârif-i Âgâha olmaz hubb-ı dünyâ dil-firîb

---

22 Y4b, M6a, B7a.
23 Y4b, M6b, B7b.
5. –Y, –B.

24.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Cihânı bâde-i gül-fâm ile meyhâne itdim hep
Mey-âşâmân-ı dehri düşmen-i peymâne itdim hep

2 'Uluvv-ı himmetimden ser-fürû göstermedim dehre
Ne vâdiler ki itdim vâdi-i şâhâne itdim hep

3 Görünce meşrebim haz itdi hubân ihtilâtımdan
Zamâne dilberânın şem'ime pervâne itdim hep

4 Tağıtdım zümre-i agyârı bezm-i yârdan yek-ser
O bezmin mahremânın sihriyle bîgâne itdim hep

5 Dili pür âteş itdi bir Mecûsi-zâde'nin mihri
Cihânı âteş-i âhımla âteş-hâne itdim hep

6 Kemâhî dil-i sevdâ-yı mecâzî eyleyüp tefhîm
Gürûh-ı ehl-i 'aşkı nush ile ferzâne itdim hep

7 Ahibbâya reh-âvered Hudâ'ya olmaga Vâli
'İzâm-ı murg-ı ma'nâyı hılâl u şâne itdim hep

ت Kafiyesi

25.

NA'T-I ŞERÎF-İ NEBEVÎ[35]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1 Ey gubâr-ı hâk-ı pâyin kühl-i çeşm-i kâ'inât
Zât-ı pâkindir olan sûret-nümâ-yı mu'cizât

2 Mazharın olsa n'ola ey âfitâb-ı evc-i din
Matla'-ı Tâhâ vü Yâsîn maşrık-ı ve's-Sâffât

3 Her ne denlü olsa gark-ı bahr-ı 'isyân ümmetin
'İhdi kavmî innehüm lâ-ya'lemûn' [36] besdir necât

---

24 Y4b, M6b, B7b.
1. gül-fâm : güftâr M, B.
25 Y5a, M7a, B8b.
3. necât : cevâb Y, M.
[35] " Na't-ı Şerîf-i Nebevî " ibâresi sadece Y nüshasında vardır.
[36] " İhdi kavmi innehüm lâ-ya'lemun " (Kavmimi doğru yola getir.Çünkü (hakîkati) onlar bilmiyorlar. " (Hadis-i Şerîf)

4 Zerre-i hurşîd-i rûyın âfitâb-ı rûz-ı haşr
Beste-i zencîr-i zülfün leyle-i kadr u berât

5 Rahmet it Vâli'ye de ey Rahmete'l-li'l-'âlemîn
Bahr-ı lutfun cümleden kıldıkda mahv-ı seyyiât

26.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Gâhî gürûh-ı haste dilâne terehhüm it
Bin hışm-ı cân-güdâze bedel bir tebessüm it

2 Öğren lisân-ı 'asrı rüsûm-ı zamâneyi
Bak tab'-ı nâsa vakte münâsib tekellüm it

3 Pest eyle cezîr ü med muhît-i zamâneyi
Ey kulzüm-i sirişk hacâlât-ı talâtım it

4 Kasdın husûl-ı kâm ise gösterme 'acz u âh
Virdikçe zulme yâr terakkî-i tazallum it

5 Vasf-ı lebinde cûşa getir feyz-i tab' eyle
Vâli hezâr hâmeyi rengîn-i terennüm it

27.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Gönülden eyle birûn-râ'y-ı nâ-sevâbı unut
Gıdâ-yı rûh ise ger neş'e-i şarâbı unut

2 Henüz kâm-ı ümîdinde câygîr ise de
Lezâ'iz-i heves-i 'âlem-i şebâbı unut

3 Güzeşteden giçelim dem bu demdir ey dil-i zâr
Zamân ile çekilen kayd-ı inkılâbı unut

4 Hakîki neş'e-i sahbâyı iktisâba çalış
Neşât-ı yek-deme-i mûcib-i 'azâbı unut

5 Gönül didikleri bed-meste itme tab'iyyet
Unut unut o sefîhkâr u dil-harâbı unut

---

26 Y5a, M7a, B9a.
27 Y5a, M7b, B9a.

6 ‘Udûl-i râh-ı tevekkül revâ değil Vâli
Her âsitâne-i ümmîd-i intisâbı unut

28.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Virdi dile tezelzül gam-ı intizâr-ı dost
Hûn itdi cân-ı va‘de-i nâ-ber-karâr-ı dost

2 Her nahl-ı huşkı bir şecere-i nûr ider
İtse eser-i muhabbet âteş-i bahâr-ı dost

3 Ednâ nesîmi mürde dile rûh bahş ider
Gâhi meşâme gelse hevâ-yı diyâr-ı dost

4 Berk-i hazân-ı resîde gibi mihri pest ider
Zeyn eyledikçe âlemi rengîn-i ‘izâr-ı dost

5 ‘Âşık gerek ki cânı gibi ânı hıfz ide
Bir dâg-ı derd olursa da ger yâd-gâr-ı dost

6 Deyr-i dile hakâret ile bakma zâhidâ
Çokdur bu Sumenat’da nakş u nigâr-ı dost

7 Kaldı dile nevâle-i gam Vâli ‘âkıbet
Eclâfa çıkdı hem kerem-i bî-şumâr-ı dost

ث Kafiyesi

29.
mefûlü / mefâilü / feûlün

1 Ey kand-ı lebi hayâta bâ‘is
V’ey nükteleri memâta bâ'is

2 Hâlâ ki nisâba irdi hüsnün
Olmaz mı dahı zekâta bâ'is

3 Sevdâ-yı dü zülf-i ‘anberînin
Rüsvâ-yı mümkinâta bâ'is

---

28 Y5b, M7b, B9b.
29 Y5b, M8a, B10a.
1. lebi : lebin Y.

4 Rengîn-i hüsn-i dil-fürûzun
Ârâyiş-i kâ’inâta bâ'is

5 Ehl-i dile zevk-i şi‘r-i Vâli
Gam kaydından necâta bâ'is

30.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Kayd-ı melâlden dile fikr-i rehâ ‘abes
Erbâb-ı ihtizâra ümîd-i şifâ ‘abes

2 Bi’t-tab’ cevre mâ’il iken meşreb-i bütân
Dildârdan te’emmül-i terk-i cefâ ‘abes

3 Mümkün olan husus ki sarf eyle himmetin
İtme umûr-ı mümteni’âta duâ‘ ‘abes

4. Bercâ-yı emnî var mı kazâdan vakâyaya
İtmek sipihr-i kînevere ilticâ’ ‘abes

5 Tünd olma kezm-i gayz ile göster mu‘âmele
Agyâr ile mücâdele-i mâmazî ‘abes

6 Senden ziyâde hükm ile ser-keşte devr ider
Gerdûn-ı dûndan bu kadar iştikâ ‘abes

7 Olmaz hicâb-ı nush ki ol şûh-ı kînecû
İtme izâ‘at âb-ı ruhun Vâliyâ ‘abes

 Kafiyesi

31.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Her dilde nûr-ı neş’e-i ‘irfân olur mı hiç
Her bir şerâre ahter-i tâbân olur mı hiç

2 Terbiyyet ile süfle bulur mı ‘uluvv-i câh
Her na‘l-pâre hançer-i berrân olur mı hiç

30 Y5b, M8a (der-kenar), B10a.
31 Y5b, M8b, B10b.

3 Cüz ‘i nümâ bulursa da nekbet karîndir
Zâlim hemîşe sâhib-i sâmân olur mı hiç

4 Cinsiyet ile belki müsâvât iderse de
Her tîre-hâk kühl-i Sıfâhan olur mı hiç

5 Vâli biraz ragîb gerek ‘izz eyle vücûd
Pindâr u kizb ile kişi zî-şân olur mı hiç

32.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tab‘-ı heremde şevk-i civânân olur mı hiç
Fasl-ı şitâda zevk-i gülistân olur mı hiç

2 Taklîd-i vasf-ı zâtiye yeksân olur mı hiç
Germ-i sitâre necm-i dırahşân olur mı hiç

3 İhrâz kasdın itme o hercâ’i âfete
Genc-i redâne hırâz-ı yeksân olur mı hiç

4 Müş‘ir değil mi Yûsuf u ihvân vak’ası
Zîr-i felekde bî-hased ihvân olur mı hiç

5 Mümkün değil rakîb-girân-ı vaz‘a ihtilât
Yabâni gûr enîs ile yârân olur mı hiç

6 Ger görse nîm-nezâre-i lutf-ı nigârını
Vâli-i haste gayrıya kurbân olur mı hiç

ح Kafiyesi

33.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Sâkî-i sîm-i sakka k’olur zîb-i kef kadeh
Âlâm u hüzni dilden ider ber-taraf kadeh

---

3. nekbet karîndir : –Y.
32 Y6a, M8b, B10b.
2. // –Y. , 2. beyit 1. mısra Y’de 2. mısra olarak geçiyor.
33 Y6a, M9a, B11a.
1. k’olur: olur, Y.

2 Ammâ olur müferreh-i yâkutdan ferîh
La'l-i müz'âb ile pür olursa Necef kadeh

3 Rûşen-derûn-ı şûh-mizâc oldığıncadır
İtmekdedir mücâneset her hiref kadeh

4 Bir şerbet-i lezîz ile pür olsa gussadan
Eyler izâle-i eser-i tâb u tef kadeh

5 Hâlâ dahı tetimmesi zâtında bâkîdir
Kesb itmek ile meclis-i cemde şeref kadeh

6 Yeksân değil mukadder-i mahlûk Vâliyâ
Olmaz müsâvi câm-ı zer ile hazef kadeh

خ Kafiyesi

34.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Geldikçe yâda zevk-i leb-i dil-küşâ-yı şûh
Zâhir olur zebân-ı kalemden edâ-yı şûh

2 Elfâz-ı şûh ma'nî-i rengîni şûh ider
Bâlâ-yı şûhı şûhter eyler kabâ-yı şûh

3 İ'tâ-yı bârîdir o büt-i nevresîdeye
'Ahlâk-ı şûh u cilve'-i şûh u likâ-yı şûh

4 Virir cemâde kuvvet-i nutk-ı tahassürât
Te'sîr iderse zerre-i mihr-i hevâ-yı şûh

5 Geh fikr-i kesb-i vuslat u geh derd-i iftirâk
Bir an bulur mı râhat-ı cân mübtelâ-yı şûh

6 Efkâr-ı fâsideyle ider 'ömrini tebâh
Dil-dâd-gân özüne belâdır belâ-yı şûh

7 Bir şûhı yine eyler idim Vâli dil-pesend
Menfûrum olmasaydı eğer ibtilâ-yı şûh

---

34 Y6a, M9a, B11a.

د Kafiyesi

35.

mefâîlün / mefâîlün / feûlün

1 Rakîb-i bed-güherden dâd u feryâd
O nâdân kadr-ı hardan dâd u feryâd

2 Gehî itlâf-ı sabr u gâhi rahât
Pey ender pey zarardan dâd u feryâd

3 Bana cevri nigâhı gayra eyler
O şûh-ı keç-nazardan dâd u feryâd

4 Gehî agyâr-ı gamzı geh tegâfül
Hücûm-ı şûr u şerden dâd u feryâd

5 Bilenler kabz u bastı semt-i Hak'dan
Neden eyler beşerden dâd u feryad

6 Kime nisbet ider men' u 'atâyı
İden hükm-i kaderden dâd u feryâd

7 Olur mı Vâli zâ'il bir nefes hiç
O bezm-i pür kederden dâd u feryâd

36.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Safâ-yı revnak-ı gülzârı n'eyler hâtır-ı nâşâd
Ragîb olmaz neşât-ı 'âleme merd-i elem mu'tâd

2 Esâsında bekâ yokdur bu kaşîhâne-i dehrin
Temâşâgâh idüp ezhâr-ı kudret eylemiş üstâd

3 Kusûr-ı kâ'inâtın olma hayrân nakş u zeyninde
'Acâ'ib câ-yı dilkeşdir eğerçi nâmı hüzn-âbâd

---

35 Y6b, M9b, B11b.

1. dâd u feryâd : dâd ü bî-dâd, B. // dâd u feryâd : âh u feryâd, B.

36 Y6b, M9b (der-kenar), B12a.

2. dehrin : kevnin Y, M.

3. hüzn : harab Y.

4 İyi gün dostudur ebnâ-yı ‘âlem hem-çü pertev-sûz
Değildir kârger-i eyyâm-ı gamda itsin istimdâd

5 Kazâ tarh itdiği nakşa kişi tâbi‘ gerek zîrâ
‘Amel ile hutût-ı cehre ile dâ’imâ mezâd

6 Esâfâl nâ’il-i câh oldığından itme endîşe
Müsâ‘id olsa baht-ı dûn değildir şart-ı isti‘dâd

7 Dili itmiş ‘abes-gerd-i fezâ-yı ‘âlem-i tecrîd
‘Arûs-ı Zühre’ye Behrâm’ı Vâli eyleyen dâmâd

37.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tâ rûha cilvegâh olalı âlem-i vücûd
Dil h^{v}âhım üzre olmadı bir dem dem-i vücûd

2 İlhâm-ı gaybi olmayıcak kıyl u kâl ile
Mekşûf olur mı mes’ele-i mübhem-i vücûd

3 Gencîne-i emânet idi mahzen-i derûn
Evvel telâtüm eylediği dem yem-i vücûd

4 Ma‘nîde bahrdır velî zâhirde katredir
Ser-hâfiye-i âyinedir şebnem-i vücûd

5 Rûh-ı ‘azîze deşt-i ‘adem cilvegâh iken
Vâli bu tengnâda çekilmez gam-ı vücûd

---

4. B’de 2. beyittir.
4. hem-çü : misl M.
6. itme endîşe : eyleme şüphe M, B.
37 Y6b, M9b, B11b.

ذ Kafiyesi

38.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Rindâne oldı lezzet-i câm-ı tarab lezîz
Zevk-i mekîden leb u duht-ı ‘ineb lezîz

2 Ma‘lûm olur meşakkat ile kadr-ı devletin
Olmaz husûl-ı kâm cihan bî-ta‘ab lezîz

3 Virmez dehân-ı ‘ârife tagyîr-i zehr u kand
İrfân mezâka hanzel ü bittîh hep lezîz

4 Olmazdı talh-ı kâm hele böyle hırs ile
Dünyâ-pereste gelmese kesb-i zeheb lezîz

5 Ey fehm iden lezâ’iz-i h^{v}ân-ı muhabbeti
Var mı cihânda ‘âşıka çün bûs-ı leb lezîz

6 Hılkatde emleh olmasa olmazdı Vâliyâ
Dilber lezîz u lutf lezîz u gazâb lezîz

ر Kafiyesi

39.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Dilden ki fikr-i kâkül-i cânân gelir giçer
Bir anda bin hayâl-i perîşân gelir giçer

2 Agyârı kûy-ı yârdan olmaz mümâna‘ât
Ma‘ber değil mi kibr ü Müselmân gelir giçer

3 Ceyş-i ‘umûma köhne memerrdir fezâ-yı dil
Gelmez şumâra bî-hod u pâyân gelir giçer

4 Yokdur bekâ meserret u hüznünde ‘âlemin
Mânend-i bâd-ı tünd-i şitâbân gelir giçer

5 Alt olma çok da sıkletine ‘acz u âh ile
Ger gelse de havâdis-i devrân gelir giçer

---

38 Y6b, M10a, B12a.
39 Y7a, M10a, B12b.

6 Ârâm ider mi sâ‘ikaveş dilde Vâliyâ
Her demde niçe nâvek-i müjgân gelir giçer

40.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Dem-be-dem hâtıra âzâdı ziyâd itmededir
Dil-i bed-h^{v}âhları hürrem u şâd itmededir

2 Kalmadı gizli harîdârı ki kıymetli sata
Şimdilik emti‘a-ı vaslı mezâd itmededir

3 Tâze dükkân-ı hüsün açmış o sevdâ-ger-i şûh
Reng reng akmîşe-i nâzı küşâd itmededir

4 Yâda geldikçe hayâl-i hat-ı nâriste-i yâr
Bister-i cânımı lebrîz-i fütâd itmededir

5 Görse de ‘âşık-ı nâ-kâmını bir an mesrûr
Tîg-ı düşnâm ile mecrûh-ı fü’âd itmededir

6 Dili ister ki ide gird-i melâl içre nihân
Böyle bir ahkeri medfûn-ı remâd itmededir

7 İtdi pür Amed’i âvâze-i hüsnün şimdi
Vâli eş‘ârı gibi geşt-i bilâd itmededir

41.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Ezhâr-ı şevk sahâ-i meyhânelerdedir
Emvâc-ı neş’e cebhe-i peymânelerdedir

2 Kem-gerde-i hayâli bulur dilde kâmını
Gencin zuhûru ekseri vîrânelerdedir

3 İfnâ-yı zât ile olunur kasda dest-res
Tahsîl-i kâm var ise pervânelerdedir

4 ‘Uşşâka saht rûy ile nisbet olunsa ger
Semt-i mülâyemet yine cânânelerdedir

---

40 Y7a, M10b (der-kenar), B30a.

6. –Y.

41 Y7a, M10b, B13a.

5 Gördün rakîbi tâze suhandan değil haber
Ancak mahâreti kühen efsânelerdedir

6 Aldanma Vâli ‘arz-ı hulûs-ı akâribe
Cüz‘i vefâ olur ise bîgânelerdedir

42.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Bilmez mi kasd-ı hâtır-ı efkârımız nedir
Fehm eylemez mi ‘illet-i bîmârımız nedir

2 Sıdk u sedâd iken reh-i hıdmetde şânımız
Bî-câ bu hışm u mûcib-i âzârımız nedir

3 Yok yire bir mu‘âraza-i bî-meâldir
Yoksa bizim sipihr ile bâzârımız nedir

4 Olduk eğerçi tâcir-i bendergeh-i vücûd
Anlanmadı ki emti‘a-i bârımız nedir

5 Evzâ-ı rûzgâr-ı ta‘ab-ı bahş-ı cân iken
İmdâd-ı cidd-i baht-ı nigûnsârımız nedir

6 Hep lutf-ı yârdır şeref-efzâ-yı kadrimiz
Bilmez miyiz ki rütbe vü mikdârımız nedir

7 Îrâdı masrafın korumaz Vâli ‘âlemin
Bu mansıb-ı hevâda ‘aceb kârımız nedir

43.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Bu günler âb u tâb u ferr u revnâk gülsitânındır
Cemâsâ tahtgâh-ı gülde ‘işret mey-keşânındır

2 Metâ‘-ı ma‘rifet düşmüş kesâde sevk-i devrânın
Revâc u ragbeti ger olsa da hor meşrebânındır

3 Kemâl ehlinden olmaz kâr vakâr u hulk-ı bed-zâhir
Bu meşrebler hemân sâzende vü h^{v}ânendegânındır

---

42 Y7b, M10b, B13a.
43 Y7b, M11a, B13b.

4 Bilinmez zıllet-i dâniş-verânın ‘illeti ancak
Kadîmî böyle dirler sorma hâsiyyet zamânındır

5 Garîbiz tekye-i ‘âlemde ihsân hep Kerîm’indir
Budur ‘âdet ri‘âyet mîhmâna mîzbânındır

6 ‘Aceb zılletdedir ‘ayân-ı vakti şimdilik ‘asrın
Yine ragbet bulunsa merdüm-i gümgeştegânındır

7 N’em eksikdir fenâ bezminde esbâb-ı tereffühde
Eğer gam varsa dilde ol büt-i nâ-mihribânındır

8 Sakın dergâh-ı kalbe olmasın rehyâb-ı bîgâne
O devletgâh-ı ‘aslda bir şeh-i zî-nâm u şânındır

9 O şûh-ı nevresin yok cürmi tard-ı bendegânında
Bu ifsâd u şe’âmet hep rakîb-i bed-gümânındır

10 Zuhûrunda gören bu lehçe-i pâkizeyi Vâli
Tereddüd eyleyüp sormaz bu gevher kangı kânındır

44.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Hayâl-i rû-yı âteşnâ ki cismim şu‘le-zâr eyler
Neyistân-ı vücûdum ser-be-ser âteş-bahâr eyler

2 Olur bâ‘is helâka çîni-i mûdârveş âhir
Görünmez rîş’e-i gam dilde ammâ sonra kâr eyler

3 Meded egilmesin dir ol tabîb-i cân hırâsından
Gürûh-ı hastegânın günde bir kerre şumâr eyler

4 Görüp taht-ı zer üzre hasmı zî-nâm oldığın fehm it
Ki ekser âdemi ‘uzlet-nişînlik nâmdâr eyler

5 Hazer mümkün mi bîm-i çeşm-i şûh-ı bî-imânından
Bir âhû-beççedir kim nerre şîrânı şikâr eyler

6 O denlü bî-dimâg-ı vaz‘-ı ebnâ-yı zamândır kim
Verâ-yı kûh-ı Kaf’a bulsa fırsat dil firâr eyler

---

7. –Y.

44 Y7b, M11a (der-kenar), B26a.

2. mûdâr : cûdâr Y.

7 Gönül şimdi fusûllük derken idrâk itmeden kalmış
Hemîşe fikr-i hattıyla safâ-yı nev-bahâr eyler

8 Alınca hâme dil deste hayâl-i zevk-i la'liyle
Hezârân tıfl-ı ma'nîyi bir anda nev-suvâr eyler

9 Hedâyâsı suhandır Vâli'nin her dem ahibbâya
Pey-ender-pey kumâş-ı nâz-ı pâkin ber-güzâr eyler

45.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Ruhun 'aksi ile mir'at-ı dil şimdi mücellâdır
Ümîd-i vasl ile reng-i gudûretden müberrâdır

2 N'ola 'anka disem murg-ı dile genc-i kanâ'atde
Ki ânın çok zamândır dânesi hâl-i süveydâdır

3 Habâb-ı eşk-i çeşmimdir der-i meyhânede ey dil
Düşüp sâkî elinden sanma kalmış penbe mînâdır

4 Nigâh eyle o meh-rûnun 'îzâr u zülf ü hâline
Gönül her vechile ruhsâre-i dilber mutarrâdır

5 Tahammül idemem etfâl-i şehrin cevrine Vâli
Benim râhatgehim Mecnûn-sıfat dâmân-ı sahrâdır

46.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Şîve-âmûz-ı bütân gamze-i mekkâresidir
Şûriş-efzâ-yı zamân gerdiş-i nezzâresidir

2 Zerd ebrûsı ile çeşm-i kebûdî o mehin
Lâceverd u zer-i ser-levha-i ruhsâresidir

3 Ârzû itdiğimiz nevber-i ihsânı henüz
Nahl-ı gülzâr-ı ümîdin semer-i nâresidir

---

45 Y8a, M11b, B14a.
46 Y8a, M11b (der-kenar), B29a.
2. ebrûsı : ebrûlar B.
3. nevber : bir gül Y.

4 Âzmûn-kerde-i şemşîr nigâhı her dem
‘Âşık-ı haste dilin hâtır-ı sad-pâresidir

5 Nice bî-girye vü zâr eylemesin h^{v}âb-ı safâ
Tıfl-ı cânın şiken-i kâküli gehvâresidir

6 Câri her cânibe feyz n’ola olursa devvât
Selsebîl-i suhanın menba‘-ı fevvâresidir

7 Şâne teg zahmı değil kâbil-i sıhhat zîrâ
Merhem-i müşk ile perverde olan yâresidir

8 Gonceye şöhret-i hüsn ile viren garrâlık
‘Ândelib-i çemenin nâle-i hemvâresidir

9 Derdin izhâr idemez kimseye ammâ biliriz
Vâli bir şîvegerin haste-i bî-çâresidir

47.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tâ fitne çeşm-i mestine ey şûh edîbdir
Agyâra vasl u ‘âşıka hicrân nasîbdir

2 Seyr it o mehveşin ‘arak-âlûde rûyını
Bir yerde âb u âteşi gör ne garîbdir

3 Meftûnuyuz bir âfet-i dehrin ki ‘âşıka
Her bir nigâhı gâret-i ‘akl u şekîbdir

4 Mümkün mi bî-hicâb ana nezzâre eylemek
Bir dilberin ki âyine-i çeşm rakîbdir

5 Vâli’nin âh u nâlesi makbûl ise n’ola
Bu eski gülistânda nev-‘andelîbdir

---

6. –Y.

47 Y8a, M11b, B14a.

48. [38]

fa‘ilâtün / mefâ‘ilün / fa‘ilün

1 Meh-i âteş-nigâh ya‘nî yâr
Dilber-i keç-külâh ya'nî yâr

2 Nergis-i pür humâr ya'nî yâr
Mest-i peymâne-h^{v}âh ya'nî yâr

3 Gark u ‘isyân u cürm ya'nî dil
‘Afv-ı ‘âşık-ı günâh ya'nî yâr

4 Kevkeb-i bî-şumâr ya'nî eşk
Reşk-i hûrşîd u mâh ya'nî yâr

5 Zulmet-âlûd-ı şâm gam-ı Vâli
Meş‘al-i subhgâh ya'nî yâr

49.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Olmaz idrâk-ı suhan sûret ile hûş iledir
Neş’e-i bâde değil görmek ile nûş iledir

2 Nagme-i ney gibi dem urması mümkün mi değil
‘Âşık olmak dil-i nâlâne hemân gûş iledir

3 Çeşm-i mahmûrı ânın bâde kadar neş’e virir
Şimdi keyfiyyet-i dil ol mey-i ser cûş iledir

4 Bir zamân zümre-i rindân ile hem-sohbet idin
Ülfetin şimdi neden zâhid-i bî-hûş iledir

5 Hele bu mısra‘ı gâyet de beğendim Vâli
Olmaz idrâk-ı suhan sûret ile hûş iledir

---

48 Y8a, M12a, B14a.
40 Bu şiirde iki matla‘ beyiti vardır.
49 Y8b, M12a, B14b.

50.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 O mehin gelmediği hâtıra gerçi geledür
Gelmez ammâ ki gelince nice âfet biledür

2 Zülfi bî’z-zât eğer sünbül-i cennet ise de
Nazarın meyl-i tab‘iyyesi yine kâküledir

3 Kâr-ı ‘âlem biri birine menût oldığına
Cilve-i ma‘nî-i rengîn meded lafz iledir

4 Şu‘le-i rîş-i hased tâb-ı ruhundur şem‘e
Dükedir zâtını âhir maraz anınladır

5 Oldığı bezmde eksik değil âhenk ü sürûr
Duhter-i rez tarab u lehve ‘aceb mâ’ildir

6 Bilmeyiz kim halef-i hayrî ne gün zâhir olur
Her zamân gûş ideriz leyle-i şeb hâmiledir

7 Giderir mevsim-i hat germî-i hüsni zîrâ
Âhir-i sayfda hûrşîde makarr sünbüledir

8 ‘İlletin taşraya virmiş değil encüm Vâli
Cism-i gerdûnda serâpâ görünen âbiledir

51.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Bir dil ki garîk-i yem-i envâr değildir
Tahsîl-i dür-i serre sezâvâr değildir

2 Her kim ki ider da‘va-i yek-reng-i vahdet
Bîgânedir ol mahrem-i esrâr değildir

3 Mikdârını erbâbı bilir kadr u şerefde
Zann itme ki dil-i matmah-ı enzâr değildir

4 Uymaz hele pîrâne dile cünbüş-i berrâ
Zîrâ dem-i dey mevsim-i gülzâr değildir

---

50 Y8b, M12a (der-kenar), B26b.
51 Y8b, M12b (der-kenar), B30b.
4. – Y .

5 Kapılma hazer şîvesine şâhid-i bahtın
Aldanma ki ünsiyyeti hemvâr değildir

6 Lâ-büd görünür nûş idenin turşî-i rûyı
Zehr-âb-ı elem sâ'ig u hoş-h^{v}âr değildir

7 Vâli n'ola terk eylese sevdâ-yı bütânı
Meyl eylediği kâr hele kâr değildir

52.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Sanman ümîd-i bülbüli bûs u kenâredir
Mir'at-i pür safâ-yı güle bir nezâredir

2 Fart-ı terâneden külehdâr itmiş ol güli
Bu çîn-cephe var ise yine hezâredir

3 Hursend olur mı et'ame-i sekrin ile
Şîr-i gama gıdâ-yı ciğer pâre pâredir

4 Bu ittihâd gamze vü çeşmin netîcesi
Nakd-ı hayât 'âşıka kasd-ı egâredir

5 Sensin viren şeref nigeh-i iltifât ile
Yoksa rakîb bed-dil ü sülfe-i çekâredir

6 Tahrîk-i bâd-ı subh ile gûyâ ki şâh-ı gül
H^{v}âb-ı hezâr-beçe içün gehvâredir

7 Anlandı kasdı ol büt-i şûh-ı sitemkerin
Murg-ı revânî bâm-ı bedenden itâredir

8 Vâli bu nev-gazel u tınından olup hazîn
Bildim ki 'azmi şimdilik âhir diyâredir

---

5. –Y.

52 Y9a, M12b, B14b

53.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Ne ‘anber-i sârânı ne müşk-i Hoten’i gör
Gel nükhet-i gîsûyı şiken-ber-şikeni gör

2 Maksûdun eğer seyr-i şehîdân-ı gam ise
Sahrâya çıkup lâle-i hûnîn kefeni gör

3 Âzâde olup ister isen devlet-i câvîd
Dünyâda hemân kendini fakr ile ganî gör

4 Her nergis-i pür h^{v}âba sakın olma heves-nâk
Her şeb nim-i lutfıyla anı uyaranı gör

5 Minnet mi çeker kimseden eş‘ârda Vâli
Bir kimseye benzer mi edâ-yı suhanı gör

54.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Bî-nûr-ı ‘ışk bir dil-i vîrâne var mıdır
Bî-zevk-i şu‘le hâtır-ı pervâne var mıdır

2 Cîb-i hayâle girmemiş efsurdelenmiş
Ketm-i ‘ademde ma‘nî-i bîgâne var mıdır

3 Yektâ ola zarîf ola ‘âşık-nevâz ola
Meşrebce şimdi dehrde cânâne var mıdır

4 İtme galat hırâmını ‘irfân-mezzâk isen
Ehl-i hıredde lagziş-i mestâne var mıdır

5 Söylet cihânı sana gereklisin it kabûl
Hiç hisseyâb olunmadık efsâne var mıdır

6 Âzâde sanma gördüğün âvâre dilleri
Gamdan berî zamânede dîvâne var mıdır

7 Gâhîce gıybetimde sorarmış o gül-beden
Vâli’de yine cünbüş-i merdâne var mıdır

---

53 Y9a, M12b, B15a.
54 Y9a, M13a (der-kenar), B13b (der-kenar).

55.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Yine 'aks-ı ruh-ı dilber dil-i pür tâba düşmüşdür
Sanırsın pertev-i mehdir ki rû-yı âba düşmüşdür

2 Nesîm-i himmet eyle olmadı sâhil-nişîn hergiz
Cihânda felek 'işret gûyiyâ girdâba düşmüşdür

3 Dökülmüş 'ârızın üstünde gîsûlar mıdır yoksa
Ya sünbül sâyesidir şu'le-i mehtâba düşmüşdür

4 Değildir bir nefes sevdâ-yı zülf-i yârdan hâlî
Dil-i pür sûz anınçün böyle pîç u tâba düşmüşdür

5 Bu şeb-i bezm-i harîfân şevk ile lebrîz imiş Vâli
Meğer kim şi'r-i Vâli hâtır-ı ahbâba düşmüşdür

56.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Feyz-i safâ ki reng-i ruh-ı dilberimdedir
Te'sîr-i tâbişi nigeh-i kemterimdedir

2 Tâbında oldı kevkebe-i bahtım öyle kim
Hem-vâre mihr ü meh hased-i ahterimdedir

3 Ey meh bugün visâlde az görme yaşımı
Tûfân-ı Nûh dünki gibi hâtırımdadır

4 Cismim ki behreyâb olalı sûz-ı 'ışkdan
Âyine zîr-i minnet-i hâkisterimdedir

5 Hem-sâye-i hümâ-yı sa'âdet olur mıyım
Vâli hevâ-yı kâkül-i dilber serimdedir

---

55 Y9a, M13a, B15b.
56 Y9b, M13a, B15b.

57.

fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilün

1 Dil ki hecr-i yâr ile âzurdedir rencûrdur
Çâreyâb olmaz Felâtun olsa sıhhat dûrdur

2 Şâd u hurrem bir gönül yok dehrde ger olsa da
Merdüm-i dîvâne gibi bî-sebeb mesrûrdur

3 Zerre-i hûrşîd ruhsârına gülmez âfitâb
Dil-sitânem âb u tâb u nâz ile meşhûrdur

4 Ey dil ey dil el-hazer emniye-i cayş eyleme
Sâkinân-ı kûy-ı mihnetden safâ mehcûrdur

5 H^{v}âbdan bîdâr ider hep güştegân-ı mihneti
Nâle-i Vâli eser-âmûz-ı nefh-i sûrdur

58.

mefʻûlü / fâʻilâtü / mefâʻîlü / fâʻilün

1 ʻÂlem-i esîr mihr-bütân olduğum bilir
Mahzûz-ı nâz mâh-rühân olduğum bilir

2 Bu ıztırâb u âhla kim görse hâlimi
Zehrâba nûş-ı zamân olduğum bilir

3 Bir kimseden beni aramaz sormaz ol perî
Gird-i melâletinde nihân olduğum bilir

4 Eyler rakîbi ragmıma margûb bezm-i enes
Ol bed-menişle düşmen-i cân olduğum bilir

5 Çokdan o bî-mürüvvet ü bî-mihr Vâliyâ
Derd u gamıyla nâle-künân olduğum bilir

---

57 Y9b, M13b, B15b.
58 Y9b, M13b, B16a.

59.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Sanur ki çeşm-i amân düşmeni terahhum ider
Turur turur gönül ol zâlime tazallum ider

2 Hayâli çeşm-i terim içre cilveger olalı
Safâ-yı hâtır ile zevk-i seyr-i kulzüm ider

3 Ne dilde h[v]âhiş-i hem-dem ne kayd-ı fikr-i enîs
Hemîşe Kays gibi hod-be-hod tekellüm ider

4 Söze yatur hele bâzâra el virir ol şûh
Eğerçi bey‘-i visâlinde cüz’i nem nem ider

5 İkisi bir mey ile neş’e-mend iken yâ niçün
Hezâr girye-i mestâne gül tebessüm ider

6 Meâl-i sohbet-i eşrâkıyâne vâkıf olur
Derûnı kim ki Felâtûn hikmet-i hum ider

7 Ne ma‘ni gelse dile vasf-ı gül-‘izârında
Hezâr kilk-i hoş-âhenk anı terennüm ider

8 Harîs hayr idemez cüst-cû-yı fâsidden
Bulursa da dür-i ümmîdini yine kem ider

9 ‘Aceb nezâketi vardır suhanda Vâli’nin
Bu tarzı meğer çeşm-i bütândan ta‘allüm ider

60.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Bozuldı mekr ü nifâk ile tab‘-ı ülfetler
Dimâg-ı sohbeti ifsâd ider bu ‘illetler

2 Bu kesretin biliriz âhiri nedâmetdir
Olursa gûşe-i vahdetdedir selâmetler

3 Usandı gibi o hercâyi gâlibâ bizden
Gürûh-ı diğeredir şimdi meyl ü ragbetler

---

59 Y9b, M13b (der-kenar), B13b (der-kenar).
* Y nüshasında birinci ve ikinci beyit karıştırılarak 1. beyit şeklinde yazılmıştır.
1, 2. Sanır ki çeşm-i terim içre cilve ider // Safâ-yı hâtır ile zevk-i seyr-i kulzüm ider, Y.
60 Y10a, M14a, B16a.

4 Ne hâl ise çekeriz güft-gû-yı a‘dâyı
Olaydı bâri ol âfetde mihr ü şefkâtler

5 İşitdik eylediğin gayrîlerle ‘âlem-âb
Safânız ola füzûn nûş-ı cân sıhhatler

6 Olur tefevvüh-i a‘dâya bâdi elbette
Bu gûne ‘ayş dem-â-dem bu gûne sohbetler

7 İder mi idi gönül vasl-ı dilberâne heves
Bileydi âfet-i cân olduğun bu âfetler

8 Nedir bu cünbüş-i küstâh Vâli insâf it
Yeter bu terk-i edeb tabiki bu sefâhetler

61.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Giderek kişver-i hüsne o perî dâver olur
Der-i köhnede nice ashâb-ı güleh çâker olur

2 Kangı gülzâre ki ‘azm eyler ise reşkinden
Bozulur reng-i ruhı gülleri nilüfer olur

3 Bûsesin itse o nev-reste ‘aceb mi mevzûl
Böyledir tâze nihâlin biri efzûnter olur

4 Zûd-ter-i munkarız olmaz neseb-i ehl-i sitem
Ger şîkest olsa da şemşîr yine hançer olur

5 Ne kadar olsa da âyîne-i dil jeng-âlûd
Ne safâhah u ne minnetkeş-i rûşenger olur

6 Sıkl bir mûdan ider hâme mizâcın tagyîr
Tab‘-ı erbâb-ı suhan-ı aslda nâzek-ter olur

7 Ebedî h^{v}âb-ı safâ ile yatar âsûde
Her kaçan şu‘le ki pervâneye gül-bister olur

8 Her gice pister-i hulyâda dil-i dîvâne
Nice dûşize-i âmâli ile hem-ser olur

9 Kalmayız böyle tahassürle perîşân hâtır
Dem gelir tâli‘-i âvâre yine yâver olur

---

61 Y10a, M14a (der-kenar), B28b.

7. –Y.

10 İmtizâc itmeğe hem-cins gerekdir Vâli
Ger enîs olsa yine ahkere hâkister olur

62.

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Ne gam-ı 'aşka tâkatim vardır
Ne firâğa liyâkatim vardır

2 Hod-be-hod nâzişimden incinirim
Haddeden efzûn nezâketim vardır

3 Sana ey mihr ihtiyâcım yok
Senden a'lâ bir âfetim vardır

4 Şîveme çeşm-i yâr ider gıbta
Şûhlukda mahâretim vardır

5 Ser-i gamzen benim iden ifşâ
O kadarca kabâhatim vardır

6 Sana vaktiyle hep beyân idecek
Gûne gûne şikâyetim vardır

7 Olur olmaz elemle âh itmem
Dürlü dürlü melâletim vardır

8 Binde birin beyâna imkân yok
Elem-i bî-nihâyetim vardır

9 Asılda pâk-güherim Vâli
Zâ'il olmaz necâbetim vardır

---

62 Y10b, M14a, B28a.
9. necâbetim : nezâfetim Y, M.

63.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Gamdır neşât-ı bâde-i gülfâm-ı rûzgâr
Hun-ı dil ile hep toludur cam-ı rûzgâr

2 Elmas-pâş-ı dîde-i ‘ibret-güzîn olur
Kalbe hatûr iderse eğer nâm-ı rûzgâr

3 Gelse dimâg-ı ehl-i dile derd ser virir
Bû-yı nesîm-i revgân-ı bâdâm-ı rûzgâr

4 Ey dil gulû-yı fâhtede sanma tokdur
Bend oldı gerdeninde anın nâm-ı rûzgâr

5 Rind-i gedâ-yı kûşe-i meyhâne olduğum
Besdir bana zamânede ikrâm-ı rûzgâr

6 Devrinde ey sipihr-i cefâ-pîşe var mıdır
Vâli gibi fütâde-i nâ-kâm-ı rûzgâr

64.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Ragbet mi ider ‘âleme ferzâne olanlar
Âsûde olanlar fârig-i kâşâne olanlar

2 Âsânlık ile eylememiş kendüyi meşhûr
Bu elsine-i nâsda efsâne olanlar

3 Olsun mı dahı mürtekib-i mansıb-ı ‘âli
Cârûb-keş-i der-vâze-i meyhâne olanlar

4 Râhat mı görür devlet-i hüsnünde karîbin
Bîgâne-i gamdır sana bîgâne olanlar

5 Hep yâr-ı kadîmindir idüp zâtını tebdîl
İkdâh ü sebû-yı sâgar u peymâne olanlar

6 Temkîn ü vakâr şartdır erbâb-ı hüsünde
Şâhâne gerek vaz‘da cânâne olanlar

7 ‘Aklında nice dürlü beliyyât-ı mukarrer
Âzâde imiş dehrde dîvâne olanlar

---

63 Y10b, M14a, B16b.
64 Y10b, M14b, B17a.
3. cârûb-keş : cârû-keş Y.

8 Tiz nâ'il olur h^{v}âhiş-i me'ulüne Vâli
Şem'-i emele cân ile pervâne olanlar

65.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Gülzâra gel şükûh-ı şeh-i nev-bahârı gör
Bu zûd-ı seyr-i şevket-i nâ-pây-dârı gör

2 Reşk itme ehl-i gafletin esbâb-ı 'ayşına
'Âkil isen te'emmül it encâm-ı kârı gör

3 Her lahza tarz-ı âhir ile rû-nümâ olur
Bu 'arsa-i fenâdaki nakş-ı nigârı gör

4 Sâf it nigâh-dîde-i 'irfân mâliki gör
Mir'at-ı gülde cilve-i ruhsâr-ı yâri gör

5 Var mı rızâsı gülşene varsak bir iki gün
Bizden selâm eyle sabâ bir hezârı gör

6 Bir sîbdir ki sanki kazâ itmiş iki şakk
Yâ kurs-ı mihri yâ o ruh-ı tâb-dârı gör

7 Âhû-yı kâmı kasdın eğer Vâli sayd ise
Evvel rakîb-i hîle-ger ü nâb-kârı gör

66.
mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Hemîşe gülbin-i bâg-ı hayâ nihân açılır
Sezâ-yı ta'nedir ol gonce kim 'ayân açılır

2 Şüküft olmağa minnet-keş-i bahâr olmaz
Nesîm-i lutf ile gülzâr-ı 'âşıkân açılır

3 Bu âb u tâb ile ger seyr-i gülistân itsen
Şükûfe gibi has u hâr-ı âşiyân açılır

4 Gören hadengini dir tövbeler hatâsından
Ki âna sîne-i 'âşık cihân cihân açılır

---

65 Y11a, M14b (der-kenar), B13a.
1. Gülzâra gel : Sahrâya çık B.
66 Y11a, M15a, B17a.

5 O bâgbân-ı nigûn-geşte tâli‘im Vâli
Ki bâg-ı sînede gül diksem erguvân açılır

67.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 İhsân-ı dest-i sâkiyi mînâ olan bilir
Bu sırrı nâ'il-i yed-i beyzâ olan bilir

2 Her ‘ilm nabz-ı ‘âşıka el virmez ey hekîm
Dârû-yı derd-i ‘ışkı Mesîhâ olan bilir

3 Zevk ü safâ-yı şehr-i kanâ‘at ne olduğun
Âzâde-gerd-i kûy-ı tesellâ olan bilir

4 Mecnûn bana vü ben dahı Mecnûn'a kâ'ilim
Rüsvâ tab‘iyyetin yine rüsvâ olan bilir

5 Her murg-ı süfle şi‘rimi anlar mı Vâliyâ
Pervâz-ı bâz-ı fikrimi ‘ankâ olan bilir

68.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Ne yârda bu revnak-ı hüsn u bahâ kalır
Ne dilde böyle renc u gam-ı ibtilâ kalır

2 ‘Ömr-i dırâz u şân-ı kadîme ne i‘tibâr
Ne Hızr-ı pey-huceste ne âb-ı bekâ kalır

3 İtfâ olur çerâg-ı meh u mihri ‘âkıbet
Âhir bu bezmgâhı fenâ bî-ziyâ kalır

4 Vaktiyle çîde eyleyegör bâr-ı hâsılın
Zann itme böyle nahl-ı emel pür nümâ kalır

5 H^{v}ân-ı ümîdi her ne kadar görse pür ni‘am
Yine gorisne çeşm-i cihân nâ-şinâ kalır

6 Böyle hücûm iderse eğer ceyş-i gam dile
Ancak eser hisâr-ı bedenden hevâ kalır

---

67 Y11a, M15a, B17b.
68 Y11a, M14b (der-kenâr), B13a.

7 Nâ-kâm-ı zevk-i la‘l-i revân-bahşı Vâliyâ
‘İşretgeh-i zamânede derd âşinâ kalır

69.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Sende kim olmaya âsâr-ı necâbetden eser
Ne çıkar eylemeden mefharin âbâ vü peder

2 Safvet u lutfı da varsa yine kendisinedir
Kimseden def‘-i ‘ataş eyleyemez âb-ı güher

3 Herkes idrâk idemez dildeki zevk-i seyri
Neş’e-i bâdeyi temyîze ne kâdir sâgar

4 Günde hûn-ı ciğer u nakdı revân sarf idüp
Dil-i bî-çâre nice tıfl-ı ma‘âni besler

5 ‘Abde her hâlde teslîm u rızâ lâzımdır
Olsa ger h^{v}âbgehi ahker u ger bî-pister

6 Gazabından deheninden çıkanı gûş itmez
Hâtır-ı hasteyi söyletmeğe âfet söyler

7 Düşicek şebnem-i ter berk-i gül-i rengîne
Ruh-ı hoy-kerde-i cânâneye nev‘a benzer

8 Vâli şâhid bu yeter da‘vâ-yı izmihlâle
Çıkıcak mihr-i cihân-tâb görünmez ahter

70.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 İhsân u ıztırâr ne sende ne bende var
Evvelki iştihâr ne sende ne bende var

2 Sen sâbit olmadın kereme ben tezellüle
Yoklansa i‘tibâr ne sende ne bende var

3 Sen şûh-ı tünd meşreb u ben bî-dimâg-ı derd
Bir ins-i hûş-şi‘âr ne sende ne bende var

---

69 Y11b, M15a (der-kenar), B28a.
1. olmaya : olmasa Y.
7. –Y, –B.
70 Y11b, M15b, B17b.

4 Ben fikr-i gayra zâhib u sen hem-dem-i rakîb
Te'sîr-i hârhâr ne sende ne bende var

5 Sen hem-nişîn-i gonce vü ben fârig-i hevâ
Şimdi gam ey hezâr ne sende ne bende var

6 Men'-i hakîki oldı bize dûd-pâş-ı kurb
Tedbîr u ihtiyâr ne sende ne bende var

7 A'dâ ihâta eyledi ol şûhı Vâliyâ
Def'inde iktidâr ne sende ne bende var

71.

mef'ûlü / mefâ'îlün / mef'ûlü / mefâ'îlün

1 Kim dir ki sipihr-i dûn 'ahdine vefâ eyler
Bir kerre musîb olsa bin kerre hatâ eyler

2 Engüştümi şem' itsem bezminde çerâg olsam
İtmez nigeh-i ragbet bir sözle hevâ eyler

3 Sen âh-ı sehergâhın te'sîrini bilmezsin
Çok def'-i gezend eyler çok redd-i belâ eyler

4 Eyler mi teşekkî hiç dil-haste-i âlâmın
Hâk olsa da derdinle ezhâr-ı senâ eyler

5 Ol şûh-ı galat-bahşın itdikleri söylenmez
Men'i bana sarf eyler gayrıya a'tâ eyler

6 İncinme efendindir nâzına tahammül it
Geh lutf u 'atâ eyler geh cevr u cefâ eyler

7 Tâbiyyet-i bezm ile ketm eylemede hakkı
Ebnâ-yı zamân ekser her yirde riyâ eyler

8 Kahrına ider mazhar Vâli-i perîşânı
Ol âfet-i bed-hûdan her kim ki ricâ eyler

---

4. –B.

71 Y11b, M15b, B18a.

5. –Y.

72.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 İhtilât-ı cân hayâl-i çeşm-i câdûlarladır
Zînet-i beytü’l-harâm-dil bu âhûlarladır

2 İnbisât-ı gonce-i ümmîd erbâb-ı hıred
İbtisâm-ı rûh-bahş la'l-i dil-cûlarladır

3 Kân-ı dilden hep zuhûr-ı gevher-i ma‘nâ-yı ‘aşk
Kâvkâv-ı tîşe-i ebrû-yı meh-rûlarladır

4 Her zamân teshîr-i hısn-ı hâtır-ı üftâdegân
Tîr-i müjgân iledir şemşîr-i ebrûlarladır

5 Gâhîce mahrûm-ı zevk-i h^{v}ân-ı ihsân olduğum
Bî-sebeb ifsâd-ı nâ-ber-câ-yı bed-gûlarladır

6 Vâliyâ şîrâze-i mecmû‘a-i baht-ı siyâh
Şüphesiz rûz-ı ezelden târ-ı gîsûlarladır

73.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 O tıfl-ı tâze-res üftâdegân-ı zâre bakar
Açınca çeşmini gül ibtidâ hezâre bakar

2 ‘İzâr-ı yâri koyup meyl-i hat iden ‘âşık
Meâl-i nüshayı fehm itmeyüp kenâre bakar

3 Mücerrebân-ı zamân kadr-ı zâtı temyîze
Mihekk-i tecrübeye urduğu ‘ayâre bakar

4 Bulunca fırsatı ebnâ-yı vakt-ı celb-zede
Ne nakd-ı ‘iffeti ihrâz ider ne ‘âre bakar

5 Kemâl u dânişi bir fülfe satsan almazlar
Zamâne merdümi dârât-ı iştihâre bakar

6 Kudûm-ı dilber ile çeşm-dûz olup hâtır
Nigâh-ı hasret ile semt-i reh-güzâre bakar

7 Husûl-i kâm-ı dil-i zâr u haste yaklaştı
Hemân o nahl-ı nevek-bârı bir bahâra bakar

---

72 Y12a, M16a, B26a.
73 Y12a, M15b (der-kenar), B31b.

8 İdüp dü-kevnden ümîdi kat‘ merdüm-i çeşm
‘Atiyye-i kerem-i bâb-ı Kird-gâre bakar

9 Le’im-i bed-regin aldanma va‘d-kârlığına
Bu zıll-ı tab‘ ile ne kavle ne karâre bakar

10 Ne fâ’ide bakalım Vâli şi‘r-gûlukdan
Sınâyi‘ ehli ki var renc-i kesb ü kâre bakar

74.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Şîrîn lebi hayâtda cân hastedir
Şekker ile melbûs olan magz bestedir

2 Ezhâr gûne gûne sen açmış riyâz-ı hüsn
Ammâ henüz mihr-i giyâsı ne restedir

3 Çâr ebruvânı sünbül-i mevzûn-ı bâg-ı huld
Hûş-bû-yı turreler iki şeb-bû-yı destedir

4 İtmiş şüru‘-ı midhat-ı gül-berk la‘line
Şimdi dehân-ı hâme gül-âb ile şüstedir

5 Ol şâh-ı mülk-i hüsn ile ıslâh-ı beyn içün
Peyk-i hayâl şimdi arada firistedir

6 Bir hoş beyâne kudreti yok şerh-i hâlini
Tanbûr-ı dilde târ-ı teşevvük ki kestedir

7 Pür sûz-ı tâb-ı sîne yatır zîr-i hâkda
Dil-dâdegân mürdeleri sanma restedir

8 Zarf olamaz hayâl-i mey-i la‘l-i nâbına
Seng-i kederle şîşe-i hâtır şîkestedir

9 Erbâb-ı tab‘a düşmen-i dîrînedir zamân
Dostluk iderse kendi gibi nâ-dürüstedir

10 Esfel-i nevâzdır o büt-i sâde Vâli hayf
Mânend-i âb-ı sâf hemân meyli pestedir

---

74 Y12a, M16a (der-kenar), B33a.
9. Y’de 10. beyit.
10. Y’de 9. beyit.

75.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bir dil ki feyz-i bâb-ı tecellî fakîridir
Eflâk-ı nüh-tıbâk ise kemter mesîridir

2 Erzânî ehl-i 'işrete câm-ı mey-i neşât
Üftâde-i gamın yine gam dest-gîridir

3 Bî-mihr ü bî mürüvvet ü hem-vâre süfle dost
Bir şûha mâ'ilim ki sipihrin nazîridir

4 Çeşm-i siyâh mesti füsûn-sâz-ı fitnedir
Zincir-i hüsnün iki 'âlem esîridir

5 Vâli bu şi'r-i tâze-edânın nazîresi
Kimden zuhûr eylese 'asrın Zahîr'idir[39]

76.[40]

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Ne agyâre mümâşât ü ne zille irtikâb ister
Zamâne dilberânı müzd-i zevk-i câme-h^{v}âb ister

2 Levendâne 'aceb teklîf-i şaka itmede mâhir
O mest-i câm-ı nahvet kalb-i 'ankâdan kebâb ister

3 Hayâ mâni' değil mi her mahalde zevke vü fıska
Harîs-i kesb-i dünyâ sanma kârında hicâb ister

4 Olur mı dest-res zeyl-i kemâl-i dânişe ehven
Cebelî de olursa yine renc-i iktisâb ister

5 Zebân-ı vaktimiz taklîd-i hubân itmeye mâ'il
Ne setr-sedî vü sadr eyler ne rûyında nikâb ister

6 Çıkar mı sath-ı nazrayıla meâl-i nüsha-i hikmet
Garazsa istifâde hayli müddet intisâb ister

7 Hele te'hir-i cerde Vâliyâ âfet mukarrerdir
Tekâsül istemez tahsîl-i vuslatda şitâb ister

---

75 Y12b, M16a, B18a.

[39] "……….. Ebu Nasr Farabî'ye işâret olsa gerekdir. " Müstensih notu. Y.

76 Y12b, M16b, B18b.

[40] 76. gazelde iki tane makta beyiti vardır.

8 Nazîre kasdın itsen Vâliyâ Âgâh'a im'ân it
Münâsib güfte-i rengînine rengîn cevâb ister

77.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Eşkim gamın ki hâne-ber-endâz seylidir
Deryâ-yı ahzâr-ı feleğin rûd-ı Nîl'idir

2 'Âşık ki yâre itmeye cân nakdini nisâr
Ger Hâtem-i zamân ise 'asrın bahîlidir

3 Çekmez humâr-ı mihnet-i gerdûn-ı süfleyi
Bir dil ki mest-i neş'e-i hüsn-i cemîlidir

4 Nîl-i revân ki hâs Mısr söylenir müdâm
Ya'kûb-ı hastenin nem-i çeşm-i 'alîlidir

5 Tîg-ı sitemle gönlümi sad pâre eyle kim
'Âşkın günâhkârının ecr-i cezîlidir

6 Genc-i firâk-ı yârda Vâli-i haste-hâl
Dehrin ferâg-ı dagdaga-i kâl u kıylıdır

78.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Kûyında dil ki gussadan âzâd olur gider
Dîvâne kendü kendüye dil-şâd olur gider

2 Seyr eyle feyz-i bahşî-i pîr-i mugânı kim
Bu hân-kahda her gülen irşâd olur gider

3 Ne kendüye terahhüm ider ne bana gönül
Her seng-dil-i perîveşe Ferhâd olur gider

4 Çeşmin kalırsa böyle dil-âzâr u tünd-hû
Âhir bu şehr âh ile berbâd olur gider

5 Düşmezse dest-i Vâli'ye câm-ı mey-i neşât
Bî-çâre zehr-i hecr ile mu'tâd olur gider

---

77 Y12b, M17a, B19a.
2. // zamân ise : zamânsa da Y.
78 Y13a, M17a, B19a.

79.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Sihâm- ı gamze dile evvelîn havâlesidir
Kemend-i gerden-i cân rişte-i kulâlesidir

2 Görünce şevkini vasf-ı gül-‘izârında
Sarîr-i hâmeyi sandım hezâr nâlesidir

3 Şirâ iden de vefâ ile dilleri o perî
Zamân-ı hat-ı nevi va‘de-i ikâlesidir

4 Gehî hamel gehî cedy ile hem-merâhilsin
Mihir ki deşt-i sipihrin ‘aceb gazâlesidir

5 Tamâm pîçiş u tâb u ‘ukûd-ı müşkiledir
O zülf pür şiken ahvâl-i dil risâlesidir

6 Mey-i neşât iledir zevk-i ni‘met-i elvân
Kadeh-keşân gamın yine gam nevâlesidir

7 ‘Azîz-i vakt ise de zılleti mukarrerdir
Le’imme düşmen-i cân meşreb-i rezâlesidir

8 Rakîbi tarde ne hâcet teveccühe Vâli
Bu habs zâti ki var mûcib-i izâlesidir

80.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Sultânıma şikeste dilin bir ricâsı var
‘Arza cesâret itmeyicek iddi‘âsı var

2 Terk it rakîb-i bed-menişi itme ihtilât
Nâzik dilâne böyle edânın çıkası var

3 Giydi libâs-ı mâtemi hat-ı siyâhdan
Dil-küşte-gâne şâhid-i hüsnün ezâsı var

4 Hayretle gâhi bir nigeh eylersem incinir
Agyâre lîk bûs u kenâre rızâsı var

5 Olsa ebed ‘aceb mi dil-i haste muztarib
Elbette onmadık kişinin bir belâsı var

---

79 Y13a, M16b (der-kenar), B33b.
80 Y13a, M17a (der-kenar), B27a.

6 Memnûn-ı çeşmîyiz ne kadar bî-emân ise
Gâhîce yine bir nigeh âşinâsı var

7 İhsân-ı bûseden ‘arzı şâd-ı mürg imiş
Sanman ol âfetin bana mihr ü vefâsı var

8 Kalır mı mevsim-i hat-ı nev böyle ber-karâr
Elbette devr ider bu bahârın şitâsı var

9 Kûşiş mi yâre dil ‘aceb olmuş mı bî- karâr
Çokdan görünmez oldı yine inzivâsı var

10 Reşk eyledim ‘ibâdet-i zühhâd-ı bî-dile
Fehm eylemez kabâhat u hüsni safâsı var

11 Her bulduğı perîveşi bir sözle râm ider
Bilsek ki Vâli’nin ne mücerreb du‘âsı var

81.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Rengîn-edâ u nâdire-dân birbirin bilir
Bu çârsûda cevher-yâb birbirin bilir

2 Evvel nazarda vâkıf olur keyf-i hâline
Bîr-şemme ile bâde-keşân birbirin bilir

3 Siteminden anlanır revşi şûh-ı meşrebin
Ednâ nigehle nükte-virân birbirin bilir

4 Gamla dilin münâsebeti sanma tâzedir
Çokdan ol iki rind-i cihân birbirin bilir

5 Bir hücrenin mukîm u enîs-i kadîmidir
Meşrebde Vâliyâ dil u cân birbirin bilir

---

81 Y13b, M17b, B19b.

82.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Dil-i mecrûh ki ol zülf-i siyeh-fâma döner
Benzer ol murg-ı zahm-hordeye kim dâma döner

2 Biziz ol şem‘-i ciğer-sûhte-i gam ki müdâm
Çeşmemiz bezmde pervâne gibi câme döner

3 Mihr-i ruhsârı hat-ı sebze n’ola mâ’il ise
Çünki hûrşîd zevâle iricek şâme döner

4 Va‘de-i vaslına dil-besteyiz ol şûhun kim
Dâm incâze irince tama‘-i hâme döner

5 Bir karâr üzre değil devri sipihrin Vâli
Gün olur çarh murâd-ı dil-i nâ-kâme döner

83.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Dil-i ebnâ-yı zamân her biri bir hâldedir
Kimi tahsîl-i hevâde kimi emvâldedir

2 Güft u gûdur viren insâna hırâş-ı hâtır
Gâlibâ râhat-ser var ise de lâldedir

3 Nakd-ı cân ber-kef olup hayli tekâpû ister
Gevher-i maksûdı sanma yed-i delâldedir

4 Nâfe gibi n’ola ‘âlemde nemed-pûş olsam
Fikr-i hattı o perînin dil-i meyyâldedir

5 Girye vü handesi bî-câ vü pey-ender-peydir
Dil-i dîvâne hemân meşreb-i etfâldedir

6 Cümleye şâmil olan feyz-i Hudâ’dır Vâli
Terk u tahsîli dime kûşiş u ihmâldedir

---

82 Y13b, M17b, B19b.
83 Y13b, M17b, B20a.

84.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Dili târâca viren bir büt-i Îrânî'dir
Tîg-ı ebrûları şemşîr-i Horasânî'dir

2 Pîşde ceyş-i fiten-i gamze yesâvüllük.ider
Mansıb-ı şîvenin ol hûnı yeni h^{v}ânîdır

3 O külâh-keç o reftâr o temkîninden
Belli Îrân-zemînin şeh-i hûbânıdır

4 Çâr bâğın güli rû-yı sepedi ruhsârı
Zakan-ı nâziki hod sîb-i Sıfâhânî'dir

5 Şüphesiz dir gören ol âfeti taht-ı 'Âcem'in
Bu necâbetle ya şehzâde ya sultânıdır

6 Mihr-i mugber görünür safvet-i pehlûsundan
Başka bir nûr-ı Hudâ âyet-i Yezdânî'dir

7 N'ola şehzâdegi-i şâh-ı Necef da'vâsın
Eylese zâtına her vecihle erzânîdir

8 Kangı kânın güheri olduğın idrâk idemem
Gösterişde revişi Gencî ya Şirvânî'dir

9 Bilmedik şîve mi var fenn-i cefâ-kârında
'İlm-i nâzik âceb üstâd-ı Hemedânî'dir

10 Şeh-i safî neslinin en zübdesi en a'lâsı
Hân-ı Hânânî ile bende-i fermânîdir

11 Haram-âbâd ider gördüği vîrâne dili
Ola ki nâz-ı vefânın 'Alî-i merdânîdir

12 Haydarî tekyesinin niceler abdâlı olup
Hîn-i reftârda pîşinde gazel-h^{v}ânîdir

13 Bâdi-i râyede Vâli'yi idüp vâlih ü denk
Bildim ol âfeti sermâye-i hayrânîdir

---

84 Y14a, M18a, B20a.

85.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bir kimse kim zamânede dildârsız kalır
Bu kâr-hâne içre hemân kârsız kalır

2 Nâ-yâb iken zamânede insân bî-kusûr
Bî-'ayb yâr ararsa kişi yârsız kalır

3 Bir an zuhûl-ı had u hatın gelse 'âşıka
Eşkûfe-dân hâtırı ezhârsız kalır

4 Her şeb hayâl-i çeşminde dil h^{v}âbgâh iken
Sanma bu hâne bir gice mîhmânsız kalır

5 Her nahl kim bu bâgda hod-rû zuhûr ider
İtmez kabûl-ı terbiye tımârsız kalır

6 Bir tıfıla kim mürebbî bulunmaz zamânede
Dil gibi ol dahı ebedî 'ârsız kalır

7 Eyler izâle sebze-i hat safvet-i ruhın
Zan itme kim bu âyîne jengârsız kalır

8 Lâ-büd bulur bir âfeti başlar şikâyete
Sanman ki Vâli râhat olur zârsız kalır

86.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Rûz u şeb yâr ile agyâr-ı siyeh-dil böyledir
Hassa-i hâtır-ı âvâre elemdir küledir

2 Âhû-yı bahtı şikâr eylemek âsân olmaz
Çekdiğin ey dil-i ser-geşte 'abes gâ'iledir

3 Sırrını duyduğu demde ider ifşâya şurû'
Ketm-i râz eyleyemez hâme teng havsaladır

4 Kadr-ı nâzikleyin üftâdeye lutf olduğuna
İbtisâm-ı gül-i rengîn-i taraf bülbüledir

5 Cadde-i safhâda gûyâ ki sutûr-ı suhanım
Bâr u nigâhı bütün cevhar olan kâfiledir

---

85 Y14a, M17b, B34a.
1. Bir : Her B. / dildârsız : bir yârsız Y.
86 Y14a, M18a (der-kenar), B29a.

6 Kütüb ü tahrîrine kırtâs u kalem el virmez
Feyz-i ilhâm u rûdı dile bî- fâsıladır

7 ‘Âlemin seyr-i sülûkundan usandık Vâli
Ârzûmuz vatan-ı aslîye kasd-ı sıladır

87.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Râhat-ı ehl-i hıred dehrde ferd olmadadır
Nakd-ı emvâlden âzâde vü cerd olmadadır

2 Hükmrânî-i ded u dâm değildir ehven
Kays-ı ser-geşte gibi deşt-neverd olmadadır

3 Ehl-i derd derdsiz ârâm idemez bir lahza
Yine âsâyiş-i dil hem-demi derd olmadadır

4 Tıfl iken çeşminin ünsiyetine aldanma
Gerçi âhû-bere şîr-i neberd olmadadır

5 Böyledir hâdise musanni‘a-i kevn u fesâd
Gâhi sebz u gehi surh u gehi zerd olmadadır

6 Sohbet-i ehl-i bilâd ile ne mümkün ârâm
Tez u tenhâca hemân bâdiye gird olmadadır

7 Dildeki nâr-ı elem buldı kemâli Vâli
Ba‘de-zîn tâbiş u germiyyeti serd olmadadır

88.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Cihânda bir büt-i sâhib-vefâ mı kalmışdır
Kemâl-i cezbe ile gevher-bâ mı kalmışdır

2 Sere sa‘âdet olur sâye-i per u bâlı
Ferâz-ı evc-i düvelde hümâ mı kalmışdır

3 Teşebbüs eylemeğe zeyl-i lutf-ı himmetine
Bu h^{v}ân-kâhda merd-i Hudâ mı kalmışdır

---

87 Y14b, M18b (der-kenar), B32a.
88 Y14b, M18b, B20b.

4 Derûni h^{v}âhişimiz yok leb-i nigâre ile
Şeker de olsa gıdâ iştihâ mı kalmışdır

5 Ya ‘ayb-cûluk ider ya olur zarar-h^{v}âhın
Ümîd-i sıdk idecek âşinâ mı kalmışdır

6 Yeter bu töhmet-i mestî yeter bize zâhid
Gönülde h^{v}âhiş-i câm-ı safâ mı kalmışdır

7 Nigâh-ı ta‘n-ı ‘adûdan gubâr-ı hâtırdan
Secencel-i dilimizden ziyâ mı kalmışdır

8 Hezâr mertebe tahrîr olunmadık Vâli
Cerîde-i ‘amelimde hatâ mı kalmışdır

89.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Sanma bu irtikâb-ı firâk ihtiyârîdir
Yâr ile kati ‘ ülfetimiz ıztırârîdir

2 Şimden girü küşâde olur mı gül-i neşât
‘Ayşın hazârîdir gamın evvel-bahârîdir

3 İncinme yâre her ne kadar cevri derse de
Hâtır-şikenlik ol sanemin eski kârıdır

4 Mugber göründüği bize gâhi o mehveşin
Mînâ-yı hâtırın eser-i inkisârıdır

5 Bilmem ne keyf ile kalem olmuş terâne-senc
Vâli bu nev-gazel hele mestâne-vârîdir

---

89 Y15a, M19a, B21a.

90.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Turmaz ebed gönülde sürûr u keder gider
Şâdi vü hüzn ‘âlem-i fâni giçer gider

2 Kalmaz bu reng ile gül-i sad-berg-i ‘ârızı
Bâkî değil nümâyiş-i gül-berg-i ter gider

3 Bâm-ı bedenden eylese pervâz murg-ı rûh
‘Avdet ider mi bir dahı gitdi gider gider

4 Bildim ki cânda muzmer olan sûz u tâb-ı derd
Olmaz izâle tâ leb-i gûra sürer gider

5 Vâli harîk-ı nâr-ı firâkın komaz tehî
Gâhîce tesliyetle gelir su seper gider

91.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Gene zâtında ne bu gaflet u nâdânlıklar
Seyr-i ‘âlemde mürâyâ gibi hayrânlıklar

2 Bilmem ey âfet-i garrâ-yı cihân n’oldu sana
Kanı evvelki gibi cilve vü fettânlıklar

3 Nîm-mest-i mey-i nâz olduğun iş‘âr eyler
Bu hırâm ile bu destâr-ı perîşânlıklar

4 Sahn-ı gülzârda mey-i yâre tesâdüf itdin
Nedir ey gül yine bu çâk-ı girîbânlıklar

5 İtdiği kesb-i habîsin zararı kendüyedir
Ne kadar merd-i muhayyel eylese şeytânlıklar

6 İdemez kesb-i takarrüb o güle hârâsâ
Haste bülbül ne kadar itse senâ-h^{v}ânlıklar

7 Meğer âsâyiş-i hâtır mı virir insâna
Der-pey-i vuslat olan Vâli peşîmânlıklar

---

90 Y15a, M19a (der-kenar), B27a.
91 Y15a, M19a, B21a.

92.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 'Ahde tahallüf itmeseler dil-firîbler
İzhâr-ı nâle itmez idi bî-şekîbler

2 Geh hışm u geh tebessüm ü geh çîn-cebheler
Gösterdi gül 'inâd ile vaz'-ı garîbler

3 Def'-i humâr idüp yine bir tâze keyf ider
Mînâ-yı gonceyi göricek 'andelibler

4 Tezlîl ile dür ü güher olmaz sebk-i bahâ
Her yerde 'âlîdir yine kadr-ı hasîbler

5 Yâ hûn-ı dîde yâ dem-i laht-ı ciğerledir
Kasr-ı düvelde tarh olunan nakş u zîbler

6 Sâ'illere gül-âbın ezâsı kadîmdir
Gam çekmesin eziyyet iderse rakîbler

7 Şükrân-ı ni'met eyle ki kadrin füzûn ola
Hamd ile buldı rütbe-i 'âlî hatîbler

8 Erzâle çıkdı câh-ı ne'âm cümle Vâliyâ
Zeyl-i firâge çekdi ayağın nesîbler

93.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Ey kîne-cû nedir yine bizden kenâreler
Bîgâne vâdiler bu sitemle nezâreler

2 'İzzet viri mi âdeme zâtında olmasa
Pindâr-ı kâzib bu şeref-i isti'âreler

3 'Ahd-ı hattında semt-i rekâbetde cevr ider
Sâbıkda ülfet itdiğimiz mâh-pâreler

4 Bir birine mülâki olur yine gûrede
Rû-yı zemînde neşr olunan şîşe-pâreler

5 Zahm-ı derûna merhem olur mı şifâ-resân
Hâk olsa da vücûdum onulmaz bu yâreler

---

92 Y15a, M19b, B21b.
93 Y15b, M20a, B22a.

6 Ehl-i nücûm kizb ile bulmazdı şöhreti
Hükmünde itmeseydi tahallüf sitâreler

7 Bir mu'assırın zuhurıdır aslında cümlesi
Hâsiyet-i muhâlif ise ger 'isâreler

8 Sûzişde dü-'âlem olur ey perî hazer
Pâşîde olmasın dehnimden şerâreler

9 Bilmez o şûh mahrem u bîgâne nidüğin
Herkesle kasdımızda ider istişâreler

10 Gör za'f-ı bahtı kim bize 'aksı zuhûr ider
Her kimseden idersen eğer istihâreler

11 Etvârımı beğenmez imiş şimdi Vâliyâ
Perverde-i kenârım olan şîr-h^{v}âreler

94.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Hezâr- hâtırı teşvîke lâyık gül-beden yokdur
Güşâyiş bahş-ı çeşm-i ârzû bir pîrehen yokdur

2 Mi'âd-ı aslîyi nisyâna çekmişler ne hâletdir
Zamâne merdüminde gâlibâ hubbu'l-vatan yokdur

3 Fazîhetde kıyâs-ı nefs idersen 'âlemi yek-ser
Derûnunda senin bir ferde zâhid hüsn-i zan yokdur

4 Leb-â-lebdir hum-hâtır mey-i esrâr-ı hikmetle
Ve likîn keşf-i râze neyleyim bir mü'temen yokdur

5 Ne'âmla h^{v}ân-ı 'âlem ser-be-ser ârâste ammâ
Tenâvül eyleyüp zevk idecek sende dehen yokdur

6 Hat-ı hûbâna bakmam sebze-i huld ise de zîrâ
Hücûm-ı gamla dilde h^{v}âhiş-i seyr-i çemen yokdur

7 Bizi ol şûh teşhîr eylemiş agyâre ey Vâli
Tezekkür olmadık efsânemiz bir encümen yokdur

---

94 Y15b, M19b (der-kenar), B33a.

95.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Ser- i kûyunda tahsîl-i hevâdan gayrı nem vardır
Seni teshîre te’sîr-i du‘âdan gayrı nem vardır

2 Eritse cism-i zârımda misâl-i peşşe-i nâ-çîz
Hayâtı müş‘ir ancak bir sadâdan gayrı nem vardır

3 Fedâ-yı sîm u zerle bitmez iş ibrâma hod gelmez
Temennâ-yı visâlinde ricâdan gayrı nem vardır

4 Mihekk-i âzmâyişdi vücûdum zer-ger gûne
Bu bâzâr-ı fenâda ibtilâdan gayrı nem vardır

5 Niçün dûr olduğum istersen ey meh bâg-ı hüsnünden
Sana sıklet virir âh u nevâdan gayrı nem vardır

6 Hemân neylersen eyle şükûh-rîz-i ‘acz u âh olmam
Ne hükm-i nâ-revâ itsen rızâdan gayrı nem vardır

7 Cehennem olsa da ebnâ-yı ‘âlem ser-be-ser Vâli
Mahall-i ilticâ-yı lutf-ı Hudâ’dan gayrı nem vardır

96.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtün / mef‘ûlü / fâ‘ilâtün

1 Her ârzû-yı hâtır sermâye-i belâdır
Her üstühân pâre dâm-reh-i hümâdır

2 Hiç i‘tibâr olur mı nakş-ı ber-âb-ı dehre
Bünyâd-ı şehr-i hestî aslında bî-bekâdır

3 İtmekdedir temâşâ her lahza nakş-ı kevni
Tebhâle-i leb-i dil câm-ı cihân-nümâdır

4 Meclisde hâlet olmaz bî- şevk-i rû-yı dil-dâr
Bî-bâde-i câm hâli kandîl-i bî-ziyâdır

5 Agyâr olur vesîle gâhî harîm-i yâre
Tevfîk iderse bâri rehzende reh-nümâdır

6 Pîşâni-i ümîdin bî-çîn görür mi bir ân
Ol tıfl-ı nev zuhûra her kim ki mübtelâdır

---

95 Y15b, M20a (der-kenar), B30a.
96 Y16a, M20a, B22b.

7 ‘İrfân-pesend olur mı bey‘ u şirâsı Vâli
Yek-ser meta‘-ı ‘âlem kem-harc u kem-bahâdır

97.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Reh-i emelde gönül sanma âb u dâne arar
Kudûm-ı şâhid-i ümmîdden nişâne arar

2 Gönül ki reşk-i behişt idi nâzı itdi harâb
Berât-ı hattı ile şimdi mâlikâne arar

3 Hezâr-ı cân usanup murg-zâr-ı hâkından
Ferâz-ı evc-i tecellîde âsitâne arar

4 Nezâket ile virir sohbet-i şabânesini
Dehân-ı dilberi dil şûh u nâzikâne arar

5 Sirişk-i çeşmimi Bahreyn’e benzedüp cânân
Ümîd-i gevher ider dürr-i şâhidâne arar

6 Rakîbden ider izhâr-ı ‘acz eğer dil-dâr
Ne ragbet eyler o külbe yanında yâ ne arar

7 İşitmiş ol büt ile güft-gûmuzı agyâr
Yine tecessüs idüp sû-be-sû fesâne arar

8 Görünce meylimi kaddine haz ider Vâli
Bilir ki şâ‘ir olan mısra‘-ı yegâne arar

98.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Zâhid leb-i nigâre ne dirsin sözün nedir
Ol la‘l-i âb-dâre ne dirsin sözün nedir

2 Rindâne men‘-i bâdeyi zâhid güzel didin
Derd-i ser-humâre ne dirsin sözün nedir

3 İtdi rakîbi der-be-der vü yârdan cüdâ
Te’sîr-i inkisâre ne dirsin sözün nedir

---

97 Y16a, M20b, B22b.
98 Y16a, M21a, B23a.

4 Teşrîfi va‘d iderse de ol şûh-ı dil-firîb
Âlâm-ı intizâre ne dirsin sözün nedir

5 Bin nakd-ı cân nisârına değmez mi bir demi
Hengâm-ı vasl-ı yâre ne dirsin sözün nedir

6 Mecmu‘a-ı husûli perâkende itdi âh
Evza‘-ı rûzgâre ne dirsin sözün nedir

7 Âzâr-ı yâri çekmedeyiz her ne hâl ise
Agyâr-ı nâ-bekâre ne dirsin sözün nedir

8 Olmuş esâfile yine sermâye-i neşât
Vâli o yâd-kâre ne dirsin sözün nedir

99.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Müjgânların o hûnı kaçan cânda gösterir
Gûyâ kazâ sihâmını kurbânda gösterir

2 Humlarla gösterince mey-i rinde mey-fürûş
Yâkût-ı nâbı müşteriye kande gösterir

3 Erbâb-ı hûşı gâhîce tagrîr idüp tama‘
Emr-i muhâli rütbe-i imkânda gösterir

4 Âşufte-gâne ‘arza ne hâcet melâletin
Hâlât-ı cânı çâk-ı girîbânda gösterir

5 Mikdâr-ı zerre her ne ise kesb-i hayr u şer
Vezân-ı haşr-ı keffe mîzânda gösterir

6 Ebnâ-yı vakte bay‘ u şerâ kasdın eylesek
Murgı hevâda mâhîyi ‘ummânda gösterir

7 İkbâl kangı zâta ki pîrâne bahş olur
Gûr ise ânı sûret-i insânda gösterir

8 Seyr it melâhet-i leb-i cânânı kim kazâ
Şûr-ı kıyâmetde bu nemek-dânda gösterir

9 Gösterse de hediyyesini tâcir-i zamân
‘Ûdı duhânda kahveyi fincânda gösterir

---

99 Y16b, M20b (der-kenar), B34b.

10 Vâli şuhûd-ı zâtını helâk-ı lâ-yezâl
Her an nebât u ma‘den ü hayvânda gösterir

100.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 O ebrûlar ki ziynet-bahş-ı pîşânî-i dil-cûdur
Sutûr-ı levha-i sîm üzre gûyâ lafz-ı yâ Hû’dur

2 Değil bûse nigâh-ı dikkate düşmez letâfetden
O la‘l-i bî-bedel berk-i gül-i gülzâr-ı mînûdur

3 Şemîmi dîde-i pür ‘illet cânı ider rûşen
Hemân pîrâheni pîrâhen-i Yûsuf’la hem-bûdur

4 Cihânı bend u teshîre çeküp râm itdiler âhir
Du zülfi ‘ilm-i semmûrîde mâhir iki câdûdur

5 Tehî kalmaz hayâl-i kâkül u gîsû-yı hoş-bûdan
Ya sünbüldür şükûfedân-ı hâtırda ya şeb-bûdur

6 Ayırmaz dîdesin bir an nigâhın gayra sarf itmez
Temâşâgâh-ı ‘ârif dâ’imâ mir’at-ı zânûdur

7 Müdebber olmasa olmazdı dahli hâm u pişmişde
‘Abes zann itme mihri hânedân-ı dehre bânûdur

8 Müsebbibdir iden esbâb-ı ‘ayşı herkese ta‘yîn
Kilid-i rızkı seyyâhın dahı destinde mâkûdur

9 Sakın bî-bâk pâ-mâl eyleme her gördüğün hâkı
Ya hatdır ya ruh-ı dil-cû ya gîsûdur ya ebrûdur

10 Değil bir bâgbân-ı kâbilin perverdesi hayfâ
Yazık ol gonce-i nahl-ı nezâket böyle hod-rûdur

11 Nedir bu hark-ı ‘âdet vâdi-i bîgâneler Vâli
Var ise hâme-i şûhın ya sâhirdir ya câdûdur

---

100 Y16b, M21a (der-kenar), B34b.

101.

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Esbâb-ı ta'allukdan o kim cerd değildir
Bir an bu güzergâhda bî-derd değildir

2 İhdâsı cefâdır bana ol nev-seferin hep
İl gibi reh-âverd-i reh âverd değildir

3 Merddir diyemem böyle 'umûm ülfete hâsıl
Doğrusı bu kim duhter-i rez merd değildir

4 Nâ-puhte koma nân-ı ümîdin hazer eyle
Mâdâm ki tenevvür-i emel serd değildir

5 Bir lahzada bin 'âlemi devr eylemede cüst
Kim dir ki gönül merd-i cihân-gird değildir

6 Kârın görürüz bir söz ile Vâli 'adûnun
Şemşîr-i zebân hançer-i nâ-merd değildir

102.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Peyk-i nesîm geldi şitâbân dem-i seher
Gülzârı itdi hurrem u handân dem-i seher

2 Bir tâze gül kasîdesin ezber idüp gezer
Gördüm hezârı mest u gazel-h^{v}ân dem-i seher

3 Tab'iyyet-i hezâr iderik fart-ı şevk ile
Güllerde itdi çâk-ı girîbân dem-i seher

4 Tenhâ mahal bulup ne güzel cû-yı jâlede
Etfâl-i gonce olmada galtân dem-i seher

5 Dehn-i niyâz u âb-ı tazarru'la vir nizâm
Kandîl-i cânı ile fürûzân dem-i seher

6 Demlerde dem budur gözün aç olma bî-haber
Ekser ider ta'ayyüş-i irfân dem-i seher

7 Kadrince Vâli herkese değmekde vâyesi
Bahş olmada füyûz-ı ferâvân dem-i seher

---

101 Y17a, M21a, B23b.
102 Y17a, M21b, B23b.

103.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Gamze-i kâfir nihâdın hûnî vü seffâkdır
Kimseye rahm eylemez bir zâlim-i bî-bâkdır

2 Terk-i çeşmin resm-i şefkat nidüğin bilsin mi hiç
Bî-terahhümlük cibillî haslet-i etrâkdır

3 Dest-i kudret vaz‘ idüp eşkufedân-ı sun‘ına
‘Akd-ı Pervîn gûyiyâ bir hûşe-i leylâkdır

4 ‘Âlemin nakşin olup sûret uğurlar zîk ider
Zâhidin destinde çûbîn hâmesi sivâkdır

5 Kimini bî-hûş ider kimine rûh-efzâ olur
Gâlibâ sâkî meyin hem zehr hem tiryâkdır

6 Oldı zülfeyni iki mâr-ı mehîb-i pür belâ
Şâh-ı mülk-i hüsni gûyâ şimdilik Dahhâk’dır

7 Bâde-i engûr gibi zâ’il-i hûş eylemez
Neş’e-i sahbâ-yı la‘lin mâye-i idrâkdir

8 Zıll u zâtı zerre vü hûrşîdi hep yeksân bilir
Mezhebinde sûfînin tefrîk şey-i işrâkdir

9 Bilmeyiz Vâli hayâlinde ne hâlet var senin
Şi‘r-i rengînin ‘aceb cân-sûz-ı âteş-nâkdır

104.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tezyîn idince sahn-ı çemenzârı lâleler
Lebrîz-i âb-ı la‘l-ter oldı piyâleler

2 Sünbül-sitân-ı halde döner sahâ-yı zamîr
Dilden ‘ubûr idince hayâl-i kelâleler

3 Evrâk-ı sîm-rîze feşân zann ider gören
Düşdükçe cephe-i gül-i surh üzre lâleler

4 Yâd-ı lebiyle ‘azm-ı ‘adem eyleyenlere
Envâ‘-ı nakl-ı sükkerî olur ‘ucâleler

---

103 Y17a, M22a (der-kenar), B31a.
6. mâr-ı mehîb-i pür belâ : mâr-ı belâ-yı pür mehîb B.
104 Y17b, M21b (der-kenar), B31a.

5 Olur mı gûş-zed o büt-i hod-nümâ
Nâkûs-ı çarha olsa hem-âhenk nâleler

6 Tahsîline ‘avârız-ı gülşen bakîyyesin
Zerrînler oldı dest-i ‘isâli havâleler

7 Kimisi meyle kimisi kand ile vasf idüp
Tendvîn olundı bahs-ı lebiyle risâleler

8 Vâli dehân u çeşminin evsâfı bir değil
Ta‘bîr-i âhir ile gerek ser-makâleler

105.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Ne dem ki kûyına varsam rakîb karşı çıkar
Çıkınca lîk çü kelb-i mehîb karşı çıkar

2 Hutûr idince ma‘ânî-i tâze hâtırıma
Hezâr nâz ile ol dil-firîb karşı çıkar

3 Cezâ-yı sû-yı ‘amel sâhibin bulur lâ-büd
Kişi ne itse ba‘îd u karîb karşı çıkar

4 Kumâş-ı hûşen ider ‘izzet ile pâ-yı endâz
O şâh-ı hüsne dil-i bî-şekîb karşı çıkar

5 Gidince nâz ile deyre o şûh-ı tersâyı
Ümîd-i bûs-kademle salîb karşı çıkar

6 Zuhûr-ı gonceyi gûş itse fart-ı şevkinden
Terennümât iderik ‘andelîb karşı çıkar

7 Tereddüt itme sakın çok da ‘ayş içün Vâli
İrâde-i Hak olunca nasîb karşı çıkar

---

3. M ve B’de 4. beyit.
4. M ve B’de 3. beyit.
105 Y17b, M22a, B24a.

106.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Vîrâne itdi dilleri efgân birer birer
Mânende-i bilâd-ı Horâsân birer birer

2 Bir bir uyandı sâha dilde çerâg-ı derd
Çıkdı zuhûra sûziş-i pinhân birer birer

3 Evrâk-ı zâr nâme-i ‘âlemde kalmadı
Gözden giçirmedik dil-i hayrân birer birer

4 Tergîb-i ‘ayş u zevk ile çatmakda dem-be-dem
Ol şûh-ı irs-hâreye yârân birer birer

5 Virdi revâc mey-kedeye yine nev-bahâr
Âgâz-ı ‘azme başladı rindân birer birer

6 Vâli marîz-i ‘aşka devâ olmadı nasîb
Eczâyı itdi tecrübe Lokmân birer birer

107.

fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Gamzesi kasd-ı câna mâ’ildir
Çeşm-i hûnrîzi kâna mâ’ildir

2 Sorma rencûr-ı hecri rûyına bak
Reng-i berk hazâna mâ’ildir

3 Güle meyyâl ise eğer bülbül
Gül de âh u efgâna mâ’ildir

4 Meyli yok semt-i ‘âşık-ı zâra
Bir âlâ-yı nâ-kesâne mâ’ildir

5 Merd olan merde meyl ider bî’t-tabi‘
Zen-menişler zenâne mâ’ildir

6 İddi‘â-yı germ iden şimdi
Aslı yok nâm u şâne mâ’ildir

7 Vâli-i zâre hayf kim dirler
Katı çokdan filâna mâ’ildir

---

106 Y17b, M22a, B24a.
107 Y18a, M22b (der-kenar), B32b.

108.
fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Kâse-i ehl-i tevekkül sanma her dem hâlîdir
Sâgar-ı mey gibi gâhi hâlî gâhi mâlîdir

2 Kande olsa hâtırı sîb-i zekân fikriyledir
Dil-i Frengistân hüsnünde “ Kızıl Elma “ ’ lıdır

3 Terk-i meslek eyleyüp itmez tarîk-ı gayza meyl
Bülbül-i şeydâ ezelden “ Gülşenî “ abdâlıdır

4 Hâsıl-ı geşt sürûrı rûz u şeb ölçer döker
Gûyiyâ destinde rindin sâgarı mikyâlidir

5 İnhirâf tâb‘ına yârin rakîb olur sebeb
Cürmi yokdur ol mehin bir kâfirin izlâlidir

6 Vechi vardır merdüm-i çeşminden itse ihtirâz
Dil-rubâ kim ‘âşıkın gencîne-i âmâlîdir

7 Meşreb-i vâhidde olmaz Vâli ebnâ-yı zamân
Ümmühât-ı çârdan hâsıl dokuz babalıdır

109.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Esîr-i cevr-i bütân hârhârdan ne alır
Hücûm-ı ceyş-i gam rûzgârdan ne alır

2 Melâmet ehli olan rind-i menzilet düşmen
İzâle-i şeref ü i‘tibârdan ne alır

3 Ne feyz-yâb olacak hatt-ı yârdan zâhid
Zemîn-i şûra hevâ-yı bahârdan ne alır

4 Behîme-meşreb olan merd-i bî-temeyyüz u hurd
Havâdis-i elem-i rûzgârdan ne alır

5 Hezâr pâre iken seng-i cevr ile Vâli
Şikeste kâse-i dil inkısârdan ne alır

---

108 Y18a, M22b, B24b.
109 Y18a, M22b, B24b.

110.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Hâl ise maksûdun ehl-i hâle hem-hâl ol da gör
Tekyegâh-ı ‘âlem-i ma‘nâda abdâl ol da gör

2 Derki müşküldür rumûz-ı vahdetin tefhîm eyle
Vâkıf-ı keyfiyyet-i esrâr-ı ahvâl ol da gör

3 Anlamazsın gûş eyle cân korkusın ey haste dil
Bir kez ihzâr-ı huzûr-ı çeşm-i kattâl ol da gör

4 Zevk-i bî-mânend u te’bîd ise kasdın zâhidâ
Neş’e-yâb-ı la‘l-i gül-fâm u ruh-ı âl ol da gör

5 Gerçi lezzet-bahş olur ihsân-ı erbâb-ı kerem
Sıkl-ı bâr-ı minnetin bir kere hammâl ol da gör

6 Gör neler alur satarsın çârşû-yı cûdda
Tecrübeyle ol büt-i bî-mihre meyyâl ol da gör

7 İntisâb-ı zeyl-i lutf u bûs-ı pây ise garaz
Reh-güzârında o şûhun Vâli pâ-mâl ol da gör

111.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Böyledir kâ‘ide-i perveriş-i ehl-i nazar
Nîm nazreyle murâd eylese hâkı zer eder

2 İddihâr eylemez erbâb-ı tevekkül rızkın
Âsiyâ gibi hemân günde gelir günde gider

3 Çok zamân terbiye-i hûn-ı ciğer lâzımdır
Tâ ki gönlünce ola nahl-ı emel bâr-âver

4 Ten-i pür ‘illeti bir hâle komuş kim derdin
Üstühânî sayılır sînede mânend-i fener

5 İhtirâz olmaz imiş kâr-ger-i redd-i kazâ
Hükm-i takdîr gelince ider ibtâl hazer

---

110 Y18b, M23a, B25a.
111 Y18b, M23a (der-kenar), B29b.

6 Bir kesin bahtı ki bîgâne olur sâhibine
Her ne tedbîr iderse ânı taglît eyler

7 Tâbişi eyler idi ‘âlemi sûzân Vâli
Ahker-i kalbe eğer olmasa ten hâkister

112.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Ger şehrimizin bâde vü meyhânesi çokdur
Nâzendesi azdır velî mestânesi çokdur

2 Biz milket-i ‘irfânîde çok yoklamışızdır
‘Âkil bulunursa hele dîvânesi çokdur

3 Görsen ne tasaffi‘ler ider ‘âşık-ı zâre
Ol tıfla göre vaz‘-ı garîbânesi çokdur

4 Halvetinde mek zevki bana başka safâdır
Meyl eylemem ol bezme ki bîgânesi çokdur

5 Vâli’ye düşer mi yine dahı eşhâs ile ülfet
Pîr oldı yine vâdi-i tıflânesi çokdur

113.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tanbûrı gâhi derd ile kim târı söyletir
Ahvâl-i sergüzeşt-i dil-i zârı söyletir

2 Cândan giçen zebâni dırâz itse gam değil
Zîrâ gelince ye’s-i giriftârı söyletir

3 Mahmûm-ı hecrin olsa ‘abes-gû ‘aceb midir
Şiddet bulunca ‘illeti bî-mârı söyletir

4 Agyâre kıssa-h^{v}ân gibi fasl itdirüp bizi
Her gice meclisinde o bed-kârı söyletir

5 Ketm eyledikçe derd-i derûnum o bî- vefâ
Ebrâm u nâz u cevr ile nâ-çârı söyletir

---

112 Y18b, M23a, B25b.
113 Y18b, M23b, B25b.

6 Te'sîr-i 'aks-ı nâlelerim kûhsârveş
Her demde Vâli çarh-ı nigûn-sârı söyletir

114.
mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 O cism-i sâf ki hûrşîdden celî dirler
Eğer bulunsa da mûdan eser belî dirler

2 Miyâni bahsine düşmüşlerin netîcesi yok
Dehâne nokta diyenler de şübheli dirler

3 Cihânda olsa da ger minkerân-ı âb-ı hayât
Görünce la'l-i revân bahşını belî dirler

4 Miyân-ı ehl-i basîretde hep müsâvîdir
Hadîde-i cAmede mir'at-i müncelî dirler

5 Kemâl-i 'akl iledir ictinâbı merdümden
Zavallı Kays'a yazık ta'n ile delî dirler

6 Bütân-ı Şi'a'ya teklîf-i vuslat oldukça
Hezâr acz ile " Setrinî yâ 'Âlî "dirler

7 Hevâ-yı kâmet-i hûbândan olalı fârig
'Âdûları bile hep Vâli'ye velî dirler

115.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Ne denlü olsalar da hârden rencîde bülbüller
Koyup nahl-ı güli ragbet ider mi bîde bülbüller

2 Hemân pîrâye-bahş-ı kâm-ı gayr olmak hırâsıyla
İder bû-yı güli dest-i hevâdan çîde bülbüller

3 Eğerçi zâhirâ sûret-perestî gösterirlerse
Gürûh-ı ehl-i vahdetdir velî ma'nîde bülbüller

4 'Aceb dâmışk-râh-ı bezm-i gülşendir kim eylerler
Sabûhî neş'elerle nagme-i neşîde bülbüller

---

114 Y19a, M23b (der-kenar), B32b.
115 –Y, –M, B14a (der-kenar).

5 Cülûs-ı gûş idüp şâh-ı gülün o reng-i gülzâra
Berât-ı şevki gelmişler yine tecdîde bülbüller

6 Hemân i'lâm içün vakt-i feyz eyleyüp mu'tâd
Menâr gülbeste her şeb çıkar tecîde bülbüller

7 Yine gûş-ı güle girmez nigâh-ı iltifât itmez
Hem âheng itse de agâzesin Nâhîd'e bülbüller

8 Nigâh-ı gayrı men'a haber iderler seyr-i rûyundan
Alup pîrâmen-i gül-gonceyi şûrîde bülbüller

9 Bilürler kim degil pâyında Vâli devlet-i dünyâ
Anınçün râgıb olmuş 'âlem-i tecdîde bülbüller

116.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Dil her katre-i na-çîzde deryâlar var
Zımn-ı her nokta mevhûmda ma'nâlar var

2 Basar-ı zâhiri koy eyle basîretle nazar
Bu temâşânda da gör ne temâşâlar var

3 Garazın kesb ise gavsında tekâsül itme
Bahr-ı endîşede bi-had dür-i yektâlar var

4 Çok da me'yûs komaz nîm nigehle zârın
Aralıkda yine gâhîce tesellâlar var

5 Anlarız pîçîş-i pîşânî vü ebrûsından
Yine agyâr-ı bed-âmûzdan igvâlar var

6 Hâsılı mümteni' u keysi değildir mümkün
Dil-i ser-keştede görsen ki ne hülyâlar var

7 Çıkıcak murg-ı dil-i Vâli elinden ey şûh
Bulamazsın dahı saydına müheyyâlar var

---

116 –Y, M72a (der-kenar), B27b.
2 koy : ko M.

ز Kafiyesi

117.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Her zamân hecr ile nâ-şâd ki dirler o biziz
Nâle vü âhde üstâd ki dirler o biziz

2 İderiz şem‘-sıfat cismimizi hâkister
Şu‘le-i âh ile bir bâd ki dirler o biziz

3 Çeşm-i pür fitne vü sahhâr ki dirler sensin
Koşte-i gamze-i cellâd ki dirler o biziz

4 Ne gülün vaslına irdin ne gülistân gördün
Bülbül-i bîhûde-feryâd ki dirler o biziz

5 Vâliyâ zemzeme-i şi‘r ile pey-revlükde
Şâ‘ir-i mu‘cize-îcâd ki dirler o biziz

118.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Ol nazarda zülf-i siyeh-fâma düşmüşüz
Gün görmeden dahı heves-i şâme düşmüşüz

2 Ey nevresîd sûhte-i hecrin olmadan
Ümmîd-i vasl idüp tama‘-ı hâme düşmüşüz

3 Mesmu‘-ı gûş-ı cân olalı gayra ülfetin
Ey meh safâyı terk idüp âlâma düşmüşüz

4 Hayfâ ki şükr-i ni‘met mahrûmı itmeyüp
Bîhûde h^{v}âhiş-i dil-i nâ-kâma düşmüşüz

5 Yok dilde Vâliyâ heves-i neş’e-i suhan
Nâ-çâr tâb‘-ı şûh ile ibrâma düşmüşüz

---

117 Y19a, M23b, B35a.
118 Y19a, M24a, B35b.

119.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Sâkiyâ seyr-i ruhundur sebeb-i râhatımız
Mâye-i 'işretimiz bâ'is-i keyfiyyetimiz

2 Semt-i gam-hânemize 'azmin işitdik yârin
Sırrı kaldırdı gibi yine bu şeb devletimiz

3 Yok yere levh u tarab kaydına düşmek ne belâ
Yeter eğlence bize fikr-i ruh-ı âfetimiz

4 Çekmeziz minnet-i her dûnı kadeh-keşlik içün
Der ki mey-kededir hâne-i bî-minnetimiz

5 Mevc-i mey gibi leb-i sâgarı bûs itmedeyiz
Rûz u şeb böyle giçer sohbet u germiyyetimiz

6 Ne kadar dâm-ı hıyel eylesen âmâde eğer
Sayd kâbil mi olur âhû-yı pür vahşetimiz

7 Nice meyhâne mey içsen bize te'sîr itmez
Def' olur derd değildir elem-i firkatimiz

8 Feth olunmazsa eğer Cânib-i Hak'dan Vâli
Kaldı bu bend-i belâda dil-i pür hayretimiz

120.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Tâ key ey bülbül-i şeydâ güle izhâr-ı niyâz
Pâ-yı nâzı yeter âzerde ider hâr-ı niyâz

2 Hep gül-i mihr açılır gonce-i ümmîdlerim
Eşk-i çeşmim olalı şebnem-i gülzâr-ı niyâz

3 Kanı ol dem ki kurup meclis-i sahbâ ben ü sen
Şevk-i ruhsârın ile germ idi bâzâr-ı niyâz

4 Ben değil ey büt-i tersâ beçe-i küfr-i zülfün
Bulsa dünyâyı ider beste-i zinnâr-ı niyâz

5 Kâsid olsa n'ola sevdâ-yı metâ'-ı nâzın
Vâliyâ kalmadı dünyâda harîdâr-ı niyâz

---

119 Y19b, M24a, B35b.
120 Y19b, M24b, B36a.

121.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Çeşm-i fenâya sürme olursa gubârımız
Olur nice bahş-ı emel intizârımız

2 Bu çârsûda düşdi kesâde meta-ı dil
Ne küşâde kaldı hayf ki tebgâh u bârımız

3 Ne tâzelik ne pîrliğin lutfun anladık
Oldı müsâvi fasl-ı hazân u bahârımız

4 Kasd eylesen de gâhîce bir nîm-handeye
Ruhsat virir mi tâli'-i nâ-ber-karârımız

5 Yıllarla görmese bizi sormaz o bî-vefâ
Birdir yanında Vâli firâr u karârımız

122.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 O çeşm-i bî-amân hayfâ nigâh-ı âşinâ bilmez
Hazâkat iddi'âsın eyler ammâ bir devâ bilmez

2 Asılda merd-i 'ârif bir nazarda kevni seyr eyler
Müsâvîdir yanında rütbe-i şâh u gedâ bilmez

3 'Acebdir cezbgehde hiddet-i tâb'-ı cibillîsi
Ne hâlet olduğun zâtında ammâ gevher-bâ bilmez

4 Meğer temyîz ider mi kadr-ı hâr u bülbül-i zârı
Yazık ol gonce-i nevres sezâ vü nâ-sezâ bilmez

5 Sakın incinme cevr u nâz-ı bî-hengâmına Vâli
Dahı bir âfet-i nev-restedir resm-i vefâ bilmez

---

121 Y19b, M24b, B36a.
122 Y19b, M24b (der-kenar), B35b (der-kenar).

123.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü /fâ'ilün

1 Çeşm-i siyâhın olalı mest-i şarâb-ı nâz
‘Uşşâkı itdi her nigehin kâm-yâb-ı nâz

2 Mümkün değil o şûh ile ‘arz-ı niyâz kim
Hem mest-i câm-ı nehvet u hem mest-i h^{v}âb-ı nâz

3 Kad-nâz u ‘işve-nâz u ser-â-pâ tamâm-ı nâz
Yakdın cihânı hep yeter ey âfitâb-ı nâz

4 ……………………………………………
…………………………………………….

5 Gördün mi hiç hüsn-i bütân-ı zamânede
Vâli o gamzeler gibi ‘âlî-cenâb-ı nâz

124.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü /fâ'ilün

1 Sevk-i hevâda kimse bu bâzârı anlamaz
Bî-kesb u renc eylediği kârı anlamaz

2 Cem eyleyip hevâya virir nef'-i kârını
Sad gûşiş ile çekdiği âzârı anlamaz

3 Ol tıfl-ı tâze nev-heves-i ‘ayşdır henüz
Sıdk-ı sıddîkı hîle-i mekkârı anlamaz

4 Râz-ı derûnı eyleme ifşâ esâfile
Her bî-hıred netâyic-i esrârı anlamaz

5 Çok iddi'â-yı zühd ider eşhâsı görmüşüz
Bahse gelince sübha vü zünnârı anlamaz

6 Nev-mansıb-ı zamânemizin hâli böyledir
Bîcâ ider lutf u âzârı anlamaz

7 Vâli-i suhan-şinâs ile eyle müşâ'are
Her keç-meniş nezâket-i güftârı anlamaz

---

123 Y20a, M25a, B36b.
4. –Y, –M, –B.
124 Y20a, M25a (der-kenar), B40a (der-kenar).
2. –Y.

125.
mefûlü / fâilâtü / mefâîlü /fâîlün

1 Ne zülf-i tâb-dâra ne zincîre besteyiz
Bî-tâbi'-i hücûm-ı cünûn ile hasteyiz

2 Hûrşîd-i haşr olur bize zıll-ı hümâ-yı gayr
'Ankâ-yı sâye perver-i baht-ı hucesteyiz

3 Bir kez nişâne değmedi tîr-i murâdımız
Gerdûn-ı dûn elinde kemân-ı şîkesteyiz

4 İtmez kemend-i tûl-i emel sayd-ı ârzû
Tâ zûr-ı sa'îy u himmet ile dâm-cesteyiz

5 Bir kimseden nişânını Vâli işitmedik
Çokdan tarîk-ı mihr u vefâda nişesteyiz

126.
mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Der-i kusûr-ı merâmı küşâde görmemişiz
Dil-i fütâdeyi sadr-ı safâda görmemişiz

2 Leb-i ufukda tereddüt ider hubûtunda
Nücûm-ı bahtımızı irtikâda görmemişiz

3 Eğerçi perverişinde kusûrumuz çokdur
Nihâl-i h^{v}âhişi bir hûş-nümâda görmemişiz

4 'Acib mahâreti var vasf-ı hüsn-i hılkatde
Zebân-ı hâmeyi hergiz hatâda görmemişiz

5 Tecessüs eylemişiz gûşe gûşe dikkat ile
Huzûr-ı kalbi bu mâtem-serâda görmemişiz

6 Dimâgı çâk ider ednâ şemîm-i gîsûsı
Bu bû-yı dil-keşi müşg-i Hıtâ'da görmemişiz

7 Garîb hâleti var bûs-ı la'l-i cân-bahşın
Bu tu'm u lezzeti âb-ı bekâda görmemişiz

---

125 Y20a, M25a, B36b.
2. " gayr " kelimesi Y nüshasında der-kenâr olarak verilmiştir. M ve B nüshalarında bu kelime var.
126 Y20a, M25a, B37a.

8 Ecânib eylediği mihr u şefkati Vâli
Nesîb ‘ad olunur akrabâda görmemişiz

127.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Esîr-i seyr-i hüsnün deng u hayrân olmadan kalmaz
Mutalsım-ı gence hasretle nigeh-bân olmadan kalmaz

2 Gerekdir genc-i ‘uzlet eşk-i hasret sûziş u firkat
Hemân dil-dâde olmak şem‘-i sûzân olmadan kalmaz

3 Ne bûs-ı dest u ne zevk-i kenâr u ne nigâh-ı lutf
Karîn-i bezmi bend-i kayd-ı hicrân olmadan kalmaz

4 Mukarrer günde agyâr ile birkaç ceng-i nâ-ber-câ
Ta‘alluk ol büte Sâm u Nerîmân olmadan kalmaz

5 Kimi kim eylemişdir baht u ikbâl u şeref-i mümtâz
Cihânda Yûsufâsâ reşk-i ihvân olmadan kalmaz

6 İder mi pend-i pîrânem kabûl ol şûh-ı sengîn-dil
Derûnî hayr-h^{v}âhı düşmen-i cân olmadan kalmaz

7 Çıkarmak şimdilik Vâli der-ma‘nâ-yı bâzâra
Kalenderveş ta‘ayyüşle gazel-h^{v}ân olmadan kalmaz

128.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Sana gönül bu cihân câ-yı istinâd olmaz
Dil ehli böyle güzergehde ber-murâd olmaz

2 O mâha gizli virir nakd-ı cânı harîdârân
Yerinde ‘ismet-i Yûsuf gibi mezâd olmaz

3 Bilinmedi ki dil tâli‘-i bed-ahterde
Ne ‘ukdedir ki ‘aceb kâbil-i küşâd olmaz

4 O mest-i neş’e-i ‘işve tecâhül itdikçe
Derûnda sûz-ı muhabbet nice ziyâd olmaz

---

127 Y20b, M26a, B37b.

4. –Y.

128 Y20b, M26a, B37b.

5 Kimin ki gayr iledir ‘işret-ârzû-yı yâri
Misâl-i Vâli-i mahzûn u haste şâd olmaz

129.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü /fâ‘ilün

1 Bû-yı âşinâ-yı bâgçe-i firkât olmuşuz
Lezzet-şinâs-ı câm-ı mey-i mihnet olmuşuz

2 Ol tıfl-ı nevres olmadı mihr u vefâ-şinâs
Hayfâ ki çâker-i şeh-i nev-devlet olmuşuz

3 Câm-ı ecel bile bize hecr-âver olamaz
Şol denlü şâhid gama kerem-ülfet olmuşuz

4 Pürdür tamâm-ı cevr ile tomâr-ı şekvemiz
‘Arz-ı merâma muntazır fırsât olmuşuz

5 Vâli bu bey‘gâhda eşk-i yetîm olmuşuz
Ol gevheriz ki kâsid u bî-kıymet olmuşuz

130.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Sad şükr ki minnet-keş-i dûnân değiliz biz
H^{v}âhiş-ger-i ihsân-ı le’imân değiliz biz

2 Müstagnî-i vaktiz bize bir lokma ki besdir
Lenger-figen-i h^{v}ân-ı hasîsân değiliz biz

3 Bir gerde ile def‘ ideriz ‘illet-i cev‘i
Âzâr-keş-i ni ‘met-i elvân değiliz biz

4 Tâ ki bizi sûzende-i nâr-ı gam idersin
Ey âfet-i cân şem‘-i şebistân değiliz biz

5 Perverde-i âdâb-ı debistân-ı fünûnuz
Muhtâc-ı edeb-i tıfl-ı sebükhân değiliz biz

6 Hem seng olamaz mes ile zer-kadr u bahâda
Mechûl neseb-i merd ile yeksân değiliz biz

---

129 Y20b, M26b, 38a.
130 Y21a, M25b (der-kenar), B47b.

7 Reh-yâb oluruz gâhice halvetgeh-i yâre
Bîhûde ser-i kûyını gerdân değiliz biz

8 Gılzetle değil şöhretimiz dehrde Vâli
Yârân-ı sebük-rûha girân-cân değiliz biz

131.
mefûlü / fâilâtü / mefâîlü /fâilün

1 Aslında biz cevâhir-i ma‘nâya mahzeniz
Ammâ beyâna geldiği demlerde elkeniz

2 Kâf-ı kanâ‘atiz bize temkînimiz yeter
‘Ankâ-yı sabra misli bulunmaz neşîmeniz

3 Heşt gûşe itdi cismimizi ‘unsûr-ı tabâ‘
Gûyâ ki şâh-ı hikmete kasr-ı mesemeniz

4 Ehli bilir bahâmızı takdîr olunsa ger
Zîrâ asılda gevher-i pâkîze ma‘deniz

5 Nâdân izâ‘at eyleyemez kadr-i zâtımız
Silk-i hasebde dürr-i yetim-i mu‘ayyeniz

6 Neşr eyleriz mu‘ârif-i şitâ-yı ‘âleme
Merd-i hezâr-pîşe vü üstâd-ı pür feniz

7 Vâli-i kişver-i suhan olduksa vechi var
Dârât-ı nazm u nesr ile zîrâ mu‘anveniz

132.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Na‘îm-i vasla bile germ-i iştihâ değiliz
Hezâr şükr ki bî-şerm u bî-hayâ değiliz

2 Komaz necâbetimiz irtikâba her zılli
Kibâr-zâdeleriz zâde-i gedâ değiliz

3 Bilen bilir şeref-i rütbe-i kemâlimizi
Durûg lâf u güzâf ile hod-nümâ değiliz

---

131 Y21a, M26a (der-kenar), B39a (der-kenar).
132 Y21a, M26b, B38a.

4 Yine eser bulunur sûz-ı ‘ışkdan dilde
Bu deyr-i köhnede kandîl-i bî-ziyâ değiliz

5 Riyâ efsânelerin söyle ehline zâhid
O ıstılah ile biz çokluk âşinâ değiliz

6 Yine bir âfet-i yektâyadır ‘alâka-i dil
Rağîb-i şîve-i her şûh-ı bî-vefâ değiliz

7 Metâ‘-ı nâdire-i şehr-i ragbetiz Vâli
Bakılsa zull ile kem-harc u kem-bahâ değiliz

133.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Hemîşe fârig-ı gavgâ-yı ‘izz u câhız biz
Firâz-ı taht-ı tecerrüdde pâdişâhız biz

2 Küşâde olsa n’ola dâ’imâ dür-i ümmîd
Netîce-i eser-i âh-ı subhgâhız biz

3 Nikâb-ı zülfüni ref‘ itdi bâd-ı âh henüz
Hicâbdan yine hasret-keş-i nigâhız biz

4 Ne ‘aşkdan gıle-mendiz ne gamdan âzürde
Elem-keşîde-i baht-ı derûn siyâhız biz

5 Kemâl-i feyz-i muhabbet değil midir Vâli
Ki tab‘-ı rûşen ile gıbtagâh-ı mâhız biz

134.
fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Eyleme tahrîk tîg-ı cevr ile feryâdımız
‘Âlemi hakis-ter eyler âh-ı ateş-zâdımız

2 Öyle Ya‘kûb’uz ki feyz-i ittihâd-ı ‘aşkdan
Bû-yı pirâhen virir ser-vakt-ı hûn-âbâdımız

3 Öyle kesb-i nûr idinmiş pertev-i ruhsârdan
Gûte eyler cûy-ı şîr içre dil-i Ferhâd’ımız

---

133 Y21b, M27a, B38b.
134 Y21b, M27a, B38b.

4 Nâ'il-i gülde olursak terk-i efgân itmeziz
Bülbül-i âşufte-hâliz böyledir mu'tâdımız

5 Hâmeyi herkes bu vâdîde teg u tâze idemez
Rûh-ı Sâ'ib'dir bu yolda Vâliyâ üstâdımız

135.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Görünce kâkül-i cânânı bî-karâr oluruz
Bu dâmgâhda sayyâd iken şikâr oluruz

2 Cihânı nâle-i dil-keşle pür sürûr ideriz
Kaçan ki bir gül-i nev-resteye hezâr oluruz

3 Şetâret ehline bi't-tab' olmayız hem-dem
Bir ehl-i gam göricek lîk gam-küsâr oluruz

4 Dimâga neşve-i câm-ı gurûr ider îras
Ne dem ki 'âlem-i hulyâda kâm-kâr oluruz

5 Meâl-i bâtını nâdâna itmesek izhâr
Ne müstehakk-ı melâm ne harâcdâr oluruz

6 Vücûdı mürte'iş eyler telâş-ı gûn-â-gûn
Semend-i vuslata bir lahza kim süvâr oluruz

7 Dü hâsiyetli devâ-yı mücerrebiz Vâli
Sadîka pâ-zehir a'dâya zehr-i mâr oluruz

136.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Değil ki cezbe-i 'aşk ile yâri yâr ideriz
Murâd idersek eğer gonceyi hezâr ideriz

2 Tekâsül ile kalır hâli dâmımız yoksa
Gazâl-ı mihri bile istesek şikâr ideriz

3 Görünce 'ârız-ı hûy-gerdesin safâ buluruz
Şarâb-ı şebnem ile def'-i hâr-hâr ideriz

---

135 Y21b, M26b (der-kenar), B46a.
136 Y21b, M27a (der-kenar), B47a.
1. Değil ki : Değil Y.

4 Hemân tefekkür-i ebrû-yı zerden itdikçe
Harîm-i hâtırı bir kasr-ı zer-nigâr ideriz

5 Hayâl-i hâl u ruh u la'l-i âteşîni ile
Gıdâ-yı murg-ı dili dâne-i şerâr ideriz

6 Tesâdüf itdi nüvîd-i hatı zamân-ı gele
Zamâne korsa eğer belki bir bahâr ideriz

7 Bozuk düzen komayız 'ûd-ı 'işreti hergiz
Zih-i muhabbeti elbette ana târ ideriz

8 Vücûdı hep gül-i târ ile eyleyüp tezyîn
Visâli sorana bir nahl-ı müste'âr ideriz

9 Ten-i 'alîlimizi kâbil-i nümâ sanırız
Dıraht-ı huşkdan ümmîd-i berk u bâr ideriz

10 İsâbet üzre çıkar re'y-i Sâ'ib'i Vâli
Lebîb-i nâzik-edâyı ki müsteşâr ideriz

137.

mefûlü / fâilâtü / mefâîlü /fâilün

1 Bizler 'uyûn-ı ehl-i hakâyıkda merdümüz
İhdâk-ı çeşm-i sâhib-i keşf u tekellümüz

2 Olmaz nasîbi reşha-i nâ-çîzi kimsenin
Sahbâ-yı zât-ı ser ile pür cûş olan hamız

3 Ezhâr-ı hande-gül gibi itmez değil
Ammâ çoğunca mest-i şarâb-ı tebessümüz

4 Ger murg isek de murg-ı beyâbâni sanmanız
Bâg-ı edebde bülbül-i rengîn-terennümüz

5 Peşmîne pûş-ı tekye-i sıdk u emânetiz
Müstağni-i tefâhür-i sincâb u kâkumuz

6 Tefvîz idüp umûrumuzu hükm-i Hâlık'a
Her emrimizde münker-i te'sîr-i encümüz

7 Kâfir de görse hâlimizi rahm ider bize
Üftâdelikle sana mahall-i terahhümüz

---

137 Y22a, M27b, B39a.
4. isek de : isek Y.

8 Ma‘nîde bahr-ı bî-hadd u pür dürr ü gevheriz
Zâhirde gerçi Vâli ne cûyuz ne kulzümüz

138.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 O nevresîde gülün şimdi hem-zebânı biziz
O nahl-ı nâzın edeblerle bâgbânı biziz

2 Nükât-ı nüshâ-i hicrânı harf harf biliriz
Kimine mekteb-i ‘aşkın sevâd-h^{v}ânı biziz

3 Humâr u keyfini sad-pâre görmüş anlamışız
Bu köhne mey-kedenin köhne mey-keşânı biziz

4 Şükûfeveş nem-i lutfunla olalı sîr-âb
Tamâm-ı ta‘ne-zen-i âb-ı zinde-gânı biziz

5 Sarîr-i hâme ile Vâli hıtta-i ‘Acem’in
Nihâde sürme-i âvâz-ı bülbülânı biziz

139.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Cibillî ehl-i sehâ nâsa sedd-i bâb idemez
Murâd iderse de imsâkı irtikâb idemez

2 Tecelli herkese bir gûnedir bu mu‘rizde
Hezârın eylediği nâleyi gurâb idemez

3 Gönül ki gevher-i ümmîdin eyledi nâ-yâb
Gürûh-ı nev-i beşer yerde kâm-yâb idemez

4 Ne denlü itse de taklîd-i zümre-i ‘irfân
Harîm-i mey-kedeye zâhid intisâb idemez

5 Dilin teheccümi agyârı pest ider Vâli
Hizebrin eylediği hamleyi külâb idemez

---

138 Y22a, M27b, B39a.
139 Y22b, M28a, B39b.

140.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü /fâ‘ilün

1 Dil-dâde-gânın ol gül-i ter hırâm istemez
Bir lahza zâ’il olsa gönülden gam istemez

2 Kendi terehhüm eylemez ammâ ki gayra da
Ahvâl-i ser-güzeştimi ‘arz itsem istemez

3 Gâh râzıma te’essüf ider gâh hazz ider
Giryânlığım o şûh hem ister hem istemez

4 Gâhîce vahşeti gider ey âhû-yı ümîd
Hasret-keş-i şikâr ki böyle dem istemez

5 ‘Âşık mıdır rakîbi teşe’üm ider müdâm
Bir böyle şûm u bed-menişi ‘âlem istemez

6 Nâ-çârdır izâ‘at-ı nakd-ı sirişkimiz
Dîvâne olsa da zararın ‘âlem istemez

7 Vâli gözünden itse hazer vechi var seni
Çeşmine kem sanır sana ammâ kem istemez

141.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Sipihr-i kînever hiç kimseye yâr-ı şefîk olmaz
Mücerrebdir asılda düşmen-i dîrîn sadîk olmaz

2 ‘Acebdir kim turur zer-beft hazrâsı ter ü tâze
Mürûr-ı ezmineyle câme-i gerdûn ‘atîk olmaz

3 Cihânı feth u teshîre çeker ednâ işâretle
Cidâl-ı ehl-i bâtında tüfeng u mancınık olmaz

4 ‘Udûl itme reh-i endîşeden merdâne sa‘y eyle
Vüsûl-ı savb-ı kasta böyle bir ehven tarîk olmaz

5 Muhâlif sohbetinden munbasıt olmaz dil-i ‘ârif
Kişiye meclis-i nâdân kadar sahn-ı mazîk olmaz

---

140 Y22b, M27b (der-kenar), B47b.
141 Y22b, M28a (der-kenar), B48a.

6 Ne denlü itseler de nesc-i târ u pûdına taklîd
Bilâd-ı âhirin gûyâsı Hindâsâ rakîk olmaz

7 Gelince bir yire agyâr dünyâyı harâb eyler
Hele rû-yı zemînde böyle bir müfsid farîk olmaz

8 ‘Adem şehrine tenhâca gider ‘azm eyleyen Vâli
Bu rehde intizâr-ı kâr-bân-ı kayd refîk olmaz

142.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Ol şem‘-i emel bir gice tenhâ bize düşmez
Teşrîfi ümîdiyle bu hûlyâ bize düşmez

2 Kesb-i şeref itmekliğe ebnâ-yı zamânveş
Herkesle mümâşât u müdârâ bize düşmez

3 Takrîre çıkup fâsid olur bey‘ u şirâsı
Bâzâr-ı tasavvûrda ki sevdâ bize düşmez

4 Şimdi müte ‘ârif olan esbâb-ı nikâkı
İl gerçi teyemmün ider ammâ bize düşmez

5 Baht-ı bedi insâfına koyduk ne iderse
Kâm-ı dili tahsîle tekâzâ bize düşmez

6 Pervânece çekdik kaddimi zeyl-i firâga
Evvelki gibi seyr u temâşâ bize düşmez

7 Şimden giri insâfa bakılsa dahı Vâli
Efkâr-ı muhâlâtı temennâ bize düşmez

143.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü /fâ‘ilün

1 Hûn oldı dil müşâhede-i rûy-ı yârsız
Olmaz küşâde-hâtır-ı gonce bahârsız

2 Pâ-mâl o denlü cevr ile mirât-ı hâtırım
Mânend-i câde bir nefes olmaz gubârsız

---

142 Y23a, M28a, B39b.
143 Y23a, M28b, B40a.

3 Çeşm-i siyâhı itdi beni vahşet-âşinâ
Oldum çü sâye-i rem-i âhû karârsız

4 Kâlâ-yı hüsni kesret-i ‘uşşâk artırır
Gülzâre kim nigâh ider olsa hezârsız

5 Vâli bu denlü nevhaya bâ‘is nedir yine
Kim nâ’il oldı vasl-ı gülistâna hârsız

144.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Bildiğim neş’e-i peymâneyi herkes bilmez
Şîve-i nergis-i fettâneyi herkes bilmez

2 Ne kadar bezmine nâ-mahrem isem de yârin
Ben kadar meşreb-i cânâneyi herkes bilmez

3 Bulunursa yine ‘âşıkda sadâkat bulunur
Hakk-ı nân u nemek u dâneyi herkes bilmez

4 Gördüğün nüsha değil nüsha-i ‘irfân zâhid
Reviş-i semt-i zarîfâneyi herkes bilmez

5 Vâli şükr eyle ki yâr ile bulundun tenhâ
Olduğun gûşe-i vîrâneyi herkes bilmez

145.

mefûlü / fâilâtü / mefâîlü /fâilün

1 Mecrûh kalb-i nâvek-i müjgânı bizleriz
Bû-yı âşinâ-yı gonce-i peykânı bizleriz

2 Mir’at var kalb-i bî-rûha dönmüşüz
Medhûş-ı seyr-i çâk-ı girîbânı bizleriz

3 Fikr-i dehân-ı tengi ile gonce hesab olup
Fârig-nişîn-i gûşe-i harmânı bizleriz

4 Müstagni-i ‘ilâc-ı etbâ-yı ‘âlemiz
Bîmâr meğer nergis-i fettânı bizleriz

---

144 Y23a, M28b, B40a.
145 Y23a, M29a, B40b.

5 Bizlerdedir kilîd-i künûz emâneti
Gencûr-ı genc-i gevher-i pinhânı bizleriz

6 Bizlerdedir mu‘âcele-i derd-i bî-devâ
Her zahm-ı sînenin nemek-efşânı bizleriz

7 Yok bâkimiz teheccüm-i ecnâd-ı ta‘neden
Fermân-revâ-yı kişver-i ‘irfânı bizleriz

8 Olduk dehen-küşâ-yı temâşâ-yı kâ’inât
Ser-mest-i neş’e-i mey-i hayrânı bizleriz

9 Zîr-negîn-i hükme alup Vâli ‘âlemi
Taht-ı ma‘ârifin şeh-i zî-şânı bizleriz

146. [41]

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Ziyâ-yı ma‘rifetden bî-basîret vâye-gîr olmaz
Derûn-ı tîre nûr-ı mihr-i ‘irfândan münîr olmaz

2 Gönül her kâfir-i bî-rahm u hod-bîne esîr olmaz
Hayâl-i nakş-ı hüsni zîver-i levh-i zamîr olmaz

3 Asîl u esfeli yek-sân kıyâs itme necâbetde
Terâzû-yı kadrda penbe hem vezn-i harîr olmaz

4 Fütâde itseler de hâke zer düşmez bahâsından
Cibillî ehl-i ‘izzet ez-derâ ile hakîr olmaz

5 ‘İlâcımda tabîb cânım ihmâl eylemez ammâ
Bilir kim böyle derd-i bî-devâ sıhhat-pezîr olmaz

6 O da Ferhâd-ı nâ-şâda ‘atâ-yı hâs imiş ancak
Ki her bir tîşe-kârın müzdi yoksa cû-yı şîr olmaz

7 Cenâb-ı Hazret-i Şeyhî Efendi hâkim-i hâsım
Kemâlât ile zât-ı pâkine misl u nazîr olmaz

8 Fesâhatde nice Hassân’a teşbîh ideyim ânı
Bulunsa mahfil-i hükmünde bir ednâ debîr olmaz

9 Ne bilsin merd-i nâdân istikâmet kadrini Vâli
Asılda meyl-i sürme lâzım-ı çeşm-i darîr olmaz

---

146 Y23b, M28b, B52a.

[41] Bu şiirde iki matla beyiti vardır.

147.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Kurbiyyet-i gül bülbüle de hâre de kalmaz
Hengâm-ı tarab meste de hüşyâre de kalmaz

2 Elbette olur pâ-zede-i ceyş-i zemistân
Bu revnak u fer bâga da ezhâra da kalmaz

3 Mev‘ûd fenâdır o da pâyende değildir
Edvâr-ı galat çarh-ı nigûn-sâra da kalmaz

4 Lâ-büd eseri zâhir olur bîhûde sanma
Te’sîr-i keder yâre de agyâre de kalmaz

5 ‘Ahdinde ne ise olan oldu hele ammâ
Ahkâm-ı cefâ ol şeh-i gaddâra da kalmaz

6 Vâli nice bir girye vü âh u gile tâ çend
‘Âlem didiğin sana da dil-dâra da kalmaz

148.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Biziz ki serdî-i evzâ‘a teferrüd eylemişiz
Bu inzivâyı dil-i zâre ‘âdet eylemişiz

2 Ne nüsha olduğun ey zâhid-i denî-meşreb
Cerîde-i dile çokdan işâret eylemişiz

3 Henüz zîver-i gehvâre şîr-h^{v}âre iken
O nâz-ı perver ile kesb-i ülfet eylemişiz

4 Sülûk-ı resmini elbette anlarız biz de
Bu hâlimizce bir üstâda hıdmet eylemişiz

5 Nigâh-ı sâfladır yâr ile mu‘âmelemiz
Ümîd-i bûse vü vaslı ferâgat eylemişiz

6 Dürûg-ı da‘va-yı zühhâdı eyleyüp tasdîk
Nükûd-ı tâ‘ati hayfâ izâ‘at eylemişiz

7 Bu şeb ziyâfet-i dâmâd-ı fikr idüp Vâli
‘Arûs-ı tâze-ma‘ânîyi da‘vet eylemişiz

---

147 Y23b, M29a (der-kenar), B48b.

149.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 O mest-i nâz ile mihr u vefâya söz giçmez
Ne söyleyim felek-i nâ-sezâya söz giçmez

2 Şemîm-i zülfini bâd-ı sabâdan istersen
Nisâr-ı gevher-i eşk it hevâya söz giçmez

3 Cefâ-yı minnet-i hicrânı câna minnetdir
Belâ budur ki dil-i mübtelâya söz giçmez

4 Cevâhir-i suhanın rûz-gâra ‘arz itme
Gurüsne çeşm-i mürüvvet-gedâya söz giçmez

5 Şikâyet itme sakın Vâli ehl-i ‘âlemden
Harîf-i ni‘met-i nahl ol sühâya söz giçmez

150.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Ne hevâyız ne heves-kâr pesen-dîdesiyiz
Bir debârız ki dil-i zâr pesen-dîdesiyiz

2 Levn-i pîrâne ile vird-i sefîde döndük
Binde bir gûşe-i destâr pesen-dîdesiyiz

3 Ehl-i hüsne n’ola behcetde ruhsâr olsak
Reng-i bûyuz gül ü ezhâr pesen-dîdesiyiz

4 Hâkımız hâsiyetin derk idemez zâhirini
Sürmeyiz ki o elâ basar pesen-dîdesiyiz(?)

5 Nev-zuhûrânî komaz rağmı pesende bizi lîk
Köhne merdân-ı ser-kâr pesen-dîdesiyiz

6 Seng-i tezyîfini çalsın serine bî-dâniş
Katı çok sâhib-i mi‘yâr pesen-dîdesiyiz

7 Sanma pes-mânde-i dükkânçe-i kadriz Vâli
Rû-yı kârız ki harîdâr pesen-dîdesiyiz

---

148 Y23b, M29a, B40b.
149 Y24a, M29b, B41a.
150 Y24a, M30a, B41b.
4. –Y.

151.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü /fâ‘ilün

1 Ezhâre nâ-revâ nice esrâr işitmişiz
Hem-h^{v}âbe oldığın sana agyâr işitmişiz

2 Yâ sıdka ihtimâli ola yâhûd olmaya
Hakkında ol bütün nice ahbâr işitmişiz

3 ‘İffet-fürûşluk nice bir zâhidâ bize
Ef‘âl-i nâ-pesendeni tekrâr işitmişiz

4 Te’sîri yok rakîb de bilsin ‘aceb neden
Biz kim nifâkı mûris-i idbâr işitmişiz

5 H^{v}âhiş-ger olduğun sana rûzî değil gibi
Vâli o lutfa gayri sezâ-vâr işitmişiz

152.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Bilir mi ol gül-i ter dil-harâbi oldugumuz
Hezâr derd ile pür ıztırâbi oldugumuz

2 Bize bu ‘izzet ‘azmi değil midir kâfi
Senâverdir devlet-i me’bî oldugumuz

3 Tamâm-ı şöhret-i iksîr virdi zâtımıza
Ol âsitânenin ednâ turâbı oldugumuz

4 Bakılsa zînet u ferdir o kâfir hüsne
Esîr-i turra-i pür pîç u tâbı oldugumuz

5 Ne cürmi var o bütün Vâli iktisâbîdir
Harâb-kerde-i nâz u ‘itâbı oldugumuz

---

151 Y24a, M30a, B41b.

152 Y24b, M29b (der-kenar), B48b.

5. // Beşinci beyitin ikinci mısrası B48b’de eksik.Bu mısra B52a’ya yazılmış ve bu şiire ait olduğuna dair sayfa numarası verilerek not düşülmüştür

153.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Pür şa‘şa‘adır çehre-i dil-dâra bakılmaz
Ger virse dahı ruhsat-ı nezzâre bakılmaz

2 Bâdî-i reyde nazarı muhterik eyler
Bî-pâk evâyine-i ruhsâra bakılmaz

3 Mestâne isen de yine terk-i edep itme
Ol mihr-i ziyâ-güstere hem-vâre bakılmaz

4 Düşnâmı da bir başka ferah-bahş-ı derûndur
Cevr u gazab-ı yâr-ı dil-i zâre bakılmaz

5 Virirse eğer bûsesin al nakd-ı hayâta
Bu dâd u senedde zarar u kâra bakılmaz

6 Cârub-keş-i büt-kede-i vahdet isen ger
Der-dest ü miyân subha vü zünnâra bakılmaz

7 Ma‘mûl budur hâsiyet-i ‘asr ile Vâli
Ebnâ-yı zamân itdiği etvâre bakılmaz

154.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Zılâl-ı pîşe-i bed-zâta pîşvâ dinmez
Hazer ki gavl-ı beyâbâna reh-nümâ dinmez

2 Hulâsa ‘ad olunur celeb cerî-i cerrâr
Tagallüb ne olan h^{v}âhişe recâ dinmez

3 Ne gûne vasf olunur rû-yı baht-ı zulmet-fâm
Asılda merdüm-i sevdâna hoş-likâ dinmez

4 Riyâ odur ki beni nev‘e sarf ola yoksa
Rızâ-yı dil-bere tab‘iyyete riyâ dinmez

5 Kanût-ı tâm ile me‘yûs olur hayâtından
Zebân-dırâzi-i me‘yûsa ictira dinmez

---

153 Y24b, M30a (der-kenar), B52a.

2. –Y.

154 Y24b, M30b (der-kenar), B46b.

6 Ümîd-i saltanat itse gedâ değil mâni‘
Husûli mümkün olan emre hûlyâ dinmez

7 Giyâh-ı mezbelenin nazretse rûzesine
Nebât-ı aslî gibi Vâliyâ nümâ dinmez

155.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Şevkten bulmuş o şûh-ı sâdemiz
Pâdişâh olmuş gibi şeh-zâdemiz

2 Hatt-ı butlân çekdi satr-ı lutfa yâr
Zâyi‘ oldı hayf-ı cârü’l-‘âdemiz

3 Her teng turfa değil şâyân-ı feyz
Hâsdır erbâb-ı hûşa bâdemiz

4 Ni‘met-i elvâna yokdur reşkimiz
Hûn-ı dildir ni‘met-i âmâdemiz

5 Cürm ile rüsvâ olurduk Vâliyâ
Perde-i gayb olmasa seccâdemiz

156.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Bir şeb-i ‘arûs ‘işret ile hem-ser olmazız
Dûşîze-i neşât ile hem-pester olmazız

2 Deryâ diliz gumûm ile gelmez keder bize
‘Âlem yıkılsa zerre kadar mugber olmazız

3 Dil-ber giderse şâhid-i ma‘nâ yirindedir
Çok da hücûm-ı ye‘s ile şîven-ger olmazız

4 Feyyâz-ı Mutlak’ın bize iltâfın anlarız
Memnûn-ı rûz-gâr-ı denî-perver olmazız

5 Bir kerre telh gelmişiz ol şûha Vâliyâ
Bildik muhâldir dahı şîrîn-ter olmazız

---

155 Y24b, M30b, B42a.
156 Y25a, M32a, B43b.

157.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1. Tefekkür-i ruhı bûs-ı ‘izârdan kalmaz
Hayâl-i kâmeti zevk-i kenârdan kalmaz

2 Vefâsı çok güzelin dilde mihri bâkîdir
Hat-âver olmak ile ‘itibârdan kalmaz

3 Anın da nagme-i cân-sûzı başkadır yoksa
Sadâ-yı fâhte savt-ı hezârdan kalmaz

4 Açar o gonce-i bâgı bu gonce-i dâgı
Nesîm-i âh , sabâ-yı bahârdan kalmaz

5 ‘Uluvv-ı şân-ı hakîkisin eylese izhâr
Gedâsı tekyemizin şehr-yârdan kalmaz

6 İder mi terk-i sitem zâlim-i ‘ömür dîde
Hürrem de gelse Sabâ‘ a şikârdan kalmaz

7 Bilirse Vâli bir cevr-i dil-beri zîrâ
Anın da yâri bizim yâd-kârdan kalmaz

158.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Zâlim eylerse de mazlûma zarar çok sürmez
An-ı vâhidde giçer ‘ömr-i şerer çok sürmez

2 Her kemâlin olur elbette zevâli der-pey
Yek-şebe ancak olur bedr-i kamer çok sürmez

3 Şeh-suvârım siteme itse de irhâ-yı ‘inân
Gâhice tevsen-i âzârı çeker çok sürmez

4 Âlet-i gayr ile da‘vâ- yı şecâ‘at olmaz
El atına binen elbette iner çok sürmez

5 Tahtgâh-ı çemeni kendine bâkî sanma
Bu tarâvet giçer ey gonce-i ter çok sürmez

6 Bana rağmen mi rakîbe bu kadar ikrâmın
İrişir ana da te’sîr-i nazar çok sürmez

---

157 Y25a, M30b, B42a.
158 Y25a, M31a, B42b.

7 Sanmanız kula karâr ide sipihr-i gaddâr
İtdiği va‘deye der-hâl döner çok sürmez

8 Dehr kibir ehline zulmetle mücâzât eyler
Değme mestâneye kim kendi düşer çok sürmez

9 Vâli’yi bir iki gün lutf ile magrûr itdin
Biliriz meşrebin ey nûr-ı basar çok sürmez

159.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Herkese derd-i derûnun gönül izhâr itmez
Günde bin kâse-i zehr-âba çeker belle’tmez

2 Gâhi bâlâ-ter olur mîve-i şâh-ı ümîd
Her zamân h^{v}âhişine dest-i temennâ yetmez

3 Ma’iliz bir büte kim âteş-i ‘aşkıyla dile
Dem-be-dem tâze yakar dâg-ı gamı eskitmez

4 Dil-bere eyle te’emmülle niyâz incitme
Kişi söylenmeyecek sözün ucun kaybetmez

5 Hâr pâ-mâl olur ekser dahı nev-reste iken
Sitem erbâbını çok görmüşüz onmaz bitmez

6 İnledir va‘de-i feryâd ile dil-dâdelerin
Ya‘ni türkî çağırır dâ‘iresin tagıtmaz

7 Herkesin gönli olup kendi nigârında esîr
Bilmiyor kandadır âyâ bizim onmaz bitmez

8 Gelicek hatt-ı nevi başka safâdır Vâli
Artırır zîver-i kâlâyı ruhun eksiltmez

160.

mefûlü / fâilâtü/ mefâîlü/ fâilün

1 Her tîre dile hâsiyet-i nush eser itmez
Her hâkı da terbiyyet-i hûrşid zer itmez

---

8. –Y, –M.

159 Y25b, M31a, B42b.

160 Y25b, M31b, B43a.

2 Bir iş mi imiş câh-ı fenâ meyl ide ‘âkil
Hûlyâsı bile cädde-i güzer itmez

3 Ger var ise de def‘a çalış hulk-ı zemîmin
Hem sohbetî-i sû-i karîn behrever itmez

4 Bir neş’esi yok hâsılı meyhâne-i dehrin
Sahbâsı kesilmiş gibi def‘-i keder itmez

5 Kurs-ı hûrî sandal yirine sürse itbâ
Dilden yine def‘-i elem derd-i ser itmez

6 Bi’t-tab’ gerek zâ‘ika-i lezzet-i güftâr
Taklîd-i suhan kimseyi sâhib-i hüner itmez

7 Binde birisi ancak olur husrev-i zî-şân
Her merdi Hudâ lâyık-ı tâc u kemer itmez

8 Tâ açmayıcak dîde-i hak-bînini Vâli
Erbâb-ı nazar semt-i mecâza nazar itmez

161 .

mefûlü / fâilâtü / mefâîlü / fâilün

1 Ne merd-i zûr-kâr ne gaddârlardanız
Ne çeşm ü gamzeyiz ne sitem-kârlardanız

2 Ne kesb-i zâd-ı dünyevî ne kayd-ı uhrevî
Deşt-i fenâda bîhûde reftârlardanız

3 Pervâz-ı evc-i h^{v}âhişe mümkün mi dest-res
Dâm-ı hevâda bend ü giriftârlardanız

4 Bîgânedir teşebbüsümüz zeyl-i tâ‘ate
Biz hâne-i zâd-ı cürm ü siyeh-kârlardanız

5 Âluftelik cibillîdir erbâb-ı meşrebe
Pîrânelikde de suffe etvârlardanız

6 Pervâz-ı reng-i rûyumuzı seyr iden bilir
Pervâne-gân-ı şu‘le-i ruhsârlardanız

---

161 Y25b, M32a, B43b.

7 Yok çok da havfımız hatır-ı râh-ı ‘aşkdan
Seyyâr isek de gerçi sebük-bârlardanız

8 Var mı müsâg-ı keşfe rumûz-ı muhabbeti
Farazâ ki biz de vâkıf-ı esrârlardanız

9 Ezhâr-ı neş’e itmeziz ammâ ki Vâliyâ
Ser-mest-i keyf-i sâgar-ı ser-şârlardanız

162.
feilâtün / feilâtün / feilâtün / feilün

1 Sebeb-i cevr-i ferâvânını bilmez değiliz
Nâziş-i pîçîde pâyânını bilmez değiliz

2 Râkibânın ideriz hiffet ü sıklın temyîz
Biz o manzûmenin evzânını bilmez değiliz

3 Zâhidin bilmedik agrâzını bizden ammâ
İtdiği ‘işret-i pinhânını bilmez değiliz

4 Görüp imâların agyâre tecâhül ideriz
Şîve-i nergis-i fettânını bilmez değiliz

5 Râzıyız telhî-i zehr-âba-i hecre yoksa
Mısr-ı vaslın şekeristânını bilmez değiliz

6 Lutf u kahrin nigeh-i evveli eş‘âr eyler
Meşreb-i çeşm-i suhandânını bilmez değiliz

7 İderiz bâde-i gül-gûn ile def'-i âlâm
Derd-i hecrin hatı dermânını bilmez değiliz

8 Bize ta‘rîfe ne hâcet dimiş agyâra o meh
Vâli’nin rütbe-i ‘irfânını bilmez değiliz

163.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Derûnumdan meğer an var mı ol rûh-ı revân giçmez
Hayâl- i tâze ma‘nâdan dile nâzik beyân giçmez

---

162 Y26a, M32b, B44a.
163 Y26a, M33a, B44b.

2 Ne keste-hâne vaz'ımdan yine dil-gîr olup ammâ
Zamândır dâ'iremden ol meh-i nâ-mihribân giçmez

3 Ne denlü sa'y u tedbîr itse a'dâ eylemez ısgâ
Kavlinden değme hâl ile o şâh-ı kâmrân giçmez

4 Ferâmûş eyleme âlâm-ı hecri vakt-ı vuslatda
Tereffühle sakın 'ömr-i 'azîzi her zaman giçmez

5 Fedâ itmek gamı Vâli sürûra bî-vefâlıkdır
Kadîmi âşinâsından ne görse merd olan giçmez

164.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Meclis-fürûz-ı gayr olalı âfitâbımız
Gün günden artık olmadadır ıztırâbımız

2 Hûrşîd-i âfitâbı ider tâb-ı çehresi
Bin nâz ile tulu' idicek âfitâbımız

3 Her şeb hayâl-i sîne-i sîmîn-i yâr ile
Nesrîn-sitân-ı hulde döner câme-h^{v}âbımız

4 Revnak kalır mı hâtem-i zerrîn cAmede
Fas nigîni olmasa la'l-i müzâbımız

5 Hem-meşrebân-ı belde-i tagyîr-i düşmeniz
Temyiz olunmaz îse n'ola şeyh u şâbımız

6 Zâhirde reng gibi değilsek de ger karîn
Ammâ çü bûy o gonceye var intisâbımız

7 Çokdan o şûhı eyler idik zîb-i câme-h^{v}âb
Tahsîl-i kâme olsa idi irtikâbımız

8 Duymaz tahayyül-i leb-i cânâne tarf-ı dil
Aslında Vâli şîşe-şikendir şarâbımız

---

164 Y26a, M33a, B44b.

165.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Mestânelikle gayra kenâr olmasın diriz
Bir dâm-ı mekre yine şikâr olmasın diriz

2 Herkesle rû-küşâde vü hem-dem bulunmasın
Her encümende âyinedâr olmasın diriz

3 Bilsin bahâ-i emti‘a-ı vuslatın biraz
Her nâ-şinâs kadrine yâr olmasın diriz

4 İncitmesin ol âfeti harf-i niyâzımız
Te’sîr-i nâleden küleh-dâr olmasın diriz

5 Pîrâne-i pendimizden o meh-rû gücenmesin
Bâzâr-ı ‘itibârda h^{v}âr olmasın diriz

6 Ol gonceyi bu mertebe ihzârdan garaz
Hengâmsız enîs-i hezâr olmasın diriz

7 Hem terk-i fikr-i hattına yok iktidârımız
Hem dilde Vâli yine gubâr olmasın diriz

166.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Her bed-menîş perîye heves-kâr olur mıyız
Her bir belâya böyle giriftâr olur mıyız

2 Harf-i niyâzı bir dahı tekrâr ider miyiz
Bir de metâ‘-ı nâza hârîdar olur mıyız

3 Evzâ‘-ı nâ-pesende tahammül mi eyleriz
Âzâr-ı nâ-mahale sezâvâr olur mıyız

4 Sıklet idüp temettu‘-ı vuslatla ba‘d-ezîn
Ol nahl-ı nâza hiç girân-bâr olur mıyız

5 Magrûr sad hiyel bulunup yine Vâliyâ
Dil-bend-i kavl-i şâhid-i bâzâr olur mıyız

---

165 Y26b, M33b, B45a.
166 Y26b, M33b, B45a.

167.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bir tıfl-ı şûhı zeyb-i kenâr itmek isteriz
Müşrif cidâra nakş u nigâr itmek isteriz

2 Feyz-ı hevâ-yı hattı ile bir perîveşin
Suhan dili benefşe bahâr itmek isteriz

3 Sâz-ı muhabbete dili târ itmeden garaz
Hem-vâre-i âh u nâle vü zâr itmek isteriz

4 Yine nukûd-ı tâ'at-ı çel-sâleyi bu şeb
Bezm-i visâle bezl u nisâr itmek isteriz

5 Vâli mezâc-ı bahtı hevâ-yı vatan birâz
Virdi fesâde terk-i diyâr itmek isteriz

168.
fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1 Bezle senc-i meclis-i şâhâne olmuşlardanız
Mîr-i bezm-i sohbet-i cânâne olmuşlardanız

2 Kaydımız yok nîk ü bed-temyîzin idrâk itmeden
Neş'e-i 'irfân ile mestâne olmuşlardanız

3 Fikr-i 'ukbâ ber-taraf sermâye-i tâ'at be-kef
Dem-be-dem leb-ber-leb peymâne olmuşlardanız

4 Ba'd-ezîn olsak n'ola seccâde-i takvâ be-dûş
Çok zamân câru-keş-i meyhâne olmuşlardanız

5 Vâliyâ fikr-i sevâd-ı zülfle mânend-i Kays
Deşt-gird-i hayretiz dîvâne olmuşlardanız

---

167 Y26b, M34a, B45b.
168 Y26b, M34a, B45b.

169.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Pâk-bâzız ruh-ı dil-dâr pesen-dîdesiyiz
Hûy-ı şermiz gül-i ruhsâr pesen-dîdesiyiz

2 Lekedâr itmemişiz zeyl-i kabâ-yı va'di
İffetin meşreb-i ebrâr pesen-dîdesiyiz

3 Müntehab-beyt gibi zikrimiz itmekde müdâm
Harf-i şûhuz dehen-i yâr pesen-dîdesiyiz

4 Sa'yemiz hayrdır a'dâ-yı bed-endîşe bile
Hüsn ahlâk ile ahyâr pesen-dîdesiyiz

5 Ehl-i gulzet ne bilir rütbe-i keyfiyyetimiz
Neş'eyiz rind-i kadeh-kâr pesen-dîdesiyiz

6 Virmeyiz sıkl u elem herkese mahzûnluk ile
Gam isek de yine gam-h^{v}âr pesen-dîdesiyiz

7 Vâli bu tab'-ı selîs ile değül Rûm içre
Mülk-i Îrân'da da emsâr pesen-dîdesiyiz

س Kafiyesi

170.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Fikr-i fâsidle dilin itme giriftâr-ı heves
Pend-pâ olmaya târişte-i enzâr-ı heves

2 Meyli düşmez yine merdân-ı hakîkat-bîne
Gerçi şîrîn ise de vuslat-ı ebkâr-ı heves

3 Mest-i peymâne-i vahdet bulunur ise de ger
Olma mansûr-ı 'abes-gû gibi ber-dâr-ı heves

4 Bül-hevesler işidir laklaka-i bî-ma'nâ
Dehen-i 'ârife düşmez hele güftâr-ı heves

---

169 Y27a, M35b, B46a.
2. İffetin : –Y.
3. –Y.
7. –Y
170 Y27a, M35b, B52b.

5 Yine encâmı melâmet mi değildir Vâli
Virse de neş'e dile sâgar-ı ser-şâr-ı heves

171.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Olan nezâre-i dîdâr-ı yârdan me'yûs
Olur çü müflis sermâye-kârdan me'yûs

2 Bu çâr-ı mevce-i hayretle kulzüm-i gamda
Sefîne-i emel oldı kenârdan me'yûs

3 Ne denlü kahrına mazhar olursa da hâtır
Olur mı hiç kerem-i Kird-gârdan me'yûs

4 Kalırsa çarh bu edvâr-ı nâ-münâsib ile
Nice şehiri ider iştihârdan me'yûs

5 'Azîmet eyleyelim semt-i âhire Vâli
Dil oldu râhat-ı dâr u diyârdan me'yûs

172.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Nice eyyâm idi itmişdi o zeyn kim nergis
İderik geldi çemenzâra tebessüm nergis

2 Nutka kâdir mi olur pîşgeh-i çeşminde
Ne kadar itse de ta'lîm-i tekellüm nergis

3 Za'f ile titreyerek elde a'sâ kâse be-kef
'Arz-ı hâcât ile itmekde tazallum nergis

4 Vasf-ı çeşminde nice şi'r-i ter ezber itmiş
İder âgâze-i hâl ile terennüm nergis

5 Tahtgâh-ı çemeni mesken idinmiş Vâli
Tâc-ı zerle satar ezhâre tefâkum nergis

---

171 Y27a, M36a, B49a.
172 Y27a, M36a, b49a.
3. Za'f ile : Za'fla Y, M.

ش Kafiyesi

173.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Yâ Rab dilim it ‘aşk ile hem-sohbet-i âteş
Tâ nutkum ola ta‘ne-zen hareket-i âteş

2 Hâkister ider kimini, kimin zer-hâlis
Bîhûde değildir eser-i ülfet-i âteş

3 Ey meh heves-i vaslın ile, yâd-ı ruhunla
Âyîne-i dilde görünür sûret-i âteş

4 Gör tarzını icrâ ider ol şûh-ı cefâ-kâr
Her bir nigehinde nice bin san‘at-ı âteş

5 Ruhsâre-i yâr ü mey-i gül-reng ile Vâli
Bezmimde bu şeb var idi cem‘iyyet-i âteş

174.
mefâilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Hayâl-i nevk-i müjen mâye-i cerâhat imiş
Te’emmül-i nigehin bâ‘is-i helâket imiş

2 Zamâne hulkına harz u siyânet el virmez
Bu nâ-kesâne emânet dahı ihânet imiş

3 Nifâk-ı pîşe hemîşe karîn-i zılletdir
Sa‘âdet-i ebedî sıdk imiş emânet imiş

4 Safâ-yı hâtır ile ‘ayş u nûşa h^vâhiş yok
Temâyül eylese de dil-i mâ‘a’l-kerâhet imiş

5 Nice tazarruf ider var belâ-yı meclis olup
Sanır kim eylediği kavl bir zerâfet imiş

6 Eşer dir idi rakîbe velî inanmaz idin
Meğer ki söylediği Vâli’nin kerâmet imiş.

---

173 Y27b, M36b, b49a.
174 Y27b, M36b, B49b.
1. nevk : nâvek B.

175.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Var mı feleğin lutf-ı ferâvânını görmüş
Dil-h^{v}âha muvâfık olan ihsânını görmüş

2 Ey sâde dil aldanma görüp hande-i nâzın
Ol gonce senin gibi hezârânını görmüş

3 Söylet dil-i pîrâneye ahvâl-i sipihri
Evza‘ı mugâyir nice devrânını görmüş

4 Oluncaya dek vaslına nâ’il dil o şûhun
Çok derdini çekmiş nice hicrânını görmüş

5 Vâli’de bugün yine beşâşetden eser var
Benzer ki bu şeb h^{v}âbda cânânı görmüş

176.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Kesret-i gam dil-i hoş-lehceyi hâmûş itmiş
Neş‘e-i câm elem-i hâtırı medhûş itmiş

2 Şeş cihâtın kuşadup hâle gibi oldu muhît
Ten-i bîmârımızı derd der-âgûş itmiş

3 Her ne cevr itdin ise sîneye çekdik zâlim
Var mıdır şükûh u feryâdımızı gûş itmiş

4 Kanı evvelki nigehler o tegâfüller o semt
Resm-i nâzı o perî hayf-ı ferâmûş itmiş

5 İtme ser-hoş-i izâ‘at sakın ihrâz eyle
Mey-i ma‘nâ ile Vâli hum-ı dil-hoş itmiş

6 Bugün ol şûhı sabûhî-zede gördüm bildim
Bu şeb agyâr ile varmış yine mey nûş itmiş

---

175 Y27b, M37a, B49b.
176 Y27b, M37a, B50a.

177.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Makdûr-ı fedâ ol büt-i hod-râya değermiş
Bin cân ile pâ-bûsı temennâya değermiş

2 Gûş eyler idik vasfını efvâhda gördük
Hakkâ ki o meh seyr ü temâşâya değermiş

3 Ben hikmetini şimdi hemân eyledim iz‘ân
İlden bu kadar ‘uzlet o ‘ankâya değermiş

4 Dâd u sited-i mısr-ı bekâdan haber aldık
Renc ü sefer u zahmeti agnâya değermiş

5 Aslında eğer ‘illet-i cezve’yi beğenirse
Her ne diseler hâtır-ı dânâya değermiş

6 Ol âfeti bu an u letâfetle gören dir
Vâli-i hazîn çekdiği gavgâya değermiş

178.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Ne gam ger yakdı cismim nâr-ı gam hâkisterim kalmış
O hâkesterde pinhân , dil gibi bir ahkerim kalmış

2 Çemende bâgbân berk-i gül üzre sanma şebnemdir
Temâşâ-yı cemâl-i yâr içün çeşm-i terim kalmış

3 Ne denlü bî-vücûd olsam da ey şem‘ olma dâmen-keş
Ki bir meclis-i fürûzân idecek bâl ü perim kalmış

4 Meta‘-ı sabrı dilden ol büt-i şûh eyledi yagmâ
Ne kim var idi benden aldı ancak hâtırım kalmış

5 Ser-i kûyunda âzâr u cefâ vü cevr ile Vâli
Ne gam ger yakdı cismim nâr-ı gam hâkisterim kalmış[42]

---

177 Y28a, M37b, B50a.
178 Y28a, M37b, B50b.

[42] Bu şiirde redd-i matla‘ yapılmıştır.

179.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Dilde heves-i vuslat-ı cânâne mi kalmış
Evvelki gibi cünbüş-i merdâne mi kalmış

2 Kimdir ki ola münker ihsân-ı nefîsin
Mahrûm-ı germ mahrem u bîgâne mi kalmış

3 İtmiş suhân-ı zulm u sitem-gûnı ihâta
Def‘-i gama bir genc-i tarab-hâne mi kalmış

4 Kandan okusun harf-i neşâtı dil-i rindân
Âsâr-ı rüsûm hatt-ı peymâne mi kalmış

5 Ancak bize gelmekde bulursun nice ‘illet
Seyr itmediğin menzil u kâşâne mi kalmış

6 Makbûl değil mâ-meleğin eylesen i‘tâ
Ey çarh meğer ehl-i dil ihsâne mi kalmış

7 Temsîl idemem hâlime bir vak‘ayı Vâli
Gûş itmediğim kıssa vü efsâne mi kalmış

180.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Hoş-sohbet ol cihânda mey-i hoş-güvârveş
Tasdî‘-i merdüm eyleme renc-i humârveş

2 Bir yerde pây-dâr olamaz bî-karâr olur
Deşt-i fenâda toz koparan rûz-gârveş

3 Ehl-i hevâ izâ‘at ider renc-i kârını
Bin destle ta‘ayyüş iderse çenârveş

4 Magşûşdur cibillî-i aslîsi esfelin
Sûretli de görünse zer-i kem-‘ayârveş

5 Nâdân irer mi güft u şenîdin me‘âline
Taklîd-i âdem itmek ile gûhsârveş

6 Rengîn-i hırâm ile yürüdükçe o gül-beden
Sath-ı zemîne zîb virir nev-bahârveş

---

179 Y28a, M38a, B50b.
180 Y28b, M38a (der-kenar), B49b (der-kenar).

7 Vâli sevâd-ı hâdeka vü hûn-ı sirişkle
Zeyn eyle pâ-yı nâzik-i yârı nigârveş

181.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Tâb-ı nigehinden ki eser sîneme düşmüş
Bir şâ‘ikadır bâm-ı dil pür gama düşmüş

2 Kimdir idecek kadrini nev‘a ri‘âyet
Ragbet didiğin şimdi zer u dirheme düşmüş

3 ‘Îrâs-ı sürûr itmededir hâk u binâsı
Meyhâne ‘aceb câygeh-i hurreme düşmüş

4 Ey rûh-ı revân tizce yetiş kim göremezsin
Bî-çâre gönül derdin ile son deme düşmüş

5 Şimden giri ketmi nice kâbil dahı Vâli
Esrâr-ı derûn el-sîne-i ‘âleme düşmüş

182.
mefâilün / feilâtün / mefâilün / feilün

1 Ne bilsin ol gül-i ter renc ü ibtilâ ne imiş
Şedâyed-i elem derd-i bî-devâ ne imiş

2 Nedir kusûrumuz itlâf-ı nukd-ı kudretde
Bu zulm-i bî-mahal ü hışma iktizâ ne imiş

3 Sorulsa la‘l-i lebinden hılâl-i mestîde
Gürûh-ı dil-şede-gân ile mâcerâ ne imiş

4 Ne anlasın bu gabâvetle zâhid-i nâdân
Mezâk-ı ülfet sahbâ-yı dil-güşâ ne imiş

5 Henüz bî-haber-i zevk-i lutf u ihsândır
Bilir mi lezzet-i keyfiyyeti ne imiş

6 Hakîki ‘ârif olan fehm ider müzâyâsın
Netîce-i şeref dehr-i bî-bekâ ne imiş

---

181 Y28b, M38a, B51a.
182 Y28b, M38b, 51b.

7 ‘Uluvv-ı himmet ü zeyl-i tevekkül elde iken
Sipihr-i kîne-vere ‘arz-ı ilticâ ne imiş

8 Bu gûne bilmez idim fenn-i şîve vü nâzı
Görünce anladım ol şûhı Vâliyâ ne imiş

183.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Bezm-i zamânenin kühen etvârı kalmamış
Meyhânesinde bâde-i hoş-hârı kalmamış

2 Virmiş mizâc-ı câna halel dahl-ı nâ-kesân
Evvelki gibi cünbüş ü reftârı kalmamış

3 İtmiş harâb esâsını hep tîşe-i nifâk
Ma‘mûre-i sadâkatin âsârı kalmamış

4. Bâzâr-ı kâ’inâta mahalsiz gelindi hayf
Dâd u sitâdı fâsid olup kârı kalmamış

5 Olmuş hücûm-ı ceyş-i gamum ile târ-mâr
Sor şetâretin der ü divârı kalmamış

6 Fâsid idüp ferâsetini zer-ger-i felek
Dükkân-ı imtiyâzda mi‘yârı kalmamış

7 Bilmem metâ‘-ı nâzı kime bey‘ ider o şûh
Bir belli müşteri vü harîdâri kalmamış

8 Vâli kim ile ‘arz-ı şecâ‘at ider dahı
Hem-pâsı nâ-bedîd u kafadârı kalmamış

---

183 Y29a, M39a, B51b-B53a.

4. // Dördüncü beyit ikinci mısra Y nüshasında yok.

ص Kafiyesi

184.[43]

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Kirişme ‘işve vü nâz u cefâ sana mahsûs
Terâne nâle vü âh u nevâ bana mahsûs

2 Beni esîr-i elem eyleyen sana mahsûs
Seni de itdi ezelden belâ bana mahsûs

3 Olurdı şehr-i Sıfâhân gibi gönül vîrân
Nizâm virmese lutfıyla dil-rubâ mahsûs

4 Necâbet-i ruhuna şâhid-i hayâ tev’em
Hırâm-ı mâzına temkîn u Kibriyâ mahsûs

5 O tıfl-ı ser-keşi teshîr-i gayr kâbildir
Hamâme gibi değil herkese hümâ mahsûs

6 Lebin me‘âlini çeşmin virir mi hastelere
Asılda her maraza oldı bir devâ mahsûs

7 Nedir bu ülfet her nîk u bed sen insâf it
Olur mı bir kese bir şehr-i âşinâ mahsûs

8 Olur memâlik-i Îrân’dan dahı bed-ter
Hükûmet itmese mülkünde pâdişâ mahsûs[44]

9 Yolında behre cihân hâss-ı mâlikâne ile
Virildi Vâli’ye de mansıb-ı hevâ mahsûs

---

184 Y29a, M39a, 53a.
6. –B.
3. B ve M’de 4. beyit.
4. B ve M’de 3. beyit.

[43] Bu şiirde iki matla beyiti vardır.

[44] “ Avcı Dördüncü Sultan Mehmet gibi hükümeti havâle tarîkıyla idâre iden pâdişâhlara bir ta‘rîzdir. “ Y’de müstensih tarafından bu bilgi der-kenâr olarak verilmiştir.

ض Kafiyesi

185.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Akdı çemenistân-ı dile cûy-bâr-ı feyz
Gösterdi cezr ü meddi kemâhi bahâr-ı feyz

2 Gülşen-serâ-yı hâtırı reşk-i cânân idüp
Esdi nesîm-i rûh-fezâ-yı bahâr-ı feyz

3. Vaz' itdi sâha-i dile taht-ı hükûmetin
Fart-ı şükûh u haşmet ile şehr-yâr-ı feyz

4 Her nahl-ı huşkı bülbül ider nerm-i şûh-edâ
Gûyâ ider cemâdı bile iktidâr-ı feyz

5 İtmekde bey'gâh-ı dili sûk-ı cevherî
Rengin-i ma'âni ile kefdir nisâr-ı feyz

6 Feyyâz-ı Mutlak itmede her anda Vâliyâ
Menziline derûnumu câ-yı karâr-ı feyz

ط Kafiyesi

186.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Zâg-ı siyâha cilve-i tarz-ı hümâ galat
Hindû yedinde nakş u nigâr-ı hınâ galat

2 Dâm-ı tasavvurât ile gelmez husûle kâm
Erbâb-ı hûşe dagdaga-i hulyâ galat

3 Eyler tebâhı kulzüm-i hayret sefînesin
Mu'tâdını iderse eğer nâ-Hudâ galat

4 Âhir hatâ-yı câma hatâ-kâr ider seni
Merde temsilât-ı libâs-ı nisâ galat

5 Zâhir-pereste hâk-ı rehinden safâ cüdâ
A'mâ gözünde hâsiyet-i tûtiyâ galat

---

185 Y29b, M39b, B53b.
186 Y29b, M40a, 53b.

6 Nakd-ı hayâtı ‘âşıka sarf u fedâ sahîh
Cânâneden tevekku‘ lutf u i‘tâ galat

7 Târîk-i câh-ı dilde ruh şevk-i mümteni‘
Cübb-i elemde pertev-i nûr u ziyâ galat

8 Olma emîn mekr-i dü çeşm-i siyeh-derûn
Eylerse de gehî nigeh-i âşinâ galat

9 Üstâd-ı sun‘ re’yine mevkûf iken umûr
Mahlûka kayd-ı parsiş-i çün u çerâ galat

10 Ezhâr-ı nahla zîb ise ger reng-i müste‘âr
Gül-gonce-i musavvere neşv u nemâ galat

11 Cüz’î meşûş olmak ile Vâliyâ dimâg
Eyler me’âlini dil-i nâzik-edâ galat

ظ Kafiyesi

187.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Erbâb-ı hûşe sohbet-i mestâneden ne haz
Etvâr-ı nâ-münâsib-i dîvâneden ne haz

2 Îrâs-ı h^{v}âb-ı gaflet u takrî‘-i sem ‘ iken
Nisvân gibi tesâmi‘-i efsâneden ne haz

3 Ebnâ-yı cins bir birinin râz-dârıdır
Dîvâne-kâne meclis-i ferzâneden ne haz

4 Maksad dimâgı tenkıye tefrîh-i zât ise
Bî-bâde gerdiş-i tehi-peymâneden ne haz

5 Tahsîl-i kâma kendi vücûdın ider tebâh
Yoksa çerâga sûziş-i pervâneden ne haz

6 Esbâb-ı zevke var ise cânında iktidâr
Âlâyiş-i televvüs-i meyhâneden ne haz

7 Her nâ-şinâsa fehm olunur mı me’âl-i feyz
Nâdâna Vâli ma‘ni-i bîgâneden ne haz

---

187 Y29b, M40b, B54a.
4. tenkıye : –Y.

ع Kafiyesi

188.
mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Üstâd-ı ezel eylemese sun'ını şâyi'
Olmazdı mu 'allâ bu kadar seb'-i müsâbi'

2 İtmezdi gulû ehl-i keder pîr-i mugâna
Emrâz-ı gama şerbeti ger olmasa nâfi'

3 Reh-yâb olamaz dâmenine gird-i melâmet
Meyhâne fezâsı gibidir meşreb-i vâsi'

4 Efsâne-i bî-hadle dile gûş-ı zed olma
Pür gûluk ider ekserî ashâb-ı vekâyi'

5 Hem-vâre diyen kim ola mikdârını nâsek
Beş şâhid ile müsbet iken kadr-ı asâbi'

6 İnsâf bu kim sa'y-ı belîg-i şu'râdır
Memlû-yı güher oldugı dükkân-ı asâyi'

7 Vasf-ı dehenin eyleyemez hâme-i kemâhî
Sermâyesini eylemesin yok yire zâyi'

8 Vâli seni zikr eyler imiş şimdi işitdik
Ol âfet-i cân eylese ta'dâd-ı tevvâbi'

189.
mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Ferâg-ı bâde-i gül-gûne ders-i ser mâni'
Gehî humâr u gehî kesret-i keder mâni'

2 İ'tâ-yı bârîyi men' itmeye ne kâdirdir
Cihân u hulk-ı cihân olsa ser-be-ser mân'

3 Nedir tereddüdün ey hâsid-i zarar-endîş
Husûl-i kâma yeter baht-ı kîne-ver mâni'

4 Değilken âb u 'alef lâyıkı garâbeti gör
Olur temettu'-ı vasla rakîb-i har mâni'

---

188 Y30a, M40b (der-kenar), B54b.
189 Y30a, M40b, B54b.

5 Ne zevk-yâb olacak gül sadâ-yı bülbülden
Meâl-i nagme-i cân-sûza gûş ger mâni‘

6 Murâd idince bulur ehl-i dest-res Vâli
Olur mı mahzen-i ma‘nâya sed-i der mâni‘

غ Kafiyesi

190.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Feyz-i rebî‘ ile yine döndi cinâna bâg
Murgan-ı kudse oldu sezâ câ-yı lâne bâg

2 H[v]ân-ı çemende mâ-hasalin bî-dirîg idüp
Bezl-i nüzûl-ı ni‘met ider mîhmâne bâg

3 Olmuş mürebbîsi hem-emekdâr-ı hidmeti
Fâ’ide-bahş olursa n’ola bâgbâne bâg

4 Câ-yı müferreh olduguna her giçen konar
Çiğnendi hayf-ı ceyş-i bahâr u hazâne bâg

5 Her birin bir zebân-ı senâdır teşekküre
Me’zûn olursa kuvvet-i nutk u beyâne bâg

6 Vaktiyle herkes almaga hazz u nasîbini
Olmuş cevâhir-i na‘me ber-i hazâne bâg

7 Vâli behişt olursa da bî-zevk-i rû-yı yâr
Mahbes olur hezâr-ı dil-i nâ-tuvâne bâg

---

190 Y30b, M41a, B55a.

ف Kafiyesi

191.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bir dem güşâde olmadı çîn-i cebîn-i zülf
Baht-ı siyâhım oldı meğer hem-nişîn-i zülf

2 İtdi sipâh-ı gamzelerin mest-i h^{v}âb-ı nâz
Bî-hûş-ı dârû-yı nefes-i 'anberîn-i zülf

3 Oldı güşâde himmet-i bâd-ı sabâ ile
Ol 'ukdeler ki bagladı gönlünde kîn-i zülf

4 'Uşşâka nev-demîde hat-ı müşk-bû yeter
Devr-i ruhunda fitne-i serdir kemîn-i zülf

5 Vâli hırâm-ı hâme-i meşşâta kârden
Mahsûd-ı ravza-i İrem oldı zemîn-i zülf

192.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Nush itmedi eser o sitem-kâra oldı hayf
Düşdi yed-i ırâzla dil-dâre aldı hayf

2 Bir vech ile teselli-i hâtır değil ümîd
Sayd oldı dâm-ı hîle-i agyâra oldı hayf

3 Çıkdı beyâza mâ-hasal-i nakş-ı levh-i dil
Mecmû'a-i emel yine sad-pâre oldı hayf

4 Sad gûne ârzû nice fikr-i muhâl ile
Murg-ı hayât-ı lâneden âvâre oldı hayf

5 Geh hasret-i visâl u gehî derd-i iftirâk
N'olduysa oldı yine dil-i zâre oldı hayf

6 Âhir hücûm-ı ceyş-i şitâ itdi târ-mâr
Cem'iyyet-i letâfet-i gülzâre oldı hayf

7 Hâlî kodı yerin bu serâ-yı sipençde
Vâli-i hoş-edâ vü hoş-âsâra oldı hayf

---

191 Y30b, M41a, B55b.
192 Y30b, M41b (der-kenar), –B.

ق Kafiyesi

193.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Gönülde neş’e-i nâ-pâyidâra h^{v}âhiş yok
Hevâ-yı saltanat-ı bî-karâra h^{v}âhiş yok

2 Safâ-yı genc-i ferâg ile zevkimiz vardır
Zehâm-ı dagdaga-i rûz-gâra h^{v}âhiş yok

3 Hemân ta‘ayyüşümüz fikr-i câm u dilberdir
Bu kârgâhda bir gayr-ı kâre h^{v}âhiş yok

4 Bulunca sîm u zeri rûzmerre sarf ideriz
Berâ-yı tûl-i emel iddihâre h^{v}âhiş yok

5 Fütûr geldi dil-i zâre sa‘y-i fâsidden
Tereddüd-i heves-i vasl-ı yâre h^{v}âhiş yok

6 Hezâr nâz ile hem-pister olsam ol şûha
Mekîden-i leb u bûs-ı ‘izâre h^{v}âhiş yok

7 Kim oldı gird-i gudûretde hâtır-ı nâ-şâd
Safâ-yı gülşen u seyr-i bahâra h^{v}âhiş yok

8 Nazîre kasdını itsen de Vâli yârâne
Tefekkür-i gazel-i âbdâre h^{v}âhiş yok

194.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Âlâm-ı bî-netîcemizin intihâsı yok
Bir derddir ki haşre sürer bir devâsı yok

2 Girdâb-ı gussadan nice mümkün halâs-ı cân
Bu kulzümün necâta muvâfık hevâsı yok

3 Teslîm-i inkıyâd ise kasdın o emre
Fevte te’essüfün bu kadar iktizâsı yok

---

193 Y31a, M41b, B55b.
1. neş’e : devlet B.
194 Y31a, M41b, B56a.

4 Bilmem ki n’oldı Amed’e kaht-ı cemâl ile
Bir matmah-ı nigâh olacak meh-likâsı yok

5 Erbâbıdır ânın da gören zevk u ‘işretin
Meyhâne sahnının bize dâ’ir safâsı yok

6 Hayfâ ferâg-ı mihr-i bütân ile mülk-i dil
Ol tahtgâha döndi ki bir pâdişâsı yok

7 Gâhî su’âl idermiş o meh n’oldı Vâli’ye
Çokdan bu âsitânede sıyt u sadâsı yok

195.
mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün

1 Hemîşe dâg-ı gamdır gülşen-i dilde gül-i ‘âşık
Hevâ-yı zülf-i hûbândır serinde sünbül-i ‘âşık

2 Herâsân olmaz âb-ı tîg-ı cevr-i dil-rubâlardan
Ki dâ’im mevce-i bahr-ı fenâdır sâhil-i ‘âşık

3 Meh u hûrşîdden minnet-keş-i nûr u ziyâ olmaz
Dil-i pür sûzdur peyveste şem‘-i mahfil-i ‘âşık

4 Şehîd-i gamze-i nâz u tegâfül teşne-leblerdir
Nem-i lutf u kerem bilmez mi çeşm-i kâtil-i ‘âşık

5 Reh-i ‘âşık muhabbet sa‘y ile kat‘ olamaz Vâli
Ki seyr-i lâ-mekân itmekdir evvel menzil-i ‘âşık

196.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Dil-bend-i gam-ı kâkül-i hâtır-şiken olduk
Ya‘kûb-ı hevâya yine beytü’l-hazen olduk

2 Olsak n’ola ger sûret-i bî-cân gibi medhûş
Hayret-zede-i bir büt-i sîmîn-beden olduk

3 Yâr ile yine tâzeledik germî-i vaslı
Esrâr-ı sefih-pîşeye zîb-i dehen olduk

---

195 Y31a, M42a, B56b.
196 Y31b, M42a (der-kenar), B58a.

4 Her gördüğümüz deşt-i gam u kûh-ı belâda
Geh Kays-ı dil-âvâre vü geh kûh-ken olduk

5 Kaldık ebedî çâre-i tahlîs ne mümkün
Hâtır gibi üftâde-i çâh-ı zekan olduk

6 Te'sîr-i harem zâtımızı eyledi tagyîr
Bu bâgda gül-gonce iken yâsemen olduk

7 Zühhâda uyup zümre-i rindâna taş atdık
Mînâ-ger iken hayf ki mînâ-şiken olduk

8 Vâli biziz ol ebniye kim lutf u gazabla
Bin kerre harâb olduk u bin kerre şen olduk

197.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Mihr ü vefâda sâde rühânın nigûsı yok
Yokdur bütân-ı seng-dilin nîk-hûsı yok

2 Çokdur eğerçi şehrimizin mâh-rûları
Ammâ rüsûm-ı şîvede bir fitne-cûsı yok

3 Gördük bu gülşenin nice rengîn şükûfesin
Aslında rengi var ise de lîk-bûsı yok

4 Abdâl zevk-i hırkaya çekmiş gibi serin
Hayli dem oldı ma'reke-i hây u hûsı yok

5 Bilmeğe neyle kesb-i neşât eylesin gönül
Bir şûh-ı hoş-hısâlı vü bir hûb-rûsı yok

6 Bin kez bahâr u 'ıyda müsâdif bulunsa ger
Tefrîc u inbisâta dilin ârzûsı yok

7 Vâli velât-ı kişver-i hüsnün ne hâli var
Ahkâmı câri debdebe vü tabl u kûsı yok

---

197 Y31b, M42b, B56a.

198.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Dilden gider kesâfeti bir meh-cebîne bak
Em‘ân ile sanâyi‘-i sun‘-ı âferîne bak

2 Erbâbını zelîl ider elbette hulk-ı bed
Râhat virir mi âdeme sû’-i karîne bak

3 Sâlik sülûkı içre nazar-ı der-kadem gerek
Bâlâya terk-i meyl-i nigâh it zemîne bak

4 Ragbet ider mi ‘âşık-ı zârın niyâzına
Ol tünd-hû ol âfet-i pür hışm u kîne bak

5 Nîk u bed-zamâneden agmâz-ı ‘ayn idüp
Vâli gönülde cilve iden nâzenîne bak

199.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Bir söz diyemem la‘l-i musâfâsına lâyık
Zîrâ ki gerek lafz ola ma ‘nâsına lâyık

2 Gâhîce ne var yoklasa bir nîm-nigehle
Farzâ değiliz sohbet-i tenhâsına lâyık

3 Nâmı hüsün ü zâtı hüsün dirler o şûhı
Ammâ ne güzel ismi müsemmâsına lâyık

4 Çok cevre tahammül idemez hâtır-ı rencûr
Sille urulur herkese sîmâsına lâyık

5 Her süfliye düşmez sana da‘vâ-yı muhabbet
Dil-dâde gerek dilber-i a‘lâsına lâyık

6 Kûteh nazar indinde değilsem yine ammâ
Yokdur nazarım kâmet-i bâlâsına lâyık

7 Bu nev-gazelim Vâli olur hüccet-i da‘va
Âgâh’ın olursa eğer imzâsına lâyık

---

198 Y31b, M42b, B56b.
199 Y31b, M43a, B57a.
6. –Y.

200.

feilâtün / feilâtün / feilâtün / feilün

1 Gerçi tahsîse sezâ bir meh-i garrâmız yok
Lîk tahsîle dahı kasd-ı temennâmız yok

2 Kadr-ı dil-dâde neden mâ'il-i semt-i nâdân
Hele vardır diyecek şûh-ı dil-ârâmız yok

3 İdeli terk ser-i kûyını râhat bulduk
Bir âlâ-yı bî-ser ü sâmân ile gavgamız yok

4 Lânesiz bülbüle döndük bu fenâ bâgında
Derd ile ülfete bir gûşe-i tenhâmız yok

5 Katı âlet itdi dil-i zârı gubâr-ı âlâm
Zâ'il-i gird-i keder câm-ı musâfâmız yok

6 Bî-mehâba ideriz sayd-ı tezerv-i 'işret
Kimseden zerre kadar hâşiyet ü pervâmız yok

7 Adımız Vâli hemân milket-i 'irfânîdir
Lîk nâfiz olacak hükmüni icrâmız yok

201.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Sevâd-ı a'zam-ı 'aşkın ki câ-yı râhatı yok
İkâmet eyleyecek gûşe-i selâmeti yok

2 Turunc gabgabına el mi kor dege kâfir
O portakalı bütün sâde seyre ruhsatı yok

3 Görüldi hüsn ile çok gerçi şûh-ı Îrânî
Bütân şehri gibi şîve vü nezâketi yok

4 Ya vehmi var ya 'ivez ister ise bir da'vet
Zamâne merdümünün bî-garaz ziyâfeti yok

5 Ümîd-i merhamet eyler nigâh-ı çeşminden
O zâlimin biliriz kimseye himâyeti yok

6 Ne kayd-ı Vâli giriftârî-i gam-ı devrân
Bu renc-i bî-'adedin haddi yok nihâyeti yok

---

200 Y32a, M43a (der-kenar), B57b.
2. dil-dâde : ülfete Y, M.
201 Y32a, M43a, B57a.

202.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 O şûh-ı keç-külehin vakr-ı hoş edâsına bak[45]
Şahâne bâliş-i zer-kâra ittikâsına bak

2 Husûl-i kâm ise maksûdun eyleme ta‘cîl
İşin netîcesine vaktin iktizâsına bak

3 Hilâf-ı meşreb-i yâr itme vaslına ibrâm
Vefâya ol mutarassıd hemân rızâsına bak

4 Gışâve-i hükmün kalma nakş-ı rûyında
Basîret ehli isen cehd idüp verâsına bak

5 ‘Acâ’ib ister isen ger rakîb-i bed-rûyın
Galîz şekline destâr-ı bed-nümâsına bak

6 Şevâlı zâhir idüp kâsesin dutar der-pey
Le’îm-i bî-hıredin tavr-ı bî-hayâsına bak

7 Ta‘allüm ise garaz tarz-ı şi‘r-i Vâli’nin
Kemâl-i zihn ile dîvân-ı dil-güşâsına bak

 Kafiyesi

203.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Egerçi nagmeveş ol kopuşda cân-fezâ kopdun
Velî tanbûrdan efzûn her âgûşa sezâ kopdun

2 Bilirdim fen-i şîve zâtına mahsus olur zîrâ
Zuhûr-ı evvelinde fitne-sâz u dil-rubâ kopdun

3 Dahı terbiyyenin te’sîri yokdur ey gül-i hod-rû
Katı bî-şerm açıldın gül-sitânından fenâ kopdun

4 Ciger-hûn u nemed-pûş olduğundan bellidir derdin
Ne âhûdan ‘aceb ey nâfe-i müşk-i Hıtâ kopdun

---

202 Y32a, M43b (der-kenar), B58a.

1. vakr : –Y.

[45] Y nüshasında ‘ vakr ‘ kelimesiyle ilgili bir bilgi der-kenâr olarak verilmiştir.Bu kelimenin ma‘nâya uymadığı belirtilmiştir.Bizce de ma‘nâya uymamaktadır. “ vakar “ anlamında olsa gerektir.Aynen yazdık.

203 Y32b, M43b, B58b.

5 Nümâyândır hayâlinden dir ol âfet bana Vâli
Suhân-gûyân içinde hoş-reviş , nâzik-edâ kopdun

204.
mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Yârin ki hatt u zülf-i perîşânını gördük
San bâg-ı behiştin gül-i reyhânını gördük

2 Merdûd nazar-ı hâk- nîşîn-i elem olmuş
Meyhâne-i kibrin nice mestânını gördük

3 Süflîlere 'ulviyyet ile itme tefâhür
Çok bedr-i tamâmın dem-i noksânını gördük

4 Geh şâkî vü geh râzî ol âfetle giçindik
Geh cevrini geh lutf-ı firâvânını gördük

5 Dârât-ı şükûhı tagılup şevketi gitmiş
Ma'mûre-i nâzın nice sultânını gördük

6 Bir kimseye uymaz hele etvârı rakîbin
'Asrın katı çok kibr ü Müselmân'ını gördük

7 Vâli'ye celâ-yı vatan emr eylemiş ol Şâh
Şiddetli gelen nefsine fermânını gördük

205.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 İder mi şekve bülbülden görüşsek hârı söyletsek
Neler söyler 'aceb gülden hezâr-ı zârı söyletsek

2 Kanâ'at-kârı yokdur gâlibâ bâzâr-ı imkânın
Değil dâd u sitedden râzı ehl-i kârı söyletsek

3 'Uluvv-ı zâtı da'vâsın koyar mı bir nefes elden
İner mi âsumândan âh-ı âteş-bârı söyletsek

4 Cefâ-yı bî-şumârından olur mı münfe'al-i zâlim
İder da'vâ-yı iffet zümre-i eşrârı söyletsek

---

204 Y32b, M43b, B58b.
205 Y32b, M44a, B59a.

5 Lisân-ı hâl ile takrîr ider ahvâl-i mansûrı
Derûnî âşinâyı gösterüp de dârı söyletsek

6 Şeş âğâza meâlin ehl-i bezme itmeye tefhîm
Ne vardır mıdraba ruhsat virüp şeş târı söyletsek

7 Tahammül-kâr iken hep cevr-i lâ-yuhsâsına yârin
Yine eyler dili mücrim ger ol gadârı söyletsek

8 Şemâtet eyleyüp ıslık çalar erbâb-ı tezvîre
Şifâh-ı muhtelifle Vâli-i mûsikârı söyletsek

206.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 İntisâbın göricek yâre bed-endîşlerin
Dilde pâyânı mı var bîhûde teşvîşlerin

2 Yoklar üftâdelerin dâ'im o çeşm-i pür şür
Nemek- efşânlık ider zahmına dil-rîşlerin

3 Binde birin idemez 'âşıka câsûs nigeh
Kasdımızda rukebâ itdiği teftîşlerin

4 Bâdî-i râ'ide mâhiyetin eyler zâhir
Ne kadar olsa da temkînleri bed-gîşlerin

5 Her gürûha takılup 'azm-ı gülistân tâ key
Zîveri olma yeter böyle pes u pîşlerin

6 Yine bîgânededir semt-i mürâ'ât-ı hukûk
Cu'lîdir 'arz-ı muhabbetleri hep hîşlerin

7 Vakar-ı kâzib satan eclâf-ı tüvân-gerlerden
Vâli en ahkarı yeğdir bana dervîşlerin

---

206 Y33a, M44a (der-kenar), B62b.

207.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Esâfil olmagıla mükrem-i zamânemizin
Rezâlet ile giçer merdüm-i zamânemizin

2 Mezâk-ı 'âleme gelmezdi ihtilâl u fesâd
Bilinse lezzet-i şehd ü semi zamânemizin

2 Ne kâbil eylemek icrâ-yı hükm-i râhat-ı cân
Elemle tev'em iken 'alem-i zamânemizin

3 Edânî semtinedir yine ekserî meyli
'Aziz ise nefes-i dirhem-i zamânemizin

4 Ne feyz-yâb olacak güft-gû-yı fâsidden
Olursa râhat olur ebkem-i zamânemizin

5 Berâ-yı tecrübe izhâr-ı sırra cür'et yok
Müsâvi mahrem u nâ-mahrem-i zamânemizin

6 'Adüvv izâlesi îrâs-ı şâdî itmez mi
Sürûra bâdi iki mâtem-i zamânemizin

7 Garib mes'eledir bahs-ı 'âlem-i vahdet
Bu remzi keşf idemez a'lem-i zamânemizin

8 Makâdir olmaz idi böyle pest u kem Vâli
Sorulsa rütbe-i bîş u kem-i zamânemizin

208.

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1 Mâh olur mı hem-'ayâr-ı sîm-i endâmın senin
Sâfdır kurs-ı mihrden nukre-i hâmın senin

2 Çeşm-i nâ-mahrem isâbet itmeden havf eylerim
İsmimi âgûş-ı fas zeyn ide nâmın senin

3 İnbisâtın görmedik 'ahdinde bir üftâdenin
Şâd-kâm olmaz gibi 'âlemde nâ-kâmın senin

4 Hâtır-ı mahzûnı kor mı bir nefes şâd olmaga
Bî-mahal âzâr u cevr-i nâ- be-hengâmın senin

---

207 Y33a, M44b, B59b.
208 Y33a, M44b (der-kenar), B63a.

5 Virdiğin sâgar meğer zehr-âb ile perverdedir
Mest u lâ-ya‘kil yatur sâki mey-âşâmın senin

6 Sanma te’sîr-i hatt-ı nev-hayz-ı dilberdir gönül
Tîredir rûz-ı ezelden böyle eyyâmın senin

7 Gördüğüm her kâfire kâfir dimem şimden giri
Zâhidâ gerçekse ger da‘vâ-yı İslâm’ın senin

8 Her zamân bir âfeti zîb-i kenâr itmekdesin
Bir hümâdan Vâliyâ kalmaz tehî dâmın senin

209.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Gussadan hâli olur mı dili mehcûrların
H^{v}âb u râhat mı girer çeşmine rencûrların

2 Cevrine hasret-i bî-çâre-dil efzûn-terdir
Âba leb-teşneliğinden dahı mahmûrların

3 Hep fürû-mâyelerin setre sebebdir kasdı
Bu kadar vaz‘-ı girân itdiği magrûrların

4 Bî-beled râh-rûâsâ idemez kat‘-ı tarîk
Çûb-ı destini elinden alıcak körlerin

5 Gösterir cevr-i ta‘ayyüş nicedir zıllet ile
Peştemâl ile ayak sildiği nâ-tavrların

6 Zâhide gösterelim meclis-i rindânı biraz
Nice bir medhin ider cennet ile hûrların

7 Vâliyâ gerçi ki Amed ‘de sitem-ger çokdur
Azlemi nükhetidir zulm ile meşhûrların

---

209 Y33b, M44b, B59b.

210.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Çok da maglûb-teri olması ‘acz-ı keselin
Dahli var neşv ü nemâsında nihâl-i emelin

2 Bir kese gerçi ki izhâra da cür’et idemem
Katı ser-keştesiyim bir sanem-i bî-bedalin

3 Zarar u nef ‘a ne kudret olacak a‘dâda
Her kişi bulmadadır kendi cezâ-yı ‘amelin

4 Karh re’sen ne kadar eylese de setr-i küleh
Şâhid-i kavl-i fuzûlisidir evzâ‘-ı kelin

5 Tünd-i bâd-ı elem elbette perâkende ider
Bend-i şirâze-i ‘aşk itmeyen icrâ-yı dilin

6 Zâde-i tab‘ımızın bizlere yokdur hayrı
Gurbete meyli mukarrer yine bir nev-gazelin

7 Aldı el birlik idüp yâri elinden agyâr
Vâkı‘â çıkmaz imiş Vâli sadâsı bir elin

211.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Giçiyor ol gül-i-ter nâz u tegâfül iderek
Hâl-i dil-hasteden agmâz u tecâhül iderek

2 Zâtına hâs olacak tarz-ı nev-îcâd itmiş
Fen-i cevri nice kat fikr ü tahayyül iderek

3 Sende yok lutf-ı nazar şâhid-i h^{v}âhiş yoksa
Cilve ger dehrde her şekle temessül iderek

4 Ne kadar olsa füzûn revgan-ı kandîl-i hayât
Dükenir ezmine devriyle tenezzül iderek

5 Giçirir vaktini dil zâviye-i firkatde
Nakl-ı gam, hûn-ı ciğer nûş u tenâvül iderek

6 Vâliyâ geşt idelim ‘âlem-i hestîde birâz
Dili deryûze ger bâb-ı tevekkül iderek

---

210 Y33b, M45a, B60a.
211 Y33b, M45a (der-kenar), B64a.

212.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Râkibâ zümresini lutf ile hoş-hâl itdin
Çok fürû-mâyeleri sâhîb-i iclâl itdin

2 Reşk-i firdevs iken oldı harâb-ı zulmün
Tahtgâh-ı dili ceyş-i gama pâ-mâl itdin

3 'Ârifin terkin urup zâhidâ oldun hem-dem
Taraf-ı hakkı koyup ragbet-i Deccal itdin

4 Kalmadı câ-yı tehî bir ser-i mû cismimden
Kesret-i dâg ile çün kur'a-i remmâl itdin

5 Koymadın kâm ala seyr-i kadd ü reftârından
Nim nazreyle dil-i hasteyi igfâl itdin

6 Gül-i sad-berg ruhun gösterüp aldın hûşın
'Âşık-ı sâf-derûna yine bir âl itdin

7 Der-kenâr olmak içün hânene gelmişdi o şûh
Fırsât el virmiş iken Vâli sen ihmâl itdin

213.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Derk u temyîzine düşmez hele ferzânelerin
Reşk ide hâlet-i mazmûmuna dîvânelerin

2 'Akla hayret getirir, vesvese îrâs eyler
Ne me'âli olacak bîhûde efsânelerin

3 Bî-ta'b-ı kesb ise nakd-ı visâli kasdın
Tâbi' ol meyl-i tab'iyyesine cânânelerin

4 Ger behişt ise de adımız olunmaz ârâm
Şeref-i üns iledir ragbeti kâşânelerin

5 Sahn-ı gülşende bulunmaz bu letâfet Vâli
Başka bir hâleti var gûşe-i meyhânelerin

---

212 Y34a, M45b (der-kenar), B64a.
213 Y34a, M45b, 60b.

214.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Memnûn-ı lutf-ı çeşm-i i‘tâkârınım senin
Her demde gûne gûne şerm-sârınım senin

2 Olmaz izâle şu‘lesi tâzir-i hâke dek
Rûşen-derûn-ı tâbiş-i ruhsârınım senin

3 Yok dest-bûs u zevk-i kenârında h^v^âhişim
Bî-müzd ü bî-vazîfe pür sitârınım senin

4 Şimdi değil teşvik u meylim hırâmına
Çokdan esîr-i şîve-i reftârınım senin

5 Oldum ikinci bûse-i la‘linde bî-şu‘ûr
Bî-hûş-ı devr-i bâde-i tekrârınım senin

6 Koymam düşe kesâde metâ‘-ı visâlini
Ragbet-fezâ-yı germî-i bâzârınım senin

7 Bir gayri cürmümi bilemem mûcib-i gazab
Cürmüm budur hemân ki senâ-kârınım senin

8 Bir kez o şûha söylemedim Vâli gamz ile
Ben de helâk-ı gamze-i gaddârınım senin

215.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Karîn-i dergeh-i cânâne bir zamân biz idik
O âsitânede der-bân u dîde-bân biz idik

2 Degildi pâ-zede agyâre hâk-ı dergâhı
Mücerred ol büt-i nev-câha hem-zebân biz idik

3 Henüz bilmez iken resm-i ‘adl u bî-dâdı
Muhâtab-ı nigeh-i çeşm-i bî-îmân biz idik

4 Zamân-ı devlet-i hüsnünde nice demler idi
Na‘îm-i vasl ile mahsûd-ı üns ü cân biz idik

5 Berî iken ser-i kûy-ı zıhâm u sıkletden
Fakat hazîne-i ihsâna pâsbân biz idik

---

214 Y34a, M46a (der-kenar), B63a.
215 Y34b, M45b, B61a.

6 Değildi lezzet-i îcâde Cem dahı zâhir
Vakûr-ı zevk ile ser-saff-ı mey-keşân biz idik

7 Eğer tarîka bakılsaydı Vâliyâ şimdi
Serîr-i ‘aşkda sultân-ı hükümrân biz idik

216.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Bezm-i rindâne gelüp zevk u safâ arttırdın
Tab‘-ı çâlâkımıza neşv ü nümâ arttırdın

2 Bir zamân hâleveş âgûş-ı visâlimde idin
Şimdi günden güne meh gibi ziyâ arttırdın

3 Şevk-i ruhsârın ile bâgçe-i âlemde
Gülde sûz-ı dil u bülbülde nevâ arttırdın

4 Meh-i Ken‘ân gibi nev-şu‘le iken ruhsârın
Dem-be-dem Mısr-ı melâhatde bahâ arttırdın

5 Zerre-i lutfuna nâ’il olamazken Vâli
Ser-i kûyunda nice ehl-i ricâ arttırdın

217.
mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Gîsûları veş ‘ârız-ı cânâne dökülsek
Şebnem gibi berk-i gül-i handâne dökülsek

2 Düşsek mey u sahbâ gibi pâ-yı huma evvel
Sonra kadeh-i bâde pür-sitâne dökülsek

3 Meh gibi ziyâ tâlib olup gûneye varsak
Ser-çeşme-i hûrşîd-i dırahşâna dökülsek

4 Mânend-i kalem vaslına el irmedi bâri
Rîk-i zer olup nâme-i cânâne dökülsek

5 ‘Uşşâk ile ey Vâli o şûhun siteminden
Derd-i dili ‘arz itmeğe dîvâne dökülsek

---

216 Y34b, M46a, B61a.
217 Y34b, M46b, B61b.

218.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Çarh-ı ser-keştesidir âfet-i gaddârımızın
'Âlem âzurdesidir şûh-ı dil-azârımızın

2 Yârdan setr-i melâhat nice kâbil bilsek
Tercümân-ı dil iken hâleti ruhsârımızın

3 Men'a kâdir mi olur nüsha-i gam itse murâd
Duht-i rez mahremidir rind-i kadeh-kârımızın[46]

4 Çeşm-i cânânedir iden gâh tefahhus yoksa
Kim sorar hâl-i dil-i zârını bîmârımızın

5 Her teng-havsala anlar mı meâlin Vâli
'Akl-ı kül vâlihidir vâdi-i güftârımızın

219.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Lâzım değil cihânda bize hânmân felek
Tek yâri eyle bezmimize mîhmân felek

2 Nezzâre eylese göremez çeşm-i âfîtâb
Ol denlü itdi cismimizi nâ-tüvân felek

3 Reşk itmeyeydi ehl-i dilin bezm-i 'ayşına
Mihr ile mâhı itmez idi dîde-bân felek

4 Ref' ile hâkdan dil-i erbâbı 'aşkîde
Bir kerre sen de lutfunı it râygân felek

5 Olsun diyu hemân dil-i Vâli harâb-ı gam
Agyâre eyledin o mehi mihribân felek

---

218 Y35a, M46b, B61b.

[46] Y nüshasında 3. beyitin ikinci mısrası olarak 2. beyitin 2.mısrası yazılmıştır.Sehven yazıldığına dair bilgi, müstensih tarafından der-kenâr olarak verilmiştir.

219 Y35a, M46b, B62a.

1. Lâzım değil bize cihânda hânümân felek M.

220.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Yıkma ey büt-i Sümenât râfetindir dil senin
Bir kühen beytü‘s-sanem pür sûretindir dil senin

2 Koyma ey çeşm-i vefâ düşmen tehî bismilgehin
Garka-i hûn it mahall-i töhmetindir senin

3 Ey dil istid‘â-yı teklif etme her şeb bunda ol
Yok mezâhım hâne-i bî-minnetindir dil senin

4 Ey perî büht-i nigâh-ı şefkatindir sayma kim
Hayret-âlûd-ı belâ vü mihnetindir dil senin

5 Müstedâm olsun bize ezhâr-ı sînen Vâliyâ
Tâ ki sîr-âb-ı sirişk-i hasretindir dil senin

221.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Çok zevk virdi hâtıra mektûbı dilberin
Olur lezîz sohbeti şûh-ı hatt- âverin

2 Sûretden anlanur ne ise hâlet-i zamîr
Teybîn ider me’âlini ‘invânı defterin

3 Âbî dem olduguna ki rengîn zuhûr ider
Ezhâr-ı nev-demîdesi gülzâr-ı hançerin

4 Sermâye-i neşât ile lebrîz iken yine
Pîşânisi görülmezdi bî-çîn-i sâgarın

5 Büzürg serin belâsı da büzürg olur diyen
Bilmez gibi safâsını tâc-ı mücevherin

6 Germ ülfet-i mecâlis şâh u vezîr olur
Mu‘tâd-ı sûziş olduguna kalb-i mücmerin

7 Ezhâra gül tefâkumün itmezdi âşikâr
Kadri füzûn-ter olmasa âl-i Peyem-ber’in

8 Resm-i kadîmdir ki sorulmaz zâmanede
Devletlinin ‘uyûbı u bîmârı efkârın

---

220 Y35a, M47a, B62a.
221 Y35a, M47a (der-kenar), B63b.

9 Vâli vefâlı bir şehe kul eyle kendini
Çekmek neden cefâsını böyle sitem-gerin

222.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Duht-ı 'ineb ki revnakıdır encümenlerin
Mânend-i gül nümâyîşidir hem çemenlerin

2 Meyl-i tabî'i olmasa da imtizâc olur
Hüsnî vü şûh-meşrebidir yine zenlerin

3 Bin pîç u tâba düşmeye lâzım çü pîrehen
Bir şemmesi müyesser ola sîm-tenlerin

4 Bir nîm-çâk sîne ile o semen-beden
Dökdi letâfet-i ruhını yâsemenlerin

5 Sîmîn-tenânı koçmaya bulmazdı dest-res
Bahtı müsâ'id olmasa ger pîrehenlerin

6 Nâz ile 'azm-ı gülşen it iy şûh-ı nev-hırâm
Pest eyle kader rütbesini nârvenlerin

7 Fikrindeyiz bu merhale-i sehem-nâkda
Ser-menzil-i bekâya mukaddem gidenlerin

8 Bu heşt beyiti itmeye ince bir gazel
Vâli teveccüh eyledi, himmet erenlerin

223.
mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 O şûh kâbil-i bûs u kenâr olur giderek
Nihâl-i nevres iken mîve-dâr olur giderek

2 İder ihâta hatt-ı tâze rû-yı şeffâfın
O mâh evc-i şeref-i hâle-dâr olur giderek

3 Pes-i gışâve-i hikmetde ketm olan esrâr
Kalır mı böyle hafî âşikâr olur giderek

---

222 Y35b, M47a, B62a.
223 Y35b, M47b (der-kenar), B 64b.

4 Döner hakîkate lehv-i dil-i mecâz-ı ülfet
Şarâb-ı nâresimiz hûşk-vâr olur giderek

5 Tarîk-ı ‘aşkda ihzâr-ı rütbe eyleyerek
Kalem-rev-i gama dil şehriyâr olur giderek

6 Salarsa kangı dile rîşe cûz’i nahl-ı elem
Dıraht-ı köhne gibi bîh-dâr olur giderek

7 Umûr vaktına merhûn iken ne gam Vâli
Sana da tâli‘-i bîgâne yâr olur giderek

224.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Kesrine çâre mi var hâtır-ı şikestemizin
Dem-be-dem renci füzûn olmadadır ahtemizin

2 Perveriş bulmuş iken gül-büni hûn-ı dilden
Almadık şemmesini gonce-i nevrestemizin

3 İtme ey münker-i erbâb-ı hakîkât inkâr
Sonra te’sîr yine bak nâle-i âhestemizin

4 Mâlik-i genc-i ferâvân ise de ehl-i hased
Yine hasret-keşidir ni’met-i peyvestemizin

5 Gûş ider var mı ‘aceb kahkaha-i şâdîsin
Bu musîbet-kedede Vâli leb-i bestemizin

ل Kafiyesi

225.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Ey hoş o dem ki ‘aşka giriftâr idin gönül
Fitrâk-ı bend-i gamze-i Tâtâr idin gönül

2 Tûl u dırâz olaydı o günler ki zevk ile
Nev- ‘andelib-i bir gül-i bî-hâr idin gönül

---

224 –Y, M45b, B60b.
3 hakîkat : hakâyık M.
225 Y35b, M49a (der-kenar), B69a.
4. –Y. // vâkıf : mahrem B.
4. B’ de 6. beyit.
5. B’de 4. beyit.

3 Sad-levhaş-Allah ol deme kim fart-ı şevkile
Bir şehr-yâr-ı hüsne perestâr idin gönül

4 Ben dûr-gird-i dergeh-i cânân iken dahı
Sen kurbgehde vâkıf-ı esrâr idin gönül

5 N'oldun ki hep telâtüm ü emvâcın oldı mahv
Pür cûş-ı 'aşk-ı kulzüm-i zahhâr idin gönül

6 Düşmek neden bu mertebe hâk-ı ma'âsîye
Ma'dûd-ı silk-i sübhatü'l- ebrâr idin gönül

7 Gerçi hevâyî meşreb idin, bî-vefâ idin
Ben zâre lîk mûnis u gam-h^{v}âr idin gönül

8 Şimdi bu ictinâb neye câm u dilbere
Sen hoş asılda rind-i kühen-kâr idin gönül

9 Vâli gibi sükût ki bâ'is-i herem midir
Zâtında tâze-gûy u hoş-eş'âr idin gönül

226.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Her ne gelirse eyleme red dil-küşâde ol
Hükm-i kazâya olma muhâlif rızâda ol

2 Terk it nizâ'-ı lafzîyi ma'nâdan al haber
Geh bâyezîd-i vakt u gehî kadı-zâde ol

3 La'net nifâk-ı pîşelerin ihtilâtına
Geldikçe elden eyle hazer inzivâda ol

4 Ebnâ-yı cinse vakta göre eyle imtizâc
Ne safha-i münakkaş u ne levh-i sâde ol

5 Bâg-ı fenâda gonce-i tasvîrveş giçin
Ne fikr-i berk-i zîri ne kayd-ı nümâda ol

---

4. –Y. // vâkıf : mahrem B.
4. B' de 6. beyit.
5. B'de 4. beyit.
6. B'de 7. beyit.
7. B'de 8. beyit.
8. B'de 5. beyit.
6. –Y.

226 Y36a, M47b, B65a.

6 Def‘ eyle fikr-i bûd u ne-bûd-ı zamâneyi
Ferş-i harîm-i mey-kedeye rû-nihâda ol

7 Encâma indi bezm-i fenânın da ‘işreti
Şimden giri tedârik-i ‘azm-ı bekâda ol

8 Bakma zebân-dırâzî-i a‘dâya Vâliyâ
Neylersen eyle hâk-ı der-i dil-rubâda ol

227.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Yâri gördükde gamım şerh u beyân elde değil
N'işleyim derd ile izhâr-ı fîgan elde değil

2 Çokdan eylerdi fedâ bezm-i visâle ‘âşık
N'işlesin kudret-i nakd-ı dil u cân elde değil

3 Savb-ı maksûda ‘azîmet nice kâbil bilmem
Tevsen-i derde suvârım ki ‘ınân elde değil

4 İdemez kat‘-ı ta‘alluk dehen-i nâzından
İhtiyâr-ı dil-i bî-nâm u nişân elde değil

5 Nice mestûr kalır neş'e-i la‘lin dilde
Hâlet-i keyf-i meyi setr u nihân elde değil

6 Çeşm-i mestânesi kalmış sitem-ârâlıkdan
Şimdi evvelki gibi tîg u sinân elde değil

7 Şîr ider kurbeyi hâsiyet-i keyfiyyet-i mey
Na're-i bîhûde-i bâde-keşân elde değil

8 Ezelî kısmetimiz böyle bulunmuş Vâli
Zûr ile def‘-i küdûrât-ı zamân elde değil

---

227 Y36a, M48a, B65a.
6. –Y.

228.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Ger vâlih olmasa o ruh-ı tâbdâre gül
İtmezdi böyle câmesini pâre pâre gül

2 Lâyık mıdır ki şâhid-i bâzâr iken ide
Da‘vâ-yı tesviyet o büt-i şerm-sâra gül

3 Eyyâm-ı gülde bî-hıred olsa ‘aceb midir
Sermâye-i cünûn değil mi hezâre gül

4 Mansûr gibi zirve-i dâr oldı menzili
Mâfi‘z-zamîrin itmek ile âşikâre gül

5 Şâh-ı behâcet olmak ile buldı zîb u fer
Saldı şükûh-ı tantanasın her diyâre gül

6 Mâdûnı gördi cümle-i ezhârı nâz ile
Çekdi serîr-i hüsnde kendin vakâra gül

7 Sicn-i ‘ademden olmaga bâ‘is rehâsına
Çok intizâr çekdi kudûm-ı bahâra gül

8 Vâli kabasın eyledi sad çâk-ı dest-i reşk
İtmekle bir nezâre o rengin-‘izâre gül

229.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Kimin ki nakş-ı ‘ademden derûnı sâde değil
Der-i safâ ana bir vechile küşâde değil

2 Güzâr-ı ‘ömr-i girân-mâyeyi ganîmet bil
Namâz-ı ‘ıyd gibi kâbil-i i‘âde değil

3 Serimde mestî-i şûr-ı dü-çeşm-i dilberdir
Egerçi neş’edir ammâ ki keyf-i bâde değil

4 Sabâh-ı mahşere dek vakf-ı derd u dâg olsun
Anın ki gûş u dili halka-i rızâda değil

5 O mâh-pâre ile hâl-i dil n’olur bilmem
Visâli va‘dine hergiz karâr dâde değil

---

228 Y36a, M48a (der-kenar), B68b.
229 Y36b, M48a, B65b.

6 Netîce maksadı gül-çîn-i nahl-ı nâz olmak
Şeb-i visâlde dahı hırs-ı dil ziyâde değil

7 Felekde kevkeb-i ikbâl, Vâliyâ şimdi
Nümûd-ı şu'le-i âhım gibi ziyâda değil

230.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Hep isti'âredir bu fezâyiş bizim değil
Mânend-i meh terakkî vü gâhiş bizim değil

2 Bizler mahall-i 'aks-ı nükûş-ı tekveniz
Zâhir olan taharrük ü cünbüş bizim değil

3 Emr iledir zuhûra çıkan fi'l u kârımız
Dahl itme hûb u ziştimize iş bizim değil

4 Vefk-i merâmı üzre gerek idelim kabûl
Farzâ ki ihtiyâr ile h^{v}âhiş bizim değil

5 Bî-berk u bâr nahl-ı kühen-sâla dönmüşüz
Şimden girü ümîd-i nümâyiş bizim değil

6 Bizler derûni 'abd-ı senâ-kâr kadriyiz
Semt-i mürâ'iyâne sitâyiş bizim değil

7 Senden gerek şikeste dilâne melâtefet
Ey nûr-nazre resm-i nüvâziş bizim değil

8 Gayrın bile tezekkürini Vâli sevmeyiz
Bezm-i edebde da'va-i dâniş bizim değil

231.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Mahall-i pertev-i dîdâr olunca mesken-i dil
Açıldı sû-yı behişt-i berîne revzen değil

2 Bahâr nîm tebessümle tâzelendi yine
Açıldı gonce-ine-şuküfte-gân-ı gülşen-i dil

---

230 Y36b, M48b, B66a.
4. Vefk : Vakf B.
231 Y37a, M49a, B66a.

3 Bulur mı bir nefes-ârâm-ı cân semenderveş
Ferâz-ı şu‘le-i gam olmasa neşîmen-i dil

4 Olurdı mu‘accer-i ebkâr ma‘nî-i tâze
Televvüs itmese levs-i kederle dâmen-i dil

5 Hazer hıyânet ile eyleme nazar Vâli
Vedi‘agâh-ı Hudâ’dır ezelde mahzen-i dil

232.
fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Cevher-i esrâr-ı reng-â-renge mahzendir gönül
Nukre-i hâlis ‘ayâr-ı ma‘den-i tendir gönül

2 Her teng tarafa beyân u keşfe istinkâf ider
Bir ‘aceb sevdâ ile lebrîz-i şîvendir gönül

3 Rûz u şeb itfâ olunmaz şu‘le-i zâtiyesi
Sümenât-ı tende bir kandil-i revşendir gönül

4 Bir tecellî-zârdır kim hâli kalmaz cilveden
Gıbta-fermâ-yı hevâ-yı deşt-i Eymen’dir gönül

5 Dâ’imâ ihrâz idüp zeyl-i kabâ-yı behcetin
Levsgâh-ı dehrde berçîde-i dâmendir gönül

6 Şart-ı isti‘dâd arar mâhiyetin izhâr ider
Kimisine reh-nümâ, kimine rehzendir gönül

7 Haşre dek ger tîşe-i efkâr olursa kârger
Cevheri bulmaz halel bir turfa-i ma‘dendir gönül

8 Vâliyâ bîgâne-i esrâra olmaz pâzede
Dâver-i ıklîm-i ma‘nâya neşîmendir gönül

233.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Vahşî gazâl-i ârzû üns-i âşinâ değil
Mir’at-ı baht sûret-i h^{v}âhiş-nümâ değil

2 Eksik değil çerâgı yanar rûz u şeb müdâm
Aslında Sümenât-ı derûn bî-ziyâ değil

---

232 Y37a, M48b (der-kenar), B68b.
233 Y37a, M48b (der-kenar), B69a (der-kenar).

3 Farzâ fütâde-i rehin olmuş ten-i ‘alîl
Pâ-mâl-i tevsen-i sitem itmek revâ değil

4 Zâhid mezâk-ı nûş-ı lebinden ne anlasın
Her murg-ı süfle tûtî-i sekr-i gıdâ değil

5 Şehden kerem ümîd olunurken gedâlara
Cânâneden tevki‘-i vuslat hatâ değil

6 Şart-ı ‘atâ odur ki ola sarf-ı masrafı
Nâ-müstehâka bezl-i sefâhet sehâ değil

7 Vâli bütân-ı gayra kıyâs itme yârini
Her şûh böyle mâ’il-i şerm u hayâ değil

234.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Kesb-i neşât-ı vuslat u firkat de bir değil
Râhat-ı vücûda mesken u gurbet de bir değil

2 Tagyîr ider mezâkı dili ihtilât-ı halk
Zevk-i derûn-ı kesret u vahdet de bir değil

3 Her nahlda şükûfe vü ber başka başkadır
Her sâde-rû nezâket ü nazret de bir değil

4 Her kevkebin tab‘iyyeti bir gûne hükm ider
Her bir vücûd-ı sıklet u hiffet de bir değil

5 Olmaz müsâvi enmele-i penç Vâliyâ
Efrâd-ı nâs-ı rütbe vü ‘izzet de bir değil

235.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Hem ser-â-ser pür suver-i deyr-i mu‘azzamdır gönül
Hem mutâf-ı kudsiyân-ı beyt-i mükerremdir gönül

2 Çekme zahmet ey raşad-kâr-ı emel teshîrine
Fethi nâ-mümkün olan genc-i mutalsamdır gönül

---

234 Y37b, M49a, B66b.
235 Y37b, M49b (der-kenrda), B69b.
1. Hem : Geh Y, M.

3 Havz ile girmez ele pür der-i ‘irfân ise de
Kimse irmez gavrına bî- Ka‘rûn-ı yemdir gönül

4 Bin esâmeyle müsemmâ olmuş âteş-hânedir
Çok lisân-ı köhneden lafz-ı mütercemdir gönül

5 İçdiği zehr-âbe-i gam tu‘mesi derd u elem
Yine bu hâletle dâ’im şâd u hurremdir gönül

6 Kat‘ olunmaz âb-ı sâf-ı menba‘-ı endîşesi
Vâridât-ı feyz ile her lahza mülhemdir gönül

7 İhtilât-ı sohbet-i süflîden istinkâf idüp
Bezm-i hâssü’l-hâs-ı kudse yâr u mahremdir gönül

8 Kasd idincedir vatan aktâr-ı arzı geşt ider
Münzevîdir zâhirâ seyyâr-ı ‘âlemdir gönül

9 Gülşen-i me’vâya nâzir Vâliyâ revzenleri
Turfa dîvân-hâne-i sultân-ı a‘zamdır gönül

236.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Hücûm-ı ye’sle pür ıztırâb-ı derd ü gamdır dil
O gîsûlar gibi ser-tâ-kadem pür pîç u humdur dil

2 Döker bin âhla eşkin yolunda ey hayâl-i dost
İder mebzûl nakdın pâyine sâhib-keremdir dil

3 Olur her katresi def‘-i gam-ı sad-sâleye bâ‘is
O sahbâdan ki bir dem neş’e endûd-ı elemdir dil

4 Delîl idüp hayâl-i dil-rubâyı kâr-bân-ı gam
Tavâfın eksik itmez rûz u şeb beytü’l-haremdir dil

5 ‘Aceb mi olsa Vâli mihnet-i dünyâdan âzâde
Gulâm-ı sâki-i gül-ruh mürid-i câm-ı Cem’dir dil

---

4. –Y.
8. –Y.
236 Y37b, M49b, B66b.

237.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Ma‘mûre-i hestîde ne gördünse ‘adem bil
Her neş’e kıyâs eylediğin mâye-i gam bil

2 Çok rind-i harâbâta serîr-i hükm olmuş
Kem tahtesini mey-kedenin mesned-i Cem bil

3 Zann itme fakat zû’ ola mihr ü mehe mahsûs
Her bir şereri müfrez-i envâr-ı kadem bil

4 Gaflet mi olur hord u büzürgünde hevâmın
Bir mûr ise de düşmen eger şîrâ-yı Cem bil

5 İhsânı ger olmaz ise memnûni de itmez
Hakkında olan şeyh-i ahibbâyı kerem bil

6 Tengî vü ferâhî ne gelir semt-i kazâdan
Cân ile kabûl eyle de envâ‘-ı kerem bil

7 Sen kendi kusûrun ara da eyleme teşnî‘
Rindânın en ednâsını Cemşîd-şiyem bil

8 Gâhîce hasîs eylese de zayfını it‘âm
Enfes ise de ni‘metini derd-i şikem bil

9 Hengâm-ı humârındadır âsârı nümâyân
Peymâne-i sahbâyı hemân kâse-i semm bil

10 Vakti ile hem dosta hem düşmene lâzım
Vâli şu‘arâ kilkini şemşîr-i dü-dem bil

238.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Gehî müjgân-ı hûn-efşân u geh zülf-i perîşân ol
‘Arz-ı ser-fitne-i ehl-i dil ü âşub-ı devrân ol

2 Sipihrin devr-i mâh u âfitâbından halâs eyle
Hemân birgün mukaddem ‘âleme hûrşîd-i tâbân ol

---

237 Y37b, M50a (der-kenar), B70a.
3. // müfrez : mazhar Y.
6. // kerem : ni‘am B.
7. −Y.
238 Y38a, M49b, B67a.

3 Halâs itmek dilersen dest-i hicrândan girîbânın
O şâh-ı kişver-i hüsnün düşüp pâyına dâmân ol

4 Cihânda hâtır-ı şâd u leb-i pür-hande istersen
Hemîşe sâgar-ı sahbâ gibi hem-bezm-i rindân ol

5 İşitdim leşker-i gam her tarafdan ceset-cû eyler
Bir iki gün varup meyhânede ey Vâli pinhân ol

239.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Gâhî 'itâb-ı gamze-i hûbâna kâni' ol
Gâhî nigâh-ı nergis-i mestâne kâni' ol

2 İtme neşât-ı 'ayşı temennî zamânede
Ya'kûb gibi külbe-i ahzâna kâni' ol

3 Her şu'le-i hûyûn olma taleb-kâr-sûzişi
Pervâne var şem'-i şebistâna kâni' ol

4 Olmaz bu gül-sitânda sana çün tarab nasîb
Ey 'andelîb nâle vü efgâne kâni' ol

5 Ümmîd-i bezm-i vuslatı terk eyle Vâliyâ
Fikr-i nigâr-ı gûşe-i hicrâna kâni' ol

240.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Rastî-meşreb agyârdan olmaz me'mûl
İstikâmet-i reviş-i mârdan olmaz me'mûl

2 Her kişi hâsiyet-i zâtını icrâ eyler
Kasd-ı har zümre-i ahyârdan olmaz me'mûl

3 Gûş idüp gördüğün esrârı hemân setre-câyş
Keşf-i sır sîne-i jengârdan olmaz me'mûl

4 Gam-ı dünya dil-i şîdende dili târ eyler
Safvet-i âyine-i jengârdan olmaz me'mûl

---

239 Y38a, M50a, B67a.
240 Y38a, M50a, B67b.

5 Sayd-ı âhû-yı emel dâm-ı nigehle olmaz
Bend-pâ-yı rişte-i enzârdan olmaz me'mûl

6 Her gabî meşrebi âlufte sanup açılma
Şuhluk sûret-i dîvârdan olmaz me'mûl

7 Çok da ey hâm-ı tama' germ-i temennâ olma
İtdiğin tûl-i emel-i yârdan olmaz me'mûl

8 Her gören pister-i gamda dil-i mecrûh mı dir
'Âfiyet bir de bu bîmârdan olmaz me'mûl

9 Ne kadar görse cefâsın yine rû-gerdânlık
Vâli-i zâr u dil-i efkârdan olmaz me'mûl

241.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 İtmiş ol şûhı Hudâ sâhib-i ahlâk-ı cemîl
Rû-nümâ âyîne-i çehrede âsâr-ı celîl

2 Görse hüsnün o melek rûyun eğer bî-şübhe
İder uknûmuna râbi' anı ehl-i İncîl

3 Ruhsat-ı bûsede virse lebi bî-fâ'idedir
Hiç kâbil mi k'ola pâre-i ahker-i takbîl

4 Eğer erbâbına da söylesek icmâlîdir
Her tenin havsalaya râz-ı dil olmaz takbîl

5 Mevzi ızrârını cidd itse de terk eyleyemez
Olmaz ibrâm ile ahlâk-ı cibillî tebdîl

6 İki çeşmimden akan seyl-i sirişk-i hûnîn
Birisidir Kızılırmak birisidir rûd-ı Nil

7 O mihr çehreye ragbet mi kalır bî-pervâ
Hâne hâne geze çün mâh-ı serî 'ü't-tahvîl

8 Çok da reşk itme fürû-mâyelerin rif'atine
Yirdedir her ne kadar düşse de çıksa da zebîl

9 Rum dilberlerine şâhlık oldı gûyâ
Ol civân kim sere sardıkça matlâ'-ı mendîl

---

241 Y38b, M50b (der-kenar), B68a.

5. –Y.

10 Vâli ol âfete Hak başka tecellâ imiş
Kat kat esbâb-ı hüsn olmada her an tekmîl

242.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Ger pâk olursa çirk-hevesden harîm-i dil
Olur 'arûs-ı devlet-i bâkî mukîm-i dil

2 Bî-kadr ider lezâ'iz-i esmâr-ı cenneti
Olsa çeşîde lezzet-i nâz u na'îm-i dil

3 Yokdur nigâh-ı ragbeti kâlâ-yı 'âleme
İnkâr olur mı haslet-i tab'-ı kerîm-i dil

4 Şimdi bozuldı bî-der u bâm oldı cevr ile
Böyle değildi mebni-i vaz'-ı kadîm-i dil

5 Olmaz emîn bu zâr-ı mahâfetde Vâliyâ
Kat' olmadıkça gayrdan ümîd u bîm-i dil

م Kafiyesi

243.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Tenevvür idince hâme-i agyâr-ı mehveşim
Başlar telâtum itmeye deryâ-yı âteşim

2 Âşûb-ı hatt tereddüdüm itmekdedir füzûn
Artırmada fesâdı dimâg-ı meşveşim

3 Pest itdi kadr-ı gayri bünhâlân-ı şîveyi
Virdikçe nahl-ı nâze nümâ şûh-ı ser-keşim

4 Âgûşa çekdim ol meh-i sîmîn-teni bu şeb
Nesrîn-i bâg-ı huld ile pür oldı mefreşim

5 Bir zerre denlü gird-i keder 'ârız olmamış
İnşâd idende mûcid-i mînâ-yı bî-gışım

6 Oldı çemen-sitân-ı behiştin nümûnesi
Bu tâze tarh-ı nakş ile ferş-i münakkaşım

---

242 Y38b, M50b, B67b.
243 Y38b, M50b, B70a.

7 Sevmem dürûg u lâf u mübâhât-i kâzibi
Dûn-ân gibi tefâhür-i bî-câ değil işim

8 Keyfiyyet-i melâli ferâmûşa çekmişiz
Def‘ eyledi o ‘illeti sahbâ-yı bî-gışım

9 Terk eyledim hayâl-i hat u zülf u kâküli
İrdi tamâma baht-ı siyehle keş-â-keşim

10 Mecmû‘a-i beyâz-ı ahibbâya Vâliyâ
Revnak-fezâ olur yine bu şi‘r-i dilkeşim

244.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Uymaz bütân-ı gayra vefâ-dârımız bizim
Anlar nevâziş-i dili dil-dârımız bizim

2 Olmazdı böyle tevsen-i âzâre pây-mâl
Hâlinde tursa tab‘-ı heves-kârımız bizim

3 Bâzâr-ı kâ’inâtda her cinse el virir
Düşmez kesâde akmeşe-i bârımız bizim

4 Bâkî kalır zerârî-i tab‘-ı suhan-verân
Gitmez fenâya haşre dek âsârımız bizim

5 Dem-i düşmen eyler âhû-yı maksûdı zûd-ter
Pâ-bend olursa rişte-i enzârımız bizim

6 Mânend-i gül şarâb-ı safâ-bahş-ı rûh ile
Pürdür hemîşe sâgar-ı ser-şârımız bizim

7 Eyler miyiz derûnı meğer kasd-ı ittikâ
Hûrşîd olursa bâliş-i zer-kârımız bizim

8 Olmazsa ehl-i vakte mümâşâtımız bizim
Bîgânedir zamâneye reftârımız bizim

9 Gerçi meta‘-ı köhneyiz ammâ ki nef‘ ider
Bey‘ u şerâda Vâli harîdârımız bizim

---

9. –Y.

244 Y39a, M51a (der-kenar), B74b.

1. Uymaz : Olmaz B.

245.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Ne mümkün tengnâ-yı tünde-hâtır olmamak bî-gam
Olur mı hâne-i ye's içre hurrem sâhib-i mâtem

2 Onulmaz dâg-ı zâr-ı sîne-i cân eşk-i çeşmimle
Mukayyed zahm-ı nâ-sûr-ı gül olmaz merhem-i şebnem

3 Eğerçi gösterişde biri seng ü birisi zerdir
Yine mâhiyyeten birdir bakılsa fıs ile hâtem

4 Gider nakş-ı heves za'f-ı hürremle rû-yı hâtırdan
Mürûr-ı ezmineyle zâ'il olur sikke-i dirhem

5 Tefâvüt üzeredir ahvâl-i ebnâ-yı zamân yek-ser
Kimi gam-gîn, kimi şâdân kimi ahker, kimi ekrem

6 Musîbet-kâra gelmez tesliyet seyr u temâşâdan
Görünür çeşmine gülzâr-ı 'âlem hep gül-i mâtem

7 Ne gûne hat u haddin zevkin idrâk eylesin yârân
Olur mı nükhet-i reyhân u gülden behrever ahsem

8 Serîr-i şâh-ı ma'nâda yirin, nâzik terennümdür
Hezâr hâme-i rengîn-i safîri eyleme ebkem

9 Zerârî-i suhan olmazdı peydâ olmasa Vâli
Eğer tab'u hayâlin biri Havvâ birisi Âdem

246.

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Nâz ile ser-firâzdır kalemim
Dehrden bî-niyâzdır kalemim

2 Âb-ı hayvân hum-ı devâtımdır
Anda 'ömr-i dırâzdır kalemim

3 Nev-niyâz-ı kalem-rû-yı nazmım
Ebced-âmûz-ı nâzdır kalemim

---

245 Y39a, M51a, B74a.
7. –Y.
8. Serîr : Ser M, B.
246 Y39b, M51b, B70b.

4 Cilvegerdir siyâh câme ile
Ka‘be-i ehl-i râzdır kalemim

5 Vâliyâ âgûş-ı beyânımda
Şûh-ı mu‘ciz-tırâzdır kalemim

247.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Tâ kim hezâr-ı gülşen-i dâg-ı muhabbetim
Bû-yı âşinâ-yı gonce-i bâg-ı muhabbetim

2 Ümmîd-i subh-ı vasl ile tâ rûz-ı resthiz
Şâm-ı gamında zinde çerâg-ı muhabbetim

3 Olmam küşâde nükhet-i bâg-ı cinân ile
Pejmürde vü girifte dimâg-ı muhabbetim

4 Halvet -serâ-yı dilde safâ tûde tûdedir
Bu bezmgehde mest-i ayâg-ı muhabbetim

5 Vâli Mesîh u Hızr olamaz hem-sefer bana
Hûrşîd-vâr-ı germ-i sürâg-ı muhabbetim

248.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Kemâl-i hasret-i vasl ile nâ-tüvân-ı gamım
Gelû-yı ney gibi pür nâle vü efgân-ı gamım

2 Misâl-i cugd olamaz meskenim bu deyr-i harâb
Bülend mertebe pervâz-ı âşiyân-ı gamım

3 Hayâl-i ‘işret ile olmam âşinâ hergiz
Hemîşe gûşe-i firiftede hem-zebân-ı gamım

4 Tarîk-ı ‘aşkda mânend-i Kays-ı rüsvâyî
Müdâm vâdi-i mihnetde kâm-rân-ı gamım

5 Tavâf-ı kûyına yok şimdi Vâliyâ kudret
Kemâl-i hasret-i vasl ile nâ-tüvân-ı gamım[47]

---

247 Y39b, M51b, B71a.
248 Y39b, M52a, B71a.
[47] Bu şiirde redd-i matla‘ vardır. Y, M, B.

249.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Ten-i cânâna semen mi gül-i dil-keş mi disem
Sîm-i hâlis mi disem, nukre-i bî-gış mi disem

2 Çeşm-i hûnrîzînin evsafına kasd itsem de
Bilemem mest mi, mahmûr mı, nâ-hoş mı disem

3 Ben de hayretdeyim ol âfeti medh itdikçe
'Ârız-ı sâfına mehveş mi, mihrveş mi disem

4 Nice ta'bîr ideyim sûz-ı dil-i pür tâbı
Pür şerer-i micmere mi menkal-i âteş mi disem

5 Katı çirkin görünür çeşmine agyâr-ı kabîh
Rû-yı menhûsuna meczum mı ebreş mi disem

6 Ne bu etvâr-ı sefih-kârı dil-i şeydâda
Böyle bir yosmaya dîvâne mi, ser-hoş mı disem

7 Görse de lutfını inkâra çeker mürdedini
Böyle bir bed-nazara kör mi a'meş mi disem

8 Beni bîgâne iden ol meh-i evc-i nâza
Hükm-i ahter mi disem, baht-ı meşûm mı disem

9 Ne dinir 'âbidine câh-ı mecâzın Vâli
'İllet-i dagdaga mı, renc-i keşâ-keş mi disem

250.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Giçse tereffüh üzre de eyyâmımız bizim
Olmaz küşâde hâtır-ı nâ-kâmımız bizim

2 İzhâr-ı şekvesiz ideriz nûş, râzıyız
Lebrîz-i zehr-i katl ise de câmımız bizim

3 Bir hâlet üzre gelmişiz âfâka seyr içün
Hem-vâredir bidâyet ü encâmımız bizim

4 Her demde bir humâyı şikâr eylesek n'ola
Hâlî-i sayd olur mı meğer dâmımız bizim

---

249 Y39b, M52a (der-kenar), B71a (der-kenar).
250 Y40a, M52a, B71b.

5 ‘Ârif gerek ki kadr-i benî nev‘i fehm ide
Nâdân bilir mi rütbe-i ikrâmımız bizim

6 Bir şeme ile def‘ olur envâ‘-ı ârzû
Âgûş-ı kâme gelse gül-i endâmımız bizim

7 Vâli-i mülk-i ma‘rifetiz ‘izz ü şân ile
Tutmuş cihânı tantana-i nâmımız bizim

251.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Bakmazsa ‘arz-ı hâl-i dile dil-rubâ ne gam
Tahsîl olunmaz ise eğer müdde‘â ne gam

2 Hâsiyyet-i zamân ile kat‘-ı vefâ idüp
Bîgâne tavrın eyler imiş âşinâ ne gam

3 Her kadr-ı hakk-ı nân u nemek-i nâ-şinâsdan
Gûş eylesek de ger suhan-ı nâ-revâ ne gam

4 Birdir yanımda derd ü keder olmuş olmamış
Var iken elde câm-ı mey-i dil-küşâ ne gam

5 Besdir hayâl-i şûhî ile ihtilâtımız
Olmazsa gâh gâh o perî rû-nümâ ne gam

6 Lâ-büd bulur belâsını sabr eyle Vâliyâ
Bilmezse kadr-i ni‘meti her nâ-sezâ ne gam

252.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Âyîne-dâr-ı hayret-i şâh u gedâ benem
Ferhâd u Kays’a ta‘ne ider mübtelâ benem

2 Te’sîr-i âh ile açılır gonce-i dilim
Müstagni-i güşâyiş-i bâd-ı sabâ benem

3 Geh gamzesin sunar dile geh câm-ı la‘lini
Lezzet-şinâs-ı neş’e-i havf u recâ benem

---

251 Y40a, M52b, B71b.
252 Y40a, M52b, B72a.

4 Âh-ı hazînim eyledi der-kâr zühreyi
‘Uşşâk içinde ‘âşık-ı âteş-nevâ benem

5 Vâli şükûfe-zârı olur tâze tâze dâg
Tâ ‘andelib-i gülşen-i mihr ü vefâ benem

253.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Nesîm-i âh ile gîsûların pür pîç u tâb itsem
Biraz da ıztırâb-ı dilden anı behre-yâb itsem

2 Tesellî-yâb olup yâd-ı ruhunla genc-i halvetde
Yine halvet-serâ-yı dilde seyr-i mâh-tâb itsem

3 Tulû‘ itse n’ola bir kerre ol mihr-i cihân-efrûz
Sipihre âfitâbın âteş-efrûz-ı ‘azâb itsem

4 ‘Aceb mümkün olur mı reh-güzârında dil-i zârım
Nigâh-ı hışm-âmîzi ile kâm-yâb itsem

5 Değil mi ta‘n-ı zâhid bana dünyâyı unutdurdı
Revâdır Vâli sahbâdan biraz da ictinâb itsem

254.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Cibillî olmasa ‘âlemde ger mihr-âşinâ şebnem
‘Urûc itmezdi çarh-ı çârüme bî-dest ü pâ şebnem

2 Asılda sâf-tıynet, pâk-meşreb olduğundandır
İder âgûş-ı gülde subha dek hûb-ı safâ şebnem

3 Bulup fırsat dahı der-h^{v}âb iken vakt-ı seher bülbül
Bekâm olur safâ-yı vasl-ı gülden ibtidâ şebnem

4 Der-zâtın nişângâh itmeğe tesbîh-i imlâ ki
Anınçün ‘âlem-i bâlâya itmiş intimâ şebnem

5 Sabûhî keyfine bezm-i çemende bülbüle besdir
Sürâhi gonce, sâgar gül, şerâb-ı dil-güşâ şebnem

---

253 Y40b, M53a, B72a.
5. –Y.
254 Y40b, M53a (der-kenar), B75b.

6 Rasad-kâr-ı hikem san'atla olmuş sahn-ı gülşende
Sikender 'andelîb, âyîne-i 'âlem-nümâ şebnem

7 Mekânı geh kenâr-ı gül, gehi pîşânî-i hûrşîd
İder hüsn-i hudâ dâd ile ülfet dâ'imâ şebnem

8 'Aceb revnak-pezîr olmuş leb-i rengîne teb-hâle
Ne hoş düşmüş gül-i sad-berg-i âle dil-rubâ şebnem

9 Haber virse sabâ 'azm itdiğin bâga hicâbından
Olur rû-yı gülistâna hûy-ı şerm u hayâ şebnem

10 Kıyâs eyler gül-i efsûnla bir câm-ı murassa'dır
Görünse çeşm-i mahmûre gül üzre Vâliyâ şebnem

255.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Ben kim bu köhne mey-kedenin mest-i câmıyım
Sahbâ-yı sâgar-ı sitemin telh-kâmıyım

2 Yokdur tabî'atimde 'adû ile intikâm
Her çend mâh-ı nev gibi şemşîr-i şâmıyım

3 Zâhid eğerçi hâk-ı nehârım sebû gibi
Deyr-i mugânda gör ki ne 'âlî makâmıyım

4 Hergiz felek pür itmedi câm-ı murâdımı
Gûyâ bilir ki münkir-i 'ayş tamâmıyım

5 Cânâ hazer ki âh-ı eser-i imtizâc ile
Dâ'im kemân-ı dest-i kazânın sihâmıyım

6 Vâli vazîfesi bana hep zehr-i gussadır
Dehrin eğerçi şâ'ir-i şîrîn kelâmıyım

256.

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1 Gussaya bîgâneyim mestâne olsam olmasam
Şâd- kâmım sâkin-i meyhâne olsam olmasam

2 Mahv-ı zât itsem de gitmez dildeki nakş-ı ümîd
Mâlik-i gencîneyim vîrâne olsam olmasam

---

255 Y40b, M53a, B72b.
256 Y41a, M53b, B72b.

3 Muktezâ-yı meşrebimdir kimseye keşf eylemem
Ol perîye mahrem u bîgâne olsam olmasam

4 Hüzn ü şâdı hep müsâvîdir dil derd-i ülfete
Bî-huzûrum yâr ile hem-hâne olsam olmasam

5 Lahza lahza sûzişim hadden füzûn olmaktadır
Şu‘le-i ruhsârına pervâne olsam olmasam

6 Mest u medhûşum mey-i hayretle idrâk idemem
Rûz u şeb hem-sohbet-i cânâne olsam olmasam

7 Iztırârı dinledir, Vâli rakîb-i jaj-hâr
Gördüğümde râgib-i efsâne olsam olmasam

257.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Bahâr-ı şu‘ledir feyz-i tecelliyle dil u cânım
N’ola mânend-i şem‘ olsa fürûzân cism-i ‘üryânım

2 İder seyr-i cemâl-i şâhid-i ma‘nî-i bigâne
N’ola âyîne-i zânûda kalsa çeşm-i hayrânım

3 Hayâl-i la‘l-i rengînîyle oldum rişteveş bî-tâb
Anınçün kûçe-i gevherdedir her lahza çûbânım

4 Ben ol sâhib-i vukûf u dânişim ki her zamân pürdür
Metâ‘-ı enfes-i elvân-ı ‘irfân ile dükkânım

5 Bu şeb gülçîn-i gülzâr-ı hayâl-i his idim Vâli
Gül-i bûseyle pür olsa sezâdır cîb u dâmânım

258.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 O dem ki reşha-gedâ-yı leb bütân oldum
Kemâl-i feyz ile ser-saf-ı mey-keşân oldum

2 Virüp vücûdı fenâya hevâ-yı mihrünle
Çü gird-bâd bu deşt içre bî-nîşân oldum

---

257 Y41a, M54a, B73a.
5. Gül-i bûseyle : –Y.
258 Y41a, M54a, B73a.

3 ‘Arûs-ı ma‘nî gibi dîdeden olup gâ’ib
Verâ-yı perde-i efkârda nihân oldum

4 Bu deşt-i pür hatar u hevl-nâk-ı vahşetde
Hezâr şîr u pelenk ile imtihân oldum

5 Sarıldı dil yine bir nahl-ı nevrese Vâli
Hadîka-i eleme tâze bâgbân oldum

259.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Haşyetimden sana izhâr-ı şikâyet idemem
‘Arz-ı ahvâl-i dil-i zâre cesâret idemem

2 Dest-res-i ehven iken mâ-hasal-i dünyâya
Lîk âb-ı zahm-ı itlâf u izâ‘at idemem

3 Hıyn-ı hılkatde bana tev’em olan ma‘nâdır
İhtiyârımla gam-ı ‘aşkı ferâgat idemem

4 H^{v}âh-ı nâ-h^{v}âh alırım gâhîce gül-bûselerin
Sâde nazreyle o ruhsâra kanâ‘at idemem

5 Zâhidâ ‘arz-ı tekâ eyleme kim yâri değil
Düzd-i matlûbı bile sana emânet idemem

6 Hasm-ı cânım ise de rikkat-i tab‘ımdandır
Hat idüp vakt-ı-belâsında şemâtet idemem

7 Kemer-i gayreti itsem ne kadar bend-miyân
Vâli gönlümce o fettânı ziyâfet idemem

260.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Figân ki kuşte-i tig-ı ‘itâb-ı hûbânım
Mekîn-i ser be-giribân-ı genc-i harmânım

2 Figân ki gerdişi maksûdum üzre olmadı hiç
Sabâh-ı mahşere dek şekve-rîz-i devrânım

---

259 Y41a, M54a (der-kenar), B74b.
4. –B.
260 Y41b, M54a, B73b.

3 Figân ki cismimi itdim bu yolda hâk henüz
Netîce-i eser-i harf-i ‘aşk-ı nâdanım

4 O şûh her gice bî-zevk olur figânımdan
‘İtâb-kerde-i tab‘-ı latîf-i hubânım

5 Garîk-i hayret olup şeş cihâtdan Vâli
Tamam-ı mest-i mey-i ‘aşk u kıble-gerdânım

261.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Hecrinle âşinâ olalı bî-elem miyim
Ya münkir-i letâfet-i sahbâ-yı gam mıyım

2 Ey bî-vefâ yine ne bu bî-câ tegâfülün
Üftâdelikde gayrın ile müttehim miyim

3 Ben nâ’il olmadan iderim vasf lütfunı
Ey mâh-pâre münkir-i nân u ni‘am mıyım

4 Benden meta‘-ı ma‘nî olur Rûm’a rây-gân
Gevher-fürûş-ı bender-i mülk-i ‘Acem miyim

5 Olmaz zebân-güzâr-ı bütân nâm-ı Vâli hiç
Bilmem hurûf-ı lutf mı lafz-ı kerem miyim

262.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Nigînâsâ ser-â-pâ zahm-dâr u şerre-zâr oldum
Hırâş-ı hâtır itdim gerçi peydâ nâm-dâr oldum

2 Tenim mahv-ı hayâl-i hâl u zülfi itdi ol âfet
Hayâtımdan eser varken gıdâ-yı mûr u mâr oldum

3 N’ola mergûb-ı ‘âlem olsa her dem gevher-i zâtım
Dükân-ı sûk-ı ‘irfânda metâ‘-ı rûy-kâr oldum

4 Halel-yâb itdi cism-i nâ-tüvânım ‘illet-i pîrî
Binâ-yı köhneâsâ her tarafdan rahne-dâr oldum

---

261 Y41b, M54b, B73b.
262 –Y, M51b (der-kenar), B75a.

5 Sezâdır levh-i kabrim itse seng-i sürmeden yârân
Şehîd-i gamze-i bir çeşm-i şûh-ı sürme-dâr oldum

6 Tagayyür olmadı zâtım meâl-i ʻizz u zilletden
Bu gülşende eğerçi geh gül oldum gâh hâr oldum

7 Melâlimden kemâl-i şevk ile yok nâleye vaktim
Mahalsiz bir gül-i şükufteye hayfâ hezâr oldum

8 Tebâh-ı ʻömr idüp gezdim ser-i kûyında yıllarla
Tesâdüfle hemân bir kez o bî-mihre dûçâr oldum

9 Olaldan kişver-ârâ-yı maʻâni Vâliyâ zâtım
Suhan-i sencân-ı devrâne mahall-i iftihâr oldum

ن Kafiyesi

263.

mefʻûlü / fâʻilâtü / mefâʻîlü / fâʻilün

1 Sarf eyledikçe cânib-i gayra nezâresin
Neşr itdi dehre şuʻle-i âhın şerâresin

2 Erbâb-ı tabʻ ider mi meğer bahta ittikâ
Görse ziyâde mehre mukâbil sitâresin

3 Dilden izâle-i gama yok sâki kudretin
Engûr-ı tâk-ı ʻazabın içirsen ʻusâresin

4 Kalmaz tahassürü dahı lezzât-ı ʻâleme
Âgûş-ı h^{v}âhişinde gören mâh-pâresin

5 Gelmez gınâ ol âfet-i kassâba Vâliyâ
Laht-ı dil ile kılsa müzeyyen kınnâresin

264.

fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilün

1 Vuslât-ı gül yok harîf-i zahm-ı yâr olmak çetin
Yâr ile agyâr u agyâr ile yâr olmak çetin

---

263 Y41b, M55b, B76b.
264 Y42a, M60a, B80b.

2 Ülfetin mümkün olurdı ‘âşık-ı nâlân ile
Senin cevrinle gönül pür inkısâr olmak çetin

3 Subha vü seccâde ile zâhid olmak sehldir
‘Âşık-ı şeydâ vü rind-i bâd-hâr olmak çetin

4 Ey felek n’itdim sana bunca işi ‘aks eyledin
Nâ-tüvan itdin vücûdum sana yâr olmak çetin

5 Vâliyâ meydân-ı nazmı hep sen itdin böyle teng
Sa‘y kıl yârân içinde şerm-sâr olmak çetin

265.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Nesîm-i bü’l-heves gîsû-yı cânânımdan el çeksin
Çeker bir gün nedâmet âh u efgânımdan el çeksin

2 Yanımda subha dek yârin hayâli mîhmânımdır
Bu şeb h^{v}âb-ı ferâgat çeşm-i hayrânımdan el çeksin

3 Dil-i mecrûhum âzâd eylesin derd-i keş-â-keşden
Ya itsin çâre vuslatdan ya dermânımdan el çeksin

4 Hicâb altında korsa böyle sâkinin ger ibrâmı
Leb-i küstâh-ı ‘ismet bûs-ı dâmânımdan el çeksin

5 İşitdim dir imiş bâd-ı sabâya, söyle Vâli’ye
Perîşân eylerim zülf-i perîşânımdan el çeksin

266.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Gider mi hârhâr-ı nâ-murâdı tab‘-ı bülbülden
Şarâb-ı şebnemi nûş itmeyince sâgar-ı gülden

2 Derûn yâd-ı hat ü zülfünle olmuş öyle bir sevdâ
Ten-i zâr u nizârım fark olunmaz târ-ı kâkülden

3 Dili itdi o denlü pür nezâket ülfet-i hattın
Olur hâtır-ı perîşân mevc-i sünbül bû-yı sünbülden

---

265 Y42a, M55b, B77a.
4. ger ibrâmı : –Y.
266 Y42a, M54b, B75b.

4 Musavver sûret-i eşyâyı gûn-â-gûn ider tezyîn
Alınmaz neş'e-i pür feyz-i hüsn-i gül karanfilden

5 Hakîkat-bîn eşyâ lutfını fehm itse ger Vâli
Gider mi gayri bâba bir kadem bâb-ı tevekkülden

267.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 İdenler kesb-i 'işret gayrîler 'âlî-cenâbımdan
Benim dâ'im cefâdır mâye-i nâz u 'itâbımdan

2 İlâhî bulmasın sıdk-ı nefes subh-ı ümîdinden
Beni mehcûr u ser-gerdân idenler âfitâbımdan

3 Kaçan fikr-i lebinle bâde içsem deste câm alsam
Olur ma'nî-i rengîn cilveger mevc-i şarâbımdan

4 O mâhi her gice meclis-fürûz-ı gayr işitdikde
N'ola pervâneveş mahv-ı vücûd itsem hicâbımdan

5 Ne denlü tâze tâze nâle itsem vechi var Vâli
Zebân-ı şekveyim ser-tâ-kadem ol mâh-tabımdan

268.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Sabâ gîsû-yı müşk-efşân-ı yâri sal başından
Hikâyet eylesin bir bir giçen ahvâli başından

2 Hevâ-yı zülf-i müşkîninle sorma nâfenin hâlin
Nemed-pûş olmuş o denlü ki şal başından

3 Görürse 'aks-ı rûyun câm-ı meyde ey büt-i tersâ
Habâbâsâ dil-i şeydâ giçer fi'l-hâl başından

4 Gurûr-ı hüsn ile sultânlık eyler seyr-i gülzâr it
Gülün koyma bu sevdâ ile kalsın , al başından

5 Gönül dîvânelikde Vâli mülk-i cünûn olmuş
Anınçün eksik olmaz bir nefes etfâl başından

---

267 Y42a, M55a, B76a.
268 Y42b, M61a, B81b.

269.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Hazer kılmaz o meh-rû 'âşıkın âh u enîninden
Figân çeşm-i siyâh u gamze-i sihr âferininden

2 Kerem it sâkiyâ bana yetişdir bâde-i gül-gûn
Ki bû-yı sirke aldım zâhidin çîn-i cebîninden

3 'Aceb dest-i nigâh ile olur mı mive-çîn olmak
Yine bir tarz-ı hâs ile nihâl-i nâzenîninden

4 Ser-i kûyunda yârin mahrem-i nâz oldı gitdikçe
Tesellî-yâb iken dil bir nigâh-ı kemterîninden

5 Görürse Vâli yârân-ı safâ bu şi'r-i nev-tarhın
Mukarrerdir yine bu neş'e-yâb olmak zemîninden

270.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Ahsen zuhûrun itme ta'accüb hakîrden
Fehm it bu sırrı cüsse-i kirm-i harîrden

2 Her zâta bir tecellî-i diğer muhâl iken
Me'mûl olur mı neş'e-i mey her 'aşîrden

3 Zevk-i hakâ'ik ehlini zâhidden isteme
Gelmez meta'-ı bahrı husûle gabîrden

4 Câmid isen de eyleme imdâd-ı gayra meyl
Minnet-keş olma hâme gibi dest-gîrden

5 Cism-i bürehneye ne belâ kıl pîrehen
Besdir libâs-ı ten bize nakş-ı hasîrden

6 Eyle hemîşe sudde-i teklâne. ilticâ
Müstagni ol 'atiyye-i şâh u vezîrden

7 Ehl-i basardır ancak iden derk lutfını
Temyîz-i zişt ü hûb sorulmaz zarîrden

---

269 Y42b, M60b, B81a.
270 Y42b, M58a, B85b.
6. –Y.
7. –Y.

8 Nâdân-ı bî-hıred idemez fark Vâliyâ
Lahn-ı hezâr nâzını savt-ı harîrden

271.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Hûbân-ı dehrin ey gül-ter bî-nazîrisin
Bu tâb-ı nazret ile 'aceb dil-pezîrisin

2 Dirler ki Yûsuf olmuş idi pâdişâh-ı hüsn
Hâşâ nazîrisin dimem ammâ vezîrisin

3 Gafletle giçme gâhi nigâh-ı terahhum it
Üftâde-gân-ı râh-ı gamın dest-gîrisin

4 Bilmem umûr-ı gayrîde var mı mahâretin
Ammâ usûl-i fenn-i cefânın habîrisin

5 Bizden bu denlü Vâli neden ketm u ihtifâ
Bir âfet-i zamânenin elbet esîrisin

272.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Dâg-ı dîrîne-i ten derd ile âb oldı bugün
Dün gül-i tâze idi lîk gülâb oldu bugün

2 Çokdan ol âfete ibrâm-ı visâl eyler idim
Bin belâ ile bile cüz'î mücâb oldı bugün

3 Pîş-i agyârda ol şûha tesâdüf itdim
Bana ihsânı hemân hışm u 'itâb oldı bugün

4 Yâre hasret-key iken başladı istignâya
Dil-i ser-keşte 'aceb 'âlî-cenâb oldı bugün

5 Vâli-i hastesini itdi 'iyâde Rahmân
O tabîb ten-i pür derd-i müsâb oldı bugün

---

271 Y42b, M58a, B78b.
272 Y43a, M57b (der-kenar), B85b.
4. Yâre : Yâr Y.

273.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Şüst-rû vaktini bekler o meh-şîvegerin
Eylemiş mihr-i gül-âb ile pür ıbrık-ı zerîn

2 Göricek dilberi mestâne olur şevkinden
Dolaşır pâları birbirine peyk-nazarın

3 **'Usr u yusr** '[48]ün yine fehvâsını te'yîd eyler
Biri birine refîk oldıgı nef' u zararın

4 Giceler zâhir olup rûzda nâ-peydâdır
Şu'ledir rûh-ı hulûlisi meğer kim fenerin

5 Ne bilir rütbe-i nîk u bedi tasvîrâsâ
Kendi zâtında ki yokdur haberî bî-haberin

6 'Ulemâ-zâdelerin ekseri nâ-kâbil olur
Hayrı olmaz katı çok kimseye eser-i pederin

7 Hem-terâzû olmaz ehl-i sebeyle iclâf
Bir midir kadr u bahâsı güher ü bed-güherin

8 'Ayş 'âlemi biribirine menût olduğuna
Kâsesi ni'met-i gayr ile pür olur kamerin

9 Ehline 'arza çalış akmeşe-i güftârı
Yine erbâbı bilir tâze meta'ın değerin

10 Hâmeveş şâh-ı bütân elde tururken Vâli
Kim arar lezzet-i hâyidesini ney-şekerin

---

273 Y43a, M55a (der-kenar), B82b.

1. Şüst : Şeb Y.
8. –Y.
10. şâh : –Y.

[48] " Usr u yüsr " (güçlük ve kolaylık), Bakara suresi : 2/185, Talak : 65/7, İnşirâh : 94/5-6.

274.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Gam-âbâd eyleyen mülk-i dili hem-vâre sensin sen
Viren kuvvet nihâl-i âh-ı âteş-bâre sensin sen

2 Nigâh it hâle ey çeşm-i kebûd âfet-i şehri
Belâ-yı âsmânı hâtır-ı efkâre sensin sen

3 Fürûg-ı hüsn ile yakdık hüsn-i sâmân-ı iz'ânı
İden 'ankâ-yı sabr-ı lâneden âvâre sensin sen

4 Değildir şimdi berk-endâz-ı gam sen hırmen câna
Ezelden hânümânsuz dil-i bî-çâre sensin sen

5 Cezândır Vâliyâ çek haşre dek izhâr-ı derd itme
Viren nâz ile şöhret ol büt-i gaddâre sensin sen

275.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Bütân kim incinirler 'âşıkın feryâd u zârından
'Aceb gül-goncelerdir kim usanmışlar hezârından

2 Görinen halka halka sanma dest-i şâneden almış
O müşkîn turreler pür-tâb olur tâb-ı 'izârından

3 Gönül kim zahm-ı dest-i hâr ile âzurde olmuşdur
Yine hoş-nûd olur bu bâg-ı dehrin nev-bahârından

4 Dil-i pür-süz ile âteş-fürûz-ı dûzeh-i 'aşkım
N'ola ger yansa 'âlem âhımın kemter şerârından

5 Nazîre söylemek âsân idi Âgâh u Nâbî'ye
Bir iki câme nâ'il olsa Vâli dest-i yârından

---

274 Y43a, M58b, B79b.
1. // kuvvet : –Y.
4. sen : –Y.
275 Y43b, M60a, B80b.

276.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Olan h^{v}âhiş-ger-i şefkat o şûh-ı lâ-ubâlîden
Nemâ ümmîd eyler gonce-i tasvîr-i kâlîden

2 Ne zevk eyler gönül bûs itmeyince la'l-i gül-fâmın
Mey-âşâma ne hâsıl sâde seyr-i câm-ı hâlîden

3 Nuhustedür rakîbi bir bezmde imtiyâz itmem
Teşe'ümdür katı noksân değildir şîşe-i hâlîden

4 Zıhâm-ı ceyş-i gamla kârmândır hâtır-ı mahzûn
Hudâ göstermesin ser-vakt ola hâli ahâlîden

5 Yazık kim kadrimi fehm itmeyüp dirmiş o bî-pervâ
Erâzilden bir Âsef bana yeğdir nice Vâli'den[49]

277.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Visâli rûz u şeb agyâre erzânî sezâ olsun
Bana kâfidir ol meh ayda bir kez rû-nümâ olsun

2 Hemân müşkül budur kim olmaya meşrebce bir âfet
Tek olsun, hûnî olsun, zâlim olsun, pür-cefâ olsun

3 Müsâvîdir tahammül-kâre cümle cânib-i Hak'dan
Gelen hükm-i kazâ ile 'inâ olsun gınâ olsun

4 Gözi kızmışdır Amed kasdına destin sunar nâdân
Diler bâd-ı semûm olsun hemân bâd-ı hevâ olsun

5 Bana bîgâne olsun ister ise ser-te-ser 'âlem
Hemân sehv ile senden bir nigâh âşinâ olsun

6 Benimle sîne sâf olmazsa , bâri dûd-ı âhımdan
Sipihrin göreyim çeşm-i sefîdi serme-sâ olsun

7 Ne denlü mübtelâ-yı 'illet-i âlâmı olsam da
Devâ ümmîdin eylersem felekden bana dâ olsun

---

276 Y43b, M58a, B78b.
1. şefkat : ülfet Y. / kâli : hâli : Y.
3. // değildir : " dilinden " gibi bir kelime Y.
[49] Asef isminin ihtimâl bir gayr-ı Müslim adı olabileceğine dair bilgi der-kenâr olarak verilmiştir. Y.
277 Y43b, M55a, B76a.
1. sezâ : –Y.

8 Haleldir râst-gûyânâ mümâşât u riyâ Vâli
Hakkı ketm itme isterse muhâtab pâdişâ olsun

278.
mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 'Atiyyesin aramaz minnet-i kibârı gören
Bakar mı lahmine hargûşda firârı gören

2 Derûnı düşmen-i cân-ı necâbet olsa revâ
Firâz-ı sadrda eclâf-ı kem 'ayârı gören

3 Olur mı müşterî-i her metâ'-ı pes-mânde
Bakınca vahle-i evvelîde rû-yı kârı gören

4 Bilir meâl-i suhâ-yı tıbâ'-ı dûnânı
Dem-i i'tâda mübâhât u iftihârı gören

5 Ne denlü âfet pey-der-pey mukarrer ise
Ferâgat eylemez zevk-i iştihârı gören

6 Bulur mı râhat-ı cân pister-i tefekkürde
Yanınca ol bütün agyâr-ı nâ-bekârı gören

7 Bezmde hassamız ancak nigâh-ı hasretdir
Gürûh-ı gayrîdir eltâf-ı bî-şumârı gören

8 Bilir esâfiledir meyl-i tabi'i rif'atde
E'âlî semtine evzâ'-ı rûzgârı gören

9 İder müşâhede keyfiyyet-i melâletini
Bu rû-yı zed ile Vâli-i dil-fikârı gören

279.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Duyulur mı o mehin 'işret-i hamâmından
Ayrılır mı nigeh âyine-i endâmından

---

6. olmazsa : olmaz Y.
7. –Y.
8. // muhâtab : muhâsib Y.
278 Y43b, M56a, B83b.
8. –Y.
279 Y44a, M55b (der-kenar), B83a.

2 Pâ-yı bûse gehî sür'atden olur la'zîde
Zîr-i pâine iner tâlib-i gül-fâmından

3 İzni ger olmasa ol âfet-i pür temkînin
Bûse-i çînlik idemez mihr-i leb-bâmından

4 Görsek agyârı kaçan yâri de lâ-büd görürüz
Bellidir subh-ı sa'd evvel-i ahşâmından

5 Vasf keyfiyyeti erbâb-ı nâşâtın her rûz
Âfitâbın okunur hatt-ı leb-i câmından

6 Oldı dîvâne gönül ma'den-i yâkût-ı kebûd
Ârzû-yı nigeh çeşm-i fülk-i fâmından

7 Bir dem râhatı bin derd-i te'âkub eyler
Şeb-i vaslın haberin yok gibi encâmından

8 Her siyeh kâse kim mîhmânın ider minnet-zâr
Gorsene koyması yeğdir gice it'âmından

9 Bakma rüsvâlığına mey-kede-i 'irfânın
Sayılır dil yine rindân-ı mey-âşâmından

10 Hayr çeşmânı bile lutf ile şermende ider
Nice memnûn değil üftâdeler ikrâmından

11 Bize pîrânece hoşdur ser-i kânûn Vâli
'Âlemin zevk-i bahâr-ı gül-i bâdâmından

280.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Görmek müyesser olmadı rûyın nikâbdan
Çıkmaz o âfitâb nedendir sehâbdan

2 Düşdüm eğerçi tîre gibi hâk-i pâyine
Ref' itdi pâ-mâl idüp âhir-i turâbdan

3 Nâz u girişme ile bu dehr içre 'âkıbet
Meydân-ı hüsni aldı o meh âfitâbdan

4 Ey 'andelib-i dil yeter efgân u sûzişin
Çıkmış o gonce perde-i şerm u hicâbdan

---

280 Y44a, M57a, B78a

5 Bu şi‘re de nazîre idüp sen de Vâliyâ
Yârâna tâze gûy çıkar inkılâbdan

281.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Alınmaz neş’e-i pür feyz-i hüsn-i gül gül-âbından
Bu câmın sâkiyâ keyfiyyeti yeğdir şarâbından

2 Nice şerm-i ruhundan tîreveş-i dûr olmayam ben kim
Kemân ebrûsı âgûşuna çekmez hicâbından

3 Bana cevr u cefâdan çünki insâf eylemez bârı
Benim gibi felek de ayrı düşsün âfitâbından

4 Gazabdan nâr-ı hüsnün itme efzûn kendine rahm it
Dil-i ‘uşşâka döndi târ-ı zülfün pîç u tâbından

5 Dil-i gümkeşteyi kimden ki sordum bilmedi Vâli
Usandı hâtır-ı mahzûn su’âl-i bî-cevâbından

282.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 İtme agzâb o mehi şükûh-ı hâl eylemeden
Ne çıkar bîhûde izhâr-ı melâl eylemeden

2 Şugul-ı nâsa karışup câlib-i emvâl olmak
Farkı yok zıllet-i cer ile su’âl eylemeden

3 Giçirir ehl-i tama‘ vaktini hüsrân üzere
Bu mıdır zevk-i cihân cem‘-i menâl eylemeden

4 Bilir ol âfet cân-ı reng-i ruh-ı zerdimden
‘İllet-i hâtırı tefhîm-i melâl eylemeden

5 Nâ-şinâ kalması evveli mi değildir Vâli
Hâne-i süflede ümmîd-i nevâl eylemeden

---

281 Y44a, M59a, B80a.
282 Y44b, M61b, B82a.
4. Y’de 5. beyit.
5. Y’de 4. beyit.
5. Ümmîd : –Y.

283.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Mezâk-ı muhtelik lezzet-çeş olmaz leb-i ma'nâdan
Safâ-yâb-ı mezâyâ olmadıkça zevk-i eşyâdan

2 Olanlar neş'e-yâb-ı sâgar-ı yek-rengi-i vahdet
Nice temyîz iderler bilmeyiz ismi müsemmâdan

3 Ser-â-pâ mazhar-ı nûr-ı letâfet oldugun seyr it
Nedir fark o kadar dil-keşliğin nahl-ı tecellâdan

4 Gelince hâtıra eşkâl-i gam bak câm-ı sahbâya
Görünür sûret-i âmâli mir'at-i musaffâdan

5 Harîs-i vasl-ı nâ-ümmîd ider keyfiyyet-i hırsı
Nümâyân ehline bu nükte târih-i Züleyhâ'dan

6 Alup meydânı teshîr eylemiş ol kâfir hüsni
Sezâdır başına tel taksa dil şehbâl-i 'ankâdan

7 Nümâ-yı 'âdet-i dârât-ı kâzib gösterüp nâsa
Sefih-kârân-ı 'âlem haz iderler 'arz-ı kâlâdan

8 La'lî-i behişti silk-i nazma çekse de Vâli
Emîn olmaz yine dahl-ı keç-peymâ-yı a'dâdan

284.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Usandı hâtır-ı ser-keşte kayd-ı ârzûlardan
Halâs oldı bezmde sıklet-i câm u sebûlardan

2 Olurdı kasvet-i tavrın gidermek tîre tâb'ânın
Sefîdi rû-yı zencîye gelirse şüst u şûlardan

3 Safâ-yı bâtın-ı 'ârif sıgar mı kalb-i nâdâna
Bahârın hâsılı mümkün mi me'mûl ola cûlardan

4 Münâsib herf-i rengîn bulmadı evsâf-ı la'linde
Aşındı pâ-yı gül-gûn-ı tefekkür cüst u cûlardan

5 Mücâb olmaz temennâ-yı visâle yine ol âfet
Ser-i kûyunda cûlar câri olsa âb-ı rûlardan

---

283 Y44b, M56a, B84a.
284 Y44b, M56b (der-kenar), B85a.
6. –Y.

6 Ne kâbil bâde-i cennetle de def'-i keder dilden
Dimâg âşufte cân âzurde fâsid-güft-gûlardan

7 Bu şi'r-i sâde vü şûh-ı hoş-âyîndir yine Vâli
Nazîre-cûluk itse vechi vardır tâze gûlardan

285.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Dil kim tecerrüd ehlidir eşyâyı neylesin
Fikr-i esâs menzil u me'vâyı neylesin

2 Geşt u güzâr-ı dâmen-i sahrâ-yı vahşeti
Terk eyleyüp de gûşe-i tenhâyı neylesin

3 Pîş u pînde kalmayıcak nakş-ı h^{v}âhişi
Hûlyâ idüp 'alâka-i dünyâyı neylesin

4 Âzâdelikle bulmuş iken râhat u sürûr
Bir de hevâ-yı dagdaga-i fermâyı neylesin

5 Bir 'ayş içün bu 'arsageh-i pür melâlde
Eşhâsa gûne gûne temennâyı neylesin

6 Pîş nazarda olmaya ger gevher-i ümîd
Hevl hevâ-yı kulzüm deryâyı neylesin

7 Fehm itmeyen hakâ'ik-ı eşyâ-yı mâlını
Nakş-ı cihânda sâde temennâyı neylesin

8 İ'mâde kim bulunmaya idrâk-ı sîr u zûd
Zahmet çeküp teveccüh-i sahrâyı neylesin

9 Tenhâ gider giden reh-i 'ukbâya Vâliyâ
Kayd-ı refîk u sıklet-i hem-pâyı neylesin

286.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Hezâr Dicle-i hûn cârî çeşm-i pür nemden
Fenâya gitdi cihân girye-i dem-â-demden

---

285 Y45a, M57a, B77b.
4. Y'de 5. beyit.
5. Y'de 4. beyit.
6. –B.
286 Y45a, M57b, B78a.
1. hûn : –Y.

2 Sürûrı kande bulursan şuhûr var anda
Zamâne ‘ıydı dahı hûnidir Muharrem’den

3 Enîs-i câm görüp mey-keşânı bilmezsin
Ne kanlar urdugını tâze tâze vâhemden

4 Mu‘ârif ehlini hem-vâre pest ider mâdûn
Budur kavâ‘id-i takvîl devr-i Âdem’den

5 Mekîn-i taht-ı zer olmak cihânda müşküldür
Hırâş-ı hâtırı fehm eyle fıs-ı hâtemden

6 Dil-i şikeste mizâcın mezâkı muhteldir
Temeyyüze kudreti yok ta‘am-ı sekr-i semden

7 Henüz münşerih olduk safâ-yı hâtırdan
Rehâ idince dili kayd-ı zülf-i pür hamdan

8 Bizâ‘a eylemek erbâb-ı cerre lâzımdır
Nice fesâne-i fâsid sehâ-yı Hâtem’den

9 Zıhâm-ı sıklete değmez ta‘ayyüşi Vâli
Çıkan bezir çıkarır çâr-sû-yı ‘âlemden

287.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Hırâm-ı nâzın iden seyr o şûh-ı şîve-gerin
Görür mi bir dahı hâtırda gussanın eserin

2 Ne hisse-yâb olacak nazara seyr-i la‘linden
İder mi ref‘-i ‘ateş âb-ı çeşme-i güherin

3 Bahîl u ehl-i kerem gibi çok tefâvüti var
Dıraht-ı bî-semer ile nihâl-i bâr-verin

4 Temâyül itmeye benzer zamân-ı pîrîde
Derûn tîresini rûşen itmesi fenerin

5 Görülmemiş dahı yâr nesi kalmamış Vâli
Düşürse şu‘bede bâz-ı zamâne mihrlerin

---

8. –Y.
9. // Çıkan : Çıkar Y. // bezir : bâzâr Y, M.
287 Y45a, M57a (der-kenar), B84a.

288.
mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Zâhid bilirim 'âlemi dîvâne sanırsın
Zu'munca hemân kendini ferzâne sanırsın

2 Hâbîde edâ ile virirsin dile nefret
Etvâr-ı bedin tarz-ı zarîfâne sanırsın

3 Olmaz şeref-âzâr ile ey nev-heves câh
Tahrî-i dili cünbüş-i merdâne sanırsın

4 Kuzmuş gözün ey mest u harâb-ı mey-i nahvet
Her uğradığın menzili meyhâne sanırsın

5 Mâhiyyetini sanma ki bilmez değiliz biz
Ey murg-ı çemen sen seni âyâ ne sanırsın

6 Hem-râz idinüp bir iki erzâli dirîgâ
Hayfâ sana ki Vâli'yi bîgâne sanırsın

289.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Mezâk-ı cânı yeksân it merâretden halâvetden
Ne mahzûn ol ihânetden ne mesrûr ol i'ânetden

2 'Asırda 'arz-ı hub cu'lî nâs içre olup 'âdet
Felâtun gelse temyîz idemez sıdkı hıyânetden

3 Girerse 'arz-ı kâlâya zamâne şeyhi meclisde
Neler izhâr ider seyr eyle sandûk-ı kerâmetden

4 Gider mi lutf ile müstehziyânın hubs-ı zâtîsi
Olursa fârig olmaz bir dem agmâz u işâretden

5 Emîn olmak sipihr-i kîne-bâzın şer u mekrinden
Vefâ ümmîdin itmek gibidir hercâî-i âfetden

6 Kadem basmak değil yâda getirmem bir dahı Vâli
Halâs olsam selâmetle bu bezm-i pür nedâmetden

---

288 Y45b, M61a, B81b.
289 Y45b, M59a, B79b.

290.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Gelmez husûle kâm-ı dil ol dil-firîbden
Mahbûbdur ne gelse de ancak habîbden

2 Bir dest-bûs ümîdine itmiş bizi fedâ
Ammâ ki giçmesin dil-i şeydâ nasîbden

3 Mestânelikle şerh u beyân eylemiş meğer
İfşâ-yı râz umulmaz idi 'andelîbden

4 Dil haste-gân-ı hecr ki başdan aşa maraz
A'lî değil mi vech-i 'ubûs tabîbden

5 Ânen-fe-ânen pür keder olmakdayız hemân
Va'd-ı derûg dilber u sıkl-ı rakîbden

6 Vâli himâye eylese Hâmi bir iş değil
Me'mûlümüz husûle gelirdi Lebîb'den

291.
mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Me'mûlum iken gâh taltif-i güzelimden
Oldı dile ihsânı füzûn-ter-i emelimden

2 Bukrât-ı felek nüshaların eylese dirhem
Dermânda kalır yine 'ilâc-ı 'ilelimden

3 Üftâdeliğin resmi budur şehde olursa
Ruh-sûdeliğim pâyına sanma zılelimden

4 Olsam ne kadar münzevi-i gûşe-i vahdet
Râhat bulamam sıklet-i sû-i 'amelimden

5 Bilmez reviş-i lâbeyi, evkât-ı niyâzı
Râzı değilim vaz'-ı dil-i bî-mahalimden

6 Âteşlere yoksa ten-i zârım yine itmem
İzhâr güle hûy-ı büt-i bî-bedelimden

---

290 Y45b, M58b, B79a.
1. husûle : husûl M, B.
291 Y46a, M61b, B82a.
8. –Y.

7 Cemâze-gerdûn ne kadar olsa da pür zûd
‘Acz-âver olur kesret-i bâr-ı keselimden

8 İfşâya hicâbım ne kadar olsa da mâni‘
Fehm eyler o meh hâl-i derûnum gazelimden

9 Dirler bana cânânesin al Vâli rakîbin
Cânın bile alırdım eğer gelse elimden

292.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Nice bir hassa-i hâtır-ı tama‘-ı hâm olsun
Bizi nâ-kâm iden kendi de nâ-kâm olsun

2 Çıkdı nümâmalık ile nâm-ı rakîb-i müfsid
Dahı rüsvâ-yı cihân dahı bed-nâm olsun

3 Çâr-ı nâ-çâr dimişler zürefâ yârânı
Dil-i dil-dâr dahı bâde-i gül-fâm olsun

4 Güft u gûsın kim ararmış bir âlâ-yı erzâlik
Tek hemân halka-i bezmde o perî râm olsun

5 Kayılız her ne melâmet ki gelir bülbülden
Zîb-i pister bize Vâli o gül-endâm olsun

293.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Firâg gelmedi mi sana bî-vefâlıkdan
Usanmadın mı dahı ‘âlem âşinâlıkdan

2 Çemende sâgar-ı gül pür şarâb-ı şebnem iken
Kalır mı bülbül-i şeydâ da eşkiyâlıkdan

3 Asılda olmayıcak fi‘l-i zât ile mecbûl
Ne kesb-i feyz olunur cu‘lı pârsâlıkdan

4 Teferrüd itdü gine kendü cinsine lâ-büd
Habâb zâ’il olur cüz’i hod-nümâlıkdan

---

292 Y46a, M58a, B79a.
293 Y46a, M59a (der-kenar), B84b.
4. –Y.

5 Müdâm cünbüş-i esbâb-ı hüsni ber-câdır
Gınâ gelir mi o fettâna dil-rubâlıkdan

6 Çıkar mı hârice bir harf-i dil-nişîn
Tevârüd itse de ilhâm-ı semt-i Hâlık'dan

294.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Nühüfte-sûz-ı derûn âşikâr olur bir gün
Bu pîşe-zâr-ı cihân şu'le-zâr olur bir gün

2 Giderse seyl-i sirişkim bu gûne pey-der-pey
Binâ-yı kasr-ı felek târ-mâr olur bir gün

3 İrer merâmına hâtır kalır mı böyle hazîn
Hudâ muvaffak ider baht-ı yâr olur bir gün

4 Eser nesâ'im-i eltâf bârı çok sürmez
Dıraht-ı huşk-ı emel mîve-dâr olur bir gün

5 Piyâde kat'-ı reh-i zûd-ı hecr iderse ne gam
Gönül nigâver-i vasla süvâr olur bir gün

6 Hezâr hezâr sitem-i bî-'aded yeter zâlim
Dem-i muhâsebe, rûz-ı şumâr olur bir gün

7 O nâz-perver olan cism-i nâzenîn Vâli
Reh-i diyâr-ı 'ademde gubâr olur bir gün

295.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Gönül sen ihtiyârınla giriftâr olmak istersin
Esîr-i her sitem-kâr u dili zâ olmak istersin

2 Halâs olmuşken âlâm u hevâ vü güft-gûsundan
Yine rind-nazar-bâz u heves-kâr olmak istersin

3 Belâ-yı derd-i 'aşkı az mı çekdik hamiyye itmezsin
İfâkat-yâb iken tekrar bîmâr olmak istersin

---

294 Y46a, M59b, B80a.
295 Y46b, M60a, B81a.

4 Niçin âsûde-gird-i vâdi-i âzâdi olmuşken
Yine bir zâlimin destinde nâ-çâr olmak istersin

5 Ser-â-pâ gûş-ı pür hiddet gerekdir idesin cânı
Meâl-i nutk-ı eşyâdan haber-dâr olmak istersin

6 Nekâyısdan teberrî lâzım ehl-i hakîkatdir
Nigâh-ı lutf-ı ‘irfâna sezâvâr olmak istersin

7 Derûnı düşmen-i iz‘ân u dâniş ola gör Vâli
Eğer manzûr-ı çeşm-i baht-ı bîdâr olmak istersin

296.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 İrdi bahâr seyr-i kenâr itmemek niçün
Eyyâmı geldi geşt ü güzâr itmemek niçün

2 Fırsat bu gûne olmuş iken râm-ı h^{v}âhişin
Nahcîr-i ‘ayş u zevk şikâr itmemek niçün

3 Hep bâdisin sen ey gül-i ter sûz u tâbına
Gâhîce meyl-i savt-ı hezâr itmemek niçün

4 Teslîm-i câme-h^{v}âb iken ol şûh-ı sîm-ten
Def‘-i hevâ-yı bûs u kenâr itmemek niçün

5 Gâhi devr çalup ser-i râhında Vâli’ye
Bir kez su’al-i hâtır-ı zâr itmemek niçün

297.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Fütûr geldi dile bî-eser du‘âlardan
Nedir husûle gelen mümteni‘ ricâlardan

2 Ümîd-i şefkat iden dehrden hatâ eyler
Galat mülâhazadır mihr-i bî-vefâlardan

3 Ru’us-ı ehl-i dile hassa yok hâsından
Tutulsa vech-i semâ ger pür humâlardan

---

5. Birinci mısra Y nüshasında der-kenâr olarak yazılmış.” ‘ Ser-â-pâ gûş-ı vahdet gerekdir idesin cânı’ tarzında yazılıdır fakat, tamam bir vezn ve ma‘nâ ifâde etmiyor. “ şeklinde müstensih notu var.

296 Y46b, M56b, B77a.
297 Y46b, M60a (der-kenar), B84b.

4 Kalır mı şüphe dahı kurb-ı sâ'at olduğuna
O dem ki râ 'iy kadin gösterir binâlardan

5 Eğerçi yirdeki yüz pâzde değil dirsen
Nedir ya şükûh-ı pâ-mâli nakş-pâlardan

6 Cihânı terk değil cândan itdirir bî-zâr
Kişiyi vaz'-ı kerân-ı semt-i nâ-sezâlardan

7 Vüsûl-i menzil-i maksûd belki ehven idi
Düşerse deste eğer biri reh-nümâlardan

8 Bilir mezâkını dîvân-ı Vâli'ye nazarın
Neşât kesb idene dil-nişîn edâlardan

298.

müfte'ilün/ fâ'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün

1 Rûyına saldı nikâb zülf-i girih-gîrden
Hâle-nişîn oldı mâh halka-i zincirden

2 Terk-i cefâ-yı rakîb mihr u vefâ-yı rakîb
Eyledi vîrâneter gönlümi ta 'mîrden

3 Oldı gül-i dâgdan sîne çü bâg-ı İrem
Döndi perî-zâde dil bâl u per-i tîrden

4 Ol büt-i bî-mihrden itme ümîd-i vefâ
Ey dil alınmaz gül-âb gonce-i tasvîrden

5 Şükr ki Vâli sıfat gonce-i maksûd içün
Bâd-ı bahâr oldı âh kuvvet-i te'sîrden

 Kafiyesi

299.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bezme nizâm virmiş iken zevk-i câm ile
Oldı şikeste neş'e-i mâh-ı siyâh ile

2 Bir fasl-ı güldür eyleyecek kesb-i inşirâh
Evvelde mürûr itmede renc-i zikâm ile

---

298 –Y, M56b, B77a.
299 Y47a, M62a, B86a.

3 Farzâ ‘isâre-i ‘aneb-i bâg-ı huld imiş
Hem-reng olur mı bâde-i yâkût-fâm ile

4 Yârin ki hâtırında ola kasd-ı iltifât
Eyler edâ meâlini sâde selâm ile

5 Da‘vâ-yı kadri kendi vücûdundan görmedin
İtdik musâdefet nice zî-kadr u nâm ile

6 Vech-i teşâbüh ol büte her tıflı hoş değil
Olmaz müsâvi mihr, meh-i nâ-tamâm ile

7 Çok ehl-i tâb‘ u nâdire-dân ‘ad olan vücûd
Gülzârı fark ider mi meğer sath-ı bâm ile

8 Yâr ile geldi dün gice bezme rakîb-i dûn
Teşvîşe çekdi sohbeti halt-ı kelâm ile

9 Âsâr-ı inbisâtımı kor dilde Vâliyâ
Bu ‘ayşgehde muhtılat olmak inâm ile

300.

mef‘ûlü / mefâ‘îlün / mef‘ûlü / mefâ‘îlün

1 Olmazdı gönül nâlân devrî-i dil-ârâda
Olsa eser-i şefkat yârân u ahibbâda

2 Her şeb şerer-i âhım te’sîr-i muhabbetle
İş‘âle olur bâdı kandîl-i Süreyyâ’da

3 Bîgânelik izhâr it ifşâsı değil câ’iz
Müstagrik olursan da envâr-ı tecellâda

4 Mânend olamaz zâhid rindân-ı sebek-rûha
Taklîd değil kâbil etvâr-ı Hudâ-dâde

5 İtlâfı zarar virmez nakd-ı suhanın zîrâ
Her lahza tekevvünde gencîne-i ma‘nâda

6 Terk-i heves-i câh it bî-kayd hazûr ile
Geh gûşe-i râhatda geh seyr u temâşâda

7 Bildik ki melâletden râhat bulamaz hâtır
Ol dem ki kadem basdık bu dâr-ı gam- âbâda

---

300 Y47a, M62a (der-kenar), B96b.

8 Vâli bu celâletle mahkûm olamaz nâsa
Lâ-büd bulunur ismin te’sîr-i müsemmâda

301.

fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Mâlik-i hulk-ı taybdır gonca
Katı rûha karîbdir gonca

2 Min vechi’llah nisbeti vardır
Zâtı pâk u nesîbdir gonca

3 Beyne’l-ezhâr kadri ‘âlîdir
H^{v}âr bakma hasîbdir gonca

4 Götürürler el üzre her yirde
Kande olsa ragîbdir gonca

5 Rahm-ı gülbünden olalı zâhir
Pür hayâ vü edîbdir gonca

6 Horde-sâl ise de bilir vaz‘ın
Subh-ı şâmı hasîbdir gonca

7 Hüsn ü kubh-ı hezârı fehm eyler
Nükte-dân u lebîbdir gonca

8 Sıla eyler bir iki gün yılda
Cem ile hem-nasîbdir gonca

9 Geh gül-efsûn görür gehî bâde
Vatanında garîbdir gonca

10 Esfel a‘lî dimez ider ülfet
Diyemem ki necîbdir gonca

11 Açılup keşf-zâr ider gâhî
Cüz’ice bî-şekîbdir gonca

12 Kapılup şîvesine aldanma
Dil-rubâ dil-firîbdir gonca

13 Bu letâfetle hayf kim Vâli
Hem-dem ‘andelîbdir gonca

---

301 Y47b, M62b, B86b.

302.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Bî-hicâbâna nigâh itme ruh-ı dil-dâra
Gelmesin gird-i keder âyine-i ruhsâra

2 Devr-i 'aks-ı ruhun itdi cilâdın 'âri
Döndi mir'ât-ı dil âyîne-i cevher-dâra

3 Sorma hâlin, dil-i şûh olmuş iken âzâde
Pây-mâl oldı yine bir meh-i hoş-reftâre

4 İtmem ümmîd-i devâsın o tabîb-i cânın
Kâyilim hâl-i harâbî gehi istifsâra

5 Fârig-i 'aşk iken olmuşdı gönül âsûde
Düşdi bî-çâre yine el-sine-i eşrâre

6 Böyledir ehl-i kerem içre sühâ-yı memdûh
Öyle ihsân ide kim yer komaya tekrâra

7 Vasf-ı cânânım ile bu gazel-i rengînim
Oldı her mısra'ı bir âfet-i âteş-pâre

8 Hâme-i pür gûluk iderken yine oldı ebkem
Gâlibâ eyledi imsâk-ı der-güftâre

9 Kesret-i ceyş-i günehden ne bu vahşet Vâli
İntisâbın var iken dergeh-i istiğfâre

303.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Muhabbet iddi'âsın eylemek pîr-i köhnelikde
'Arûs olmağa meyl itmek gibidir pîrezenlikde

2 Nedir bir zahm-ı serden gayrı kesbi tîşe-i gamla
Ne hâsıl eylemiş Ferhâd'ı bilsen kûh-kenlikde

3 Virir rîş-i sefîde hüsn-i âhir katre-i bâde
Feşân itmek gibi gül-berk-i surhı yâsemenlikde

4 N'ola hâl-i binâ-gûş-ı ruhun hat içre setr itse
Olur pûşîde-rû ekser gezenler râh-zenlikde

---

302 Y47b, M62b (der-kenar), B98b.
303 Y48a, M63a, B98a.

5 Bütân-ı Rûm ile kalma gönül cân at Sıtanbul'a
Giçüp Mersinlük'i var def'-i gam it nârvenlükde

6 Nevâziş semtine meyl itmemişdir meşrebi ammâ
Yed-i tavlâsı var ol zâlimin hâtır-şikenlikde

7 Rakîb-i dûnı dûr it koyma kalsın hâk-ı kûyında
Sen insâf it koyar mı böyle şûhı kimse şenlikde

8 Dü-bâlâ zevk-i gûn-â-gûn ider her tâze kim Vâli
Kaçan mânendi bir şûha kapılsa sîm-tenlikde

304.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Kaçırma dîdeden h^{v}âb-ı huzûrı ârzûlarla
Kapılma gülşen-i ikbâl-i dehre reng u bûlarla

2 Ne bilsin n'eydüğin râhat-güzâr-ı âteş-i hasret
'Alâka itmeyenler seyr-i rû-yı tünd-hûlarla

3 Gider mi hâtırımdan neş'e-i la'l-i revân-bahşın
Gelirse âb-ı yâkût-ı ferah bezme sebûlarla

4 Ne nef' eyler herem- âlûde cisme dâglar bilsün
Cedîd olur mu bir de câme-i köhne refûlarla

5 Eğer ehl-i hıredsen mihr u mâhın hâletin fehm it
İder kesb-i şerâfet ihtilât iden nigûlarla

6 Mugâyir olıcak bir kesde reng-i zâhir u bâtın
Gül-i ra'nâ gibi ta'dâd olur merdûd-rûlarla

7 Gasakla âftâbın ülfetin iş'âr ider lâ-bud
Bulunsa gâhîce sohbetde nev-resler dü mûlarla

8 Azalmaz kâlıb-ı sâbûn-ı rahmet zerrece Vâli
Hezârân câme-i pür çirk-i cürm-i şüst ü şûlarla

304 Y48a, M63b, B97a.

1. h^{v}âb : âb Y.
4. bilsün : - Y.
6. // merdûd : –Y.
7. Y'de 8. beyit.
8. Y'de 7. beyit.
8. Ezilmez : Kem olmaz Y.

305.

feilâtün / feilâtün / feilâtün / feilâtün

1 Müsned-i fakra giçüp şâh-ı mu'zem'cesine
Terk-i iklîm-i fenâ eyledim Edhem'cesine

2 Kaldı mahrûm ebed-i cennet-i dîdârından
Dâne-i hâline meyl itmeyen Âdem'cesine

3 Rişte-i cân-ı 'arak-çîn ser-i kûyunda bekem
Düşmüş etrâf-ı 'arak-çînine perçemcesine

4 Tâze cân buldı yine 'âşık-ı pür mürdelerin
Dem-i cân bahşın ile 'Îsi-i Meryem'cesine

5 Zûr-ı bâzû-yı suhan birle bugün ey Vâli
Mülket-i nazma emîrim yine Rüstem'cesine

306.

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Gördüm kad-i mevzûnını tûbâ revişinde
Ruhsârını berk-i gül-i ra'nâ revişinde

2 Sensiz şeb-i gamda benim ey mihr-i cihân-tâb
Âhım feleğe çıkdı Mesîhâ revişinde

3 Vaz' olalı sahrâ-yı cünûn gelmedi hergiz
Mecnûn gibi bir bâdiye peymâ revişinde

4 Demdir ki ola cilve-nümâ dîde-i terden
Tûfân-ı sirişkim yine deryâ revişinde

5 Kûyında olan zümre-i 'uşşâkda ey şûh
Gördün mi 'aceb Vâli-i şeydâ revişinde

---

305 Y48a, –M, –B.
306 Y48a, M68a, B90b.

307.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Aldanma dehr-i dûn seni mesrûr iderse de
Vîrâne eyler âhiri, ma‘mûr iderse de

2 Lâ-büd bir âfet ile ider mübtelâ yine
Cüz’î şerefle her kimi meşhûr iderse de

3 Zîr-i zemîni ‘akıbet eyler makarr sana
Mânend-i mihr-i ‘âleme manzûr iderse de

4 Bir tâze kasdı var yine cevri ‘abes değil
Gâhî su’âl-i hâtır-ı rencûr iderse de

5 Memnûn-ı lutfıyım o bütün Vâli tâ ebed
Bin kez zecâc-ı kalbimi meksûr iderse de

308.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Ülfet-i şâhid-i mey şöhret u şân oldı bize
Tahta-i mey-kede, taht-ı Sıfahân oldı bize

2 Pûşiş-i zerd-i hayâli o perînin şimdi
Mûris-i ‘illet-i renc-i yerekân oldı bize

3 Seyr-i nilüfer-i zerrîne düşüp ragbetimiz
Gayr-ı ezhâr-ı çü-evrâk-ı hazân oldı bize

4 Gül-i nesrîni görüp yâsemen-i zerd içre
Yine sermâye-i derd-i halecân oldı bize

5 Fikr-i kaddî vü hayâl-i sâri bâlâ-yı pûşı
Mûcib-i ‘uzlet-i ebnâ-yı zamân oldı bize

6 Sarılık basmışa döndük sararup hasret ile
Câme-i zerdi belâ-yı dil u cân oldı bize

7 Bir iki hatve vü şûh ile mümâşat itdik
Hased u reşk ile ‘âlem nigerân oldı bize

8 Ne kadar var ise hoş-nagme unutduk Vâli
Sarılı nakş hemân vird-i zebân oldı bize

---

307 Y48b, M72a, B94b.
308 Y48b, M63a (der-kenar), B100b.

309.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Hâsdır böyle hırâm ol meh-i nâz-âlûde
Görmedim vâdi-i reftârını bir meh-rûda

2 Neş'e-i sâgar-ı sahbâ-yı İrem'dir mahazâ
Cilve-i câme-i gül-gûn o kad-ı dil-cûda

3 Olsa da bâfte-i târ-ı nigeh-i pîrheni
Hâr şeni zâhir olur yine o gül-pehlûda

4 Dildeki dâgların zevkini idrâk idemez
İtmeyen seyr-i çerâgânı kenâr-ı cûda

5 Bulamaz derd-i seri def'ine çâre zen-i çarh
Ne kadar eylese de sandal-ı mâhî suda

6 Şüst-rû itmeyicek cû-yı şafakda hurşîd
Günde bir kez olamaz dergehine ruh-sûde

7 Seherin görmemişiz şâhid-i bahtın hergiz
Giçirir ekser-i evkâtı hemân uykûda

8 Nazarın kat'a çalış seyr-i fenâ nakşında
Şekl-i nâ-dîdeye bak âyîne-i zânûda

9 Vâli'yi hayr ile eyler mi tezekkür-i a'dâ
Ola mı lutf-ı hüsn hiç dehen-i bed-gûda

310.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Komaz gird-i kudûretden eser kalb-i hazînlerde
Ne hâlet olduğun bilmem nigâh-ı nâzenînlerde

2 Değildir behre-ver nûr-ı basîretden dil-i gâfil
Cibillîdir kesâfet hâtır-ı pür hışm u kînlerde

3 Sevâd-ı şâm-ı gamla nûr-ı subh-ı şâdi yeksândır
Tefâvüt mümteni'dir pîş-i çeşm-i pâk-bînlerde

---

309 Y48b, M63a (der-kenar), B100a.
4. // seyr-i çerâgânı : zevk-i çerâgân Y.
6. Şüst : –Y.
7. Seherin : –Y.
310 Y49a, M63a, B97b.

4 ‘Arak-rîz olduğun hiç var mı görmüş rû-yı tasvîrin
Gerekdir ola hıfz-ı âb-ı rû ‘uzlet-güzînlerde

5 Olur mı hek ü ref‘i gizlik tedbîr ile kâbil
Ne ise nîk u bed-tahrîr olan levh-i cebînlerde

6 Yine bir hâl imiş âşûb-ı çeşm u nâz ebrûsı
Haber aldık o fettân-ı sitem-gerden yakınlarda

7 Çıkardı hârice ahkâm-ı bâtıl sûret-i Hak’dan
Olaydı hükme fırsat dest-i kûteh âyinînlerde

8 Hemân ta‘lîm-i feyz ile sana mahsûsdur Vâli
Kümeyt-i kilki itmek cilveger böyle zemînlerde

311.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Ko hâsid itme rinde ifk-i bîcâ gördüğün söyle
İdersen bâri hubs-ı zâtın icrâ gördüğün söyle

2 Hakâ’ik bahsın açma eyleyüp taklîd-i ‘irfânı
Sana sermâye besdir düzme rü’yâ gördüğün söyle

3 Ne dirsen şânımızda hep senindir kesr u noksânı
Yüri ey âfet u şûh hod-ârâ gördüğün söyle

4 Neler dirsin değilken vâkıf-ı keyfiyyet ey zâhid
Kerem kıl itme hükm-i gaybı ammâ gördüğün söyle

5 Su’âle ragbet eylerse o meh ahvâl-i Vâli’den
Ser-i mû itme kâsıd ketm u ihfâ gördüğün söyle

---

311 Y49a, M63b, B97b.

312.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bakma makâl-ı bîhûde-i ehl-i zâhire
Vicdânı zevk ile nazar eyle mezâhire

2 Terk-i vatanla zîver-i tâc-ı mülûk olur
Mahbûs değil mi genc-i mi'âdın cevâhire

3 Em'ân idüp şerâ'it-i sâ'atdan eyle ad
Evzâ'-ı nâ-pesend sıgâr u ekâbire

4 Zâhir-pereste mâ'ni iken sırr-ı zâhire
Reh-yâb olur mı sırr-ı harîm zamâ'ire

5 Girdikçe gâhi akmişe-i lafz-ı pâk ele
Hûbân-ı ma'niye biçeriz sevb-i fâhire

6 Pâ-bend-i kışr olur idemez lebbe dest-res
İden fedâ safâ-yı butûnı zevâhire

7 Terk eyledik rakîbe rızâmızla ol büti
İtdik virayla kal'ayı teslîm kâfire

8 Kurbân o sîm-i sâ'id-i şeffâf u pâke kim
Muhtâc-ı zîver olmaya zerrîn esâvire

8 Deşt-i 'ademde Kays ile hem-pâ iken henüz
Şekl-i hevâ musavver idi levh-i hâtıra

9 Manzar odur kim olmaya nakd-ı nigeh-telef
Sermâye-i şu'ûr ola bakdıkça nâzire

10 'Ömr âhir oldı Vâli biraz kesb-i tâ'at it
İrdi şitâ mübâşeret ile zehâ'ire

---

312 Y49a, M64a (der-kenar), B99a.
6. Pâ-bend : Pâyına B.
7. –Y.

313.

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Nâz ile nâm-dârdır gonca
Nûr-ı çeşm-i hezârdır gonca

2 Rev-nak-ı nev-bahârdır gonca
Şûh-ı rengîn-i 'izârdır gonca

3 Şîşesi pür şarâb-ı şebnemdir
Dâfi'-i harhardır gonca

4 Mehd-i külbende h^vâb u râhatda
Kûdek-i şîr h^vârdır gonca

5 Nîm-i handeyle sayd ider diller
Âfet-i dil-şikârdır gonca

6 Zîr-i hükmündedir riyâ-hîn hep
Gülşene şehr-yârdır gonca

7 Gûş ider var mı savt-ı handesini
Tıfl-ı sâhib-i vakârdır gonca

8 Bâg u sahrâda kendi zevkinde
Halkdan der-kenârdır gonca

9 Kim bilir ki zuhûrı kanıdındır
Hikmet-i Kird-kârdır gonca

10 Yine bu âb u tâb ile Vâli
Yârdan şerm-sârdır gonca

314.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Kapıldı dil yine bir âfet-i sürûşveşe
Şüru' eyledi hayfâ ki böyle bitmez işe

2 'Alâka-i bend olalı hat u hâl-i cânâne
'Azîmet-i dili tahkîk eyledik Habeş'e

---

313 Y49b, M64a, B87a.
314 Y49b, M64b (der-kenar), B99a.

3 Her bir derdle merdân-ı ‘aşk bî-pervâ
Gerek ki bozmayup idmânı her zamân güreşe

4 Nizâm-ı şi‘r bülend olmaz idi ber-geşte
Gürûh-ı müftehirân mâ’il olmasa beşe

5 Safâ-yı seyr-i meh-i bedri n’eyleriz sensiz
Gınâ virir mi tehî kâse-i rind bâde-keşe

6 Hezâr dest ile erbâb-ı ‘aşka lâzımdır
Çenâr gibi hevâ ile turma pençeleşe

7 Giçirme fırsatı def‘ eyle ârzûlarını
O vahşi dâmına heyhât bir de böyle düşe

8 Rakîbin itdiği ifsâde bezm-i vuslatda
Soğuk su dökmeye benzer netîce bişmiş aşa

9 Lebîb yoluna makdûrı sarf ider Vâli
O süfle-i tab‘ değildir ki baka pençe şeşe

315.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Kim bakar keyfiyyet-i hâl-i dil-i efsürdeye
Kimse ragbet eylemez berk-i gül-i pejmürdeye

2 Anlamaz ser-mest-i hayret lutf-ı gülşen ne’ydiğin
Hande-i gülden ne hâsıl tab‘-ı gam-perverdeye

3 Mürdeyi ihyâ dahı ehven gelir erbâbına
İtmeden tefhîm-i ‘irfân zâhid-i dil-mürdeye

4 İstemez gamdan tehî bir dem dilin erbâb-ı ‘ışk
Düşmen-i cândır müdâvâ derd ile hû-gerdeye

5 Seyr-i zâhirden iderdik kat‘-ı ragbet Vâliyâ
Vâkıf olsaydın eğer sırr-ı verâ-yı perdeye

---

315 Y50a, M64b, B87b.

316.
mütefâ'ilün / fe'ûlün / mütefâ'ilün / fe'ûlün

1 Gam-ı hâtır-ı hazîni sakın itme âşikâre
Bu peyâm-ı pür melâli sebep olma intişâre

2 Haber-i hat-ı siyâhı dil-i zâr idüp kemâhi
Nice itmesin bu âhı nice tutmasın kenâre

3 Kime oldı câ-yı râhat kime itdi istikâmet
Bu cihân-ı pür meşakkat nice kâbil i'tibâre

4 N'ola olsa pür terahhüm ne var itse bir tekellüm
Nice bir gam-ı teraggum dil-i zâr u bî-karâra

5 Şeb u rûz mest u medhûş gam-ı dehri it ferâmuş
Bak o âteşîn 'izâre bak o la'l-i âb-dâre

6 Bu fenâ-yı pür mesâ'ib sana virmesin nevâ'ib
Bu tecemmülât-ı kâzib ya değer mi iddihâre

7 Kime keşf idüp meâli kime söylesin bu hâli
Dil-i derd-mend-i Vâli yine düşdi âh u zâre

317.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Gül-i rengîn-i lafzı zîb iden destâr-ı ma'nâya
Gerekdir kim leb-i cân-bahş-ı yâri ide sermâye

2 Asılda mekr-i zendir bâ'is-i rüsvâyî-i merdüm
'Abes Ferhâd u Mecnûn düşmemişler kûh u sahrâya

3 Netîce râkibe gülmek gibidir râcil-i nâdân
Hasedle eyledikçe dahl-i bîcâ esfel-i a'lâya

4 Değildir sa'y ile teshîre kâbil şâhid-i ikbâl
Ne denlü sarf-ı evkât eylesen de vere esmâya

5 'Aceb pîrâye virmiş hüsnüne müşâta-i takdîr
İdince gamze-i Mecnûn'ı şâne zülf-i Leylâ'ya

6 Cibillî zevkidir kim buldugun imsâke sa'y eyler
Denâ'etden elez şey var mıdır kâm-ı ahissâya

---

316 Y50a, M64b, B87b.
317 Y50a, M65a (der-kenar), B102b.

7 Su'âl olsa ider mi kaşr u magzın lezzetin temyîz
Zafer-yâb-ı müzâya olmayanlar leb-i ma'nâya

8 Güzellerde şimdi ceste ceste tâze eş'ârı
Kapılmış gibi Vâli yine bir şûh-ı dilârâya

318.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Hem âgûş-ı visâlim zâhirâ mehcûr olursam da
Yine ser-mest-i câm-ı vahdetim mahmûr olursam da

2 Değildir ba'd-ı sûrı ma'nû-yı kurbiyyete ma'nî
Enîsimdir ol âfet her ne denlü dûr olursam da

3 Tagyîr-i mümteni'dir tıynet-i aslımda şâd olmam
Künûz-ı ser-be-mühr 'âleme kencûr olursam da

4 Bulur hükm-i kazâ kârîn urur elbette fevt itmez
Eğerçi berk-i gülde bûyveş mestûr olursam da

5 Devâsı nîm-hand-ı lutfına mevkûfdur yârin
Eğer sâhib-firâş 'ıllet-i nâ-sûr olursam da

6 Değil def'-i keder kâbil dil-i me'yûs-ı pür gamdan
Nedîm-i bezm-i Cem hem-kâse-i fagfûr olursam da

7 Müsâfât idemem şimden giri gerdûn ile Vâli
Eğerçi nâ'il-i eltâf-ı nâ-mahsûr olursam da

319.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Cebîn-i pâkda ol ebruvân-ı sun'-ı İleh
Değil mi safha-i ruhsâra med-i Bismi'l-lah

2 'Aceb mi eylese teshîr-i dil o sengîn-dil
Olur ki gâlib olur kehrü-bâya cezbegâh

3 Nigâh-ı 'ârife berk-i hazân kadar gelmez
Olursa ger gül-i hûrşîd zîb-i tarf-külâh

---

318 Y50b, M65a, B88a.
5. –B.
319 Y50b, M65b, B88b.

4 Cemâl-i yâre eğer bî-edeb nigâh itse
Kebûd ider ruh-i hûrşîdi darb-ı sîli-i âh

5 Nigâh-ı şûhı gelir mi derûn-ı ʻuşşaka
Penâh-ı şîri gazâlân ider mi menzilgâh

6 Ne zevkdir o ki yâd-ı lebinle meclisde
Şikeste-hâtır ola tövbe, dil-küşâde günâh

7 Gelir mi der-i suhan dest-i hâtıra Vâli
Çü mevc-i bahr-ı maʻânîde itmeyince şenâh

320.
mefʻûlü / mefâʻîlü / mefâʻîlü / feʻûlün

1 İtmem ruhını şemʻ-i şeb-ârâya nazîre
Hûrşîde ne lâyık ki ola sâye nazîre

2 Mestâne idem cürmimi ʻafv ile didimse
Laʻlin güle, gül sâgar-ı sahbâya nazîre

3 Tûfan ile ne bahr-ı felek bir yere gelse
Olmaz yine eşkim gibi deryâya nazîre

4 Vasf-ı dehen u mûy miyânında dimişler
Efvâhda isbât-ı heyûlâya nazîre

5 Ey ʻârif olan her har-ı lâ-yefhem olur mı
Daʻvâ-yı tecerrüdle Mesîhâya nazîre

6 Vâli bu gazel lâf değildir, olamaz mı
Her nüktesi bin remz u muʻammâya nazîre

321.
mefâʻilün / feʻilâtün / mefâʻilün / feʻilün

1 O şûh-ı ʻişve-nümâ durmaz elde avuçda
Misâl-i nûr u ziyâ durmaz elde avuçda

2 Tokunma kâkülüne mest-i h^{v}âb iken dilber
O hafte mâr-ı belâ durmaz elde avuçda

---

320 Y50b, M65b, B89a.
321 Y51a, M66a, B89a.

3 Meğer ta'ayyüş olan nakdı idesin ihzâr
Gelince bâd-ı hevâ durmaz elde avuçda

4 Nisâre h^{v}âhiş ile yed-i bîd olur gerdân
Nükûd-ı ehl-i sühâ durmaz elde avuçda

5 Hevâ-yı kâküli hercâyidir o fettânın
Şemîm-i müşg-i Hıtâ durmaz elde avuçda

6 Girince destgeh-i fevt itme fırsatı zinhâr
Hemîşe câm-ı safâ durmaz elde avuçda

7 Dehânı sırrını keşf eyleyüp gezer Vâli
Yarâ'a-i hoş-edâ durmaz elde avuçda

322.
mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Enva'-ı sitem rû-yı nümâ tîg-ı nigehde
Âvihte diller şiken-i zülf-i siyehde

2 Düşnâm-ı be-leb, tîg-ı ber-kef, keç-küleh u dest
Hûbâna uyar cilveler etvâr-ı sefihde

3 Kûyında şehîdân-ı gamın haddi mi vardır
Eksik mi olur sefk-i dimâdır ki şehde

4 Mahmûm-ı melâli o perînin savrulur mı
Tebhâl-i elem zâhir iken gird-i şefihde

5 Oldukça cebîninde nümâyân-ı ser-kâkül
Gûyâ ki gülefdir görünür çehre-i mehde

6 Yûsuf gibi tevfîk olıcak sa'ye ne hâcet
Lâ-büd bulur erbâbını 'izzet-i bün-çehde

7 Lerzân görünür ekser-i pîrân-ı kühen-sâl
Olmaz eser-i büt gibi sermâ-yı 'utehde

8 Şâbdan şekerî nîk u bedîdir ki ne kâdir
Temyîz-i hıred var mı meğer ehl-i valehden

9 Vâli-i siyah-kâre ne dirsin ki usanmaz
Her rûz u şeb itmekde senâ bahr-ı günehde

---

322 Y51a, M65b (der-kenar), B101b.

323.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü/ fâ'ilün

1 Mülk-i dil oldı pâzde ceyş-i kederle
Alışdı gûş-ı cân yine mevheş-i haberle

2 Bî-şübhe bil taharrük-i zerrâtı mihrden
Aslen tefekkür ile bakup cilvegerlere

3 İrmez mezâk-ı lutfuna lâ-büd girân gelir
Ehl-i hüner mücâleseti bî-hünerlere

4 Evvel çıkışda rûh bedenden neler çeker
Mahzen olur firâk-ı vatan nev-seferlere

5 Encâmı zıll-ı meskenet abrâş ider yine
Ragbet ne denlü olsa da ger mu'teberlere

6 Mümkün midir ki ola hazf gevher-i nefîs
Eyler hatâ mürebbî olan bed-güherlere

7 Sırr-ı verâ-yı perde-i gaybın me'âlini
Pûşîde sanma dîde-i sâhib nazarlara

8 H^{v}ân-ı na'îm vuslatın erzâle itdi hâs
Açıldı bâd-ı 'ayş u safâdır bedrlere

9 Gördük ki intikâm-ı iddi'âya çâre yok
İtdik havâle kaydını âh-ı sihrlere

10 Hattı füzûn-ter eyledi sevdâ-yı dilleri
Geldi cünûn bahâr ile âşufte serlere

11 İtmiş olur teşekkür-i ni'metde çok kusûr
Eylerse Vâli gıbta eğer tâcverlere

---

323 Y51a, M66a (der-kenar), B96a.
5. –Y, –M.
7. –Y.
7. sâhib : –M.
9. –Y, –M.

324.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Şumâr dil-şede-gân eyledikde hâme ile
Ne var bu bendeni yâd eylesen esâme ile

2 Görüp felek-zedelik bana merhabâ eyler
Tulû' idince o meh âsmânı câme ile

3 Çok oldı 'işve ü nâz-ı felek bu gülşende
Bir iki bû-yı fâdan tehî şemâme ile

4 Kebûter-i dil-i 'uşşâkı sürme kûyından
Hemîşe zînetidir Ka'be'nin hamâme ile

5 İnanma gamzesine hattı gülse de Vâli
Büt-i Firengi Müselmân olur mı nâme ile

325.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 O dem kim reng-i rencîş 'ârız oldı çehre-i âle
Dili bîmâr-ı ye's itdi o tıfl-ı çârde- sâle

2 N'ola bârân-ı eşkim itse tûfân hayz-ı dünyâyı
O mâh-ı bî-misâle oldı âgûş 'adem-i hâle

3 Yirin tutmaz o nahl-ı nâz-ı perverdin eğer gerdûn
Virirse haşre dek neşv ü nemâ ger bâg-ı âmâle

4 Gam-ı hecr-i ciğer-pâremle çeşmimden akan demden
Olur gabrâda peydâ erguvân u gül yâhûd lâle

5 Yanup âteşlere efşâ-yı râz itmez melâletden
O kim hâl ehli 'ârifdir getirmez derdini kâle

6 Girîbân çâk-ı dest mâtem u gam mâder u dâye
Peder giryân u ser-kûb-ı melâlet 'amme vü hâle

7 Gören bu girye-i hasretle bu âh-ı cihân-sûzum
İder mi 'ayb, tahsîl-i vukûf eylerse ahvâle

---

10. –Y, –M.

324 Y51b, M66a, B89b.

5. Firengi : Fireng Y, M.

325 Y51b, M66b, B88a.

8 Libâs-ı ‘âriyetveş zîrve-dûş-ı emânetdir
Hatâ-yı nehz ider dil-bend olan evlâde emvâle

9 Ne hayr itdi nükûd-ı ‘ömrden kim tâze va‘deyle
Ecel ma‘lûm iken ragbet ide dil bir de emhâle

10 Fesâd-ı gerdiş-i gerdûn-ı dûnı fehm iden ‘ârif
Elem çeksin mi âbâde sürûr itsin mi ikbâle

11 İtâ‘at-ı âşinâya sabr-ı ahsendir mesâ’ibde
Kazâ icrâ ider hükmün ne hâsıl itmeden nâle

12 Zuhûr itdi mukaffâ bu gazel mersiyye şeklinde
Nikât-ı ba‘z ile müş‘ir bulunmuşdur yine hâle

13 Teveccühle tefâ’il eyleyen dîvân-ı Vâli’den
Gerekdir ide istimdâd-ı himmet hall-i eşkâle

326.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün /mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Düşünce dil yine sevdâ-yı zülf-i müşkîne
‘Azîmet oldı mukarrer seyâhat-i Çîn’e

2 Gınâ-yı dil mi virir seyr-i sîne bî-bûse
İder mi teşneliği zâ’il âb-ı âyîne

3 Görüp müsâ‘adesin zâl-i dehre aldanma
Çalar kişiyi zemîne şarâb-ı dîrîne

4 O mehle pester-i fikretde her şeb olmadayız
Gehî dehen-be-dehn gâh sîne ber-sîne

5 Gören letâfet-i sîmîn-serin dil-dârı
İder mi sarf-ı nigeh yâsemîn ü nesrîne

6 Görüp bu şîve-i reftârı ‘âşık olmaz mı
Hezâr-ı cân ile kurbân o nâz u temkîne

7 Hayâl-i gayr ile Vâli hayâli yeksân mı
Mezâd olur mı müsâvi perend ü peşmîne

---

326 Y52a, M67a, B90a.
1. // ‘Azîmet oldı mukarrer : Mukarrer oldı ‘azîmet B.
3. –B.

327.

mefâ'ilün / fe'ilâtün /mefâ'ilün / fe'ilün

1 Bakındı zâhid-i huşkun garîb hey'etine
Şu rîş bilmesine şu berîde sebletine

2 Sürûr-ı yek-demine sad elem te 'âküb ider
Değer mi âdeme meyl-i zamâne devletine

3 Sakîm-i derde devâ beng u bâdedir ancak
Ne ihtiyâc tabîbin sefûf u şerbetine

4 Hemân görüncedir izhâr-ı hub-ı cu'lîsi
İnanma merdüm-i 'asrın hezar muhabbetine

5 Sibâ'-yı mûnis idersen de i'timâd itme
Mezâlim ehlinin aldanma çok da re'fetine

6 Hezâr tecrübeden sonradır 'alâka-i 'aşk
Bakar mısın dil-i ser-keştenin belâhetine

7 Tekerrür eyler o ruhsâr-ı pür nezâketde
O şûh-ı şîvegerin söz mi var letâfetine

8 Bu şi'r-i tâzeyi Vâli nazîre kasdı ile
Edeble sun yine Şeyhî Efendi Hazreti'ne

328.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Heybetle gonce-fer vire şâh-ı gül üstüne
Olur süvâr sanki 'Alî-yi Düldül üstüne

2 Tahkîk ider o hâl-i binâgûsı seyr ider
Kâfûra resmdir ki konur fülfül üstüne

3 Şöhret-pezîr ise ne kadar reng ü bûy ile
Tercîh olur mı sünbül-ter kâkül üstüne

4 Gâlib gelen alır kola ol şûhı bî-cedel
Düşmez nizâ'a ehli olan ökdül üstüne

---

327 Y52a, M66b, B102b.

7. –Y. , B nüshasında ikinci beyit önce yazılmış ve iki beyitin altına yer değiştirmeleri gerektiğine dâ'ir işâret konulmuştur. // letâfetine : nezâketine M.

328 Y52a, M67a (der-kenar), B102a.

5 Efzûn-ter itdi neş'e-i lâlini hatt-ı nev
Sâkî gubâr dökmeye benzer mül üstüne

6 Cezve'-yi meşâbe olmak ile zülf-i dilbere
Şi'r u kasîdeler dinilir sünbül üstüne

7 Mânend-i ahker itdi tenin sûz u tâb-ı 'aşk
Gül rengi câme giyse n'ola bülbül üstüne

8 Gûşiş idüp tasallüt-ı gül-çîni def' idüp
Bî-tâb düşdi bülbül-i haste gül üstüne

9 Germiyyetin ziyâde ider bezm-i 'işretin
Gelse sadâ-yı sâz u tarab kulkul üstüne

10 Köhne pelâs lânesini itdi muhassar
Gül 'andelibi koydı hemân bir çul üstüne

11 Vâli Lebîb ile görüşüp dün gice didi
Bir şi'r-i tâze söyleyelim sünbül üstüne

329.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Her tıfl-ı nev ki kâbil olur dil-rubâlıga
Başlar cibillî-meşreb ile bî-vefâlıga

2 Virme fenâya kendini kâzib-nümâ ile
Kasd eyleme hubâb gibi hod-numâlıga

3 Bakma metânetine hılel-yâb-ı âhdır
Âmâdedir bu tâk-ı mukarnes fenâlığa

4 Bin gûne derd u dagdaga efzâsı var iken
Eyler mi gıbta 'âkil olan pâdişâlıga

5 Vâhî makâle gûş-zed olmak revâ değil
Hayret virir 'ukûle kelâm-ı mübâlaga

6 Her nâ-Hudâ ki anlamaz ahvâl-i kulzümi
Elbet urur sefînesini bir kayalıga

7 Terk-i riyâ u sem'ada mümtâz-ı vakt iken
Rinde düşer mi ide heves pâr-sâlıga

---

329 Y52b, M67b, B90a.

8 İfnâ-yı zâta sa'y idegör tâ ki Vâliyâ
Bîgânelik mukarrer ola âşinâlıga

330.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Hoş ol harîf ki bir yâr-i hoş-hısâli ola
Netîce tûti-i âyîne-i makâli ola

2 Hezâr-ı dil-şede seyr-âb-ı câm-ı la'li iken
Revâ mı ben gibi bir teşne'-i zelâli ola

3 Olur mı ragbeti bu 'arsagehde ehl-i kemâl
O râhatın ki ana mihnet ihtimâli ola

4 Niyâza kâdir olur mı reh-i muhabbetde
Semend-i nâzının ol dil ki pây-mâli ola

5 Bu şi'r-i tâze-zemîn güftesine Emnî'nin
Nazîre itmek olur mı meğer ki Vâli ola

331.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Kalırsa tâbeş-i ruhsâr-ı dil-rubâ böyle
Yanar bu sûziş ile cân-ı mübtelâ böyle

2 Terakkî üzre elem, câm-ı dil-küşâ nâ-yâb
Nedir tedâriki dâ böyle vü devâ böyle

3 Görür mi râhatı 'âlemde merd-i dâniş-ver
Zamâne böyle vü etvâr-ı nâ-sezâ böyle

4 Refîk-i râh-ı 'adem olduğunda şek itme
Turursa dilde eğer renc ü ibtilâ böyle

5 Nedir tefâvüti gülşende murg-ı sâ'irden
Hezâr-ı zâr eğer itmese nevâ böyle

6 Lugât-ı nâdir u bîgâne lafzı n'eylemeli
Selîs u şûh gerek her zamân edâ böyle

---

330 Y52b, M67b, B90b.
331 Y52b, M67b (der-kenar), B87b (der-kenar) – 99b.

7 Muhît-i gamda tebâhî kalır sefîne-i ten
Sürerse bir niçe gün Vâliyâ hevâ böyle

332.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 İrdi dem-i tarâvet-i gülzârlar yine
Döndi riyâz-ı hulde çemenzârlar yine

2 Çok germ u serd çekmiş iken buldı fırsatın
Âgûşa çekdi gonceleri hârlar yine

3 Söz birlik itdi kad u had u çeşm u gamzeler
Der-kâr oldı fitneye mekkârlar yine

4 Bezmi kudûmî itdi Cem-âbâd pür sürûr
Cû-lâne çıkdı sâgar-ı ser-şârlar yine

5 Aldık haber u sâtet sahbâ-yı âl ile
Râm itmiş ol perîveşi bed-kârlar yine

6 Kande var ise itmede tahrîş sem'-i cân
Neşr oldı dehre beyhude güftârlar yine

7 Bahş itdi nakd-ı vaslını hep nâ-sezâlara
Bî-behre kaldı Vâli dil-i efkârlar yine

333.
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Hevâya verme şöhret bülbül ü pervâne şeklinde
Zuhûra çıkmasın zâr-ı dilin dîvâne şeklinde

2 Denilsin hulle kâdir 'akd-ı gîsû-yı kerh-gîrin
Eğer sad çâk-ı dîg-ı hasret olsan şâne şeklinde

3 Hemân mir'ât-ı dilden mahve sa'y it naks-ı âmâli
Suverle virme zînet hâtıra püt-hâne şeklinde

4 Olur zâhir tekellüm eyedikçe cevher-i zâtı
Nice dîvâne kendin gösterir ferzâne şeklinde

---

332 Y53a, M68a (der-kenar), B101b.
333 Y53a, M68a, B91a.

5 Olur matbûb-ı sihr beyve-i dehr-i denî-perver
Görünür çeşmine her ehremen cânâne şeklinde

6 Nice kâşâne-i ‘âlî binâ seyr eyledim Vâli
Müferreh bir neşîmen görmedim meyhâne şeklinde

334.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Ey yüzün görmeğe hûrşîd-i dırahşân teşne
Leb-i cân-bahşına da çeşme-i hayvân teşne

2 Çeşm-i pür fitne vü âşûbuna nergîs meftûn
Cünbüş-i kâmetine serv-i hırâmân teşne

3 Sensin ol mihr-i ziyâ göster ‘ismet ki seni
H[v]âbda görmeğe çeşm-i meh-i Ken‘ân teşne

4 Benim ol sûhte-i âteş mahrûmı kim
Bana kan aglamağa dîde-i giryân teşne

5 Sâkiyâ oldı çü lütfûnla harîfân seyr-âb
Ne revâ kim kala Vâli-i perîşân teşne

335.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Gönül mir’âtı kim rehn eyledim bir şûh-ı perverde
Nigâh itse olur girdâb-ı hûn câm-ı Sikender’de

2 Helâk-ı çeşm-i şûhun olmamak mümkün midir âdem
Yer eyler tîg-ı gamzen sîne-i hûrşîd-i hâverde

3 Bu gülşende der-âgûş itmedin ol şûhı sad efsûn
Yazık ki olmadı nahl-ı ümîd-i dil bir âverde

4 Ne mümkün olmaya gerü beyân cân vermeğe sâ‘ay
Görünce ol meh-i nâ-mihr-bânı dest-i hançerde

5 Hayâl-i ‘ârızı pûşîde kalmaz dîde-i terden
Olur hûrşîd Vâli-i cilveger deryâ-yı ahzarde

---

334 Y53a, M68b, B91a.
2. meftûn : mecnûn B.
335 Y53b, M68b, B91b.

336.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Dil-beste olma hum gibi dehrin şarâbına
Değmez humârı neş’e-i pâdır rikâbına

2 Gönlüm misâl-i şebnem iderdi vücûdı mahv
Bir kerre baksa sîne-i hûrşîd-i tâbına

3 Yüz döndürür görünce bizi şâhid-i ümîd
Bâ‘is ‘aceb bize ne bu tarz ictinâbına

4 Virdim dili bir âfete kim heft âsmân
Tâb-âver olamaz dahı kemter ‘itâbına

5 Bir âh-ı ‘âşıkâne ile Vâli ‘âlemin
Saldım bu gice zelzele tâne kıbâbına

337.
fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Bâde-i nâbı dile ma‘nî-fürûş itdin yine
Cür‘asın sermâye-i iz‘ân u hûş itdin yine

2 Olmuş iken safha-i ümmîd pür tasvîr-i gayr
Eşk-i hûn-âlûd ile mahv-ı nukûş itdin yine

3 Genc-i gamda şu‘le-i derd ile dil rûşen olup
Şem‘-i germiyyetde bezm-i sürûş itdin yine

4 Fikr-i ruhsâr-ı dil-ârâ ile bir âh eyleyüp
Bülbülân-ı gülşen-i dehri hamûş itdin yine

5 İtmedin def‘-i humâr-ı câm-ı hırmân-ı ümîd
Sâgar-ı gamdan şarâb-ı ye’si nûş itdin yine

6 Tab‘-ı ma‘nidâr-ı Âgâh-ı suhan-perdâzdan
Bu zemîn-i tâze tarhı Vâli gûş itdin yine

---

336 Y53b, M69b, B93a.
337 Y53b, M69a, B92b.

338.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü/ fâ‘ilün

1 Dil-dâdeyiz bir âfet-i cân zülf ü hâline
Gerü beyânı secde-ber eyler cemâline

2 Ol rind-i tâze vâdi-i ‘aşkım ki yârimin
Virmem gam-ı firâkını zevk-i visâline

3 Agyâre hem-dem olduğı bâdî değil midir
Sûz-ı derûn-ı ‘âşıka âşufte hâline

4 Eyle hazer gurûrdan ey mest-i câm-ı nâz
Sen gibi nice mâhın irişdik zevâline

5 Bu âb u tâbla gül-i bû-yı âfitâb
Benzer mi Vâli'nin gül-i bâg-ı hayâline

339.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Mînâ yeter hamîde büt-i sîm-ten bize
Besdir enîs-i duhter-i rez gül-beden bize

2 Ta‘yîn-i câ-yı ‘işret iden böyle eylemiş
Yârâne bezm-i ‘işret ü beytü'l- hüzün bize

3 Sevdâ-yı hattı olalı hâtırda cây-gîr
Bîgâne oldı hasret-i zevk-i çemen bize

4 Dilde hevâ-yı çeşmini hiss itdiler meğer
Dâm oldı âhûvân-ı fezâ-yı Hoten bize

5 Düzdîde bir nezâreye fırsat bulunsa da
Râhat virir mi gamze-i nâvek-figen bize

6 Târ-ı hayâl u rüşte-i bâr'ın fikriyle
Mahsûsdur bu nesc-i kumâş-ı suhan bize

7 Mâ-dûna ser-fürûdan ise Vâliyâ yine
Ehven göründi renc-i celâ-yı vatan bize

---

338 Y53b, M69b, B91b.
339 Y54a, M70a (der-kenar), B86b (der-kenar).

340.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 O nevres irse hadd-i i'tidâle dil-rubâlansa
O şeh-zâd-ı hüsün bulsa kemâlin pâdişâlansa

2 Yiterdi nâm-ı mir'ât-ı Sikender, câ-yı Cemşid'in
Gidüp gird-i keder âyîne-i dilden safâlansa

3 Bu fart-ı nâzı hep te'sîr-i tab'-ı kevkebindendir
Dil-i ser-keştemiz her kangı şûha mübtelâlansa

4 Vefâsı yine meczûmumdur ol tıfl-ı hod-ârâmın
Ne denlü vâdi-i bîgâne itse bî-vefâlansa

5 Hubâbâsâ olur bu cer-i gamda zûd-ter zâ'il
Hevâ-yı câh ile kim taht kursa, hod-nümâlansa

6 Tesellî bahş olurdı hâtır-ı mahzûn-ı pür sûza
Eğer cüz'i-yi nigâh çeşm-i hûzîz âşinâlansa

7 Olurdı yine genc-i gevher-i ma'nâya pey-berde
Eğer peyk-i hayâl âsûde olsa reh-nümâlansa

8 Zamâne zâlimi ***' Hel min mezîd'***[50] i vird ider Vâli
Eğer hûn-ı dil-i mazlûma bir kez iştihâlansa

341.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Zâhid 'alâka eyleyemez çeşm-i yâr ile
Ülfet ider mi muttakî hiç bâde-h^{v}âr ile

2 Vahşetle cân sıkıldı bu şeb 'azm-ı bâg idüp
Tâ subh olunca der-i dil itdik hezâr ile

3 İtme rakîb-i bed-menişe 'âşıkı kıyas
Hem vezn olur mı mis zer-i hâlis 'ayâr ile

4 Reşk-i ruhıyladır ki idüp gûş vasfını
Kûtâh gamz olur gül-i ter hârhâr ile

5 Çıkmaz beyâne olmayıcak tâ dem-i şümâr
Çokdur hesâbımız bizim ol şîve-kâr ile

---

340 Y54a, M68b (der-kenar), B88a (der-kenar).

[50] "Hel min mezîd " (Daha var mı?) Kaf suresi: 50 / 30.

341 Y54a, M69a (der-kenar), B87b (der-kenar).

6 Tezyîn-i ca‘lî hüsn-i Hudâ’da ‘ayb iken
Olur mı şûh-ı ter yed-i beyzâ nigâr ile

7 Vâli mehârî dest-i tasarrufdadır yine
Heft üştür sipihr yürürse katâr ile

342.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 ‘Acebdir ol bütün itlâf-ı lutf-ı ‘âmında
Koyarsa ârzû hasret-keş selâmında

2 Binâ-yı servet gaddâr-ı zûd olur berbâd
Hümâlar itse de lâne sutûh bâmında

3 Şarâb emânetini sâki mâlikâne idüp
Bütün mukât‘a-i şehre iltizâmında

4 Harâbî-i dil erbâb-ı mihr içün o mehin
Meğer kusûrı mı var sa‘y u ihtimâmında

5 Ten-i ‘alîle şifâ-bahş olup temâşâsı
O sîm-tenle görüşdük Devâ Hamamı’nda

6 İdince nâz ile reftâr o tıfl nevres olur
Hezâr-ı cilve-i kudsî a‘yân hırâmında

7 Olur nigûnî-i baht ile Vâli’ye düşmen
Kimi ki beslese âgûş-ı ihtirâmında

343.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Ümmîd-i vaslı ol mehin efkâr-ı fâside
Bîcâ bu fikr-i fâside düşmek ne fâ’ide

2 Olmam dûçâr o mihr-i sipihr-i melâhate
Tâ itmeyince kevkeb-i tâli‘ müsâ‘ade

3 Ehli yanında hâle münâsib değil ki beyt
Bir mısra‘-ı yegâne değer bin kasâ’ide

---

342 Y54b, M69a, B92b.
343 Y54b, M70a, B92a.

4 Elfâzı muhmel olsa da ma‘nâsı fehm olur
Âh-ı derûn şerh olunursa mefâside

5 Bâtın zuhûr ider niçe mestûr müşteri
Olsa perend-i vaslı o şûhun müzâyede

6 Âsân değil harîm-ı salâtına itmâm
Sarf itmeyince hâsıl-ı ‘ömrün ‘avâide

7 Keyf-i nigehle ‘âlem-i hûlyâda eyledim
Âyîne-i Sikender’i bin kez müşâhede

8 Manzûrıyız o gonce-i nâz u letâfetin
Vâli sezâ gül olsak eğer çeşm-i hâside

344.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Firîb hûrde-i nakş olmayan temâşâda
İder müşâhede esrâr-ı zâtı eşyâda

2 ‘Azîz zille de düşse bilir yine ‘izzet
Kalır mı zer ebedî kîse-i ihtâda

3 Yanında bî-hıredin nîk u bed müsâvîdir
Temeyyüz-i nûr u zulm gibi çeşm-i a‘mâda

4 Alur satar derem-i bahs ile ider bî-kadr
Hazer ki şâhid-i pâzâra olma dil-dâde

5 Virir celâ-yı derûn inşirâh-ı sadr eyler
Ne denlü saht ise eşkâl-i hall ider bâde

6 Virir müferreh-i yâkût-ı neş’esin Vâli
Hayâl-i la‘l-i safâ-bahş, cân-ı nâ-şâde

345.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 ‘Azl-ı ebedle bulmadayız ‘âli mertebe
Yokdur nigâh-ı ragbetimiz câh u mansıba

2 Olsa hezâr-ı şöhre ger ba‘d-ı ezîn ‘arûs
Mümkün midir ki bîve- gerdûn ola gebe

---

344 Y54b, M70a, B92a.
345 Y55a, M70b, B93a.

3 Ümmîd-i râstı düm-i segden muhâldir
Bin kerre terbiyetle koyarlarsa kalıba

4 Feyz-i mukarrer oldı bize h^{v}ân-ı vuslatın
Agyâr biribiriyle idince mukâlebe

5 Sultân-ı hüsni hattı ile ‘azl ümîd olup
Gitdi o tumturak u o şevket, o kevkebe

6 Vâli revâ mı ‘âlem-i pîrîde eylemek
Murg-ı şikeste bâlını itfâle mel‘abe

346.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Keşf itmeye râz-ı dili bir mu‘temed olsa
Yâ hâlden Âgâh bir ehl-i hıred olsa

2 Dûr olmaz idik meclis-i hâsında o şûhun
Erbâb-ı tekarrübden eğer bir meded olsa

3 İsrâf-ı tecellîde kusûr itmez o meh-rû
H^{v}âhiş-ger-i vaslı ne kadar ba‘ide olsa

4 Dâğ-ı dil-i a‘dâ-yı hased-perver olurduk
Kâşânemizin zîveri ol lâle-had olsa

5 İfşâ olunur ‘âleme bir lahzada Vâli
Her bikr-i ma‘ânîye ki dil nâmzed olsa

347.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Dil munzar-ı bütân olamaz kâbil olmasa
Fenn-i usûl-i hikmet ile kâmil olmasa

2 Âhir virir helâke ten-i mû nazîrimi
Bu sûz u fâb dilden eğer zâ’il olmasa

3 Ol pâdişâh mülket-i hûbı vü behcetin
Yokdur kusûrı zulme biraz mâ’il olmasa

---

346 Y55a, M70b, B93b.
347 Y55a, M71a, B93b.

4 Benden sorun mesâ'il-i fıkıh muhabbeti
Mektûm olur cevâb eğer sâ'il olmasa

5 Âgûş-ı vasla ol mehi çekmek bir iş değil
A'dâ tefevvühi arada hâ'il olmasa

6 Vâli bu denlü itmez idi bezl-i nakd-ı cân
Gencîne-i merâma eğer nâ'il olmasa

348.

mefûlü / mefâîlü / mefûlü / mefâîlü

1 Bu tarz-ı hırâm-ı nev ol âfet-i garrâda
Çok haste dili yeler hâk-ı gama üftâde

2 Bir çeşm-i kilk-gûnun efkâr-ı nigâhıyla
Zât-ı dil-i ser-keşte günden güne üftâde

3 Tebhâl-ı leb-i âlı ol gonce-i maksûdun
Çün katre-i şebnemdir berk-i gül-i hamrâda

4 Zehr-âb-ı sitem-nûş it kesb-i şeref istersen
Perverde olur lü'lü' şûrâbe-i deryâda

5 La'liyle hayâl itsem ol âfet-i bed-mestin
Ma'nâ-yı hoş-âyende mestâne gelir yâda

6 Nev-dîde-i devletdir 'ahdinde o fettânın
Agyâr-ı bed-endîşin enfi katı bâlâda

7 Bilmem ki ne cürm ile 'izzetde iken olmuş
Mahbûs-ı ebed dirhem hem yân-ı âhsâda

8 Mikdârı olur ma'lûm ehl-i nazara lâ-büd
Mechûl ise de Vâli eclâf u asîl-zâde

349.

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Nakdîne-i tâ'âti hevesle tebeh itme
Zeyl-i dili âlûde-i çirk-i güneh itme

2 Terk it bu heves-kârı vü bîhûde hayâli
Şâh-ı hırede ceyş-i hevâyı sipeh itme

---

348 Y55b, M70b (der-kenar), B97a.
349 Y55b, M71a, B88b (der-kenar) - 101a.
2. vü : –Y, –B.

3 Her şâhid-i bâzâra sakın olma hevâ-dâr
Her gonce-i pejmürdeyi zîb-i güleh itme

4 Hercâyi bütün mihrini def' eyle derûnden
Her nâ-halefi mülk-i dile pâd-şeh itme

5 Te'sîrini bil nîk u bedin semt-i kazâdan
Her hâdisede şekve-i baht-ı siyeh itme

6 Bildirme lebin neş'esin erbâb-ı tekâye
'Âkilleri mest-i mey-i câm-ı veleh itme

7 Bî-bân yürü râh-ı tevekkülde emin ol
Vâli sana fikr-i 'abesi sedd-i reh itme

350.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Hemîşe tîg-ı sitem dâgdârıyız biz de
Bu dehr-i bî-mezenin zehr-h^{v}ârıyız biz de

2 Nühüfte sözini 'arz itmesin bize lâle
Kazâ-yı gamda kühen dâgdârıyız biz de

3 Dâm-ı dem eylediğim âh u zârı gûş eyle
Bu gülistân-ı cefânın hezârıyız biz de

4 Esîr-i turresi bâd-ı sabâ değil iken
Helâk-ı silsile-i müşk-bârıyız biz de

5 'Aceb mi itsek eğer Nâ'ili'ye pey-revlük
Ki Vâli mülk-i suhan şehr-yârıyız biz de

351.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Zâhidâ 'ârife akrân olamazsın çok da
Vâkıf-ı nükte-i pinhân olamazsın çok da

2 Tîr-i ragmın ede cümleden akdem şerm it
Bü'l-heves sâhib-i meydân olamaz çok da

---

350 Y55b, M71a, B94a.
351 Y55b, M71b, B94a.
2. –Y.

3 İtmeyince dilini gird-i gudûretden sâf
Mahrem-i meclis-i ‘irfân olamazsın çok da

4 Bî-nemek ‘âleme bir memlaha niyetin ey dil
H^{v}ân-ı ‘âlemde nemek-dân olamazsın çok da

5 Râh-ı ümmîdde bin kerre gubâr olmayıcak
Bûs-ı damânına şâyân olamazsın çok da

6 Terk-i lâf ile, rakîbâ biliriz mikdârın
Hem-nişînsin cânân olamazsın çok da

7 Kâni‘ ol nîm-i nigâhına o şûhun Vâli
Nâ’il-i lutf-ı ferâvân olamazsın çok da

352.

fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Nefh-i rûh itdi sürûş-ı feyz, gülzâre yine
Döndi her bir nahl-ı tâze bir zen-i âbestene

2 Yine câ-yı ehl-i dil lâ-yı keder endûh dur
Olsa da ger kasr u me’vâ ile revzen revzene

3 Bû-yı ahlâkın gidermez bed-meniş taklîd ile
Zâtda muzmer değilken seyret müstahsene

4 Nâ’il-i vuslat idince ‘âşıkın ol mug-beçe
Sanki iclâs itdirir taht-ı diyâr-ı Erdine[51]

5 Hâli kalmaz hâriş-i suhân-ı gamdan çehresi
Cevherâsâ girse de hâtır-ı hisâr âhına

6 Geşt-gîr ‘aşka âlet olmaz yıkılmaz la‘b ile
Kaldı çâre semt-i zûr-ı mey merd-efkene

7 Bir teveccühle ider zâ’il ‘udvesin istese
Ehl-i bâtın ragbet eyler mey-i salâh cûşuna

8 Mâdiyânveş gösterir erbâb-ı nazm-ı Vâliyâ
Eşheb-i tab‘ım idince sevk ile gâhi gene

---

352 Y56a, M71b (der-kenar), B87a (der-kenar)

[51] “ Erdine, Filistin civârında bir vilâyetdir. “ Y nüshasında müstensih notu.

353.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Kim ki hasret-keş olur gayret-i akrânı ile
Bir-sebep pençeleşir baht-ı perîşânı ile

2 Yine kesr-i dile bir kâr-ger olmaz ey çarh
Mûmyâ-yı keremin virsen eğer kanı ile

3 Çâk çâk oldugumuz kaldı bize hasretle
Kâkülün gayrı tarar şâne-i müjgânı ile

4 Müjde-gâne viririm seyr-i ruh-ı cânâne
Gül-i cennet bana 'arz olsa gülistânı ile

5 Keyd-i yârâne ne gam bezm-i fenâda Vâli
Yûsuf'un vak'ası meşhûr iken ihvânı ile

354.
mefûlü/ mefâîlü / mefâîlü/ feûlün

1 Peymâne-i nahvet ki melâlet var içinde
Terk olmasa ger hayli nedâmet var içinde

2 Mir'ât-ı mecâzın görünür safveti, zâhir
Em'ân-ı nazar olsa kudûret var içinde

3 Türkî bana evlâ görünür bezm-i bütânın
Söz giçse dil-i şûha selâmet var içinde

4 Gördükde rakîbi bu telâş ile perîşân
Fehm eylemeziz sanma ne 'illet var içinde

5 Pürdür mey-i mihriyle derûn bir bütün ammâ
İfşâ idemem Vâli hacâlet var içinde

---

353 Y56a, M72a, B95a.
354 Y56a, M72a, B95a.

355.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Çeker gamın dil-i pür ıztırâb her ne ise
Cefâ vü nâz u tegâfül, ‘itâb her ne ise

2 Be-hükm-i ceff-i kalem ser-nüvist-i cebhe-i dil
Olur mülâki na‘îm u ‘azâb her ne ise

3 Dem-i muhâsebede zerre denlü ketm olmaz
Çıkar zuhûra günâh u sevâb her ne ise

4 Ne eylesen sanadır, h^{v}âh sevâd u h^{v}âh ziyâd
Gelir kişiye hemân iktisâb her ne ise

5 Olur mı bir de müyesser o sîm-tenle ‘aceb
Safâ-yı kâ‘ide-i câme-h^{v}âb her ne ise

6 Tereddüd eyleme katlimde çok da ey hûnî
Bir işdir işle hatâ vü sevâb her ne ise

7 Dil-i şikesteye kıyma, nazardan eyleme dûr
Yine senindir o hâne-i harâb her ne ise

8 O şûhdan nice bir şekve-i pür cefâ diyerek
Olur mı kat‘-ı nazar-ı ictirâb her ne ise

9 Görüşsek ol büt ile bir de Vâli tenhâca
Dökünse bâri su’âl ü cevâb her ne ise

356.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Şermende-i lutf itdi beni yâr gelince
Bin nâz ile ol şûh-ı sitem-kâr gelince

2 Setr eyledi nûr-ı ruhını zulmet-i hattı
Kalmaz eser-i mihr şeb-i târ gelince

3 Tîg-ı kadere terş-i hazer kâr-ger olmaz
Eyler mi kazâ merd-i haber-dâr gelince

4 Müşkülce olur tevbede sâbit-kadem olmak
Hengâm-ı çemen mevsim-i gülzâr gelince

---

355 Y56b, M72b, B95a.
356 Y56b, M73a, B95b.

5 Hep zâhir olur dildeki esrâr-ı nihânı
Bir hâl bitir vâkıf-ı esrâr gelince

6 Geldi dil-i ma‘mûrı harâb eyledi gitdi
Hakkâ ki budur ‘âdeti her bâr gelince

7 Hasret çekerim sohbetine gerçi o şûhun
Gönlüm bulanır hâtıra agyâr gelince

8 Kavsî-i ‘Acem lehcesidir Vâli bu mısra‘
Sabr eyle gözüm nevbet-i dîdâr gelince

357.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Çok neş’e-i te’sîr var ahlâk-ı hüsünde
Bî-bahş u i‘tâ gördüğün eyler sana bende

2 Emdirse lebin hazzı var eyyâm-ı hattında
Efzûn-ter olur neş’e-i mey fasl-ı çemende

3 Muşâta-i güftâre gerekdir vire revnak
Yer yer gül-i ma‘nâ düze destâr-ı suhanda

4 Bir girdiği ancak görülür çıkdığı yokdur
Çok nakre-i ten zâyi‘ olur ceyb-i kefende

5 Şem‘ itdiğine rûyun ile da‘va-i tâbeş
Görülse sezâdır yâdında yâr sende(?)

6 İgfâle çalışma katı âlüfte-i dilânı
Olmaz can önünden sakın ey şûh-ı perende

7 Bir kerre der-âgûşı nasîb olmadı Vâli
Kaldı nigeh-i hasretim ol sîm-bedende

358.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Uydum yine hevâ-yı dimâg-ı meşveşe
Oldum esir bir büt-i hod-bîn u ser-keşe

---

357 Y56b, M72b (der-kenar), B103a.
358 Y57a, M73a (der-kenar), B100b.

2 Gördi kenâr-ı cû-yı letâfetde cilvesin
Şeh-bâz-ı cân çekindi yine bir yeşil başa

3 Bir şu‘le-i hûyun oldı giriftâr şîvesi
Göz göre kendin atdı dil-i zâr âteşe

4 Fırsat düşünce düşmene gûş itme lâbesin
Olmaz ‘amel tenakkuz-ı mâr-ı münakkaşa

5 Olmuş dehen-güşâ-yı tama‘ tenbel-i zamân
Bekler ki hâm mîve bişe ağzına düşe

6 Ceyş-i fiten dağıldı perâkende oldı nâz
Meydân-ı hüsni kaldı hemân bir göze, kaşa

7 Vâli ‘uduvv izâlesine sür‘at eyleme
Vakti gelince kendi düşer değme ser-hoşa

359.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Hışm u kîn cilve-nümâ mahpes-i ebrûsında
Harf-i düşnâm hüveydâ-yı leb-i dil-cûsında

2 Neş’e-mend oldığı demlerde mücessim görünür
Lehçe-i nâzik-edâ çeşm-i suhan-gûsında

3 Mihr-i enver ne kadar olsa da pür tâb-ı cilâ
………… zerredir şa‘şa‘a-i pertev-i pehlûsında(?)

4 ‘Ârifin Kevser’de Rıdvân’a bir insâf itse
Var mı bir böyle güli ravza-i mînûsında

5 Hüsn-i nâzı o sitem- pîşe çeküp teshîre
Hâmiyet şîve değmiş ser-i bâzûsında

6 İtmede akmeşe-i sun‘a netâyic-i kadr
Tarh-ı sad gûneyi emr-i şermâ-gûsında

7 Gonce-i hasbide hâl öyle gerek kim her dem
Nakş-ı kevni göre âyîne-i zânûsında

8 Şemme nâ-kâbil iken gülleri bâg-ı dehrin
Bû-yı mihri kim arar sebze-i hod-rûsında

---

359 –Y, –M, B88b (der-kenar).

9 Dil-i pür töhmeti tahlîs ne mümkün Vâli
Ebedî kaldı gibi mahbes-i gîsûsında

و Kafiyesi

360.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Pür neş'e ise her ne kadar câm-ı ârzû
Olmaz nüvişte levh-i dile nâm-ı ârzû

2 Lâ-büdler arttı yine zımnında mesttir
Şîrîn olursa gâhice ger kâm-ı ârzû

3 Nüzhetine behişti bile itse câygâh
Râhat virir mi âdeme âlâm-ı ârzû

4 Nâ-meşbu' olduğunda meğer şüphe var mıdır
Sâlih mi anla et'ame-i hâm-ı ârzû

5 Güncişk-i nefse eyleme teşnî' n'işlesin
'Ankâları mukayyed ider dâm-ı ârzû

6 Bir vechile tedâfü' mümkün midir meğer
İtmiş kenâr-ı hâtırı dırgâm-ı ârzû

7 Çok derd-mendi ârzû eyler zelîl u h^{v}âr
Bir kimse olmasın hele bed-nâm-ı ârzû

8 Ehl-i himem ider yine pâ-mâl u pâz-de
Vâli bülend ise ne kadar bâm-ı ârzû

361.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Giçdi bahâr kalmadı hiç gülde reng u bû
Ne dilde zevk kaldı ne bülbülde hây u hû

2 A'dâ bizimle bugz u 'adêvetde olmasın
Kûy-ı nigârı şimdi gönül itmez ârzû

---

360 Y57a, M74b (der-kenar), –B.
361 Y57b, M73a, –B.

3 Çâk itdi dest-i cevr ile pirâhen-i dili
Bâri nigâh-ı lutfı ile eylese refû

4 Çokdan alınmadı dil-i dîvâneden haber
Gîsû-yı yâri bir de sabâ ile cüst-cû

5 Şerm u hicâbı ref‘ idegör sen de Vâliyâ
Her-giz tarîk-ı ‘aşkda olmazmış âb-rû

362.
fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Ne belâ şûh-ı dil-rubâdır bu
Âfet-i cân-ı mübtelâdır bu

2 Serime tîre itdi dünyâyı
Çeşm-i câdû deyme belâdır bu

3 Hâk-ı pâ-yı nigâre ‘izzet kıl
Meded ey dîde tûtiyâdır bu

4 Taleb-i dest-bûsa incinme
Cebr yok bunda bir ricâdır bu

5 Nice bir girye-i melâlet-bâr
İrişir Vâliyâ hatâdır bu

ی Kafiyesi

363.
mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Perîşanlık dile ol turre-i zarârdan geldi
Tezelzül genc-i ‘aşka pîç u tâb-ı mârdan geldi

2 Benim sinemde pinhân âteş-i ‘aşkın şerârıdır
Bu hûnîn katreler kim çeşm-i gevher-bârdan geldi

3 O şûh- ı nevresi gördükde dil buldı hayât ammâ
Bu keyfiyyet bize ol la‘l-i şekker-bârdan geldi

---

362 Y57b, M73b, –B.
363 Y57b, M73b, B103b.

4 Şikâyet itmem ama nergis-i ser-mest-i nâzından
Tazallum cân u sabra gamze-i hûn-h^{v}ârdan geldi

5 Hezârân gavta urdum Vâliyâ bahr- tab'iyyetde
Bu nazm-ı tâze tâ kim hâtır-ı efkârdan geldi

364.

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1 Beyân-ı vâki' ile şerh idüp meâlimizi
O zâlime götürür var mı 'arz-ı hâlimizi

2 Henüz nevber-i ümîdin ârzûda iken
Şikeste itdi felek bî-muhal nihâlimizi

3 Sır-ı niyâzı gören zânû-yı nedâmetde
Bilir ne rütbededir kadr-ı infi'âlimizi

4 Der-i Kerîm'edir ancak teveccüh-i hâtır
Koyar mı gayret-i Hak gayra ibtihâlimizi

5 Olup tasavvur-ı âlâ-yı Hak'da pür hayret
Hevâ-yı bâtıla sarf itmemiz hayâlimizi

6 İrâde-i ezelî eylese eğer tevfîk
Bir anda mümkün ider matlub-ı muhâlimizi

7 Zamîr hâlidir ancak Hudâ'ya zâhirdir
'İbâde keşfe sezâ görmeziz kelâlimizi

8 Bilir bu tekyede 'ârif mezâkını Vâli
Rumûz-ı hâle muvâfık görünce kâlimizi

365.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 İtme lebrîz sitem-i hâtır-ı bî-kîneleri
Koma pür gird-i keder hâne-i âyîneleri

2 Vasf-ı dendân u lebin eyleyen erbâb-ı dilin
Oldı sandûka-i pür la'l u güher sîneleri

3 Kal'a-i vaslını teshir idene lâzımdır
Şeh-i zî-hâl gibi sarf ide gencîneleri

---

364 Y57b, M74a, B103b.
365 Y58a, M74a (der-kenar), B115a.

4 Yine pervâzdedir meyl-i tuyûr-ı vahşî
Olsa da gerçi kafes içre füzûn çîneleri

5 Rakîbâdan birini san'at ile söyletdik
Haber aldık ne imiş sohbet-i dûşîneleri

6 Mekr-i agyârdan ey meh katı bî-bân olma
Gâhice yâde getir vak'a-i dîrîneleri

7 Neş'e-i gayr ile şebhâ-i değerden Vali
N'ola mümtâz idersen şeb-i âzîneleri

366.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Görmez küşâde hazr- leb ârzûmuzu
Âb-ı hayât ile pür iderse sebûmızı

2 Evc- i sa'âdetinde ne mihriz, ne şebnemiz
Bilsek felek ne yüzle döker âb-ı rûmuzu

3 Ol teşneyiz ki dâmen-i sahrâda rûzgâr
Dâ'im ter eyler âb-ı güherle gülümüzü

4 Derd itdi rû-yı zerdimizi gamla zerd-i ter
Mey-i surh-fâm itmedi reng-i kedûmızı

5 Şemşîrler açar mı dehân-ı rakîbi gör
Vâli işitmiş ol meh ile güft-gûmızı

367.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Ne bu az u tama', kayd-ı nümâ-yı hânumân tâ ki
Hümâveş 'âli-pervâz ol hevâ-yı âşinâ tâ ki

2 Kemâl-i istikâmet ref'-i sevdâ-yı 'alâyıkdır
Dü-tâ itmek kaddin, bu sıklet-i bâr-ı girân tâ ki

3 Güzeşte 'avdet eyler mi te'essüfle ne der-hâsıl
Bu feryâd-ı 'abes tâ ki bu bîhûde figân tâ ki

---

366 Y58a, M74a, B104a.
367 Y58a, M74b, B104a.

4 Nedir bilsek ‘aceb bu ibtikâ vü fitneden kasdın
Bilindi rütbe-i sabr u tahammül imtihân tâ ki

5 Meğer bilmez misin keyfiyyet-i hâl-i perîşânı
Tecâhül tâbını ey âfet-i nâ-mihribân tâ ki

6 Edeb hoşdur kabâhat fehm olup bir kerre insâf it
Hevâ-yı ‘ayş u nûş-ı bâde vü fikr-i bütân tâ ki

7 Meded-kârı bulun Vâli biraz âgâze göstersin
Hamûş u ebkem olmak hâme-i nâzın beyân tâ ki

368.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Yâ Rab mey-i visâl ile mest eyle cânımı
Zeyn it bahâr-ı şu ‘le ile gülistânımı

2 ‘Ahd-ı şebâbe pîrliği gıpta bahş idüp
Fasl-ı bahâra hande-zen eyle hazânımı

3 Sevdâ-yı hâm ile koma ‘anber gibi dili
İt şu‘le-i güher gibi revşen revânımı

4 Nevbet senindir ey dil-i şurîde nâle it
Tâkât-ı tamâma irdi düketdim zamânımı

5 Vâli o rütbe-i tâcir benderine gamım
Bilmem bu bey‘gâhda sûd u ziyânımı

369.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Dagıdup tarf-ı binâ gûşına gîsûlarını
İtdi âmihte nesrîn ile şeb-bûlarını

2 Mest-i hayret getirir seyr-i nigâhı her rûz
Ser-i râhına Hoten deştinin âhûlarını

3 Eser-i lutf u gadab gördüği dem zâhir olur
Tecrübe eyleyene cebhe vü ebrûlarını

---

368 Y58b, M75a, B104b.
369 Y58b, M75a, B113a.
5. –Y.

4 Yine bir sözle ider keştini üftâdelerin
Söyle tîr olsa eğer çeşm-i suhan-gûlarını

5 Âbid tâ kişver-i nâzı idemezdi teshîr
Pîş-i eyleme hubunda câdûlarını

6 İntisâb ise garaz gâhi harîm-i vasla
Evvel ıskâta çalış müfsid u bed-gûlarını

7 Der-kenâr eylemede Vâli kusûr eylemedin
Amed'in ekser nâzende vü dil-cûlarını

370.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Kûy-ı dîldâra giden peyk meğer gelmedi mi
Dahı dil-hastelere şâfî haber gelmedi mi

2 Haber alsak nicedir safvet-i ruhsârından
'Aceb âyîne-i rûyına keder gelmedi mi

3 Lutfına irmediğim kendi kusûrumdandır
Nice kez yanıma ol nûr-ı basar gelmedi mi

4 Sana mı kaldı cihânın bed u nîgen temyiz
'Âleme sen gibi bir ehl-i nazar gelmedi mi

5 Korusun pâ-yı rakîbin tâbânı aglansun
Kademin basdıgı dem bezme zarar gelmedi mi

6 Ne bu da'vâ-yı teferrüd ne bu gavgâ-yı hüner
Bu hünergâha meğer ehl-i hüner gelmedi mi

7 Vâli esnâ-yı tarîkatde uzatdın mekesi
Vatan-ı asliye hengâm-ı sefer gelmedi mi

371.

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Eclâfı 'aceb 'asrımızın mu'teber oldı
Erbâb-ı neseb güşde vü der-be-der oldı

2 Hep zîb-i ser itdikleri her gonca açıldı
Her tâze nihâlân-ı çemen bir şecer oldı

---

370 Y58b, M75a, B104b.
371 Y58b, M75b, B105b.

3 Evzâ‘-ı girânı sefih etvâr-ı zamânın
Erbâb-ı dile müverres renc u keder oldı

4 Hep istediğin itmededir nâsa erâzil
Bu safhada kim nâm-ı hayâ bî-eser oldı

5 Ezhâr-ı çemen kalsa n'ola neşv ü nemâdan
Nergis gibi bir gör ki sâhib-i nazar oldı

6 Çok nâz u niyâz idemedik fart-ı safâdan
Yâr ile bu şeb sohbetimiz muhtasar oldı

7 Bir lahza yanımda idemez râhat u ârâm
Şevk-i nigehi murg-ı dile bâl u per oldı

8 Bir lemha kadar olmadı mümted şeb-i visâli
Gûyâ bu gice ol şebden sihr oldı

9 Vâli bu takallüble fenâ bulmadadır çarh
Ser, rütbe-i pâda bulunup pây, ser oldı

372.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Oldukda fikr-i tal‘atının dil güzergehi
Tâb‘ında itdi san meh-i Ken‘an-ı bün çehi

2 Dünyayı yirse de yine **‘Hel min mezîd’** [52]dir
Mümkün mi mi‘de-sîr ola merdân-ı müştehi

3 Aslında cezb-i ‘aşkda te'sîri olmasa
Âgûş-ı vasla çekmez güher-bâ gehî

4 Sad gûne şekle girse de geylân-ı deşt meğer
Izlâle çâre ger olamaz merd-i ekhî

5 Kesb-i neşât n'eyle olur kasd olunsa da
Mebnâ-yı şevk hâli ü câm-ı tarab tehî

6 Kurmuş umûr kevn ü fesâdın nizâmına
Sultân-ı lâ-yezâl bu zengâr-ı hârgehî

---

5. –Y.

372 Y59a, M75b (der-kenar), B114b.

[52] “Hel min mezîd “ (Daha var mı?) Kaf suresi: 50 / 30.

7 Kim tahtesini mey-kedenin rind-i hoş-meniş
Kim itse müjde gâne virir mesned-i şehî

8 Çokdur velî murâsıd-ı zâhirde ihtilâf
Ammâ olur netîcesi bir pîre müntehî

9 Tefhîm müdde'â olunur bî-basîrete
Mümkünse 'ârif itmeğe eşkâle engehî

10 Zâ'il olur mı leke-i aslısı Vâliyâ
Berrak iderse hûr ne kadar çehre-i mehi

373.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Ey çarh ben de bî-ser u pâyım senin gibi
Ser-keşte-i belâ-yı hevâyım senin gibi

2 Yok kesb-i cer ü nef'de bir zerre kudretim
Mahkûm-ı emr-i hükm-i kazâyım senin gibi

3 Keç-küleh-i su'âl be-dest u 'ilm bedûş
Kûy-ı emelde reşha-gedâyım senin gibi

4 Da'vâ-yı hall-i 'akdi kadâ-yı pür merd-i vakt
Hâlimce ben de 'ukde-güşâyım senin gibi

5 Ey hâme sen misin yalınız sâhi-i suhan
Ben de debîr-i sehv u hatâyım senin gibi

6 Bu cürm-i bî-haddimle kıyâs itme zâhid
Rüsvâ-yı 'âm-ı rûz-ı cezâyım senin gibi

7 Devlet cibillîdir bana zann itme Vâliyâ
Muhtâc-ı zıll-ı bâl-i humâyım senin gibi

---

10. –Y, –M.

373 Y59a, M76b, B111a.

4. –Y.

374.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Giçdi tarâvet-i ruh-ı cânâne kalmadı
Âh-ı hezâr-ı dil o gülistâne kalmadı

2 Şem'-i ruhı sevindi gül-i surhı oldı zerd
Pîrâmeninde bülbül ü pervâne kalmadı

3 Ser-çeşme-i hayâtı kim itdi giyâh-ı hat
Ümmîd-i zind-gânı dil u cânâ kalmadı

4 Beytü'l- hüzün mezâkına rehber de olalı
Hâtırda ârzû-yı tarab-hâne kalmadı

5 Deşt u fezâyı reşk-i canân esdi nev-bahâr
Ehl-i hevâda rağbet-i kâşâne kalmadı

6 Hep mûris-i seher kısas-ı kıssa h^{v}âb-ı vakt
H^{v}âb-âver-i sürûr olur efsâne kalmadı

7 Şimdi o meh ziyâfet-i 'âm itdi Vâliyâ
Nâ-kâm-ı vaslı mahrem u bîgâne kalmadı

375.
fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Bî-mehâbâ görünür gayra gönül şîr gibi
Pîş-i gamzende olur zahmlü nahçîr gibi

2 'Âri oldukça gönül neşv ü nümâ kaydından
Reng-i te'bîd bulur gonca-i tasvîr gibi

3 Tarfa mecnûn tarab-ı düşmen 'aşkım ki gelir
Koşma kalgıl mey-i nâle-i zencîr gibi

4 Seni elbette felek hâk-nişîn itse gerek
İsti'âre-i pür ile uçsan eğer tîr gibi

5 Nev-kumâş-ı suhan-ı tâze edâdan Vâli
Amed'i eylemişiz Hıta vü Keşmîr gibi

---

374 Y59b, M76b, B116b.
6. –Y.

375 Y59b, M76b, B106b.

376.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Bir dem tağıtma rûyına zülf-i nigârımı
Döndürme ey sabâ varak-ı i‘tibârımı

2 Gül mevsiminde nâle vü efgân ile hoşum
Yâ Rab hazâna itme mübeddel bahârımı

3 ‘Arz itme câm-ı mihrini ey çarh tut ki ben
Virmem şarâb-ı Kevser’e zevk-i humârımı

4 Ben kim şehîd-i hançer-i nâz u kirişmeyim
İtsün ziyâret ehl-i muhabbet mezârımı

5 Hayfâ ki âfitâb-ı kadeh itmeden tulû‘
Vâli siyâh eyledi gam-ı rûzgârımı

377.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Açmış kabâ-yı sûseni ey sîm-ten seni
Ebr-i siyehde mihr sanır her gören seni

2 Olsak ‘aceb mi velvele-ârâ-yı kâ’inât
İtmiş Hudâ şehen-şeh-i mülk-i fiten seni

3 Pervâzı ‘âli misli bulunmaz perî iken
Lâyık mı böyle râm ide her ehremen seni

4 Bu cilve vü hırâm dü sebeb-i ahibbâ (?)
Sermâye itse vechi var ehl-i suhan seni

5 ‘Arz u dâd hasiyyeti ebnâ-yı zamânın
Maksûdun imtihân ise ger yoklasın seni

6 Ta‘lîm-i vahşet itmek içün deşt deşt arar
Ey âhû-yı remîde gazâl-ı Hoten seni

7 Ey gam ne denlü olsa da samt-i müfârekât
Ne sen beni ferâmuş idersin ne ben seni

---

376 Y59b, M77a, B107a.
377 Y59b, M82a, B114b.
4. –Y, –M.
5. –Y.
8. –Y.

8 Cevher gibi azîmet izzetle ol azîz
Tezlîl çekmesin katı kayd-ı vatan seni

9 Sultân-ı vakt olur ne kadar olsa da hazîn
Sardıkça gâhi sîneye Vâli Hasan seni

378.

mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

1 Bu meclisin âyâ mey-i gül-fâmı nice oldı
Sâkîsine n’oldı ‘acabâ câmı nice oldı

2 H^vân-ı keremin oldı nemek-dânı şikeste
Suhan-ı hûrîsi kâse-i et‘âmı nice oldı

3 Ümmîd-i ‘atâ itmeyelim ehl-i sühâdan
Ebnâ-yı zamânın tehî ikrâmı nice oldı

4 Nakş-ı sûrı oldı heyûlâya mübeddel
Ecdâd-ı vâyek bünye-i ecsâmı nice oldı

5 Bir kerre tefekkürde misin Vâli bu bezmin
Nâzendeleri ‘âşık nâ-kâmı nice oldı

379.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Kat‘ eyledi bizimle yine âşinâlıgı
İtdi ziyâde ol gül-i ter bî-vefâlığı

2 Ol horde-sâle hulkıdır oldan anlamak
Semt-i şikest-i hâtırı hem dil-güşâlığı

3 Bi’t-tab’ olmayınca rüsûm-ı nezâketi
Her tâze-rû bilir mi meğer dil-rubâlıgı

4 Dil-dâdelikde gerçi olur bî-edeblicek
Ba‘zı denî ziyâde eder bî-hayâlıgı

5 Cem‘-i hutâmımız ‘arsa-i ihtiyâl içün
İtmiş kulûb-i zâhid-i har pârsâlığı

---

378 Y60a, M78a, B108a.
379 Y60a, M80a, B109a.
4. –B.
5. –Y.

6	Hayli dem oldı görmedik ol nâz-ı perveri
Oldı du bâr nâz u niyâzın ârâlıgı

7	Bakdım bugün önünle dikkatle Vâliyâ
Kat kat şükûh-ı nâz ile var pâdişâlıgı

380.
mefûlü / fâilâtü / mefâîlü / fâilûn

1	Sensin esîr-i çeşm-i füsunkâr iden bizi
Dil-bend-i kayd-ı rişte-i inzâr iden bizi

2	Virmiş hırâm-ı şûhına temînve şîveyi
Deşt-i fenâda bîhûde reftâr iden bizi

3	Hep yâd-ı âşinâ-yı nigeh evvelîn idi
Rüsvâyi-i dü-gûne sezâvâr iden bizi

4	Çekmiş şebîh-i Kays-ı dil-efkâr-ı rûzgâr
Deyr-i hevâda sûret-i dîvâr iden bizi

5	Bildik muhâl iken esr-i hulyâ imiş
Gâhi metâ‘ı vasla harîdâr iden bizi

6	Etvâr-ı nâmlâyım ehl-i zamânedir
Gâhî metâ‘ı vasla harîdâr iden bizi

7	Sabr eyle Vâliyâ eser-i berd-i bâd ile
Âzâd eder bu derde giriftâr iden bizi

381.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1	Olmayız nagme-serâ her büte nâkûs gibi
Doludur gûşımız âvâze ile küs gibi

2	Âşıka va‘de-i firdevs ü hem âgûş-ı hûr
Zevk-i bahşâ olamaz müjde-i pâ-bûs gibi

3	Mahz-ı taklîddir erbâb-ı hakîkat olmaz
Bilmeyen şâhid-i ümmîdini mahbûs gibi

---

380 Y60a, M78b, B105a.
5. –Y.
381 Y60b, M77a, B107a.
1. Olmayız : Olmazız B.

4 Hâtır-ı mihr cilâsı yine mugber görünür
Nakş-ı ümmîd o âyînede ma'kûs gibi

5 Vâliyâ kevkeb-i ikbâl-i sipihrin görünür
Çeşm-i dânâda Zuhal tal'at u menhûs gibi

382.
mefûlü / mefâîlü / mefâîlü / feûlün

1 Gûşeş bu kadar hâsıl-ı dünyâya değer mi
'Âlim didiğin nazre-i ednâya değer mi

2 Bâzâra çıkardım diyü magrûr bulunma
Bir emti'ayı gör hele sevdâya değer mi

3 Tedbîr sanup eylediğin kesb-i hevâyı
Bir dem çekilen renciş-i hulyâya değer mi

4 Bir def'-i zarûret içün ey merd-i tehî-dest
Bu zînet ü fer zillet-i 'ukbâya değer mi

5 İzhâr-ı tefâhür yeter ey nev-heves-i câh
Hasretle nazar semt-i ahibbâya değer mi

6 Ma'kûl diyüp tutma sakın pend-i rakîbi
Kavl-i sefih-i safsata ısgâya değer mi

7 Vâli bu kesâletle geçen 'ömr-i 'azîzin
Terk-i sefer-i kişver-i ma'nâya değer mi

383.
fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1 Bir nefes zâ'il olur mı sîneden yârin gamı
Hâk olursam da enîsimdir o gaddârın gamı

2 Gam değildi neş'e-i sugraya her bir sâ'ati
Nisbet olursa gam-ı hâle eğer yârin gamı

3 Rütbe-i gam herkesin hâlincedir bu 'arsada
Bir olur mu merd-i âzâd u giriftârın gamı

---

382 Y60b, M81b, B110a.
383 Y60b, M75b, B106a.

4 Müttehid eczâ iken terk ü fedâ itmez kabûl
Mûnis-i dirîne-i dildâr ü bed-kârın gamı

5 Bir mücerreb gam-küsârımdır ezelden Vâliyâ
Kor mı tenhâ hâtırı bir lahza dildârın gamı

384.

mefâʻîlün / mefâʻîlün / mefâʻîlün / mefâʻîlün

1 Yeter taʻn eyledin âh-ı dile zâr olduğun var mı
Giriftâr-ı belâ-yı yâr-ı gûdâr olduğun var mı

2 Niçün dil-gîr olursun şekve-i bî-ihtiyârımdan
Ne var hakkımda bir kez lutfa der-kâr olduğun var mı

3 Yine memnûnun olsun tâb ki derd u gamın çeksin
Meğer bir an dil-i mahzûna gam-h^{v}âr oldugun var mı

4 Gam-ı hecrinle hep izhâr-ı nâlem ıztırârîdir
Ne var incinme ey meh-pâre nâ-çâr oldugun var mı

5 Hemân mestânelikle Vâliyâ cevr eylerim dirsin
Senin ey âfet-i bed-mest hûşyâr oldugun var mı

385.

mefâilün / feilâtün / mefâilün / feilün

1 Vefâsın itti füzûn hattı âşikâr olalı
Gül-i neşâtımız açıldı nev-bahâr olalı

2 Düketdi kâmını def‘ itti ârzûların
Gönülde kalmadı hasret karîn-i yâr olalı

3 Ciğerde cilveler eyler sihâm-ı gamzeleri
O tıfl-ı şîve-gere gaflet dûçâr olalı

4 Hezâr sûret-i nâdide seyr ider merdüm
Tecelligâh-ı ruhı kalb-i bî-karâr olalı

5 Görüp işitmemişiz kimseden mevâsâtın
Şükûh-ı ‘işve ile sâhib-iştihâr olalı

---

384 Y60b, M76a, B106b.
385 Y61a, M76a (der-kenar), B114a.
5. –Y.

6 Rebûde eyledi sabrım tasavvurât-ı ‘abes
Uma mekârin-i agyâr-ı nâ-bekâr olalı

7 Şerâr-ı şu‘le yeter ser-be-ser fezâsında
Derûn-ı sirâc-ı muhabbetle tâbdâr olalı

8 Harâb-ı cevr u sitem oldı mülk-i hâtırlar
Serîr-i nâza o nev-reste şehr-yâr olalı

9 Misâl-i şîr-i kühen-sâl sayda kudreti yok
Şikâr-ı ‘ayş idemez Vâli ihtiyâr olalı

386.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Gınâ-yı fakr u fenâ râhat-ı gınâ bir mi
Ma‘âş-ı tenin ile tahsîl-i kimyâ bir mi

2 Te’emmül eyle hemân hılkat-i enâmilden
Bu ‘ayşgâhda ahvâl hep verâ bir mi

3 Gerek ki fehm ola kadri nefîs u erzâlın
Bahâda atlas u kiryâs-ı kemhâ bir mi

4 Bu kârhânede mikdârı herkesin ma‘lûm
Şerefle rütbe-i ‘ayyâş u parsa bir mi

5 Tefâvüt üzredir ahvâl-i ‘âlem-i fâni
Şerefle rütbe-i ……………….bir mi(?)

6 Garîb ü haste-i bî-hem-dem ü devâ nâ-yâb
Ne gûne tesliye bulsun gönül belâ bir mi

7 Müsâvi ola mı Vâli karîn-i bezmi ile
Marîz-i pister-i gam râhat âşinâ bir mi

387.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 İtdin izâle serdeki fâsid hevâları
Def‘ eyledin gönüldeki bîm ü recâları

2 Dil gayrı bıkdı bir de tenezzül ider mi hiç
Çek hançe-i visâline germ iştihâları

---

386 Y61a, M76a, B105b.
5. –Y, –M.
387 Y61a, M77a (der-kenar), B116a.

3 Sâhib-vefâ dinir mi o nâ-mihr-bana kim
Tercîh ide fütâdesine nâ-sezâları

4 Hep bâ'is-i nedâmet ü hep mâye-i melâl
Değmez zamânenin nazara bî-vefâları

5 Terk eyle değse de yine vardır tetimmesi
Dilden gider mi mey-kede gencî safâları

6 Heftliyedir mecâlis-i ehl-i zamânede
Lafz-ı selâma mülhak idenler du'âları

7 Zâhid ne anlasın bu belâhet……… (?)
Erbâb-ı tâb'ın itdiği nâzın edâları

8 Hazz-ı lebinden ayrılamaz bir nefes gönül
Olur vefâlı meclis-i mey-âşinâları

9 Vâli mülahhas eyleyelim şekveyi biraz
Bir bir beyâna çekmeyelim mâcerâları

388.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Her matlub-ı muhâl ile zâr itme sen seni
Zafer-ı hasedle sîne fekâr itme sen seni

2 Virme dile halel maraz-ı hulyâ ile
Efkâr-ı hâm ile küleh-dâr itme sen seni

3 Her bü'l- hevesle eyleme ins u mücâneset
Hıfz itme kadr-ı 'ismeti h^{v}âr itme sen seni

4 Nâs içre bed-zebanlıgı görme revâ sakın
Izrâr ile numûne-i mâr itme sen seni

5 Mikdârın anlamaz değiliz ey rakîb-i dûn
Silk-i hasebde çok da şumâr itme sen seni

6 Her kande böyle gevher-i pâk eylemez zuhûr
Bil kadr-ı hüsni herkese yâr itme sen seni

---

7. –Y, –M.
6. B'de 8. beyit.
8. B'de 6. beyit.
388 Y61b, M77b, B107a.

7 Bakma nukûş-ı gûne çü etfâl-ı bî-hıred
Vâli ragîb-i nakş-ı nigâr itme sen seni

389.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Bîgâneyiz ol âfete mihr u vefâ gibi
Mehcûr-ı çeşmiyiz nigeh-i âşinâ gibi

2 Terk-i sıddîki görme revâ değme hâl ile
Derdin sürerse revzeneden düş ziyâ gibi

3 Sa'y eyle bî-hıred idemez kat'i menzilet
'Ömri seferde giçse de ger âsiyâ gibi

4 Harf-ı recâmız irmedi kurb-ı icâbete
Genc-i dehende kaldı esersiz du'â gibi

5 İtmez kabûl 'avf u kerem cürm-i bî-hadim
Bin kerre dest u pâyına düşsem hınâ gibi

6 'Aşk-ı mecâz bulmuş iken dilde ibtilâ
Mahv oldı gitdi kâzib olan iştihâ gibi

7 Dem vâr idi zihâm-ı harîdâr-ı vasldan
İşlerdi kûy-ı dil-keşi sevk-i Minâ gibi

8 Şimdi o şûh-meşrebin etvârı gayrıdır
'Uşşâkına tahassür ider mübtelâ gibi

9 Ahvâl-i dil o âfete ey Vâli câ-be-câ
Takrîr olur fesâne-i şâh u gedâ gibi

390.

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Gülgûn 'izârına dök o zülf dû-tâları
Neşr it fezâ-yı 'âleme hoş-bû hevâları

2 Dîvân-ı şâh-ı gülde turur devr-i pâs için
Zerrînler elinde zeberced 'asâları

---

389 Y61b, M77b, B107b.
390 Y61b, M77b, B115b.

3 Bir an o şûhı var mıdır agyârsız gören
Münfekk olur mı sâye gibidir kafaları

4 Hem-râhide ‘adûl ider elbette râhdan
Taglît-i meslek ittiği dem reh-nümâları

5 Hûbân koyar mı hâtırı âsûde bir nefes
Râhat virir mi kimseye Hakk’ın belâları

6 Sûr-ı metîn h^{v}âhişe lâ-büd zafer bulur
Vird eyleyen hemîşe mücerreb du‘âları

7 Nâ-çâr hazm ider iden olursa Vâliyâ
Ebnâ-yı vaktin ittiği bârid edâları

391.

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Kimse bilmez o perî çehreye yâr olduğumı
Ser-i râhında bile gâhi dûçâr olduğumı

2 Reng-i rûyımdan o meh-vâr ise hiss itmişdir
Nâ-hun-ı hasret ile sine fekâr olduğumı

3 ‘Acz ile cünbüş-i ebrûları iş‘âr eyler
Şebnemâsâ o gül-i nevrese bâr olduğumı

4 Bir nefes râzı değildir olayım âzâde
Haz ider dâm-ı nigâhında şikâr olduğumı

5 Hasret-âlûde nigâhımdan o fettân anlar
Cân ile müşteri’-i bûs u kenâr olduğumu

6 Bilir ol âfet-i cân lîk tegâfül eyler
Zümre’-i dil-şede-gânında şumâr olduğumu

7 Bî-mahal nâle ü zârımdır iden hep isbât
Vâli bir gonca-i mestûre hezâr olduğumu

---

391 Y62a, M78a (der-kenar), B113b.

392.
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1 Rengîn idüp tefekkür-i lâ'lin hayâlimi
Vasf-ı cemâlin itdi müzeyyen makâlimi

2 Şîrîn mezâk-ı mîve-i nâz olduğum bilir
Seyr eyleyen nezâket-i nâzın nihâlimi

3 İtdim benefşe zâr-ı Hoten cilvegâh-ı dil
Saldım çemen-sitân-ı behişte gazâlımı

4 Kurbiyyetim ol âfete emr-i muhâl iken
Sıdkımdan anlarım sebeb-i itsâlimi

5 Sad sarsar-ı belâyı havâle ider zamân
Cüz'-i nümâda görse nihâl-i kemâlimi

6 Bin tâli' müsâ'id ile kasd iderse de
Bedr idemez sipihr-i siyeh-dil helâlimi

7 Bir nüshayım ki ma'ni ü elfâzı mun'akîd
Fehm idemez zamanede her kemâlimi

8 Zâhid iderdi dahle kısm-ı rinde Vâliyâ
Görse safâ-yı keyf-i mey-i lâ-yezâlimi

393.
mefûlü / fâilâtü / mefâîlü / failün

1 Rahme gelir mi nergis-i mestâne bir dahı
Lutf eylemez mi 'âşık-ı nâlâna bir dahı

2 Zâhid tarîk-i pîr-i mugân bildiğin değil
Lutf it karışma meşreb-i rindâne bir dahı

3 Hep gösterirdim ehl-i dile n'eylediklerin
Destim değerse dâmen-i devrâne bir dahı

4 Benzetme çeşm-i mestini âhûya ey gönül
Bir söyledinse söyleme yabana bir dahı

5 Göster bu şi'r-i pâkini ahbâba Vâliyâ
Âb-ı hayâtı sun dil-i yârâna bir dahı

---

392 Y62a, M79a (der-kenar), B113b.
2. nâz : cân B.
393 Y62a, M78b, B108a.

394.
fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

1 Vakf-ı âzâr itdi gönlüm merdüm-azârın biri
Zulmüne virmiş terakkî şimdi gaddârın biri

2 Dil o virân yer değil ki bir dahı ma‘mûr ola
Sa‘y-ı ta‘mîr eylese ger günde mi‘mârın biri

3 Sayd-ı murg-ı vuslata bin fikr-i fâsid eyleriz
Eylemez hergiz isâbet lîk efkârın biri

4 Şehr-yâr-ı mülk-i hüsn olmuş işitdik görmedik
Gül neseb Yûsuf necâbet ma‘deletkârın biri

5 Resmdir ahlâkı ibkâ eylemek ecrâsını
Vaz‘-ı kânun eylese ‘asrında hünkârın biri

6 Mihr-i ümmîd mümteni‘dir bî-vefâ cânâneden
Mihribân olmaz ezelde binde dildârın biri

7 Koymadı nûr-ı tecellâ-yı cemâl gayra tâb
Yakdı ser-i vakt derûnum şu‘le-ruhsârın biri

8 Vâliyâ vaz‘ı çekilmez hazm olunmaz vâdisi
Tâzece çatmış o gaddâra heveskârın biri

395.
mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Var mı enîs-i şâhid-i ‘ismet benim gibi
Tenvîre bend-i tekye-i ‘iffet benim gibi

2 Bî-ücret ile itme sakın merd isen eğer
Gencîne-i visâle nezâret benim gibi

3 Encâm-ı kâre eyle nazar intibâh ile
Olma esîr-i bâde-i gaflet benim gibi

4 Olma nigâh-ı ragbete sad hânümânını
Göster sipihre rû-yı necâbet benim gibi

5 Her gördüğün perîveşin aldanma nâzına
Nakd-ı niyâzı itme izâ‘at benim gibi

---

394 Y62b, M79a, B108b.
395 Y62b, M79b, B112a.

6 El sunma çok da ni‘met-i h^{v}ân-ı esâfile
Da‘vet de itse itme icâbet benim gibi

7 Bilmem ki var mıdır dahı ‘âlemde Vâliyâ
Âvâre- gird vâdi-i hayret benim gibi

396.
mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Gönülde muzmer olan derd-i bî-devâ gitdi
Hezâr şükr-i Hudâ böyle bir belâ gitti

2 Yine kemâl-i tereffühle şâd-kâm olduk
Hırâş-ı hâtır olan renciş-i ‘inâ gitti

3 Henüz münşerih olduk sâfa-yı hâtır ile
Gül-i ümîd açılup sıklet-i hevâ gitti

4 Müzevvirân n’ola sed itse bâb-ı tezvîri
Virildi faysal-ı da‘vâ vü müdde‘â gitti

5 Nedir tereddüd-i bîcâ vü fikr-i devr-â-devr
Dokundı nâziş-i agyâr u dil-rubâ gitti

6 Hemân tedârik-i esbâb-ı ‘işret eyleyelim
Bahâr-ı nev irişüp şiddet-i şitâ gitti

7 Bilinmedi hele kadri Hazef kadar Vâli
Bu bey‘gehde o dürr hayf bî-bahâ gitti

397.
fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

1 Görmüşüz ‘âlem-i nâzın niçe garrâlarını
İtmişiz tecrübe çok va‘de-i ferdâlarını

2 Yem-i ‘irfânın idüp dürlerini ber-geşte
İntihâb eylemişiz zübde vü yektâlarını

---

4. –B.
396 Y62b, M79b, B108b.
1. // Hudâ : Hakk’a Y.
397 Y63a, M80a (der-kenar), B116a.
2. Yem : Bahr B.

3 Emdirir kand-i lebün gâhîce dil-hastalara
Telh-kâmâne virir sekker-i helvâlarını

4 Ebedî muztarib olsa n'ola sîm-âbâsâ
Seyr iden sîm-tenin yed-i beyzâlarını

5 Yâr u agyârı koduk keşmekeş u gavgâda
Dûrdan itmedeyiz şimdi temâşâlarını

6 Yâdigâr olmak içün ekser-i ahbâbımızın
Yazmışız defter-i hâtırda mu'ammâlarını

7 Ala nâmımızı meydân-ı heveskârîde
Çekmeyin tâzelerin zahmet u gavgâlarını

8 Görmedik lezzet-i sahbâsın Vâli dehrin
Ser-i bî-magzına çalsun tehî mînâlarını

398.

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1 Gördüğün tıfl değil şâh-ı keremdir şimdi
Sâhib-i seyf u kalem tabl u 'ilmdir şimdi

2 Böyle hengAmede mazlûma ferah müşkildir
Olsa da nâ'il-i kâm ehl-i sitemdir şimdi

3 Kim bakar ehl-i kemâle kim arar 'irfânı
Mevsim-i bâd ü hûbân ü deremdir şimdi

4 Sun'hâ zümresine çıkdı 'uluvv-ı rütbe
Hassa-i ehl-i hıred sehm-i elemdir şimdi

5 Mevki'inde değil erbâb-ı münâsib vâ hayf
Sâbıkâ pîr-i mugân şeyh-i haramdır şimdi

6 Bâdesi meskeni ikdâhı necef nakli lezîz
Dime meyhâne ki mahsûd-ı İrem'dir şimdi

7 Ülfet-i duht-i 'ineb oldu 'umûm-ı belvâ
Kime tahsîs ideyim vaslı 'Amed'dir şimdi

8 Görmedim dehrde bir yâr-ı muvâfık Vâli
Yâr-ı sâdık bana kırtâs u kalemdir şimdi

---

7. –Y.

398 Y63a, M80a, B111b.

399.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Şikest-i ‘ahd o meh-i şîvekâre erzânî
Sebât u sabr dil-i bî-karâra erzânî

2 Habîse hubs sezâ berre lâyık ahsendir
Rakîbe hulk-ı bed ü hüsn yâre erzânî

3 Hemân rızâda bulun râh-ı Hak’da ‘ârif isen
Değil metâ‘-ı dü-kevn i‘tibâre erzânî

4 Kanâ’at ehline bir nân-ı pâre kâfîdir
Mezâk-ı ni’met-i elvân kibâre erzânî

5 Tefekkür eyle gönül müjde-i kudûmünde
Olur mı nakd-ı hayâtın nisâre erzânî

6 Yeter dür-i suhanı Vâli eyledin itlâf
Neden bu gevher ola intişâre erzânî

400.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Sipihr itmekdedir erbâb-ı cürmi muhterem şimdi
Müsellemdir berât pîşgândan müttehim şimdi

2 Zuhûr-ı vaz‘-ı nâ-hem-vâredir rağbet bu demlerde
Olup bir aks-ı ‘âdet hâl-i âyin-i kadem şimdi

3 Bahildir şimdilik makbûl-ı tab‘-ı ehl-i ‘âlem hep
Sefihle müttehimdir olsa da sâhib- kerem şimdi

4 Bu eyyâm-ı rezâ’il-perverin bîzârı olmakdan
Müreccehdir vücûda râhat-ı râh-ı ‘adem şimdi

5 İderdi rütbe-i îcâdına tahsîn gûn-â-gûn
Temâşâ eyleseydi bezmgâh-ı dehri Cem şimdi

6 Ümîd-i inkisâre kaldı iş tahlîse yok çâre
Musallat olmada mazlûma erbâb-ı sitem şimdi

---

399 Y63a, M80b, B109b.
400 Y63b, M81a, B111b.

7 ‘Aceb mi eylese garkâb-ı hasret ‘âlemi Vâli
Terakkî bulmada tûfân-ı eşkim dem-be-dem şimdi

401.

mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1 Nigâh-ı çeşm-i nîlî fâm-ı cânân cânımı yakdı
Bir âteş indi gökden gûyiyâ kurbânımı yakdı

2 Şehîd-i gamze-i kâfir nihâd idüb sürûrundan
Hınâ yirine ol meh dest ü pâye kânımı yaktı

3 Çü nahl-ı vâdi-i Eymen ser-â-pâ şu‘le-zâr oldum
O dem ki tâbiş-i mihri ten-i sûzânımı yakdı

4 Emerken la‘lini sehven emerdim fart-ı şevkimden
O zevk-i âteşîn-lezzet leb ü dendânımı yakdı

5 Bu şeb kûy-ı dil-ârâya güzârım düşdi gafletle
Bir âteş-zârı giçdim pâyımı dâmânımı yakdı

6 Gadâb- âlûd o muhrik nazrelerle ol tegâfüller
Tağıtdı ‘unsur-ı çârım ser u sâmânımı yakdı

7 Şerârân rû-yı tâbdâr şû‘le-i hem-zâdî
Ten-i bî-sabr u ârâmım dil-i vîrânımı yakdı

8 İdince ben kulun mümtâz-ı lutf ol âteşîn ruhsâr
Hasedle nâr-ı gıbta hâtır-ı akrânımı yaktı

9 N’edem izhâr idersen katl-i Vâli’den nedir aslı
O bî-cürmün helâki gâlibâ sultânımı yakdı

402.

mef‘ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘îlü / fâ‘ilün

1 Olma firîb hûrde-i esbâb-ı dünyevî
Cidd it ta‘ayyüş eylemeğe zuhr-ı uhrevî

2 Mekr-i rakîbden hazer it olma bî-haber
Râhat koyar mı reh-zen-i bî-rahm-ı rehrevî

---

401 Y63b, M80b (der-kenar), B112b.
402 Y64a, M82a, B110b.

3 Virmez şeref edâniye da‘vâ-yı kâzibi
Zî-hâl olup giyerse de dîhîm-i Hüsrevî

4 Zevk-i visâlin itmeğe takrîre yok mecâl
Ta‘bîre kâbil olmaz imiş emr-i ma‘nevî

5 Olmaz gibi marîz-i gam-ı hecre kâr-ger
Esse nesîm yirine enfâs-ı ‘Îsevî

6 Bülbül muhibb-i Gülşenî gül rind-i hırka-pûş
Gülşen semâ‘- hânesidir gonca Mevlevî

7 Çespân gelir hele kad-i ma‘nâya Vâliyâ
Lafz-ı girân-ı Türkî’den elfâz-ı Pehlevî

403.

mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

1 Cihân-ı pür kederin ibtilâsı eksik mi
Gam-ı masârif-i sayf u şitâsı eksik mi

2 Ezâ-yı tâze her demde bir bahâne arar
Dil-i şikesteye yârin cefâsı eksik mi

3 Görüp refâh ile dünyâ-pereste reşk itme
Anın da lahza ü lahza belâsı eksik mi

4 Gehî neseble gehî fazlla tefâhür ider
Rakîb-i bed-menişin kibriyâsı eksik mi

5 Hemân o sanmasın ahbâh-ı tesliyet-fermâ
Dil-i ye’is ü hazînin ‘azâsı eksik mi

6 Ne derddir ki ana çâre olmaya Vâli
Bu kârhâne-i sun‘ın devâsı eksik mi

---

403 Y64a, M82a, B110a.

404.

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Kenâra h^{v}âhişimce alsam ol şûh-ı dil-ârâmı
Fedâ-yı bûs-ı la'l-i nâbı itsem cân-ı nâ-kâmı

2 Hayâl-i nergis-i firûze-fâmın hâtem-i câna
Ezelden eylemiş üstâd-ı hikmet fass-ı bâdâmı

3 Kilâb eyler teraşşuh hep meşâmm-ı cîsm-i zârımdan
Ne dem âgûş-ı tenin fikre çeksem ol gül-endâmı

4 Dehen-şûy-ı ferâg oldukça âb-ı tevbeden hâtır
O 'ismet düşmenin virmez sebâte ruhsat-ârâmı

5 Nice sâbûn-ı mihri ezmede ger câme-şûy-ı çarh
İzâle idemez dâmân-ı dilden çirk-i âlâmı

6 'Aceb mi mehden itse penbe-i mînâların gerdûn
Bilir zîrâ yine mikdâr-ı rindân mey-i âşâmı

7 İder pâ-yı nigâhı neş'e-i âhirle pîçîde
O tıfl-ı nâzın endâmın safâ-yı seyr-i hamâmı

8 Görürdün gâhice nef'in yine dükkânçe-i sabrın
Rübûde itmeseydi çeşm-i mestî nakd-ı ârâmı

9 Zamân kadrinde nâdânlık iderse gam değil Vâli
Ne bilsin her ferümâye edâ-yı resm-i ikrâmı

405.

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1 Kesb-i şeref itmek gam-ı dünyâsız olur mı
A'dâya mümâşât ü müdârâsız olur mı

2 Zeyl-i sebebi terke teşebbüs nice mümkün
Sahbâ-yı tarab sâgar u mînâsız olur mı

3 İzhâr-ı taleb şartdır erbâb-ı su'âle
Tahsîl-i kerem 'arz u temennâsız olur mı

4 Bir zülf-i siyeh kaydına dil bestedir elbet
Hiç hâtır-ı sevdâ-zede sevdâsız olur mı

---

404 Y64a, M81a (der-kenar), B112b.
405 Y64b, M81a, B109b.

5 Sâ'idde ki dâgına 'abes dinmez o şûhun
Bir sîm ki hâlis ola tamgasız olur mı

6 Bî- dagdaga olmaz heves-i şöhret-i şâhı
Sulh olmasa ger ma'rgeh-i gavgâsız olur mı

7 Dünya elemin çekmese de mahşere sûzân
Bir lahza dil endîşe-i ferdâsız olur mı

8 Mihr-i ruhı gitmez dil-i sevdâ-zedemizden
Zulmet-gedemiz şem'-i şeb-ârâsız olur mı

9 Tenhâ ne mezâkı olacak Vâli bu bezmin
Firdevs ise de 'işret-i ahbâsız olur mı

TAHMİS[53]

fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / failün

Bâg-ı ‘âlemde gönül bir serv-i dil-cû kalmâmış
Gonca solmuş dîde-i nergisde uyku kalmamış
Nagme-senc-i müdde‘â bir murg-ı hoş-gû kalmamış
Lâle-zâr-ı matlabı sîr-âb îder cû kalmamış
Rûd-ı himmetde nem-i şebnem kadar su kalmamış

Tünd-i bâd-ı âhla pejmürde olmuş gülistân
‘Andelib-i hasta vü ser-keşte bî-nâm ü nişân
Kâsid olmuş revnak-ı gülzâr, gitmiş bâgbân
Nev-bahâr-ı dehri berbâd eylemiş bâd-ı hazân
Bülbül uçmuş güller akmış cûya şeb-bû kalmamış

Oldu hayrân-ı cemâlin sûret-i çîn u çekel
‘Âlemi pür hayret itse seyr-i rûyın gam değil
Câ-yı âsâyiş değildir bu cihân âb u gül
Pâymâl-i güşte-girân-ı gam olmuş ehl-i dil
Nerre Şîrân-ı sühâda zûrbâzû kalmâmış

İmtihân itdün yeter bu baht-ı nâ-fercâmını
Bend ider gör nedâmet ‘âkıbet behrâmını
Sa‘y-ı bâtıldır çıkar başdan hayâl-i hâmını
Der u şîr ey sayyâd-ı dil âlâtını boz dâmeni
Sayd olur bu deşt-i vahşetde bir âhû kalmamış

Var mı üstâd-ı suhan bir ‘andelib-i hoş nevâ
Çok zamân dinlenmedi bir böyle şi‘r-i dil-küşâ
Koy riyâyı sen de insâf it bu nazma Vâliyâ
Tarh-ı Nâbî’dir buna pey-revlik olmaz Dürrîyâ
Pek zemîn-i tengdir câ-yı tekâpû kalmamış

[53] **Y64b, M82b, B117a.**
* Y nüshasında bu tahmisin başına müstensih tarafından, “ Nâbî’nin Bir Gazelini Tahmis “ diye yazılmıştır.Ancak Vâli Hasan Ağa’nın bu şiiri Nâbî’nin değil, Dürrî’nin ‘ kalmamış ‘ redifli gazeline tahmistir.

MÜSEDDES[54]

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Gele ey dürr-i girân-mâye-i bahr-ı behcet
Gele ey gonce-i nev-reste-i bâg-ı iffet
Gele ey pâd-şeh-i Hıta-i nâz u nahvet
Bu mıdır şart-ı vefâ böyle olur mı iffet
Binde birin dimeyem sen de bir insâf eyle
Olma hâmûş-ı gazab lutfıla bir kez söyle

Nice bir pişrev-i zümre-i nâdân olasın
Nice bir zîbde meclis-i dûnân olasın
Gül gibi niceye dek herkese handân olasın
Vakt ola eylediğin vaz'a peşîmân olasın
Ya mürüvvet mi idüp genc-i visâli mebzûl
Olasın elsine-i nâsda bîcâ medhûl

Sana kaç kerre didim 'ismetin ihrâz eyle
Kendini fırka-i eclâfdan efrâz eyle
Böyle bir tâ'ifeden sen seni mümtâz eyle
Dimedim günde birin bul sana hem-râz eyle
Yine meyl itmedesin esfel-i dûn-pâyelere
Bir alay bî-ser u sâmân fürû-mâyelere

Bir zamân bir har-ı lâ yefhame oldun demsâz
Beni bîgâne idüp itdün anı mahrem-i râz
Eyledin nâze bedel kendüye izhâr-ı niyâz
Yine fehm eylemeyüp kadrini ol gûş-ı dırâz
İtdirüp devr-i mecâlis seni teşhîr itdi
Gezdirip hâne-be-hâne katı tahkîr itdi

Kalmadı pîr u civân hâsılı şehrî vü garîb
Ki varup girmeyesün hânesine bî-takrîb
H^{v}ân-ı vaslından alup her biri bir güne nasîb
Ceyş-i hattın idicek mülket-i hüsnün tahrîb
Çekilip her biri bir semt-i firâga gitti
Didiler kim bu oyununda sakalı gitti[55]

---

[54] **Y65a-65b, M83b-84a-84b-85a, B117b-118a-118b-119a**
[55] Bu müseddesin son iki mısrası Y nüshasında yok M ve B nüshalarında var.

Kasdım oldur ki varup herkese nâz itmeyesin
Bir kadeh bâde içüp gayra niyâz itmeyesin
Der-i gencîne-i ihsânını bâz itmeyesin
Kendine elsine-i nâsı dırâz itmeyesin
Bulduğun sülfe-i nâ-pâke kafâdâr olma
Nîk-h^{v}âhın olana mûcib-i âzâr olma

Hulf-ı va‘d ile idüp günde hezârân îmân
Bilmedin yine nedir itdiğün ahd u peymân
Dil-firîb olduğunı bilmişiz ey rûh-ı revân
İtdiğin va‘deye sâbit olamazsın bir an
Meşrebin anlamışız sıdk-ı emânet yokdur
Lîk kâzib olana çok da felâhet yokdur

Olma ol kevne teşekkî ideyim hûyından
Bû-yı nefrîn alayım hatt-ı semen-bûyından
Görmeyim nûr-ı safâ âyîne-i rûyından
Dirmeyim bâr-ı letâfet kad-i dil-cûyından
Ya ne var hasta dilin nushını bir gûş eyle
Gûş-ı iz‘âna der-i pendini mengûş eyle

Yeter ey şûh yeter ‘işvede meşhûr oldun
‘Âleme velvele saldın katı pür şûr oldun
Yeter âyîne gibi herkese manzûr oldun
Sana didikçe yeter hüsnüne magrûr oldun
İtdiğin tavra pişmân olup âh eyleyesin
Âh ile âyîne-i mihri siyâh eyleyesin

Kanı zencîr-i muhabbetdeki dil-dâdelerin
Kanı hâk-ı rehine yüz süren üftâdelerin
Kanı cân-ı nakdini sarf itmeğe âmâdelerin
Kanı dil-bendin olan nice filân-zâdelerin
Kadrini anlamadın cümle perîşân oldı
Dağılup her biri bir gence nigeh-bân oldı

Sana ey âfet-i cân kimseye bâr olma didim
Herkesin hânesine varma kenâr olma didim
Dâm-ı pür mekrine gafletle şikâr olma didim
Nice kez seng-zen-i şîşe-i ‘âr olma didim
Gûş-zed olmadın ısgâda tekâsül itdin
Göre kim gayr-ı nedâmet ya ne hâsıl itdin

Ne kadar itme desen hîle vü mekr Vâli
Râhına bezl-i hayât itmede yok ihmâli
Hâtırı olmasa hergiz olmakdan hâlî
Hâşa'allah ki ferâmuş ide mihrin Vâli
Eskiden bâ'is-i germiyyet bâzârındır
Ne kadar kâsid olursan da harîdârındır

MU'AMMA ZIMNINDA MÜFREDÂT[56]

Benâm-ı Vâli

Hasûdun kendi mekriyle serâyî oldı ber-geşte
Hevâ-yı bahtı döndi hânumânın virdi berbâde

Benâm-ı Hasan

Çıkardı nâm-ı hâtır şöhre-i 'âlem olup Vâli
Eğer dil-dârdan 'ömründe bir kez rû-yı dil görse

Benâm-ı Aga

İki üç şerha görüp sînemde
Bildi kasd-ı dili o meh-pâre

Benâm-ı Vâli

Yine şikâyet-i dil-sûzum iderim izhâr
Küşâde olsa bana muttasıldır vuslat

Benâm-ı İbrâhim

Düşdiler pîşine bir bir iderek hîle vü âl
'Âkıbet ettiler ol mâhı perîşân ahvâl

Benâm-ı Aga

İki servî bulup miyânında
Lâne-sâz oldı bülbül-i şeydâ

---

[56] **Y65b-66a, M85a-85b-86a, B119b-120a-120b.**

Benâm-ı Belâk

Âgûş-ı vasla çekmese ol serv-kâmeti
Bulmaz netîce bir dil-i ser-keşte râhatı

Benâm-ı ‘Ömer

Rehsûde olup duhter-i rez pâ-yı nigâra
Tâc-ı zer ile cilveger oldı nazarımda

Benâm-ı Hâmi

Tehî sâgar gibi kalmışdı Vâli dil bu meclisde
Ruh-ı yâre mekârîn oldı buldı yine keyfiyet

Benâm-ı Âgâh

Göricek âhımı didi yârân
Yine bir nîm-kâse var bunda

Benâm-ı İmâm

Meded ey şûh kalb-i rencûra
Ya devâ eyle ya ferâgat gel

Benâm-ı Âgâh

Pâ-yı maksûdı itdi işkeste
Bâri bir lahza da devâsın gör

Benâm-ı İmâm

Bir sorma ile la‘l-i lebinden ol âfetin
Buldum ‘ilâcını dil-i rencûr u hastenin

Benâm-ı Bekir

Gamı gönül eğer eylerse kendüden zâ’il
Bulur merâmını maksûdına olur nâ’il

RUBÂ‘İYÂT[57]

Ahreb

Âsâr-ı gamûm nâ-bedîd olsa eğer
Eyyâm-ı nuhûsât sa‘id olsa eğer
Nîk u bed devrânı ferâmûş ideriz
Her şeb şeb-i kadr u rûz-ı ‘ıyd olsa eğer

Ahreb

Her gördüğümüz kâküle bend olmadayız
Bir lahzada bin kez gile-mend olmadayız
Âlâm-ı hayâl-i dâne-i hâlî ile
Nâr-ı gama hasretle sipend olmadayız

Ahreb

Halvetine inse mahrem olmak kande
Ol gonca-i nâza hem-dem olmak kande
Mâdâm o hercâyîye mâ’ildir dil
Sen kande Vâli bî-gam olmak kande

Ahreb

Benzer ki o şûh yine kân itmişdir
Bizden ruh-ı âlini nihân itmişdir
Ol çeşm-i siyâh o kanlı zâlim şimdi
Vâli seni rüsvâ-yı cihân itmişdir

Ahreb

Vâli ki mukîm-i gûşe-i ‘uzletdir
Âzâde-i hicr u fârig-i vuslatdır
Minnet-keş-i nev-bahâr ‘işret olmaz
Bir dil ki hezâr-ı gülşen-i mihnetdir

[57] **Y66a-66b-67a, M86b-87a-87b-88b, B120b-121a-121b-122a-122b.**

Ahreb

Ahmed bu şikeste hâtıra rahm eyle
Koy devlet-i hüsnünde biraz şâd olsun
Nev-emti'a-yı mihr-i girân-kadrınla
Vîrâne derûnum Ahmed-âbâd olsun

Ahreb

Geh 'aşkda Ferhâd ile hem-kîş benim
Mecnûn gibi melâmet-endîş benim
"El-cins-i ma'al-cins " kelâm-ı Hak ise
Ma'lûm ki dîvânelere hîş benim

Ahreb

Bir şûh-ı hezâr-âşinâdan feryâd
Bir âfet-i bî-mihr u vefâdan feryâd
Ne kadrini anlar ne bilir kadr-ı kesi
Birdir yetîm-i bî-bahâdan feryâd

Ahreb

Hâtır-ı şikeninde ger olaydı insâf
Olmazdı bu gûne hem-nişîn-i iclâf
Nakdine 'ismetin iderdi ihrâz
Erzân idüp itmez idi böyle itlâf

Ahreb[58]

Ey mahzen-i ser-'âlem-i lâhûtî
V'ey vâkıf-ı ahvâl-i çeh hârûtî
Bir gâhe ki güher-bâlık itse mihrin
Bir pâye ider ma'âric-i nâsûtî

---

[58] –B.

Ahreb[59]

Sûdâger-i çârsû-yı hicrân oldum
Mecmu'a-yı dil gibi perîşân oldum
Dûşumda pelâs-ı rindî destimde girev
Deryûzeger-i kûçe-i cânân oldum

Ahreb

Günden güne reşk-i âfitâb olmadasın
Mergûb-ı nigâh şeyh u şâb olmadasın
Hayfâ ki idüp Vâli-i zâr-ı mahrûm
Gayrılara zîb-i câme-h^{v}âb olmadasın

Ahreb

Bir lahza ki ol şûhı der-âgûş ideriz
Bin gûne gam-ı dehri ferâmûş ideriz
Geldikçe dile hayâl-i la'l-i Nâbî
Gûyâ ki sad mey-kede mey nûş ideriz

Ahreb

Vâli nice bir nâle vü âh eylersin
Sermâye-i râhatı tebâh eylersin
Bilmem neye hûş ile olup bîgâne
Deryâ-yı tahayyürde şinâh eylersin

Ahreb

Bu bâgda bir lâle- 'izârım yokdur
Bu dârı fenâda gam-güsârım yokdur
Gâhîce mevâsât u nevâzişler idüp
Hâl-i dilimi sorar nigârım yokdur

---

[59] –B.

Ahreb

Ey gül kanı evvelki o ra'nâlıklar
Kalmadı hezârında da şeydâlıklar
H^{v}âr itdi seni 'azîz iken 'âlemde
Bu perdedir 'ismet u rüsvâlıklar

Ahreb

Bîgâne-i esrâr ile da'vâ müşkil
Nâdâna mümâşât u müdârâ müşkil
Ehven değil inkişâf-ı ser-i vahdet
Elfâz-ı 'akîd u derk-i ma'nâ müşkil

Ahreb

Kendün gibi bir şûh ki zâr itdi seni
Gül-gonca iken hayf hezâr itdi seni
Kuşı kuşla sayda tarassudlar iden
Âhir bu bahâneyle şikâr itdi seni

Ahreb [60]

Bir âfet-i Hâşimî'ye oldum meftûn
Gîsûları dâm-ı 'akl sad eflâtûn
İsmin diyemem ve lîk bil vasfından
Zerrîn du helâli nergis-i sünbül-gûn

[60] –Y, –M.

Kıt‘a[61]

Şimden girü sarf-ı nigeh itmem Vâli
Ol gonca-i nâza itse ‘âlem tahsîn
Bir gülşene bülbülüz ki şimdi anda
Hûrşîdi gül-i Ca‘ferî’dir nesrîn

Kıt‘a[62]

İbn-i ‘Azîz-i ‘Âcir Efendi ‘azîz-i vakt
Erşed-i nebîr Hazret-i Bâbâ-yı Ermevî
Hem nûr-bahş-ı çeşm-i cihân-bîn ehl-i Hak
Hem zübde-i hülâsâ-i pîrân-ı kübrevî
İtmiş çü Nakşibend-i kazâ zât-ı pâkini
Hilm u sühâ vü zühd ile âyâsı pey-revî
Nesrdir hakâ’ik idince göreydi ger
Tahsîn iderdi sâhib-i irşâd-ı Konyevî
Zâtın mu‘ammer ide Hudâ tâ ki gösterir
Sadr-ı felekde bedr-i tamâm u meh-i nevî

Tevârih

Târih-i Berâ-yı İtmâm-ı Hâne-i Lebîb[63]

Zîbinde kasr-ı ‘âlî vü kâşâne-i cedîd
Her gûşesinde var nice zevk-i sabâh-ı ‘ıyd
Bânîsi şûh u mükrem u bünyâdı dil-küşâ
Gird-i elem havâli-i pîşinde nâ-bedîd
Gûyâ nukûş-ı sakfı çemenzâr-ı bâg-ı huld
Gul-mîh-i tahta-i der u revzen gül-i sefîd
Vâli görüp du‘â ile târihini didi
Yâ Rab Lebîb’e eyle bu kâh-ı nevi sa‘îd
1147

Bir hoş-edâ gelüp didi târihini tamâm
Seyr-i Mehemmed ola mükerrem bu kâhda [64]
1146

---

[61] **Y67a, M86b, B120b.** Kafiye düzeni rubâ‘iye uymadığı için kıt‘a içinde yazdık.
[62] **Y67a, M82b, B111a.**
[63] **Y67a, M83b (der-kenar), B123b.**
[64] **–Y, –M, B123b.**

Gelüp bir ehl-i suhan Vâli didi târihini
Halîl'e ide mübârek bu cây-ı mûnîsi[65]
1146

Târih-i Çeşme-i Hâcı Mustafâ[66]

İbn-i Edhem Hâcı Seyyîd Mustafâ sâhib-neseb
Cevher-i zâtîsi pinhân idi oldı âşikâr
Fî sebîli'llah geldi yâdına sa'y-ı haber
Ki ide ebnâ-yı sebîle rûz u şeb ni 'met-nisâr
Kasd-ı zuhr-ı ahretle sarf-ı himmet eyleyüp
Yapdı bir nev-çeşme tarhı tâze âbı hoş-güvâr
Hîn-i bünyâdında Vâli söyledim târihini
Râh-ı Hak'da kaydı Hâcı Mustafâ bir yâd-gâr
1146

Târih-i Velâdet-i 'Abdurrahmân[67]

Mürşîd-i vakt 'azîz-zâde vü rahm-ı fukarâ
Zühd ü takvâda olup Hazret-i Bâbâ-yı zamân
Düşmen-i bahl u hased yâr-ı sehâ vü in'âm
Hüsn-i ahlâk ile yektâ vü 'adîmü'l-akrân
Hâcegân mefharı olsa n'ola ol zât-ı kerem
Ma 'rifet mazharıdır, menba'-ı 'ilm u 'irfân
İtdi ihsân ana bir hayr-ı halef Hazret-i Hak
Kerem u lutf u 'atâyâsına gördi şâyân
Tûl-i 'ömr ile tuta sinn-i tabi'îde karâr
Erşed-i âl-i 'azîz eyleye anı Yezdân
Ola âbâ-yı kirâmı gibi meşhûr-ı enâm
Ahter-i tâli'i günden güne ola tâbân
'İzz u ikbâl u refâh ile giçe evkâtı
Tâ ki devr itmededir çerh-i sipihr-i devrân
Sâl-i mevlûdüne târih murâd eyler iken
Nice tâb' ehli ahibbâ vü nice nâdiredân
Vâli bir pîr gelüp didi budur târihi[68]
Nâ'il-i 'izzet u ihsân ola 'Abdurrahmân
1134[69]

---

[65] **–Y, –M.**
[66] **Y67b, M85a (der-kenar b), B123a.**
[67] **Y67b, M83a (der-kenar), B122b.**
[68] " Geldi bir pîr didi Vâli budur târihi " B.
[69] 1142 M.

Târih-i Berâ-yı Hat[70]

Hattınun zuhûr-ı nümâsıyla Vâliyâ
Sanma halel gele ruh-ı âl-i Mehemmed'e
Müşgîn gışâve çekdi harîm-i cemâline
Manzar bulunmaya diye her dîde-i bede
Gönlünce vire h^{v}âhişini Hazret-i Hudâ
Nâ'il ola cihânda sürûr-ı mü'eyyede
Çıkdı ser-i dil eyledi târihini beyân
Çok zibâ virdi hat-ı cemâl Mehemmed'e
1144

Târih-i Vefât-ı Âgâh[71]

Göricek hâl-i mekânın bu fenâ bezminde
Havf u endûh ile dil eyler iken nâle vü âh
Virdi bu mısra'-ı târih ile hâtif haberin
Girdi dâr-ı İrem'e 'ârif-i bi'llah Âgâh
1141

Târih-i Velâdet-i 'Abdullah[72]

Eyledi nâ'il-i lutf u kerem u ihsânı
Mustafâ 'abdine bir hayr-ı halef virdi Allah
Basıcak mehd-i vücûda kadem-i ikbâlin
Kodılar nâm-ı kirâmîsin ânın 'Abdullah
Çeşm-i cân-ı pederi rûşen ola zâtı ile
Tûl-i 'ömr ile mu'ammer ide ânı Allah
Vire zâtına bekâ Hazret-i Vehhâb u Kerîm
Nice kim devrdedir rûz ile şeb mihr ile mâh
Vâliyâ ben dahı zevk ile didim târihin
Mustafâ râhatına ola sebep 'Abdullah
1141

---

[70] **Y67b, M88a (der-kenar), –B.**
[71] **Y67b, M87a (der-kenar), B123a.**
[72] **Y68a, M86a (der-kenar), B123a.**

Târih-i Berâ-yı Hat[73]

Halîl-i şûh-meşreb, dil-küşâ, mümtâz u yek-dâne
Keder virdi peyâm-ı hattı mir'at-ı dil u câna
Hat-ı nevdir kıyâs itme 'izâr-ı tâb-nâkında
Hüsûf-ı cüz'idir ki 'ârız olmuş mâh-ı tâbâna
Sirişk-i çeşm-i efzûn oldı 'uşşâk-ı dil-efkârın
Nişândır gird-i mehde hâle olmak cûş-ı bârâna
Biraz efsürdelendi 'ârız-ı âl-i hatı n'ola
Çemenzâr-ı ruhı döndi hazân irmiş gülistâna
Tenezzül itmede germiyyet-i hüsn-i cihân-sûzı
Meğer mihr-i dırahşân eyledi tahvîl-i mîzâna
Meseldir bu ki dirler her hattın bir şânesi vardır
Sezâdır bu hatâ itsem dil-i sad çâkımı şâne
Gelüp bir ehl-i dil hattı değildir söyledi târih
Çekildi 'anberîn perde harîm-i hüsn-i cânâne
1147

Târih-i Velâdet[74]

Vücûda geldi bir nev-reste tıfl-ı Hâşimî sürûd
Temevvüc eyledikde kulzüm-i eltâf u(?)
Sirişki gûyâ nûr-ı letâfetle olup kemter
Nezâketde vücûd-ı nâzişi zât-ı nâz-âlûd
Nazîrin görmemişe diseler bâzâr-ı 'âlemde
'Aceb hulf eylemiş ânı müdde cümle-i mevcûd
Hüsünde hem letâfetde nezâketde suhânîde
Elkendir râvice Yûsuf ile ger ola mahdûd(?)
Tevellüd itdüği kâşâneden hemen kudûmuyla
Kem oldı güft-gûyı dahı …………………..(?)
Sürûr ile geçe eyyâmı hergiz görmese
Ola 'ömri dırâz u bahtı 'âli âhiri Mahmûd
Açıldı Mustafâ'nın dîde-i cânı (?)
Bedîhî destine girdikde böyle gevher-i mesûd
Olur mı herkese ihsân bu gûne lutf-ı
Gerekdir böyle dürr-i kîse zîrâ tâli'-i mes'ûd
Kudûmun gûş idüp Vâli didi ânı cedîd suhan
Hüsni itdi âl-i Mustafâ'nın ahsen-i Ma'bûd
1144

---

[73] **Y68a, M89a (der-kenar), B124a.**
[74] **–Y, M88a, –B.**

Müfred[75]

Gülşen o dem ki tu‘me-i bâd-ı hazân olur
Bülbül o bezm-i dil-keşe mersiye-h^{v}ân olur

Müfred[76]

Peyk-i âhım ne cüst u çâbukdur
Ân-ı vâhidde âsmânı çalar

Müfred[77]

Zuhûr-ı hatt-ı lebinle görindi encâmın
Senin de hayr ola ey mâh-pâre ahşâmun

[75] **Y68a, M87b, –B.**
[76] **Y68a, M87b, –B.**
[77] **–Y, M87b, –B.**

C. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Vâli Hasan Ağa, XVII. yüzyılın sonları ile XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış Diyarbakırlı bir Dîvân şâirimizdir. Doğum tarihi tam olarak bilinememekle birlikte bir kaynakta 1688 tarihi verilmiştir. Şâirin ölüm tarihi tüm kaynaklarda ittifakla 1738 şeklindedir. Asıl adı Hasan'dır. Şehrin ileri gelenlerinden olmasından dolayı, "ağa" ünvanını kullanır. İyi bir eğitim görmüştür.

Gençlik döneminde eğlenceye düşkün olan ve zâhide çatan Vâli; yaşlılık döneminde Allah'a yönelmiş, âhireti düşünmeye başlamıştır.

Resmî bir vazifesi olabileceği tahmin edilmekle birlikte, kesin olarak mesleği bilinmemektedir. Bir tarikata bağlılığı hakkında tam bir bilgi yoksa da, Dîvân'ınında Gülşenîlik, Ruşenîlik, Mevlevîlik tarikatlarının adlarını anması, bu yola meyli olduğunu göstermektedir.

Şiirlerinde kendisinden övgüyle bahseder, şâirliğini över. Şiirlerinin dili genel olarak sade ve anlaşılırdır. Şiirleri şekil ve muhteva yönüyle başarılıdır. Gazel şâiridir. Dîvân'ında kaside şekline rastlanmamıştır. Şiirlerinde Sebk-i Hindî ve hikemî tarzın etkisi görülmektedir.

Vâli Hasan Ağa, XVIII. yüzyılda İstanbul dışında yaşamış, bu nedenle İstanbul ve çevresindeki şâirler kadar bilinememiş bir şâirdir.Şiirleri incelendiğinde başarılı bir şâir olduğunu söylemek mümkündür.

D. KAYNAKÇA

Aypay, İ. 1998., Dîvân –İzzet Ali Paşa-, İstanbul.

Bilkan, A., 1997, Nâbî Dîvânı, MEB Yayınları, İstanbul.

Develioğlu, F., 1993, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara.

Gökçül, T.– Özkırımlı, A.– Tunçdoğan, Teoman, Gelişim Ünlü Kişiler Sözlüğü, İstanbul, C.III.

İnanç, M., 1963, "Diyarbekir" İslam Ansiklopedisi, MEB Yayınları, İstanbul, , C.3.

İpekten, H., 1997, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah Yayınları, İstanbul.

İpekten, H., İsen, M.,Karabey, T., Akkuş M., 1985, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, 1997, İstanbul, , C.III, Fasikül II.

Kaplan, M., 1992, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1, Dergâh Yayınları, İstanbul,.

Kocakaplan, İ., 1992, Açıklamalı Edebî Sanatlar, MEB Yayınları, İstanbul.

Tuman, N., 2001, Tuhfe-i Nâili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri (Haz.) Cemal Kurnaz, M. Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara, C II, s.1147.

Hâmî, 1272, Dîvân-ı Hâmî-i Amidî , Cerîde-i Havadis Matbaası, İstanbul.

Ergun S., Türk Şâirleri, C.II, Sühulet Kitabevi, İstanbul.

Güner, G., Güner N., 2003, Ali Emirî- Esâmî-i Şu'arâ-yı Amid, Ankara.

Beysanoğlu, Ş., 1992, Kültürümüzde Diyarbakır, Ziya Gökalp Derneği Yayınları, Ankara.

Koncu,H.(naklen), Ali Emirî, Mir'ati'l-Fevâ'id Mukaddimesi, Millet Ktp. Ali Emirî, Edebiyat 562.

Beysanoğlu, Ş.,1957,Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği, İstanbul.

Beysanoğlu, Ş., 1957, Diyarbakır'da Gömülü Meşhur Adamlar, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği, İstanbul.

Kurnaz, C., 1997, Türküden Gazele – Halk ve Dîvân Şiirinin Müşterekleri Üzerine Bir Deneme – Akçağ Yayınları, Ankara.

Levend, A., 1984, Dîvân Edebiyatı, Enderun Kitabevi, İstanbul.

Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü, 1992, Türk Atasözleri ve Deyimleri, MEB Yayınları, İstanbul.

Onay, A., 1992, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Hazırlayan : Cemal KURNAZ, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Pala, İ., 1997, Dîvân Edebiyatı, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Sefercioğlu, M., 2001, Nev'î Dîvânı'nın Tahlili, Akçağ Yayınları, Ankara.

Şemseddin Sâmi, 1989, Kâmûs-ı Türkî, Enderun Kitabevi, İstanbul.

Timurtaş, F., 1981, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Üzgör, T., 1991, Fehim-i Kadîm " Hayatı, sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi", AKDTYK, Ankara.